

**EDEBİ TURİZMDE
ESER ODAKLI ARAŞTIRMALARA YÖNELİK
BAĞLAMSAL BİR YAKLAŞIM
Doktora Tezi
Mustafa ERDİKEN
Eskişehir 2022**

**EDEBİ TURİZMDE ESER ODAKLI ARAŞTIRMALARA YÖNELİK
BAĞLAMSAL BİR YAKLAŞIM**

Mustafa ERDİKEN

DOKTORA TEZİ

**Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İnci Oya Coşkun**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temmuz 2022**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

EDEBİ TURİZMDE ESER ODAKLI ARAŞTIRMALARA YÖNELİK BAĞLAMSAL BİR YAKLAŞIM

Mustafa ERDİKEN

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İnci Oya Coşkun

Türkiye’de edebiyat-turizm ilişkisi kısıtlı olarak incelenmiş bir konudur. Konuya yönelik yapılan araştırmaların yazar odaklı bir çerçevede kaldığı görülmektedir. Bu araştırma, edebiyat turizminde eser odaklı araştırmalara kaynak olacak bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamaktadır. İstanbul, edebiyat ve kitap kültüründeki tarihi önemi nedeniyle araştırma bölgesi olarak seçilmiştir. Tüm eserlerinde İstanbul’a yer veren Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik Abasıyanık ve Orhan Pamuk’un toplam 75 kitabı araştırmanın veri setini oluşturmaktadır. Veri seti belirlendikten sonra iki aşamalı bir araştırma modeli tasarlanmıştır. İlk aşamada, nitel bir araştırma yöntemi olan içerik analizi kullanılarak edebi eserler incelenmiş ve Yer, Mekân ve Yapı kategorileri altında bir veri tabanı oluşturulmuştur. İkinci aşamada bu kategoriler için tematik haritalar hazırlanmıştır. Elde edilen bulguların değerlendirilmesi sonucunda eserler aracılığıyla edebiyat turizminde bir yerin kullanımında üç temel bağlamın olduğu görülmüştür: Coğrafi bağlam, bölgenin çevresel unsurlarının turistlere gösterilmesini sağlamaktadır. Tarihsel bağlam, bölgenin geçmişine ait yerlere odaklanmakta, bu yerleri edebi turizm açısından anlamlı kılmaktadır. Mekânsal bağlam, tarihi ve anıtsal yapıları, günlük hayatın geçtiği mekânları edebiyat aracılığıyla öne çıkarmakta ve yürüyüş rotaları belirlenmesinde temel oluşturmaktadır. Bu üç bağlam ışığında İstanbul’a yönelik bir örnek tur rotası tasarlanmıştır. Eser içerikleri üzerinden geliştirilen bu bağlamsal yaklaşım ile kentsel veya kırsal alanlara yönelik edebi turizm planlamaları yapılabileceği anlaşılmaktadır. Eser içeriklerindeki kültürel kaynakların araştırılması ile bir kültürel bağlamın da edebi turizmde kullanılabileceği görülmektedir. Araştırmanın tartışma bölümünde ise Türkçe alanyazında kullanıldığı görülen ‘edebiyat turizmi’ kavramı ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Edebi turizm, Edebiyat turizmi, İstanbul, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik Abasıyanık, Orhan Pamuk, CBS.

ABSTRACT

A CONTEXTUAL APPROACH TO WORK-ORIENTED RESEARCH IN LITERARY TOURISM

Mustafa ERDİKEN

The Department of Tourism Management

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, July 2022

Supervisor: Dr. İnci Oya Coşkun

The relationship between literature and tourism in Turkey is a subject that has been examined with limitations. It is seen that the researches on the subject remain in an author-oriented framework. This research aims to develop an approach to be a source of work-oriented research in literary tourism. Istanbul has been chosen as a research region due to its historical importance in literature and book culture. A total of 75 books by Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik Abasıyanık and Orhan Pamuk, who include Istanbul in all their works, constitute the data set of the research. After determining the dataset, a two-stage mining model is designed. In the first stage, a qualitative research method, content analysis, was employed to examine literary works and create a database under Place, Space, and Building categories. In the second stage, thematic maps were created for these categories. As a result of the evaluation of the findings, it was seen that there are three primary contexts in the use of a place in literary tourism through works: The geographical context allows the environmental elements of a region to be shown to tourists. The historical context focuses on places belonging to the region's past, making these places meaningful in terms of literary tourism. The spatial context highlights historical and monumental structures, places where daily life takes place through literature, and is the basis for determining walking routes. In the light of these three contexts, an exemplary tour route to Istanbul has been designed. With this contextual approach developed over the contents of the works, it is understood that literary tourism plans can be made for urban or rural areas. By investigating the cultural resources in the content of the works, it is seen that a cultural context can also be used in literary tourism.

Keywords: Literary Tourism, Istanbul, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik Abasıyanık, Orhan Pamuk, GIS.

ÖNSÖZ

Turizm ve edebiyat geniş bir kuramsal boyuta sahip olmalarına rağmen gündelik yaşam pratikleri açısından birbirleriyle örtüşen bir görüntü sunmaktadır. Turizm etkinlikleri ve edebi okumalar bir kültür ürünü olarak günümüzde boş zaman kavramı üzerine konumlanmış görünmektedir. Farklı araçlarla bir destinasyon öğrendiğimizde “ilk fırsatta buraya gitmeliyim”, bir yazar, bir kitap önerildiğinde “ilk fırsatta bu kitabı okumalıyım” düşüncesine kapılırız. Turizm etkinlikleri tercihlerimizde sıcak yerler, sahil kentleri, sakin yerler, ünlü yerler, tarihi yerler, otantik yerler gibi farklı seçeneklerimiz varken edebiyat okumalarında tarihi romanlar, macera romanları, psikolojik romanlar, aşk romanları, polisiye-casusluk romanları vb. önümüzde geniş bir seçim alanı bulunur. Kimimiz Uzakdoğu edebiyatını, kimimiz Afrika edebiyatını merak edebilir. Önceden okuyup da beğendiğimiz bir yazarın diğer kitaplarına öncelik verir, bu yazarın yeni bir kitabı, yeni bir çevirisi yayımladığında onu ediniriz. Bazen de yeni yazarlar keşfederiz. Turizm ve edebiyat bu çeşitliliğin gösterdiği gibi görünürdeki “boş zaman” vurgusundan çok daha fazlasını özünde barındırmakta, özünde tüm dünyayı kapsamaktadır. Böylelikle bu iki alan bulduğumuz boş zamanları, dönüştürdüğümüz anlamlı zamanlar haline getirir.

Turizmin ve edebiyatın birlikteliği üzerinden gelişen bu tez araştırması da benim için anlamlı bir zaman diliminin içinde yapılan bir yolculuğa dönüştü. Bu yolculuk boyunca, bir kentin sokaklarında, meydanlarında, tarihi ve kültürel bölgelerinde dolaştım, edebi eserler üzerinden bu kentin büyük bir kısmını öğrenme fırsatı buldum. Tez konuma gösterdiği ilgi ile bu fırsatı bana yaratan başta tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İnci Oya COŞKUN’a, doktora ders sürecimde bilinmez topraklara açılma konusunda bizleri cesaretlendiren Prof. Dr. Semra GÜNAY AKTAŞ’a, teze yönelik yapıcı yaklaşımı ile benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Hakan YILMAZ’a, hem tez izleme jürilerimde, hem de kaleme aldığı eserleri ile kültürel çalışmalar açısından düşünce ufku genişleten Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR’e teşekkürlerimi sunarım.

Tezin her aşamasında fikirlerini benimle paylaşan, haritalama çalışması boyunca sayısız mekânın konumunu keşfetme yolculuğuna birlikte çıktığımız Arş. Gör. Tolunay BAYRAM’a özellikle minnettar olduğumu belirtmeliyim. Onun teze sunduğu katkılar ve İstanbul’a yaptığım seyahatlerde gösterdiği misafirperverlik olmasa böylesine yoğun bir araştırma sürecinin içinden bir dinginlikle çıkabilir miydim bilemiyorum.

Akçayır-Eskişehir, (Mayıs 2020-Temmuz 2022)

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Mustafa Erdiken

İÇİNDEKİLER

KAPAK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
HARİTALAR DİZİNİ	xii
GRAFİKLER DİZİNİ	xiii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Problemi.....	6
1.2. Araştırmanın Amacı.....	8
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
2. ALANYAZIN	10
2.1. Araştırmalara Genel Bakış	10
2.1.1. Araştırmaların Geçmişi.....	11
2.1.2. Araştırmaların Yapıldığı Bölgeler	14
2.1.3. Araştırma Yöntemleri	16
2.1. Edebi Turizmin Bileşenleri.....	17
2.1.1. Edebi Turizm Kaynakları.....	18
2.1.1.1. Yazar Odaklı Araştırmalar	19
2.1.1.2. Eser Odaklı Araştırmalar	21
2.1.2. Edebi Turizm Etkinlikleri.....	28
2.1.3. UNESCO Edebiyat Şehirleri.....	30
3. YÖNTEM	33
3.1. Araştırma Modeli	33
3.2. Araştırma Örneklemi.....	34
3.2.1. Araştırma Bölgesinin Seçimi.....	34

3.2.2. Araştırma Kaynağının Seçimi	36
3.3. Verilerin İşlenmesi	37
3.4. Verilerin Analizi	39
4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	41
4.1. Bulgular	41
4.1.1. Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)	41
4.1.1.1. Eserleri	43
4.1.1.2. Gürpınar'ın Eserlerindeki Yerler	45
4.1.1.3. Gürpınar'ın Eserlerindeki Mekânlar	48
4.1.1.4. Gürpınar'ın Eserlerindeki Yapılar	53
4.1.1.5. Gürpınar'ın Eserlerinde Doğa	55
4.1.1.6. Gürpınar'ın Turistleri	56
4.1.2. Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)	57
4.1.2.1. Eserleri	59
4.1.2.2. Tanpınar'ın Eserlerindeki Yerler	60
4.1.2.3. Tanpınar'ın Eserlerindeki Mekânlar	63
4.1.2.4. Tanpınar'ın Eserlerindeki Yapılar	66
4.1.2.5. Tanpınar'ın Eserlerinde Doğa	69
4.1.2.6. Tanpınar'ın Manzaraları	70
4.1.3. Sait Faik Abasıyanık (1906-1954)	71
4.1.3.1. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserleri	72
4.1.3.2. Abasıyanık'ın Eserlerindeki Yerler	74
4.1.3.3. Abasıyanık'ın Eserlerindeki Mekânlar	77
4.1.3.4. Abasıyanık'ın Eserlerindeki Yapılar	80
4.1.3.5. Abasıyanık'ın Eserlerinde Doğa	82
4.1.3.6. Abasıyanık'ın Öykü Adları	82
4.1.4. Orhan Pamuk (1952)	83
4.1.4.1. Eserleri	84
4.1.4.2. Pamuk'un Eserlerindeki Yerler	86
4.1.4.3. Pamuk'un Eserlerindeki Mekânlar	89
4.1.4.4. Pamuk'un Eserlerindeki Yapılar	92
4.1.4.5. Pamuk'un Eserlerinde Doğa	94
4.1.4.6. Pamuk'un Müzeleri	95

4.2. Değerlendirme.....	97
4.2.1. Coğrafi Bağlam	99
4.2.2. Tarihsel Bağlam	102
4.2.3. Mekânsal Bağlam.....	105
4.2.4. İstanbul'da Bir Edebi Rota Örneği.....	109
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	111
5.1. Tartışma	111
5.2. Sonuç.....	114
5.3. Öneriler.....	116
KAYNAKÇA.....	119

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Edebi Turizm alanyazınında araştırılan şehirlerin listesi	16
Şekil 2.2. UNESCO Yaratıcı Kentler Ağı Dünya Edebiyat Şehirleri listesi	32
Şekil 3.1. Araştırmanın Veri Seti Listesi	37
Şekil 4.1. Gürpınar'ın incelenen eserleri	43
Şekil 4.2. Gürpınar'ın eserlerindeki veri sayıları	44
Şekil 4.3. Gürpınar'ın eserlerindeki yer adları listesi	46
Şekil 4.4. Gürpınar'ın eserlerindeki açık mekânların listesi	49
Şekil 4.5. Gürpınar'ın eserlerindeki kapalı mekânların listesi	50
Şekil 4.6. Gürpınar'ın eserlerindeki doğal mekânların listesi	51
Şekil 4.7. Gürpınar'ın eserlerindeki sokakların ve caddelerin listesi	52
Şekil 4.8. Gürpınar'ın eserlerindeki yapıların listesi	54
Şekil 4.9. Gürpınar'ın eserlerinde doğa unsurlarının listesi	56
Şekil 4.10. Tanpınar'ın incelenen eserleri	59
Şekil 4.11. Tanpınar'ın eserlerindeki veri sayıları	60
Şekil 4.12. Tanpınar'ın eserlerindeki yer adları listesi	61
Şekil 4.13. Tanpınar'ın eserlerindeki açık mekânların listesi	63
Şekil 4.14. Tanpınar'ın eserlerindeki kapalı mekânların listesi	64
Şekil 4.15. Tanpınar'ın eserlerindeki doğal mekânların listesi	65
Şekil 4.16. Tanpınar'ın eserlerindeki sokakların ve caddelerin listesi	65
Şekil 4.17. Tanpınar'ın eserlerindeki yapıların listesi	67
Şekil 4.18. Tanpınar'ın eserlerindeki doğa unsurlarının listesi	70
Şekil 4.19. Abasıyanık'ın incelenen eserleri	73
Şekil 4.20. Abasıyanık'ın eserlerindeki veri sayıları	73
Şekil 4.21. Abasıyanık'ın eserlerindeki yer adları listesi	75
Şekil 4.22. Abasıyanık'ın eserlerindeki açık mekânların listesi	77
Şekil 4.23. Abasıyanık'ın eserlerindeki kapalı mekânların listesi	78
Şekil 4.24. Abasıyanık'ın eserlerindeki doğal mekânların listesi	78
Şekil 4.25. Abasıyanık'ın eserlerindeki sokakların ve caddelerin listesi	79
Şekil 4.26. Abasıyanık'ın eserlerindeki yapıların listesi	81
Şekil 4.27. Abasıyanık'ın eserlerindeki doğa unsurlarının listesi	82
Şekil 4.28. Abasıyanık'ın yer adı belirten öyküleri/yazıları	83

Şekil 4.29. Pamuk'un incelenen eserleri	85
Şekil 4.30. Pamuk'un eserlerindeki veri sayıları	85
Şekil 4.31. Pamuk'un eserlerindeki yer adları listesi	87
Şekil 4.32. Pamuk'un eserlerindeki açık mekânların listesi	89
Şekil 4.33. Pamuk'un eserlerindeki kapalı mekânların listesi	90
Şekil 4.34. Pamuk'un eserlerindeki doğal mekânların listesi	91
Şekil 4.35. Pamuk'un eserlerindeki sokakların ve caddelerin listesi	91
Şekil 4.36. Pamuk'un eserlerindeki yapıların listesi	93
Şekil 4.37. Pamuk'un eserlerinde doğa unsurlarının listesi	95
Şekil 4.38. Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi romanında adı geçen müzeler	97
Şekil 4.39. Eser içeriklerinde İstanbul'un coğrafi bağlamını oluşturan öğeler	100
Şekil 4.40. Eser içeriklerinde İstanbul'a ilişkin mekân türleri	107

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 2.1. Edebi Turizm alanyazınında dünya üzerinde araştırılan şehirler	15
Harita 2.2. UNESCO Yaratıcı Kentler Ağı Dünya Edebiyat Şehirleri.....	31
Harita 4.1. Gürpınar’ın eserlerindeki yerlerin yoğunlukları.....	47
Harita 4.2. Gürpınar’ın eserlerindeki yerler	48
Harita 4.3. Gürpınar’ın eserlerindeki mekân dağılımları	53
Harita 4.4. Gürpınar’ın eserlerindeki yapıların dağılımları ve yoğunlukları.....	55
Harita 4.5. Tanpınar’ın eserlerindeki yerlerin yoğunlukları.....	62
Harita 4.6. Tanpınar’ın eserlerindeki yerler	63
Harita 4.7: Tanpınar’ın eserlerindeki mekân dağılımları	66
Harita 4.8. Tanpınar’ın eserlerindeki yapıların genel dağılımı	68
Harita 4.9. Tanpınar’ın eserlerindeki yapıların dağılımları ve yoğunlukları.....	69
Harita 4.10. Abasıyanık’ın eserlerindeki yerlerin yoğunlukları	76
Harita 4.11. Abasıyanık’ın eserlerindeki yerlerin dağılımları.....	77
Harita 4.12. Abasıyanık’ın eserlerindeki mekânların dağılımı	80
Harita 4.13. Abasıyanık’ın eserlerindeki yapıların dağılımları ve yoğunlukları.....	81
Harita 4.14. Pamuk’un eserlerindeki yerlerin yoğunlukları	88
Harita 4.15. Pamuk’un eserlerindeki yerlerin dağılımları	88
Harita 4.16. Pamuk’un eserlerindeki mekân dağılımları.....	92
Harita 4.17. Pamuk’un eserlerindeki yapıların dağılımları ve yoğunlukları	94
Harita 4.18. Bradshaw Demiryolu Rehberinde İstanbul-1889	103
Harita 4.19. Ernest Mamboury İstanbul Haritası 1951.....	103
Harita 4.20. Geliştirilen bağlamlar üzerinden tasarlanmış yürüyüş rotası	110

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 2.1. Edebi Turizm alanyazını araştırmaları (1981-2021)	14
Grafik 2.2. Edebi Turizm alanyazını araştırma dağılıımı (1981-2021)	14
Grafik 2.3. Edebi Turizm alanyazınında kullanılan araştırma yöntemleri	17
Grafik 4.1. Gürpınar'ın eserlerindeki veri dağılımları ve sıklıkları.....	45
Grafik 4.2. Tanpınar'ın eserlerindeki veri dağılımları ve sıklıkları.....	60
Grafik 4.3. Abasıyanık'ın eserlerindeki veri dağılımları ve sıklıkları.....	74
Grafik 4.4. Pamuk'un eserlerindeki veri dağılımları ve sıklıkları	86
Grafik 4.5. Verilerin kategorilere göre kullanım sıklıkları.....	98

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 2.1. Dublin Ulysses Haritası Broşürü (Ulysses Map of County Dublin)	25
Görsel 3.1. Verilerin hazırlanmış veri tabanı dosyasına eklenmesi	39
Görsel 3.2. Verilerin Google Earth üzerinde işlenmesi	40
Görsel 3.3. Verilerin ArcGIS© programına aktarılması	40

1. GİRİŞ

Saf ve Düşünceli Romancı adlı deneme kitabının “Müzeler ve Romanlar” bölümünde Orhan Pamuk, kendi okuma serüveninden de hareketle roman okurunun içinde bulunduğu durumu şöyle betimlemektedir (2011, s. 93):

“Romanları severek okurken dünyanın sesleri, kokuları, görüntüleriyle karşılaştıkça, hayatta bulamadığımız bir gerçeklik duygusu hissederiz. Öte yandan karşımızda ne görülecek, ya da dokunulabilecek bir eşya, ne bir koku, ne bir ses, ne de tadılacak şeyler vardır. İyi bir romanı okurken kafamızın bir yanı gerçekliğin tam içinde, hatta çok derin bir yerinde olduğumuzu, hayatın tam böyle bir şey olduğunu hissettirir bize; ama duyumlarımız aynı anda böyle bir şeyin hiç olmadığını söylemektedir.”

Yazarlar, eserlerini üretirken okurlarını böylesi ikircikli bir gerçekliğin içine davet etmek, onları bir yolculuğa sürüklemek amacı taşırlar. Bu davetiye, bu yolculuk bileti sayısız parçadan oluşmuş, bu parçaların iç içe geçmesiyle örülmüş, birbirlerini örtmesiyle kurgulanmış bir kitaptır. Bir okur, yazının gerçekliği ve basılı kitabın maddiliğinden sıyrılıp kitabı oluşturan metnin bütünlüğünün içine girdiğinde, söz konusu parçalar, detaylar, kitabın içindeki yaşamın, başka bir deyişle kitabın içinde saklı zamanın akıcılığını ortaya koyup okuyanın bir öykünün içinde sürüklenmeye, bir keşfe başlamasını sağlar. Fenomenolojik çerçevede eserler vermiş olan Gaston Bachelard, *Düşlemenin Poetikası* (2012, s. 100) adlı çalışmasında, böylesi bir sürüklenişin, keşfin okuru gündelik yaşamın üstüne çıkardığını, okunan kitabın dile getirilmiş bir yaşam olduğunu, dolayısıyla kişinin yaşamını arttırdığını belirtir. Kitap okumak sanki bir dünyadan uzaklaşıp, ötekinin başkılığı, tuhaflığı ve harika hâlleriyle teselli bulmayı (Pamuk, 2006), bir romanın içinde mutluluk ve merakla kaybolmayı, kitabın okura yaşadığı hayattan daha gerçek görünmesini sağlar (Pamuk, 2011, s. 93). Böylece insanların ve ortamların kültürünü temsil eden maddi nesnelere olan kitaplar okuma süreci ile okuru bir çevrenin içine çeker, bu çevrenin içindeki öyküleri anlamaya teşvik eder (Glesne, 2015, s. 119).

Edebiyat eleştirmeni Franco Moretti (2005, s. 139), kentin edebiyata, edebiyatın da kente özellikle çevre tasvirleriyle nüfuz ettiğini, metin içinde olay akışının bir süreliğine yavaşlayıp mekânları göstermek zorunda olduğunu belirtir. Bu yüzden yazarlar bir anlam derinliği yaratmak için hem oluşturdukları çevrelere, hem de yaşadıkları kentlere yeni imgeler, dolayısıyla yeni boyutlar ve kimlikler kazandırır, bu yolla okur, canlanarak konuşmaya, öykülerini anlatmaya hazır bir eserin içinde bulur kendini (Özdemir, 2011,

s. 108). Orhan Pamuk, *Babamın Bavulu* başlıklı Nobel Edebiyat Ödülü konuşmasında romancı gözüyle içine sürüldüğü durumu şu cümlelerle anlatır:

“Bir noktadan sonra, hayal ettiğim bu dünya benim elimden çıkar ve kafamın içinde yaşadığım şehirden daha gerçek olur. O zaman, bütün o insanlar ve sokaklar, eşyalar ve binalar sanki hep birlikte aralarında konuşmaya, sanki kendi aralarında benim önceden hissedemediğim ilişkiler kurmaya, sanki benim hayalimde ve kitaplarımda değil, kendi kendilerine yaşamaya başlarlar (Pamuk, 2006).”

Böylelikle bir metin yazarın elinden çıktığında, yazarın kimliğini yansıtan bireysel yanından uzaklaşıp, edebi uzamın içine karışır (Moretti, 2005, s. 87), kendi içerisinde yaşantısını sürdürürken yeni okurlarını bu yaşantıya çekmek için hazır olarak bekler. Böylece edebiyat eserleri okunduktan sonra da etkisini sürdürür ve eserin kültürel kullanım değeri kaybolmaz (Özdemir, 2009, s. 39), kültürel uzamın içine yerleşerek eskiye ve geleneğe bağlı birer miras ögesine dönüşür.

Yazarlar, bir esere hayat verebilmek için yaşantılarının bir parçası olan olayları, yerleri bu içeriğe yansıtabildikleri, kısmen veya ağırlıklı olarak otobiyografik unsurlardan hareketle romanlar yazabildikleri gibi, tamamen kendi kurguları üzerinden de eserler verebilir. İlk duruma uç bir örnek olarak Türk romanının öncülerinden Ahmet Mithat Efendi'nin, 1891 yılında yayımlanan *Müşâhedât* romanında, o dönemde Batılı romanlarda bile görülmeyen bir şekilde, anlatıcı kimliğinden sıyrılıp kendisini romanındaki kişiler arasına yerleştirmesi gösterilebilir (Moran, 1984). Hüseyin Cahit Yalçın, anılarında (1975, s. 125) 1901 yılında yayımlanan *Hayal İçinde* romanının, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah* romanının başlangıcında yer verdiği, *Gürpınar*'ın da *Şık* romanında merkeze aldığı *Tepebaşı Bahçesi*'nde, liseden arkadaşlarıyla otururken aklında belirlediğini yazar. Yine Ahmet Hamdi Tanpınar'ın romanlarında, görev yaptığı *İstanbul Üniversitesi*'nin çevresindeki kiraathanelerden sıklıkla söz ettiği görülür. Hangi yolla olursa olsun yazar, yaşantısının bir parçası olan yerleri, imgeleri eserlerinde bilinçli olarak da farkında olmaksızın da kullanırken, kitabının içine taşıdığı günlük hayatının izini sürmemizi sağlar. Bu yanlarıyla edebi eserler, bir öyküleme tekniği üzerine kurgulanmış olsalar da çok katmanlı bir yapıyı içlerinde barındırır, kültürel bellek ve imgeler saklayıcısı olarak iş görürler. Pamuk (2011, s. 102) bu saklayışın, romanlara korumak ve unutulmaya direnmek için müzemsî bir nitelik kazandırdığını belirtir.

Müşâhedât'ın aşağıda alıntılanan kısmı romanın kültürel belleği ve imgeleri nasıl sakladığına güzel bir örnektir. Yazar, 19. yüzyıl sonlarında Eminönü ve Yeni Camii'nin

günümüzdeki gibi canlı bir bölge olduğunu, ticari bir nokta olarak kullanıldığını bu müzemsî nitelik sayesinde şimdiki okurlarına bile gösterebilmektedir.

“Sarayburnu’na yaklaştığımız zaman bizim kayığa şebih birkaç kayığa rastgeldik. Kayıkçılar birbirine aşinalık ederek ufacık bir filo tertibiyle Eminönü’ne vardık. Ne bakalım! Bizden evvel oraya elli altmış kayık gelmişler. Bunların da başları kıçları altlarında uyumakta bulunan bahçıvanlar, uyanmışlar. Her kayığa üçer beşer hamal girmiş. İskele cihetinde birçok küfeci. Birçok sebze. Birçok madrabaz. (...) Arkacılar, sebzeçiler, madrabazlar zavallı bahçıvanları boğmacaya getirip mallarını yok pahasına kapatmak kurnazlığında! (...) Yeni Camii’ e doğru yer yer küme küme küfeler konulmuş. Her küme bir dükkân farz olunsun fakat edilen pazarlıklar pazarlıktan ziyade kavgaya müşabih şeyler. Beyaz Acem gömlekleli kantarcılar omuzlarına vurdukları kantarların sapı, öne doğru bir buçuk arşın uzanmış olduğu hâlde gâh oraya gâh buraya baş vuruyorlar. (...) Koca bir memleket! Koca bir panayır! Henüz görmemiş olanlar için hakikaten görmek külfetini ihtiyara seza bir hâl! (Ahmet Mithat, 2018, s. 78-79)”

Ahmet Mithat’ın bu romanından 190 yıl sonra bir İngiliz, David Lodge, yolculuk temasını merkeze aldığı 1982 yılında yayımlanan, ironik bir üsluba sahip *Dünya Küçük* adlı romanında farklı şehirler üzerinden kültürel bellek işleyişini sıklıkla kullanırken, hikâyenin İstanbul’da geçen bölümünde kentin bazı imgelerini kısa ama etkileyici bir şekilde şöyle sunmuştur:

“Bu taksikle Galata Köprüsü’ne gidip benim oturduğum Boğaziçi’ne giden bir vapura atlayacağız. İstanbul hakkındaki ilk izlenimlerini denizden edinmen en iyisi...” Yarım saat sonra insanla kaynayan rıhtımdan ayrılıp Boğaz’ın sularında dalgalanan beyaz bir vapurun güvertesinde el ele ayakta duruyorlardı. Joy özelliği olan yerleri gösterdi: “Şurası Ayasofya, şurası Süleymaniye Camisi. Daha sonra gideriz oralara. Altın Boynuz köprüünün arkasında.” (Lodge, 1998, s. 247).

Yazar, bu kısa alıntıda Galata Köprüsü, Boğaziçi, kentin boğazdan görünümü, insanla kaynayan rıhtım, beyaz bir Boğaz vapuru, Ayasofya, Süleymaniye Camisi, Altın Boynuz (Haliç) olmak üzere 8 imgeyi ardı sıra kullanıp genel bir İstanbul manzarası çizmiştir. Bir kent rehberi üzerinden edinilebilecek bu bilgiler dışında ilerleyen bölümde, deneyim ve gözleme bağlı olarak yazıldığı belli olan Süleymaniye’nin nemli halısı, Saray haremindeki paslanmış cam, İstanbul Üniversitesi’ndeki askerler, Kapalı Çarşı’nın labirentimsi sokakları, boğazdan geçen bir geminin kıyıyı dalgalandırması, kahramanın kaldığı otel odasının ışığının Rus tankerlerinin geçişiyle perdelenmesi gibi detaylı imgeler de kullanır (Lodge, 1998, s. 251).

Edebi bir uzamın içine karışan, yaşantılarını orada sürdüren kitaplar, edebiyatta mekân veya mekânda edebiyat yaklaşımlarıyla edebi coğrafya çerçevesinde

incelenmektedir (Moretti, 1998, s. 3). Çağdaş toplumsal coğrafya temelinde mekân ve yerin toplumsal önemiyle ilgilenirken (Tümertekin & Özgüç, 2020, s. 46), edebi coğrafya araştırmalarında, haritalar kullanılarak, metin içinde iç içe geçmiş edebi coğrafyaların dağılımı ortaya konur, roman kahramanlarının, olay örgülerinin ve daha geniş sosyal temaların izi sürülür (Andersen & Robinson, 2002, s. 3). Bu amaçla analiz edilecek edebi metinlerdeki mekânlar; ortamlar, olay bölgeleri, planlanmış mekânlar, topografik belirteçler, karakter yolları/rotaları şeklinde 5 ana kategoriye ayrılır (Piatti, Reuschel, & Hurni, 2013, s. 1). Böylesi bir analizle incelenen edebi metinler, yer ile insan arasındaki ilişkinin keşfedilmesi, anlamlandırılması için coğrafyacılar geniş bir araştırma kaynağı sağlar (Pocock D. , 1981, s. 345).

Harvey (2015, s. 234) kültürel coğrafya ve kent araştırmalarında para, zaman ve mekânın yaratıcı kullanımının olumlu kentsel deneyimin merkezinde yer aldığını ve bunu göstermek için pek çok kent romancısından yararlandığını belirtir. Moretti (1998), *Atlas of European Novel (1800-1900)* adlı kitabında Austen, Dickens, Conan Doyle, Balzac, Zola, Flaubert gibi İngiliz ve Fransız yazarların eserlerindeki olay akışlarını, farklı edebi türlerdeki romanların Avrupa'daki yayılımını, ülkelerde yapılan yayın yoğunluğu gibi farklı ölçütler üzerinden gerçekleştirdiği araştırmasında, incelediği yazarların üzerinden oluşturduğu kent haritaları ile romanlara mekân ve yer açısından ikincil bir kimlik daha kazandırır.

Yazarların eserlerine yerleştirdiği, eserlerinde canlandırdığı her tür imge, okuru edebi coğrafya içinde bir akışa kaptırdığı gibi, gerçek yolculuklara da çeker. Heinrich Schliemann'ın Homeros'un İlyada Destanı'ndaki coğrafi imgelerin peşine düşerek, efsanevi Troya kentini arama serüveni bilinen bir örnektir (Schliemann, 2017). Benzer bir durum Cervantes'in Don Quijote romanı için de geçerlidir. 1615 yılında tam metin olarak basılmış romanın olay akışı kitabın 1780 baskısına eklenmiş bir haritada işaretlenmiş, bu harita 1905 yılında tasarlanmış bir edebi tur olan Don Quijote'nin Rotası'na kaynaklık etmiştir (Lewis, 2017, s. 35). Günümüzde de İspanya'yı elinde 17. yüzyılda yazılmış Don Quijote ile gezen roman severler olduğu gibi (Pamuk, 2011, s. 94), yine 17. yüzyıl seyyahı Evliya Çelebi'nin kentlere kazandırdığı imgeler bugün dahi geçerliliğini sürdürmekte, pek çok kentin belleğini, kimliğini ve kültürünü biçimlendirmektedir (Özdemir, 2017, s. 36).

Edebi metinlerin bu belleği koruma altına alması önemlidir, çünkü imgelerin yitimi Le Breton'un *Yürümeye Övgü* (2017, s. 105) kitabında belirttiği şekilde bir kenti başka

bir kentten ayıran özelliklerin kaybolup, her yerin aynı mağazalar, aynı restoranlar, aynı sinemalar ile donatılmasına yol açmaktadır. Sennett'in (2013, s. 72) "Mekânın nötralize edilmesi" şeklinde yaklaştığı bu aynılaşmaya karşı Auge, *Yok-yerler* (2017, s. 69) kitabında Fransa örneği üzerinden her yerleşim yerinin, anlamlı bir mekânın ve en azından özgün bir faaliyetin merkezi olmaya, turistleri cezbetmek ve orada tutmak için, tarihten ve yaşanan toprağa kök salmış kimliklerden tat alma duyusu yaratmaya uğraştıklarını belirtir.

Birbirinden farklı yerlere, kentlere ait imgelerin birer imlece veya yeniden yaratılan görüntüye dönüşmesine, söz konusu yerin kültürel belleğini canlı tutmasına turizm aracılık eder. Turistler, şehirleri, manzaraları ve kültürleri birer gösterge işleyişi olarak okurlar (Culler, 2009, s. 98). Urry'e göre (2009, s. 9), çevrenin ilgi ve merakla gözden geçirilmesi, kişiyle beğeni ölçütü üzerinden konuşması, ya da en azından bunu yapması beklentisi oluşturması, bunun için de bu yerde karşımıza çıkan imgelere dikkatle bakılması ile sonuçlanır. Bu dikkatli bakış, içinde yaşanan, ziyaret edilen, kitaplardan bilinen, sanat eserlerinde görülen, hayal gücüyle ve fanteziyle yaratılan yerlerin kişinin belleğindeki doğa ve insan imgelerine katkıda bulunur (Tümertekin & Özgüç, 2020, s. 49). Barthes (2021, s. 14-39), Paris'teki bir kent imgesinin, bu gösterge işleyişi aracılığıyla turistler için bir imlece dönüşmesini ve bu imgenin, kentteki birçok anıtın karşısında, "Paris'in simgesi Eyfel Kulesi'ne" nasıl dönüştüğünü çözümler.

MacCannell, *The Tourist: A New Theory of The Leisure Class* adlı kitabında Moretti'nin de (1998) başvurduğu Charles Sanders Peirce'in gösterge yaklaşımını göz önüne alarak turist çekiciliklerinin imgelerden ortaya çıktığını savunurken, bu yapılanmanın imleç-görünüş-turist doğrultusunda geliştiğini belirtir (MacCannell, 1999, s. 109-110). Bu savının yalnızca günümüzde değil geçmişte de belirleyici olduğunu vurgulamak için Amerikan yazar Mark Twain'in *The Innocents Abroad or The New Pilgrim's Progress* adlı seyahat kitabına başvurur. MacCannell'in (1999, s. 121-123) yaklaşımını kurgulaması ve çözümlemesi için Twain'in kitabını kullanması kültürel imgelerin bu imleçlere dönüşmesi sürecinde edebi eserlerin önemini açıklar niteliktedir.

Moretti de (2005, s. 186-187) turistlerin en büyük dileğinin fotoğraf veya yazı yoluyla bildikleri göstergelerin, yerinde görülmesi ile yeniden-tanıma olduğunu belirtmek için Twain'in bu kitabından "Paris'in caddelerinden süratle geçtiğimiz ve çok önceden kitaplardan aşina olduğumuz isimler ve yerlerle karşılaşıyorduk keyifle. Bir sokak köşesinde Rue de Rivoli yazısını okumak, eski bir arkadaşı görmek gibi bir histi;

gerçek büyük Louvre sarayını resminden de bildiğimiz kadar biliyorduk.” alıntısına atıfta bulunarak edebiyat üzerinden bir turizm okuması yapmıştır.

1.1. Araştırma Problemi

Edebiyat, yukarıda görüldüğü gibi coğrafya, kent ve turizm araştırmalarına kaynaklık etmektedir. Bu alanların yanında tarihi yeniden biçimlendirmekte, politikaya yön vermekte, sosyo-kültürel değişimleri etkilemektedir (Özdemir, 2009, s. 33). Turizm de tarih, politika, kültürel dinamikler ve duyguları barındıran bir alan olarak edebiyatla örtük bir bağ kurmaktadır (Andersen & Robinson, 2002, s. 2). Yeni kavrayışlar için bir kaynak ve dünyamızın deneyimsel temeli için bir keşif alanı olan edebiyat (Pocock, 2013, s. 15) bu bağ ile turizme de katkı sağlar ve turizmde kültürel çekicilik unsurlarından birini oluşturur (Richards, 2019, s. 585).

Türkiye’de edebiyat-turizm ilişkisi yeterince araştırılmamış, edebi metinlerden hareketle turizme nasıl bir katkı sağlanacağı üzerinde yeterince durulmamış, turizm araştırmalarında bir yerdeki bildik imleçlerin edebi eserlerin katkısıyla çekiciliğini arttırmak, saklı imgeleri ise bu eserler aracılığıyla açığa çıkararak bir imlece dönüştürmek ve edebiyat bağlantısından hareketle ülkenin kültürel çekiciliklerine kazandırmak mümkün olmamıştır. Türkiye’de edebiyat-turizm ilişkisini ele alan turizm araştırmaları alanyazını incelendiğinde farklı kapsamlarda ve yöntemlerde ama sınırlı sayıda çalışma yapıldığı, henüz yaygınlık kazanmış bir araştırma alanı olmadığı, herhangi bir araştırma yaklaşımı geliştirilmediği görülmektedir.

Edebiyatın turizm için önem taşıdığına yönelik en erken tarihli vurgu Türkiye’deki turizmin gelişimine önyak olmuş Selahattin Çoruh tarafından, okullarda turizm müfredatı oluşturulması için hazırlanmış raporda görülmektedir. Çoruh bu raporunun liselerle ilgili bölümünde “Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde edebi şahsiyetlerin yaşadıkları muhitin tanıtılmasını, varsa bu yazarlara ait müze ve abidelere yönelik okul gezileri yapılmasını, adları eserlerde geçen yerlerin imkân dâhilinde tanıtılmasını ve seyahat edebiyatının da müfredatta yer almasını” kapsayan tespitlerde bulunmuştur (Çoruh, 1960, s. 34).

Edebiyat-turizm ilişkisine yönelik bir kavramsal çerçeve sunan ilk akademik yayın ise Nebi Özdemir’in Turizm ve Edebiyat (2009) başlıklı makalesidir. Yazar bu makalesinde kültür bilimi kapsamında edebiyat-turizm ilişkisini açıklarken, yurt dışında bu bağlantı üzerinden çeşitli incelemelerin gerçekleştirildiğini; Türkiye’de ise turizm

sahasında istendik çözümler yapılmadığını; bu eksikliğin sebebinin ekonomi, yönetim bilimi, siyaset, psikoloji ve turizm gibi farklı alanlarda edebî eserlerin, yazarların ve şairlerin önemini araştırmanın yetersiz bir faaliyet olarak algılanmasıyla ilişkili olabileceğini; ancak iki alan arasındaki bu ilişkinin özellikle kültür ekonomisi ve yönetimi açısından geleceğe yönelik bir değer taşıdığını belirtmektedir. (Özdemir, 2009, s. 33, 49).

Bu temel eksiklikten hareketle ortaya konulan sorunun güncel boyutunun anlaşılması için ülkemizde turizm araştırmalarına yönelik bir alanyazın taraması gerçekleştirildiğinde, benzer bir eksikliğin sürdüğü, sınırlı sayıda akademik araştırma yapılmış olduğu görülmüştür. Turizm açısından, alana “edebî miras turizmi” kavramıyla katkı sağlayan ilk yayın Aliğaoğlu ve Narlı (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazarlar bu makalede amaçlarının edebî miras turizmini Türk turizm gündemine taşımak, Türkiye’de bu açıdan potansiyel alanların varlığını ortaya koymak olduklarını belirtmişlerdir. Devamında ise bir tarama çalışması ile Türkiye’deki edebî mekânların üç ana sınıfa ayrılabilirliğini (Müze Edebî Mekânlar, Alansal Edebî Mekânlar, Çanakale Savaşları Alanı) önermişlerdir.

2015 yılında ise söz konusu ilişki farklı bir kavram başlığı altında, bir tez araştırması olarak incelenmiştir. Başlığında “Edebiyat Turizmi” kavramının öne çıktığı bu araştırmada Demirel (2015) iki farklı yerde hem nicel (İstanbul-Turist) hem nitel (Denizli-Otel İşletmesi) bir çalışma ile edebiyat turizmine ilişkin bir model ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra yazar, araştırmanın konusu ve amacının ötesine geçen, Edebiyat Turizmi’nin tanımlanması başta olmak üzere alanın bileşenleri üzerinden çok yönlü bir yabancı alanyazın özetlemesi yapmaya çalışmıştır. Alanyazına, Çevik tarafından yapılan dört araştırma, genişlik katmıştır. Çevik bu yayınlarında İstanbul’daki Sait Faik Abasıyanık Müze-evi’ni (Çevik, 2017) ve Masumiyet Müzesi romanının kaynağını oluşturan aynı adlı müzeyi (Çevik, 2018a) otoetnografik yöntem ile yorumlamıştır. Diğer iki araştırmasında ise yazar müze-evlerinde gözlem ve görüşme yöntemlerini kullanarak ziyaretçilerin mekânlarla ilişkili beklentilerini ve memnuniyet düzeylerini değerlendirmiştir (Çevik, 2018b, 2018c).

Edebiyat turizmini özel ilgi turizmi üzerinden ele alan Tırıl (2018), edebiyat-turizm ilişkisindeki potansiyel alanları açıkladığı bildirisinde, eserler üzerinden bir kent turu yapılmadığını belirtmiştir. Yılmaz ve Çiftçi (2017), destinasyon pazarlamasında edebiyatın nasıl katkı sağlayabileceğini sorgulamışlar, bu amaçla 5 edebî türden oluşan

ve 35 farklı eseri kapsayan bir seçki dâhilinde edebiyat-turizm ilişkisinin yedi farklı değişken üzerinden araştırılabileceği yönünde bir sınıflandırma oluşturmuşlardır. Yıldırım ve Ergün de (2021) çalışmalarında önce edebiyat turizmi açısından dünyadaki ve Türkiye'deki edebi kaynakları özetlemişler, Türkiye'de edebiyat temalı turların başladığını haber içerikli yayınlar aracılığıyla belirtmişler, sonrasında kırsal bir alan olan Kazdağları'nın turizm açısından edebi potansiyelini taradıkları eserler ölçeğinde tespit etmişlerdir.¹

Yazarlarla ilişkili mekânlarda yapılan araştırmalara ve eserlerin turizmde kullanımına yönelik bu önerilere rağmen, ülkemizde edebiyat-turizm ilişkisinin akademik açıdan yeterince ele alınmadığı, araştırma alanında belirgin bir boşluğun bulunduğu görülmektedir. İlgili alanyazındaki boşluktan kaynaklanan sorun beraberinde bu iki alan arasındaki bağlantının nasıl kurulabileceği sorusunu getirmektedir. Edebi turizme yönelik araştırmaların yaygınlaşabilmesi ve destinasyon pazarlamasında edebi kaynakların kullanılabilmesi için, belirgin bir araştırma yaklaşımına gerek duyulmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın ana amacı, edebi turizmde eser odaklı araştırmalara kaynaklık etmesi için bir yaklaşım geliştirmektir. Bu ana amaç doğrultusunda, yazarların eser içeriklerinde edebi turizmde kullanılmak üzere yer verdiği mekânların bir keşif mantığı ile açığa çıkarılması hedeflenmektedir. Eserlerde bu mekânların ne yoğunlukta ve ne şekilde bir dağılımla yer aldığı bulgulanması, edebi turizm açısından geliştirmeye uygun nasıl bir içerik sunduğunun gösterilmesi, turist çekiciliği açısından bilinen yerlerin yanı sıra başka mekânların da edebi turizm aracılığıyla bu çekicilik unsurlarına eklenip eklenemeyeceği çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Edebi metinlerin turizmde mekânsal çerçevede nasıl kullanılabileceğine yönelik bu araştırma, ülkemizde edebiyat-turizm ilişkisinin araştırılmasında bir yaklaşım sunması açısından önemlidir ve bu yaklaşım ile farklı yazarların, farklı eserlerin, farklı ölçeklerdeki yerlerin edebi turizm açısından değerlendirilmesine olanak yaratmaktadır.

¹ Bu kısa araştırma geçmişinde görüldüğü gibi edebiyat-turizm ilişkisi Edebiyat Turizmi kavramıyla tanımlanmaktadır. Bu kavramın kullanımına yönelik bir değerlendirme, tezin tartışma bölümünde ele alınmaktadır.

Bu yanıyla araştırma, alanda yapılacak yeni akademik çalışmalara ve farklı kurumlarca yürütülecek geniş kapsamlı projelere, destinasyon geliştiricilere bir örnek oluşturmakta, turist rehberlerinin anlatılarına yeni içerikler sağlamakta, kültürel bir değer olan ve ülkemizde zengin bir birikime sahip edebiyatın, sadece kitap yayıncılığı ile değil turizm aracılığıyla da kültür ekonomisine katılabileceğini göstermektedir. Ek olarak turizm alanında bir mekân ve/veya bölge üzerinden yapılan tüm akademik araştırmalarda tematik haritalar geliştirmenin, araştırma sonucunda yapılacak analizlerde, yorumlarda görsel açıdan faydalı; örtüşen alanlarda çalışacak yeni araştırmacılara yol gösterici olduğunun önemini vurgulamaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma örnekleme seçilen 4 yazarın toplam 75 eserinin içeriklerinde bulunan yerlerin, mekânlar ve yapıların, doğal unsurların açığa çıkarılması sonucu oluşturulmuş veri seti ile sınırlıdır. Veri setinin zamansal kapsamını ise en erken tarihli eser olan Hüseyin Rahmi Grnar'ın 1889'da yayımlanan *şık* romanı, en geç tarihli eser olan Orhan Pamuk'un 2016'da yayımlanan *Kırmızı Saçlı Kadın* romanı oluşturmaktadır. Bir diğer sınırlılık ise araştırmanın, incelenen içeriklerde görülen insan-mekân etkileşimine yönelik bir kültür analizi, edebi yaklaşımlardan hareketle bir çözümleme amacı taşımaması, "neden" sorusuna cevap aramamasıdır.

2. ALANYAZIN

Araştırma sorununun açıklanmasının, araştırma amaçlarının belirtilmesinin ardından, edebiyat-turizm ilişkisinin turizm kapsamında nasıl incelendiğinin, ne tür bir kavramsal çerçevesi olduğunun anlaşılması için kapsamlı bir alanyazın taraması yapılmıştır. İncelenen dokümanlar betimsel bir yaklaşım ile sınıflandırılmıştır. Bu yaklaşımda “ne” sorusuna karşılıklar, cevaplar aranmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 222). Tümertekin de (2006, s. 5), coğrafyanın anahtar sorusunun neyin nerede olduğunu merak etmek olduğunu, bu sorunun da günlük yaşamımızda kendiliğinden karşımıza çıktığını belirtmektedir. Bir romanı okumaya başladığımızda da kendimize sordumuz ilk sorulardan biri “Ne zamanda, nerede geçiyor” şeklinde bir merakla yöneliktir (Peraldo, 2016, s. 1).

Edebi turizme ilişkin betimsel çerçevenin oluşturulmasında bu sorulardan yola çıkılmış, erişilen yayınlardaki araştırmacılar bize bütün bir hikâyenin parçalarını anlatıyorlarmış algısıyla, dokümanlar “nerede geçiyor, konu ne, kimle/ ne ile ilgili” soruları üzerinden değerlendirilmişlerdir. Bu yaklaşımla yapılan sınıflandırmadaki alt başlıklar da “nedir?” sorusu bağlantısıyla oluşturulmuştur. Böylelikle, bu betimsel çerçeve ile hem araştırma modelinin nasıl tasarlanacağı hem de ülkemizde alanda yeni çalışmalar yürütecek araştırmacılara katkı sağlanması hedeflenmiş, bu yüzden araştırma amaçları her ne kadar eserlere yönelik geliştirilmiş olsa da edebi turizme ilişkin daha geniş bir çerçeve çizilmiştir.

Bu bölümde izlenen tematik ayırım için iki ana bölüm oluşturulmuştur. *Araştırmalara Genel Bakış* kapsamında, araştırma geçmişi, araştırma coğrafyası, araştırma yöntemleri, ek olarak UNESCO Edebiyat Şehirleri ana hatlarıyla tanıtılmaktadır. *Edebi Turizmin Bileşenleri* bölümünde ise araştırmaların içeriğinde hangi edebi turizm bileşenlerinin incelendiği tespit edilmiştir. Erişilen yayınlar ışığında bu bölümde yazar odaklı, eser odaklı ve etkinlik odaklı bir sınıflandırma yapılmıştır.

2.1. Araştırmalara Genel Bakış

Bu bölümde, incelenen alanyazın üzerinden edebi turizm kapsamında yapılan araştırmalar ana hatlarıyla belirtilmektedir. Araştırma geçmişi ile araştırmaların başladığı dönemde öne çıkan yayınlar vurgulanmakta; araştırma coğrafyası ile edebi turizme yönelik araştırmaların hangi ülke ve şehirlerde yapıldığı ortaya konulmaktadır. Araştırma

yöntemleri bölümünde ise incelenen yayınlarda araştırmacıların edebi turizmi hangi bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak incelediği açıklanmaktadır.

2.1.1. Araştırmaların Geçmişi

Edebi Turizme yönelik ilk araştırmalar 1980’li yıllarda yapılmaya başlanmıştır. Bir coğrafyacı olan Pocock’un *Place and Novelist* (1981) yayını edebi coğrafyaya yaptığı vurgu ile dikkat çekicidir. Newby (2013) ilk baskısı Pocock’un editörlüğünde 1981 yılında yapılmış *Humanistic Geography and Literature* kitabında, İngiltere’de William Wordsworth, Fransız Riviera’sında Scott Fitzgerald, Yunanistan’da Lawrence Durrell örneklerini kullanarak edebiyat üzerinden farklı turist tiplerinin bölgeye çekilebileceğini belirten bir bölüm yazmıştır.

Edebiyat-turizm endüstrisi bağlantısını belirgin şekilde vurgulayan ise bir turizm araştırmacısı olacaktır. Turizmde taşıma kapasitesi ve sürdürülebilirlik üzerine geliştirdiği model ile bilinen Butler (Squire, 1996, s. 128) *Literature as an influence in shaping the image of tourist destinations* (1986) adlı araştırmasında edebi turizme yönelik ilk sınıflandırmaya gidecek (Busby & Klug, 2001), bu sınıflandırma farklı araştırmacılarla detaylandırılıp, günümüze değin kullanımını sürdürecektir.²

1990’lı yılların başında Pocock (1992), Catherine Cookson üzerinden turizmle bağlantılı bir araştırma gerçekleştirecek, aynı zaman diliminde edebi turizm çerçevesinde ilk doktora tezi hazırlanacaktır: Sheilagh Jennifer Squire’in *Meanings, Myths and Memories: Literary Tourism as Cultural Discourse in Beatrix Potter’s Lake District* (1991) başlıklı bu tezini, Beatrix Potter’la bağlantılı yeni araştırmaları takip etmektedir (Squire, 1993; Squire, 1994; Squire, 1996). *The Cultural Values of Literary Tourism* adlı araştırmasında Squire, bölgeye gelen turistlerle bir araştırma gerçekleştirmiş, aynı yayında 1980’li yıllardaki farklı araştırmaları işaret ederek (Squire, 1994, s. 106), edebi turizm çalışmalarının hem kuram geliştirme hem alan araştırmaları için gelişkin analiz yöntemlerine ihtiyaç duyduğunu, edebi turizmin miras turizmi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Herbert (1996), İngiltere’deki bu araştırmaları dikkate alarak, *Artistic and Literary Places in France as Tourist Attractions* makalesinde Fransa’nın Normandiya bölgesine

² Araştırmacılar bu sınıflandırmayı belirtmekle birlikte, Butler’ın hangi ölçekler üzerinden böylesi bir ayırım geliştirdiğini açıklamamışlardır. Alanyazında, bu makaleye en yakın tarihli çalışma olan 1991 tarihli doktora tezinde Squire, bu yayından ve sınıflandırmadan söz etmemektedir.

gelen turistlerle bir araştırma yapmış, edebi turizmin bileşenleri için bir model önerisinde bulunmuştur. Sonrasında edebi mekân kavramı üzerinden yeni bir modelle daha alanyazına katkı yapacak, Squire gibi edebi mekânların geliştirilmesinin miras turizmi kapsamında değerlendirilmesini savunacak ancak oluşturduğu modelin merkezinde yer verdiği *Geliştiriciler* bölümünü açıklamayacaktır (Herbert, 2001). Bu süreçte hazırlanan iki doktora tezi olduğu görülmektedir: Bunlar; Sarah Tetley'in (1998) İngiltere'de Bronte Kardeşler, Sarah Payne'in (1998) ABD ve Kanada'da Willa Cather ve Margaret Laurence üzerine yaptığı alan araştırmalarıdır.

2000'li yıllara gelindiğinde edebiyat-turizm ilişkisine yönelik yayınların arttığı ve çeşitlendiği görülmektedir. Busby, Galler-Cornwall'daki Daphne du Mauier Festivali'nin edebi turizmi ile bağlantısını araştırdıktan sonra (Busby & Hambly, 2000), Butler ile Herbert'in sınıflandırmalarını dikkate alarak edebi eserlerden uyarlanmış filmlere dikkat çekmiş, bu yayın sonraki araştırmalarda sıklıkla değerlendirilmiştir (Busby & Klug, 2001). İlerleyen süreçte Busby'nin farklı araştırmacılarla birlikte farklı örnekler üzerinden yayınlar yaptığı görülmektedir (Busby, Brunt, & Lund, 2003; Busby, Korstanje, & Mansfield, 2011; Busby & Ekaterina, 2013).

Araştırmaların artmasına paralel olarak 2002 yılında Hans-Christian Andersen ve Mike Robinson'un editörlüğünde *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts* (2002) kitabı yayımlanmıştır. Kitabın giriş bölümünde Robinson ve Andersen (s. xiv), edebi turizmin, kültürel turizm çerçevesinde incelenmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. 13 bölümden oluşan kitabın içeriğinde yer alan Robinson'un (s. 39-79) Edebiyat-Turizm ilişkisini, Towner'ın (s. 226-238) edebiyatın Büyük Tur'a nasıl kaynaklık ettiğini incelediği bölümler öne çıkmaktadır.

Herbert'in bu süreçte bir önceki çalışmasında ortaya koyduğu modeldeki Geliştiriciler bölümüne ilişkin bir arayış içinde olduğu, yazarın Watkins ile gerçekleştirdiği çalışmada kendini göstermiş (Watkins & Herbert, 2003); yazarlar, 1990'lı yıllarda kültür ekonomisi kavramından dönüşmeye başlayan yaratıcı endüstriler yaklaşımını (Özdemir & Özdemir, 2020) bir geliştiricilik ögesi olarak dikkate almış, kent-yazar ilişkisi üzerinden bir değerlendirme yapmışlardır.

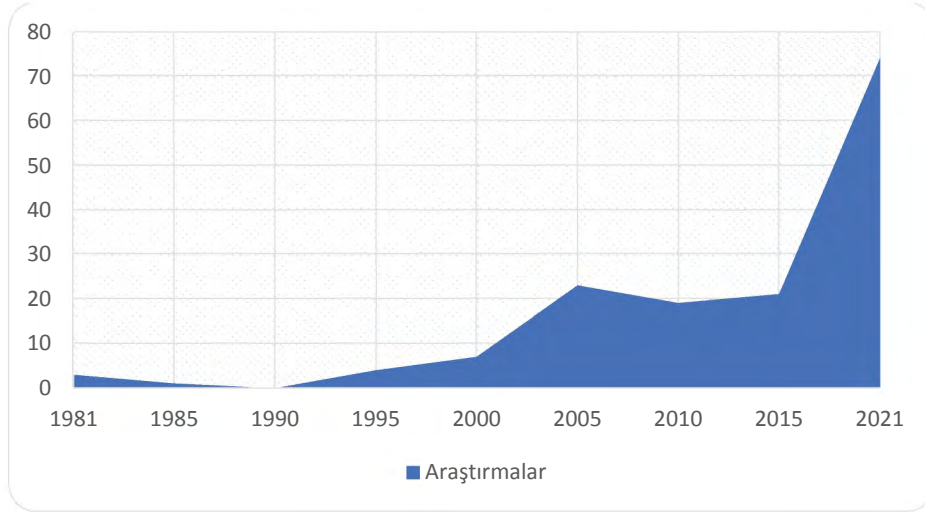
Bu dönemde, Nicola Watson'ın, birini kendi hazırladığı, diğerinin editörlüğünü yaptığı iki kitap öne çıkmaktadır. Watson, temelinde okurluğa ilişkin bir kültür tarihi çalışması olduğunu belirttiği *The Literary Tourist: Readers and Places in Romantic & Victorian Britain* (2006) adlı eserinde günümüzde Britanya Adaları'ndaki edebi turizm

hareketliliğinin 18. ve 19. yüzyıllar İngiltere’inde de farklı yazarlar, eserler ve edebi mekânlar için geçerli olduğunu; metnin, yerin ve bunlar arasındaki ilişkilerin tadını çıkarmak amacıyla belirli kitaplarla ilişkili yerleri ziyaret etmenin yaygınlaştığını açıklamıştır. Watson’un kitaptaki ana önermesi, herhangi bir yazar veya metnin, turizmde bir model olmadıkça ve imleçler üzerinden edebi turizme ilişkin bir kurgu yapılmadıkça, başarılı bir şekilde yerleşiklik edinmeyeceği yönündedir (2006, s. 12). Yazar bu kitabında, edebi turizmin kültürel turizmin bir alt ögesi şeklinde değil başlı başına kendi kapsamı ile incelenmesi gerektiğini vurguladıktan sonra, *Literary Tourism and Nineteenth Century Culture* kitabının önsözünde edebi turizm türünün arkaik kitap okuma alışkanlıkları üzerinden mi, yoksa okuma etkinliğini zenginleştiren yenilikçi bir yolda mı gelişeceği sorusunu yöneltmiştir (Watson, 2009, s. 10).

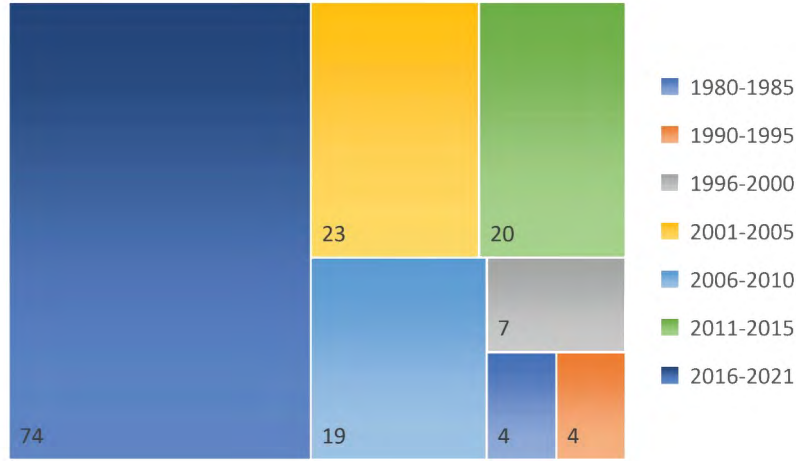
İlerleyen süreçle birlikte araştırmaların günümüze kadar artarak sürdüğü görülmektedir. Bu yayımlar içinde Hoppen, Brown ve Fyall’ın 2013 yılına kadar yapılan çalışmalar aracılığıyla oluşturdukları kavramsal çevrevede mevcut araştırmaların Avrupa ve Kuzey Amerika’da yoğunlaştığı, nadiren Asya’da görülmeye başladığı dikkat çekmektedir. Yazarların üzerinde durduğu bir diğer konu ise UNESCO’nun Yaratıcı Şehirler Ağı kapsamına 7 şehri, Edebiyat Kenti olarak almasıdır.³ Bu şehirler arasında Edinburgh’ta, “Ian Rankin’s Edinburgh” adıyla bir çağdaş yazarın yayımcısı tarafından eser içeriklerine yönelik sanal bir rehber hazırlandığı, bu rehberin ücretsiz bir mobil uygulama ile sunulduğu örneği verilmektedir (Hoppen , Brown, & Fyall, 2014, s. 38).⁴ Araştırma geçmişi açısından yakın tarihli son bir örnek de, İzlanda Üniversitesinden Ian Jenkins ve Katrin Anna Lund’un editörlüğünde yayımlanmış *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (2019) kitabıdır. Kitabın içeriğinde, farklı ülkelere ve edebi turizm türlerine yönelik bölümler yer almaktadır. Bu bölümde kısaca değinilen araştırma geçmişine ilişkin çizgisel (Grafik 2.1) ve uzamsal (Grafik 2.2) gelişme grafikleri 5 yıllık aralıklarla aşağıda gösterilmektedir, detaylı yayın bilgileri ek bölümünde sunulmuştur.

³ 2022’de bu sayı 42’ye ulaşmıştır.

⁴ Polisiye-kurgu romanları yazar Ian Rankin’in kitapları, Türkiye’de Alfa Yayınları’nca “Bir Dedektif John Rebus Polisiyesi” alt başlığı ile seri olarak yayımlanmaktadır.

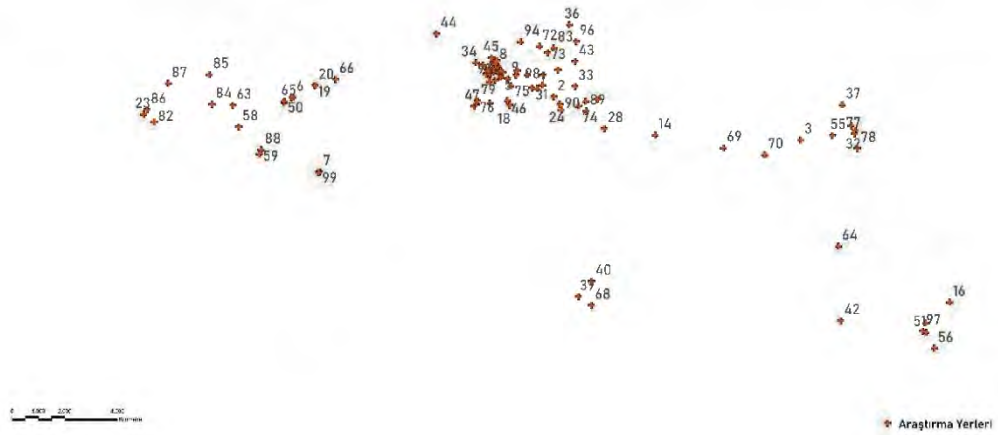
Grafik 2.1. Edebi Turizm alanyazını araştırmaları (1981-2021)

Grafik 2.2. Edebi Turizm alanyazını araştırma dağılımı (1981-2021)

2.1.2. Araştırmaların Yapıldığı Bölgeler

Edebiyat-turizm ilişkisinin boyutlarının daha iyi anlaşılması için bu bölümde, konuyu çalışan araştırmacıların hangi yerleri örnek olarak seçtiği belirlenmiştir. İncelenen yayınlarda edebi turizm araştırmalarına dünya genelinde 103 yerin kaynaklık ettiği görülmektedir. Araştırmalar, günümüzde de Hoppen, Brown, ve Fyall (2014)'ın belirttiği doğrultuda Avrupa'daki yoğunluğunu sürdürmektedir. Avrupa özelinde Birleşik Krallık araştırmaların merkezi konumundadır. Türkiye'den İstanbul, Denizli, Kastamonu-Cide ve Kazdağları bölgesine yönelik araştırmalar yapılmıştır. Kanada, ABD ve Çin'in yanı sıra, Güney Afrika ve Avustralya da edebi turizm araştırmalarına ağırlık verilen ülkelerdir (Harita 2.1).

Harita 2.1. Edebi Turizm alanyazınında dünya üzerinde araştırılan şehirler (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

Araştırmaların odaklandığı yerler farklı kapsamlardadır. Londra, Paris, Madrid, Pekin, Edinburgh, Barselona, Havana, İstanbul, Los Angeles, New York, Stockholm, Dublin, Melbourne, Venedik gibi tanınmış şehirlerin yanında; Reykavik, Vilnius, Dubrovnik, Coimbra gibi daha küçük ölçekli şehirler; Cabourg, Mallorca, Kefalonya, Torguay gibi sayfiye şehirleri; Montserrat, Antiqua gibi adalar, Glastonbury, Tintagel gibi tarihi bölgeler, Sunne-Vimmerby (İsveç), Liangshan (Çin), Hye, Cumbria-Lake District, Haworth-Yorkshire (İngiltere) gibi kırsal bölgeler de seçilmiştir (Şekil 2.1). Bu örneklerin de gösterdiği gibi edebiyat, farklı ölçekli bölgelerin turizmde kullanıma yönelik önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Türkiye'nin edebi geçmişi göz önüne alındığında, alanyazınında incelenen yerlerden hareketle ülke geneline yayılmış bir potansiyel taşıdığı ve bunun açığa çıkarılıp turizm açısından kullanılabileceği görülmektedir.

1 Venedik	22 Concord	43 Vilnius	64 Bali	85 Neepawa
2 Dubrovnik	23 Monterey	44 Reykjavik	65 Tarrytown	86 Calaveras
3 Liangshan	24 Grijoastra	45 Edinburg	66 Newfoundland	87 Seeley Lake
4 Aberystwyth	25 Cumbria	46 Barcelona	67 Bristol	88 Key West
5 Cabourg	26 Haworth	47 Obidos	68 KwaZulu-Natal	89 Denizli
6 Salem	27 Concernau	48 Dublin	69 Kota	90 Kefalonya
7 Antigua	28 Kudüs	49 Dun Laoghaire	70 Shailadah	91 Bread Street
8 Derbyshire	29 Rye	50 New York	71 Torguay	92 Brandevoort
9 Paris	30 Nottinghamshire	51 Melbourne	72 Sunne	93 Becherel
10 Tintagel	31 Gardone	52 Oxford	73 Vimmerby	94 Fjaerland
11 Glastonbury	32 Zhouzhuang	53 Birmingham	74 Kaz Dağları	95 Redu
12 Cadbury	33 Transilvanya	54 Strahow	75 Allier	96 Sysma
13 Lodz	34 Sligo	55 Yueyang Tower	76 Coimbra	97 Culunes
14 Shiraz	35 Stratford-upon-Avon	56 Port Arthur	77 Shaoxing	98 Carinthia
15 Cornwall	36 Pajala	57 Londra	78 Taipei	99 Montserrat
16 Brisbane	37 Pekin	58 Mississippi	79 Baiao	100 Güney Tyneside
17 Madrid	38 Hay	59 Havana	80 Calder Valley	101 Bigbury-on-Sea
18 Mallorca	39 Groot Marico	60 Chawton	81 İstanbul	102 Gaoyou
19 Prince Edward	40 Great Zimbabwe	61 Laugharne	82 Los Angeles	103 Kastamonu
20 Cavendish	41 Swansea	62 Hanau	83 Stockholm	
21 Somerset	42 Batı Avustralya	63 Hannibal	84 Red Cloud	

Şekil 2.1. Edebi Turizm alanyazınında araştırılan şehirlerin listesi

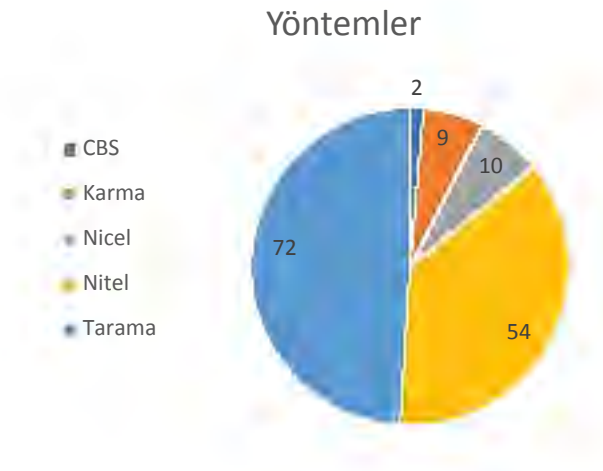
2.1.3. Araştırma Yöntemleri

Alanyazında kullanılan araştırma yöntemlerinin anlaşılması için edebi turizm kavramı üzerinden yapılmış 147 çalışma incelenmiştir. Çalışmaların temelde iki farklı türde yapıldığı görülmektedir (Grafik 2.3). Kavramsal ölçekte yapılan 73 tarama makalesinde, araştırmacılar, doküman inceleme yoluyla ikincil kaynaklar üzerinden edebi turizmle ilgili kaynak kullanımına yönelik potansiyellere yoğunlaşmışlar (19) veya bir örnek üzerinden tematik değerlendirmeler yapmışlardır (54).

Birincil veri grubu üzerinden gerçekleştirilen araştırmalarda nicel (9), nitel (54) ve karma desenli (9) yöntemler kullanılmıştır. Araştırmalarda ağırlıklı olarak seçilen nitel yöntemlerde görüşme, içerik analizi, otoetnografi ve gömülü teori yaklaşımları uygulanmıştır. Görüşmeler bir bölgedeki turistlere (16), bir etkinliğe katılan belirli gruplara (6) veya bir yerdeki turizmle ilgili kurum çalışanlarına (4) yönelik yapılırken, içerik analizinde katılımcıların bir edebi turda tuttıkları notlar (4), blog sayfaları (2), twitter yorumları (1), turizm broşürleri (2) inceleme materyallerini oluşturmuştur. Otoetnografi (8) de, bir yazarla ilgili mekânlar ya da eser bağlantısıyla araştırmacıların kendi alan notları üzerinden değerlendirmelerde buldukları bir tür olarak tercih edilmiştir.

Turistlere veya katılımcılara yönelik araştırmalarda (nicel-nitel-karma), önceleri otantiklik (Pocock 1992, Squire 1994, Tetley 1999, Fawcett&Cormack 2001,

Herbert2001), yakın geçmişte ise deneyim (Van Es & Stijn, 2016; McLaughlin, 2016; Jiang & Yu, 2019; Anderson & Smith, 2019; MacLeod, Shelley, & Morrison, 2018) başta olmak üzere motivasyon (Tetley & Bramwell, 2002; Gentile & Brown, 2015), sürdürülebilirlik (Squire, 1996; Arcos-Pumarola, Marzal, & Llonch-Molina, 2018; Jenkins, 2019), memnuniyet (Wang & Zhang, 2017) gibi olgular araştırma amaçlarını oluşturmaktadır.

Grafik 2.3. *Edebi Turizm alanyazınında kullanılan araştırma yöntemleri (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

2.2. Edebi Turizmin Bileşenleri

Edebi turizmin bileşenleri olarak broşürler üzerinden gerçekleştirilen içerik analizi sonucunda, yazar, eser ve etkinlik kaynaklı üç unsur tespit edilmiştir (MacLeod, Hayes, & Slater, 2009). İncelenen araştırmalar da bu sınıflandırmayı destekleyen bir görünüm sunmaktadır. Buna göre edebi turizmin, günümüzde edebiyatla doğrudan veya dolaylı ilişkisi bulunan iki ana çerçevesi olduğu görülmektedir. Edebiyatla doğrudan ilişkili ögeler, bir yazar ve/veya eserle ilişkili edebi yerlerdir (Squire, 1993; Herbert, 1996; Herbert, 2001; Fawcett & Cormack, 2001). Edebi yerleri oluşturan kaynaklar bütüncül bir kapsamda Andersen ve Robinson (2002) ve Watson (2006) tarafından açıklanmıştır. Hoppen, Brown ve Fyall (2014), Gentile ve Brown (2015), MacLeod, Shelley ve Morrison (2018), Baleiro ve Quintero (2018), yeni araştırmalar ışığında bu kaynakları özetlemişler, Seaman (2019) edebi yerin oluşumu üzerine güncel bir kavramsal çerçeve geliştirmiştir.

Kitapların ve etkinliklerin ön planda olduğu sosyal ortamlar edebiyatla dolaylı ilişkisi olan öğeleri içermektedir. Jenkins (2019) bu tür etkinliklere turizm yelpazesinde gündün güne daha fazla önem verildiğinin, Rossetti ve Quinn (2019) turistlerin kültürel bilgilerini, zevklerini ve becerilerini etkinliklerde sağlanan öğrenme ortamları ile geliştirdiklerinin üzerinde durmuşlardır. Mansfield (2015, s. 45) edebi turizm sınıflandırması için geliştirdiği öneri tablosunda kitaplar ve etkinlikler yanında edebiyat uyarlaması filmleri/dizileri de bu kategoride göstermektedir. Bu durum ilgili alanyazında daha çok film turizmi (O'Connor & Kim, 2014), film kaynaklı turizm (Busby & Klug, 2001), medya turizmi (Reijnders, Bolderman, Van Es, & Waysdorf, 2015) adlarıyla ayrı bir araştırma alanı olarak tanımlanmıştır.

2.2.1. Edebi Turizm Kaynakları

Yazar ve/veya eserlerle ilişkili olan yerler edebi turizm araştırmalarının temel alanını oluşturmaktadır (Jenkins & Lund, 2019; Andersen & Robinson, 2002). Butler, yukarıda adı anılan öncü çalışmasında bu yerlere ilişkin 4 kategori belirlemiştir. İlk öge yazarın yaşantısıyla ilişkili *yerleri* işaret etmektedir. Diğer 3 tür ise kitaplara ilişkindir ve edebi bir eserdeki *mekânlara*, eserdeki karakterlerle bağlantılı *bölgelere*, bir kitabın bir *bölgenin* popülerliğini doğrudan etkilemesine yöneliktir. Butler'ın bu sınıflandırması vurgulandığı gibi doğrudan mekânlar ve alanlarla bağlantılıdır. Ancak bazı araştırmacılar, Butler'ın bağlamının dışına çıkıp, bu kategorilere ek önerilerde bulunmuşlardır. Busby ve Klug (2001, s. 319) edebi bir tür olan gezi yazılarını ve film turizmini bu kapsama almışlardır. Böylelikle Hoppen, Brown ve Fyall 6 bileşenli bir tablo oluşturmuştur (2014, s. 39). Yazarlar aynı zamanda Mintel tarafından 2011'de hazırlanmış raporda edebiyat festivalleri ve turistlerin gittikleri destinasyonlardaki uğrakları olan kitapçıların üzerinde durmaktadırlar (Hoppen, Brown, & Fyall, 2014, s. 42). Bu iki öge de Gentile ve Brown tarafından (2015, s. 28), Butler'ın sınıflandırması altında listelenmiştir. Bu bölümün başlangıcında değinildiği gibi edebi turizmle ilişkili olsalar da sonradan eklenen bu 4 başlığın, Butler'ın edebi mekân odağında geliştirdiği bağlamdan bağımsız, farklı bir kategori şeklinde gösterilmesi daha yerindedir.

2.2.1.1. Yazar Odaklı Araştırmalar

İncelenen yayınlarda gözlemlenen ilk durum, yazar adlarının coğrafi bir belirteç şeklinde kullanıldığıdır. Bir yazarın yaşantısıyla ilişkili bu bölgeler İngiltere’de *Bronte’s Yorkshire* (Barnard, 2002), *Coleridge Way* (Hawkes, 2012), *Agatha Christie Country* (Busby, Brunt, & Lund, 2003), *Catherine Cookson Country* (Pocock D. , 1992), İrlanda’da *Yeats Country* (Wallace, 2009), İskoçya’da *Scott-Land* (Holmes & Inglis, 2004), Amerika’da *Thoreau Way* (Buell, 1989), Güney Afrika’da *Paton Country, Alan Paton Express* (Stiebel, 2007) şeklinde tanımlanmışlardır. Watson (2009, s. 5, 9), bu adlandırma biçiminin 19. yüzyıl sonlarında Britanya’da kullanımının yaygınlaştığını “*Shakespeare Country, Dicken’s London, Hardy’s Wessex, Wordsworth’s Lake District, Bronte-Land*” gibi bölge adlandırmaları yanında yazar evleri olan “*Scott’s Abbotsford, Hawthorne’s Wayside*” örnekleri üzerinden belirtmektedir.⁵ 1983 yılında Britanya Turist Kurumu tarafından yayımlanmış edebi haritalarda *Shakespeare’s Stratford* ve *Bronte’s Yorkshire* gibi bu yerlere uluslararası önem atfedilmektedir (Squire S. J., 1994, s. 107). Geleneksel bir kullanım edindiği görülen bu adlandırmalar, yazar adları ile hem kültürel hem coğrafi imge yaratılmasına yönelik anlamlı örneklerdir. Bu kullanımların yanında turizm ile yazar adlarının doğrudan ilişkilendirildiği iki kavram da görülmektedir: *Beatrix Potter Tourism* (Squire S. J., 1993), *L.M. Montgomery Tourist Industry* (Cormack & Fawcett, 2002).

Yazarlar adına kurulmuş dernekler ve enstitüler de yazarın kültürel değerini canlı tutmakta, böylelikle edebi turizmin gelişimine de katkı sağlamaktadır. 1893 yılında kurulan Bronte Derneği, İngiltere’de bilinen en erken tarihli kurumdur (Barnard, 2002). Yine 1933 yılında kurulmuş Lucy Maud Montgomery Enstitüsü, edebi rotalar oluşturmakta, 1994 yılında kurulan *Anne of Green Gable’s* lisans kurumu, Montgomery’nin ünlü kitabıyla ilişkili ürünleri hem bölgeye gelen ziyaretçilere sunmakta, hem dünya genelinde bir pazarlama ögesi olarak kullanmaktadır (Fawcett & Cormack, 2001; Gothie, 2016).⁶

⁵ Yerleşik bir kullanım edinmiş bu tanımlamalar, kullanım şeklini göstermek için orijinal halinde aktarılmıştır. Alan üzerinden geliştirilmiş örnekler Türkçe kullanımda taraf, yöre, bölge, diyar gibi sözcükler ile karşılanabilir.

⁶ Erken tarihli film ve dizi örnekleri görülse de özellikle dijital bir yayın platformu olan Netflix aracılığıyla 2017 yılında gösterime giren dizinin dünya genelinde yarattığı etkinin yansıması olarak Türkiye’de yazarın kitaplarına yönelik ilgi de yakın zamanlarda belirgin bir şekilde artmıştır. Bu serinin kitapları günümüzde Yeşilin Kızı Anne adıyla 20 farklı yayıncı tarafından yayımlanmaktadır.

İlk baskısı 1908 yılında yapılan 20 kitaplık bu roman serisinin kurgulandığı bölge olan Prens Edward Adaları'na (Kanada) 1920'li yıllarda ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Bu ilk ziyaretçilerin, Cavendish'te Montgomery'nin romanı yazdığı terk edilmiş çiftliğin yerini aradığı bilinmektedir (Cormack & Fawcett, 2002, s. 176). Bu ilginin sürekliliği ve şimdilerde endüstriyel bir boyut kazanmış olması, böylesi kurumların çalışmaları sonucu kültürel miras öğelerinin turizmde yerinde kullanımının ve sürdürülebilirlik açısından edebi turizmin önemini göstermektedir (Squire, 1996, s. 130).

Yazar odaklı araştırmalarda seçilen yazarlar açısından iki grup görülmektedir. Bunlardan ilki ülkenin edebiyatında önde gelen ve dünya genelinde tanınırlığı yüksek olan Marcel Proust, Mark Twain, Jane Austen, Agatha Christie gibi yazarlardır. İkinci grupta ise ülke edebiyatında yer etmiş, okurlarında etkiler bırakmış Beatrix Potter, Nevil Shute, Willa Cather, Sait Faik Abasıyanık gibi yazarlar bulunmaktadır. Bu iki grupta belirtilen araştırmalarda yazarlar eserlerinden çok kişisel yaşantılarında ön plana çıkan öğeler üzerinden incelenmişlerdir.

Yazar odaklı araştırmalar, ağırlıklı tek yazarla ilişkili yerlerin kullanımı üzerinden yürütülmektedir. Ziyaretçilerce devamlı ilgi gören bu yerler, hem kurumlardan hem katılımcılardan sağlanan veriler ile edebi turizmin doğal araştırma alanına dönüşmüş, birçok çalışmaya kaynaklık etmişlerdir. Yazarların yaşantısını sürdürdükleri, günümüzde birer müze ev şeklinde işletilen yazar evleri, araştırmalarda öncelikli çalışma yerleridir (Booth, 2004; Hazard, 2016; Eichhammer, 2016; Wang & Zhang, 2017; Love, 2009; Çevik, 2017; Busby & Ekaterina, 2013; Gentile & Brown, 2015).

Adı bir bölgeyle veya şehirle özdeşleşmiş yazarların anısını yaşatmak amacıyla açılmış müzeler (Barnard, 2002; Marques & Cunha, 2013), yazarların yaşadıkları ve eserlerini verdikleri bölgeler (Squire, 1993; Donaldson, Gregory, & Murrieta-Flores, 2015; Wallace, 2009), şehirler (Pocock, 1992; Tetley & Bramwell, 2002; Erkoçi, 2016; Fox, 2008; Herbert, 2001; Plate, 2006); doğdukları yerler ve evler (Santesso, 2004; McGuckin, 2015; Çevik, 2018), yaptıkları seyahatler (Westover, 2009; MacKenzie, 2017; Berkove, 2002; Dann, 2002), konakladıkları şehirler ve oteller (Herbert, 1996), buldukları mekânlar (Jiang & Xu, 2017; Brown, 2016), mezarları (Brown, 2016b) diğer çalışma konularıdır. Bunların yanı sıra bir bölge veya şehir kapsamında yazarları çoğul biçimde ele alan çalışmalar gerçekleştirilmiş (Barke, 2002; Martin, 2019), projeler geliştirilmiştir (Smith, 2012; Stiebel, 2004).

2.2.1.2. Eser Odaklı Araştırmalar

Eser odaklı araştırmalar, doğal olarak yazarla bağlantılı biçimde yapılmıştır. Bu araştırmalarda eserin edebi turizmde nasıl kullanıldığı incelenmektedir. Seçilen eserlerde öncelikli edebi tür romanlardır. Ayrıca şiir (Greve, 2019; Ramazani, 2015; Spracklen, 2016), çocuk ve gençlik kitapları (Squire, 1993; Fawcett & Cormack, 2001; Müller, 2006; Fairer-Wessels, 2010), hikâyeler (Canavan, 2019; Charapan & Mikulich, 2019), masallar (Hemme, 2005) diğer edebi türlerdir. Bu türlerin dışında, gezi yazılarının yanı sıra (McClinchey, 2015; McClinchey, 2019; Blaer, 2019), rehber kitaplar (Wallace, 2009; Maj, 2018) ve broşürler de (MacLeod, Hayes, & Slater, 2009; Acar, 2019) birer metin kurgusu üzerinden geliştiği için eser odaklı araştırmalar kapsamında incelenmiştir.

Eser odaklı araştırmalarda edebi turizme kaynaklık eden edebi türlerin başında romanlar gelmektedir. Romanlar, diğer edebi türlere göre, kurgusal boyutu geniş, yazarın yaratıcılığını esnek bir şekilde kullanabildiği, mekânsal açıdan birçok imgeye yer verebildiği, bu kullanım esnasında düz betimlemelerden kültürel açıklamalara dek geniş bir anlatı yelpazesine sahip, gelişkin olay örgüleriyle okurları içine çekebilen bir türdür.

Moretti (2005, s. 72, 100), Hermann Melville'in *Moby Dick* kitabı üzerinden verdiği örnekte, kitabın bir deniz hikâyesi olmasının yanında, balina bilimi hakkındaki zengin içeriğinin, barındırdığı çoksesli öğelerin, çoklu anlamların üzerinde durmaktadır. Edebi turizm açısından böyle bir etkiyi yaratan roman ise Victor Hugo'nun *Notre-Dame de Paris* (*Notre-Dame'ın Kamburu*) adlı eseri olmuştur. Hugo (2013), kitabının önsözünde, katedraldeki dramatik olay kadar, özellikle ortaçağ sanatı ve mimarisi hakkında bakış açıları geliştirmeyi amaçladığını belirtmekte, kitabın içeriğini de sıklıkla bir sanat tarihçisi gözüyle genişletmektedir. Yazarın bu yaklaşımı günümüzde *Notre-Dame de Paris* katedralinin, dünyaca ünlü bir turistik imlece dönüşmesine yol açmıştır. Fransa'da aynı adı taşıyan başka katedraller bulunmasına rağmen, *Notre-Dame* adı Paris kenti ile özdeşleşmiştir. Günümüzde de milyonlarca turist, hem bu gotik yapıyı hem hayallerindeki kamburu görmek için Paris'e gitmektedir (Özdemir, 2009, s. 45).

Edebi bir eserdeki yapının yarattığı etkinin yanında, bazen bir roman karakteri de, tek başına turizme yön verebilmektedir. 1897 yılında yayımlanan ve gotik edebiyatın klasiklerinden kabul edilen, İngiliz yazar Bram Stoker'ın bir vampir imgesi üzerinden kurguladığı *Drakula* romanı, günümüzde uluslararası derecede tanınmış bir turizm destinasyonuna kaynaklık etmektedir (Reijnders, 2011). Adı Romanya'nın Transilvanya bölgesi ile özdeşleşmiş, yarı tarihsel yarı mitolojik kahraman Kont Drakula'nın ünü,

ülkenin tarihi ve kültürel zenginliklerinin önüne geçmiştir (Cosma, Pop, & Negrusa, 2007). Çekilen filmlerin de kitlesel etkisiyle özellikle Amerikalı turistler 1960'lardan başlayarak 1970'li yıllar boyunca, Transilvanya bölgesine akın etmişlerdir. 1980'li yıllarda sektörel bir boyuta evrilen ama dönemin Romanya hükümetinin turizm politikasında bir yeri olmayan bu ilgi, beraberinde ülke turizminde bir tartışmayı da getirmiştir. Destinasyon geliştirmede Karadeniz kıyısını, kültürel değerlerini ve doğal peyzajını öne çıkarmayı planlayan yöneticiler, ülkenin adının olumsuz bir imaja sahip karakterle anılıp anılmaması konusunda ikileme düşmüşlerdir (Light, 2007). Eserin yarattığı ilgiden hareketle oluşan Drakula Turizmi kavramının bir marka değeri olup olmayacağı araştırılmış, ülkenin gerçek turistik çekiciliklerinin geliştirmesine yönelik olarak bu olgunun bir pazarlama stratejisi çerçevesinde kullanılması sonucuna varılmıştır (Cosma, Pop, & Negrusa, 2007). Günümüzde ise Drakula'nın Memleketi ve Drakula'nın Şatosu ikonik bir destinasyon olarak Romanya turizminin başlıca itici gücü hâline gelmiş durumdadır (Lupu, Brochado, & Stoleriu, 2017).

Edebi turizme kaynaklık eden bir diğer mitolojik anlatı ise dünyaca ünlü Kral Arthur Efsanesi'dir. Efsaneyle ilişkilendirilen Tintagel Kalesi 19. yüzyılda, özellikle demiryolu ulaşımının gelişimiyle, turistlerin yoğun olarak ziyaret etmeye başladığı bir bölge olmuştur. Tintagel'le birlikte Glastonbury ve Cadbury (efsanevi Camelot) kalelerini de kapsayan bir edebi rota günümüzde de turistlerce büyük ilgi görmekte, Arthur üzerine hazırlanmış kitaplar bu turlarda kullanılmaktadır (Earl, 2008). Çin'de de biri 14. yüzyılda Shi Naian (Jiang & Yu, 2019), diğeri 18. yüzyılda Cao Xueqin (Ryan, Zang, Huimin, & Song, 2009) tarafından yazılmış romanlarla ilişkili bölgeleri ziyaret eden turistlere yönelik araştırmalar gerçekleştirilmiştir.

Edebi eserler bazen bir kasabanın yaşantısını, genel turizm planlamasını ve ekonomik yapısını dönüştürmesinde de kullanılmaktadır. Kaliforniya'da geçimini sardalya konservesi ticaretiyle sağlayan kıyı kasabası Cannery Row, 1950'li yılların ortasında çevresel etkilerden dolayı sardalya avcılığının çökme noktasına gelmesiyle turizm yatırımlarını geliştirmek durumunda kalmıştır. Bu planlama sürecinde John Steinbeck'in 1945 tarihli Cannery Row adlı eserinin önemli bir katkısı olmuş, hem o dönem yaşananları hem de kasabanın genel atmosferini aktaran bu eser, bölgenin turizm tanıtımlarında kullanılmış, 1960'larda kasabada balıkçılığın yerini sanat ve eğlence endüstrisi almış, Cannery Row'un da bulunduğu Monterey Körfezi önemli bir turistik

destinasyon olmuştur (Chiang, 2004). Steinbeck'in eserine kasabanın adını vermiş olması, bu tanıtım sürecinin ve kasabanın tanınırlığının oluşmasında önemli bir etkidir.⁷

Bu erken tarihli eserlerin yanında, güncel popüler romanların edebi turizmde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Yayımlandığı dönem büyük bir ilgi uyandırmış Da Vinci Şifresi ve Harry Potter romanları üzerinden geliştirilen destinasyonlar edebi turizme olan ilgiyi arttırmış, özellikle kitapların film uyarlamaları aracılığıyla eserlerdeki imgelerin görselleştirmesi bu ilgiyi kitlesel bir düzeye çıkarmıştır (Hoppen , Brown, & Fyall, 2014; Lee, 2012). Ancak bu tür bir destinasyon planlamasının, edebi turizmde kalıcı bir değer taşıyıp taşımadığı, bir kitabın ve kahramanın popülerliği üzerinden tasarlanan bu turların, bir turistik ürün mü yoksa edebi turizmin bir parçası mı olduğu da tartışmaya açıktır (Fox, 2008).

Romanların edebi turizmdeki bir diğer kullanım alanı kentlerde yapılan turlardır. Kentler birçok görüntü, birçok olay ve hareketli bir gündelik hayat manzarası sunmaktadır. Ancak bu akışkanlık içerisinde bir kentin ana caddeleri, sokakları, meydanları, yapıları, gündelik olanın arasına karışıp gitmekte, o kentin kültürel anlamı ve göstergeleri yaşayan insanlar için belirsiz bir hâl almakta, bir bakıma yaşanan kent görünür olmaktan çıkmaktadır.

Moretti (2005, s. 155) "Bir kentin belli bir eylemi engellediğini, ancak bize 'zaman kaybettirdiği' ölçüde görülebileceğini" belirtmektedir. Kentle görünür bir ilişki kurulması gerçekleştirilen yürüyüşler sonucunda oluşmaktadır. Kentlerde yapılan yürüyüşlere karşılaşılan manzaralar ve görüntüler eşlik etmekte; bu süre boyunca yürüyüş yapanın merakını sürekli canlı tutacak farklı durumlar, detaylar gözlemlenmektedir (Le Breton, 2017, s. 105). Yazarlar da eserleri aracılığıyla kentlere yeni dokular, kokular, renkler, tatlar, yaşantılar, sahneler ve anlamlar kazandırmakta, kentleri bina yığınları olmaktan çıkarıp yaşayan, soluk alıp veren kahramanlara dönüştürmektedirler (Özdemir, 2009, s. 39). Bu yolla romancılar ve şairler eserlerinde kentlerin unutulmuş, göz ardı edilmiş köşelerini hem övmekte hem de yeniden ortaya çıkarmakta (Coverly, 2011, s. 92), böylelikle edebi eserler kentlerdeki bu yürüyüşler için rehberlik yapmaktadır. Bir eserin içeriğindeki böylesi imgelerin yanında, olay örgüsü de kent turları için önem taşımaktadır. Yazarın eserin kurgusunda kullandığı bağlamın içerisindeki öğeler de, bir kitabın edebi turizmdeki kullanım değerini arttırmaktadır.

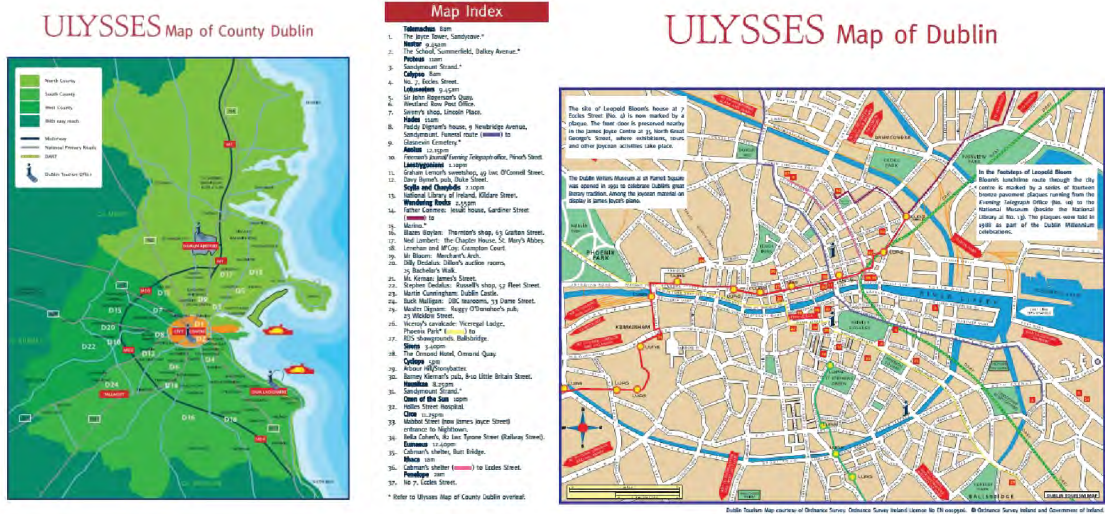
⁷ Kitabın Türkçe çevirisi Sardalya Sokağı adıyla yapılmıştır.

Da Vinci Şifresi örneğinde görüldüğü gibi, yazarın kitap içeriğinde kültürel ve turistik açıdan bilinen mekânları, bir gizem örgüsü içinde kurgulaması, bu mekânlara yönelik farklı bir bakış doğurmaktadır. Edebi turizm açısından bu bakış, ziyaret edilen mekânın kendisinden değil, o mekâna ilk olarak yazar, ikinci olarak okur tarafından yüklenilen çağrışımdan, verilen anlamdan doğmaktadır (Evgenia, 2015, s. 53). Da Vinci Şifresi romanı da edebi turizmde böylesi bir anlam alanı açmış, turistler romanın yayımlanmasının ardından Paris'teki dünyaca ünlü Louvre Müzesi ve Da Vinci'nin Mona Lisa tablosunun yarattığı edebi çekicilikten hareketle yazarın kurgusunda anlattığı galerileri ve tabloyu görebilmek için Louvre'a akın etmişlerdir (Seaman, 2019, s. 141).

Edebi turizm kapsamında yapılan kent turları temelde bu uygulamalar üzerine kurulmuştur. Bir edebi turun değerini, tura katılanların, eser içeriği ile kurduğu duygusal bağ ve tur esnasında yaşadıkları deneyim belirlemektedir (Anderson & Smith, 2019). Bu turlardaki görülen yerler okurların hem yazar hem eserle kurduğu etkileşim sonucunda anlam kazanmaktadır (Gentile & Brown, 2015). MacLeod, Shelley ve Morrison da (2018, s. 397) yazar odaklı turlardaki genel turist potansiyelinin aksine bu tür turlarda katılımcıların hayal gücünün ön planda olduğunun ve kent turu etkinliklerinin ağırlıklı olarak okur-turistlere yönelik yapıldığının üzerinde durmaktadırlar.

Kaczmarek (2020, s. 35) eserlerdeki edebi çekiciliklerin okur-turistler için üç davranış biçimi ile deneyimlenebileceğini belirtmektedir. Turist bir kitaptan hareketle başlangıcı ve bitişi belli olan bir rota üzerindeki yerlere planlı bir tur yapabilir. Ridanpaa (2011) Mikael Niemi'nin İsveç'in Pajala kentinde geçen *Populärmusik från Vittula* romanındaki mekânları bir kent planı üzerinde belirleyerek böyle bir tur gerçekleştirmiş ve eserin kentle bağlantısını otoetnografik olarak yorumlamıştır. İkinci grupta ise turist belirli bir rotaya bağlı kalmaksızın roman içindeki mekânlarla karşılaşmak için şehirde dolaşır. Kaczmarek'in (2020) Havana'da Cabrera Infante'nin 1950'li yılların kentini anlattığı *Delito Por Bailar el Chachacha* ve *Tres Triste Tigres*, P.J. Gutiérrez'in 1990'ların Havana'sını işleyen *Trilogia sucia de la Habana* romanları ışığında yaptığı otoetnografik çalışma da bu ikinci gruba girmektedir. Üçüncü grupta ise okur-turist kendisine bir başlangıç noktası belirlese de kentte amaçsız bir dolaşma yaparak şans eseri karşısına çıkan mekânlardan hareketle bir turun parçası hâline gelir. Bu üçüncü önerme Londra, Paris, New York gibi büyük ve karmaşık kentlerde deneyimlenmeye uygun olarak edebi turizmin ötesine geçip, psikocoğrafya kavramı ve flanör (aylak, kent gezgini) olgusu ile örtüşmektedir (Coverly, 2011, s. 117; Urry, 2009, s. 220).

Grupların katılımıyla düzenlenen planlanmış kent turlarına yönelik araştırmaların hikâye kurgusunun gelişkin olduğu romanlar üzerinden yapıldığı görülmektedir. Dublin’de, James Joyce’un romanı Ulysses ile düzenlenen turda, romanın kahramanı Leopold Bloom’un kentteki uğrakları üzerinden geliştirilmiş Dublin Ulysses Haritası’ndaki 37 yer ziyaret edilmektedir (Johnson, 2004; Knipp, 2016). Haritanın yer aldığı broşürde ayrıca James Joyce Müzesi’ne ilişkin tanıtıcı bilgiler bulunmaktadır (Görsel 2.1).

Görsel 2.1. Dublin Ulysses Haritası Broşürü (Ulysses Map of County Dublin)

Bir diğer örnekte ise polisiye kurgu yazarlarının eserleri seçilmiştir. Arthur Conan Doyle’un polisiye kahramanı Sherlock Holmes’un Londra’daki, Raymond Chandler’ın kahramanı Philip Marlowe’un Los Angeles’taki ve Stieg Larsson’un Millennium Serisindeki kahramanı Lisbeth Salander’in Stocholm’deki izleri, şehir içinde dolaşarak sürülmekte ve kentin turizm rotalarından farklı yerler olay akışına bağlı olarak görülebilmektedir (van Es & Reijnders, 2018). Sherlock Holmes örneği için McLaughlin (2016), Doyle’un dünyaca ünlü kahramanının 221B Baker Street’teki kurgusal evinin, gerçek mekânlar kadar ilgi gördüğünü, Van Es ve Reijnders (2018, s. 517) de, polisiye hikâyelerdeki kurgunun özellikle kent turları oluşturmak için uygun kaynak olduğunu; yapılan bu turların kahramanların ya da yazarın adıyla tanıtıldığını belirtmişlerdir: ‘In the footsteps Sherlock’ Holmes, Raymond Chandler’s Los Angeles: In a Lonely Place-tour, Stieg Larsson Millennium Tour: In the footsteps of Lisbeth. Romanların kent turu için kullanımına son bir örnek de Galler’de Literary Atlas (<http://www.literaryatlas.wales/en/>)

projesi kapsamında belirlenen 12 yazardan biri olan Malcolm Pryce'in *Aberystwyth, Mon Amour* adlı polisiye romanıdır (Anderson & Smith, 2019). Planlanmış turların yanı sıra, Ian Rankin örneğinde olduğu gibi, hazırlanmış dijital veri tabanları, günümüzde akıllı telefonlar ve GPS uygulamaları aracılığıyla, edebi bölgeler hakkında haritalar ve bilgiler sunmakta, metin içeriklerini edebi turistlere pratik bir şekilde aktarmaktadır (McGuckin, 2015).

Edebi turizme kaynaklık eden bir diğer yayın türü de turist rehberleridir. Edebiyat hem bu turist rehberlerinin hem de turizmin tarihsel gelişiminde belirgin bir rol oynamıştır. Avrupa'da yaygınlaşan Büyük Tur seyahatlerinde, dönemin iletişim ve ulaşım zorlukları da göz önüne alındığında edebi metinler bu sürece rehberlik etmiştir. Kişisel günlükler ve mektuplardan; Rousseau, Goethe, Sterne gibi tanınmış yazarların gezi notları ve kitaplarından tur boyunca nerelerde konaklandığı, hangi yolların kullanıldığı, ne yendiği, nerelerin görüldüğüne yönelik bilgiler özellikle büyük bir ilgiyle karşılanmış, bu eserler sayesinde kültürel bir etkinlik olarak Büyük Tur hareketliliği 18. yüzyılda zirvesine ulaşmıştır (Towner, 2002). Tura yönelik bu ilgi 18. yüzyıl sonlarında ziyaret edilen yerlerdeki edebi mekânların da görülmesi sonucunu doğurmuştur (Andersen & Robinson, 2002; Santesso, 2004).

19. yüzyılın ortalarında Avrupa'da, özellikle de İngiltere'de turistler için hazırlanan, deniz ve demiryolu taşımacılığının da yaygınlaşmasıyla farklı ülkeleri kapsamına alan Black Murray, Baedeker rehberlerinin içeriklerinde edebi öğelere de yer verilmiştir (Watson, 2006). 1951 yılında Britanya'yı, 1966 yılında ise Avrupa'yı kapsayan edebi tur rehberleri hazırlanmıştır. Bu turist rehberlerini, bir şehir planı veya bölge haritası metni tamamlamakta, haritalar yazarlar için önemli yerlere yönelik coğrafi atıflarda bulunmak için kullanılmaktadır (Maj, 2018, s. 502). Britanya'daki yerler ve yazarlar üzerinden iki alfabetik liste ile geliştirilmiş *Oxford Literary Guide* ise 1977 yılından bu yana sürekli yeni baskılarıyla güncel bir edebi rehber olmayı sürdürmektedir (Philips, 2011; Hoppen, Brown, & Fyall, 2014, s. 37). Bu rehberi benzer örneklerinden ayıran en belirgin özelliği bir yer ve yazar arasındaki bağlantıyı vurgulamasının yanında, bu bağlantı üzerinden analizler de sunmasıdır (Wallace, 2009, s. 58). Edebi turizme kaynaklık eden farklı bir rehber türü de turist olarak yazarlara ilişkindir. Paris gibi önemli bir sanat şehrini ziyaret eden veya yaşantısını bu şehirde sürdüren yazar ve sanatçıların

kentle ilişkili olduğu mekânlar üzerinden hazırlanan rehberler, edebi turistlere farklı kent turları yapabilme imkânı sunmaktadır (Wells, 2016).⁸

Romanlar, edebi turizme kaynaklık edebildiği gibi, içeriklerinde turizm temalarını da barındırmaktadır. Homeros'un *Odysseia*, Cervantes'in *Don Quijote*, Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe* gibi yolculuk ve serüven temalarının önde olduğu birçok eser edebiyat tarihinin önde gelen kitapları olmayı sürdürmektedir. Alanyazında da "edebiyatta turizm" olarak sınıflandırılmış araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda yolculuk teması üzerinden modern turizm öğelerinin izleri sürülmektedir. *Balonla Beş Hafta*, *Seksen Günde Dünya Gezisi* gibi seyahat romanlarıyla tanınan Jules Verne'in 1895 tarihli pek bilinmeyen *Ile à hélice*⁹ adlı eserinde yazar zengin Amerikalılar için geliştirilmiş, San Francisco'dan Pasifik Okyanusuna açılan bir transatlantiğin su kullanımını, ulaşım biçimlerini, ekonomik işleyişini ve tedarik zincirini, iletişim ve konaklama düzenini ele almış, geleceğin turizm sürecine yönelik öngörülerde bulunarak günümüzün turizm araştırmalarının eğildiği temel sorunların arketiplerini oluşturmuştur (Pfatschbacher, 2019).

Bir diğer araştırmada ise Canavan (2019), Guy de Maupassant'ın yolculukla ilişkili öykülerindeki varoluşsal boyutu, yabancılaşma, kaçış ve özgünlük açısından incelemiş ve edebi eserlerin turizm çalışmalarındaki teorik yaklaşımları geliştirmede kullanılabileceğinin üzerinde durmuştur. Turizmle ilişkili temalar ve kavramlar yanında, teorik çerçevede hazırlanmış "edebiyatta turizm" araştırmaları da bulunmaktadır. Julian Barnes'ın *Flaubert'in Papağanı* ve Michel Houellebecq'in *Harita ve Topraklar* romanlarının içerikleri üzerinden edebi kültürde turistlerin oynadığı rol ve turist karşıtı söyleme karşı, turizmin edebi eserlere yaptığı katkı değerlendirilmektedir (Evans, 2018). Julian Barnes'ın bir diğer romanı *İngiltere, İngiltere'ye Karşı*'da ise, yazarın İngiltere'deki miras turizmine yönelik yergisi ülke turizminin yerel ölçeklerdeki yapılanması göz önüne alınarak analiz edilmektedir (Nitsch, 2015).¹⁰

Bu bölümde adı geçen kitapların çoğunun film uyarlamalarının yapıldığı görülmektedir. Bu filmler aracılığıyla edebi turizm hareketliliğinin geliştiği ve

⁸ Türkiye'de edebi rehberlere yönelik fazla örnek bulunmamaktadır. Bu kapsama yakın bir örnek olarak 2015 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yayımlanmış, yazarların doğduğu kentleri esas alarak hazırlanmış, ansiklopedik bir araştırma olan Türkiye Edebiyat Haritası'nın adı anılabilir.

⁹ Tam metin olarak 2015 yılında *The Floating Island* adıyla İngilizceye çevrilen romanın Türkçe çevirisi henüz yapılmamıştır.

¹⁰ *Flaubert'in Papağanı ve İngiltere, İngiltere'ye Karşı*, Ayrıntı Yayınları, *Harita ve Topraklar* ise İthaki Yayınları tarafından Türkiye'de yayımlanmıştır.

destinasyonlara dönüştüğü de üzerinde durulması gereken bir diğer durumdur. Bu yanıyla edebi turizm alanyazınında edebiyat-film bağlantısı üzerinden yapılmış araştırmalar da bulunmaktadır. Edebi eserlerden uyarlanmış filmlerin bir destinasyona yönelik katkıları klasik (Busby, Brunt, & Lund, 2003; Pennacchia, 2015; Orr, 2018) veya güncel romanlar (Busby & O'Neill, 2006; Martin-Jones, 2014; Hernaez-Lerena, 2015; O'Connor & Kim, 2014; Reijnders, Bolderman, Van Es, & Waysdorf, 2015; Reijnders, 2016) üzerinden araştırılmıştır.

2.2.2. Edebi Turizm Etkinlikleri

Edebi turizme yönelik destinasyonlara kaynaklık eden yazar ve eser öğeleri yanında, kendi içinde türlere ayrılabilir, temelinde maddi birer nesne olarak kitapların öne çıktığı (Andersen & Robinson, 2002, s. 14), bir yazarın adıyla tanıtımının yapıldığı, bir edebi etkinlik üzerinden geliştirilmiş uygulamalar, edebi turizmin dış bileşenlerini meydana getirmektedir. Başta edebiyat festivalleri olmak üzere, bu tür etkinlikler birçok ülkede geniş ölçekli turizm çekicilikleri hâline gelmeye başlamış, böylelikle edebi turizmde belirli gruplara yönelik bir boyutun ötesine geçilip yaygın bir kesimin katılımına olanak sağlanmıştır (Hoppen, Brown, & Fyall, 2014, s. 43). Bu tür festivaller geniş bir katılımcı grubu için oluşturulmuş, geliştirmeye açık, tanıtımlar yoluyla bir turist çekiciliği hâlini alabilecek sosyal yapılanmalardır (Herbert, 2001, s. 313). Etkinliklerdeki bu katılımcı potansiyeli, edebi turizm araştırmalarında da kullanılmıştır (Cassell, 2016; Seaman, 2016; Driscoll, 2015; Smith Y., 2012; Busby & Hambly, 2000). Rossetti ve Quinn (2019, s. 96) inceledikleri araştırmalar sonucunda bu festivallerin eğitim, entelektüel merak, yeni bilgiler öğrenmenin sağladığı tatmin ve kültürel birikim edinmek için değerli ortamlar olduğunu belirtmektedir.

Edebi etkinlikler üzerinden geliştirilen böylesi sosyal yapılanmalar; Paris, Londra, Dublin gibi zengin edebi kaynaklara sahip ve doğal bir edebi atmosfer taşıyan, edebi turistlerin bu farkındalıkla ziyaret ettiği kentlerden çok (Evgenia, 2015, s. 24) özellikle mevcut turizm çekiciliklerine bir katkı sunması veya başlı başına bir çekicilik oluşturması için geliştirilmektedir. İngiltere-Galler sınırındaki 1500 nüfuslu Hay kasabası, kırsal bir bölgenin edebi etkinlikler aracılığıyla nasıl geliştiğine yönelik önemli bir örnektir. 1960'larda bir ikinci el kitap kasabası olarak adı duyurulan kasaba, zamanla tanınmış bir edebi destinasyon hâlini almış, 1988 yılında başlayan Hay Edebiyat Festivali ile de bir marka değeri kazanmıştır (Seaton, 1996, s. 379). Hay'in bir kitap kasabası olarak

gelişmesinin sonucunda Avrupa’da 1985-1993 yılları arasında benzer ölçekli kitap kasabaları da tasarlanmaya başlanmış, Hay ve bu yeni örnekler de bir model olarak başka kitap kasabalarının geliştirilmesi amacıyla kullanılmıştır. (Seaton, 1999; Driscoll, 2016; Frank, 2016). Hay Edebiyat Festivali, günümüzde farklı sponsorların destek verdiği organizasyon yapısıyla dikkat çekmekte, ziyaretçilerin bölgede yarattığı araç hareketliliğine rağmen getirilen bazı kısıtlamalar ile hem ekonomik hem çevresel sürdürülebilirlik açısından doğru yönetilmekte, böylelikle edebi bir etkinlik kırsal bir kasabanın ekonomisini geliştirmektedir (Jenkins, 2019, s. 130-131). Avustralya’nın üçüncü büyük kenti olan Brisbane’de de, edebi etkinlikler, yazar festivalleri kültürel bir kaynak olarak kullanılmakta, kentin marka değeri geliştirmesinde belirleyici olmakta ve bu kültürel değerlerin dijital ortamdan geniş kitlelere tanıtılmasına yönelik bir kültür politikası uygulanmaktadır (Carson, Hawkes, Gislason, & Cantrell, 2017; Carson, Hawkes, Gislason, & Martin, 2013).

Geniş katılımlı ve periyodik olarak gerçekleştirilen festivallere veya kitap günlerine katılım yanında özel ilgiye yönelik edebi turizm etkinlikleri de bulunmaktadır. Bir yazarın yaşadığı kırsal bölgede, yazarın adıyla oluşturulmuş bir yolda yürüyüşler gerçekleştirilmekte (Buell, 1989; Hawkes, 2012; Baraw, 2017), doğal alanlarda edebi metin yazma etkinlikleri düzenlenmektedir (Edwards, 2017). Farklı bir ülke veya şehirde belirli dönemlerde düzenlenen yaratıcı-yazarlık atölyelerine katılım da günden güne ilgi gösterilen bir diğer edebi turizm etkinliğidir (Andersen & Robinson, 2002, s. 26). İrlanda Sligo’da William Butler Yeats’ın anısını yaşatmak amacıyla çalışan Yeats Topluluğu her yıl yaklaşık 100 kişinin katıldığı etkinliklerde şaire ve eserlerine yönelik çalışmalar düzenlemekte, bölgede turlar gerçekleştirmektedir (McGuckin, 2019). David Lodge de (1998, s. 278), Dünya Küçük adlı romanında bu atölyeye katılan öğrencilerin amacının kültürel gelişme sağlamak olduğundan, bir bakıma okulun katılımcılara edebi bir terapi uyguladığından ve Yeats’in ünlü şiirinin geçtiği Innisfree Göl Adasına yapılan turdan söz etmekte, ancak bu durumu ironik tarafıyla değerlendirmektedir. Yazarlık atölyelerine ilişkin bir diğer örneği de Orhan Pamuk vermekte, 1985 yılında Amerika’da bulunduğu esnada davet edildiği Iowa Yazarlar Atölyesi’nde tanıştığı bir Meksikalı yazarın pembe

dizi senaryosu üzerinde çalıştığını öğrenince nasıl şaşırdığından söz etmektedir (Robbins, 2016, s. 69).¹¹

Bir yerdeki kitapçılar ve kütüphaneler de, edebi turistler için bir çekicilik unsuru taşımaktadır. Ziyaret edilen kentlerdeki mimari tasarımı ve tarihsel geçmişiyle dikkat çeken dünyaca ünlü kütüphaneler, araştırma yapmaya gelenlerin yanı sıra etnografik malzemedeki sanatsal üretilere kadar geniş bir yelpazede düzenlenen sergiler ile birer etkinlik merkezi olarak kullanılmakta, özellikle kalabalık şehirlerde sağladıkları dingin atmosfer ile edebi turistler için bir kaçış, bir soluklanma mekânı olmaktadır (Lainsbury, 2019). Kitapçılar da bir kentin edebi mekânları olarak turistlerin ilgi gösterdiği bir diğer unsurdur (Hoppen, Brown, & Fyall, 2014, s. 42). Kültürel bir geçmişi bulunan şehirlerde uzun zamandır hizmet veren Shakespeare&Company (1919-Paris), City Lights Books (1953-San Fransisko), Livraria Lello (1908-Porto); bir 13. Yüzyıl kilisesinin restore edilmesiyle hizmete açılmış Selexyz Dominicanen (2005-Maastricht); önemli turizm merkezleri olan Venedik'teki Libreria Acqua Alta, Yunanistan'ın Santorini adasındaki Atlantis Bookshop turizm destinasyonlarının birer parçası hâlini almış dünyaca ünlü kitapçılardır (Temple, 2018). Bu genel örneklerin yanında, kitabevi turizmi adı altında, kitapseverlere yönelik olarak tasarlanmış, değişik şehir ve kasabalardaki kitapçıların ziyaret edilmesinin amaçlandığı turizm projeleri de bulunmaktadır (Portzline, 2004). Koleksiyonerler ve eski baskı kitap meraklıları da ikinci el kitap satan dükkânların olduğu yerlere yolculuklar yapmakta, farklı şehirlerdeki mezatlara katılmaktadırlar (Andersen & Robinson, 2002, s. 14).

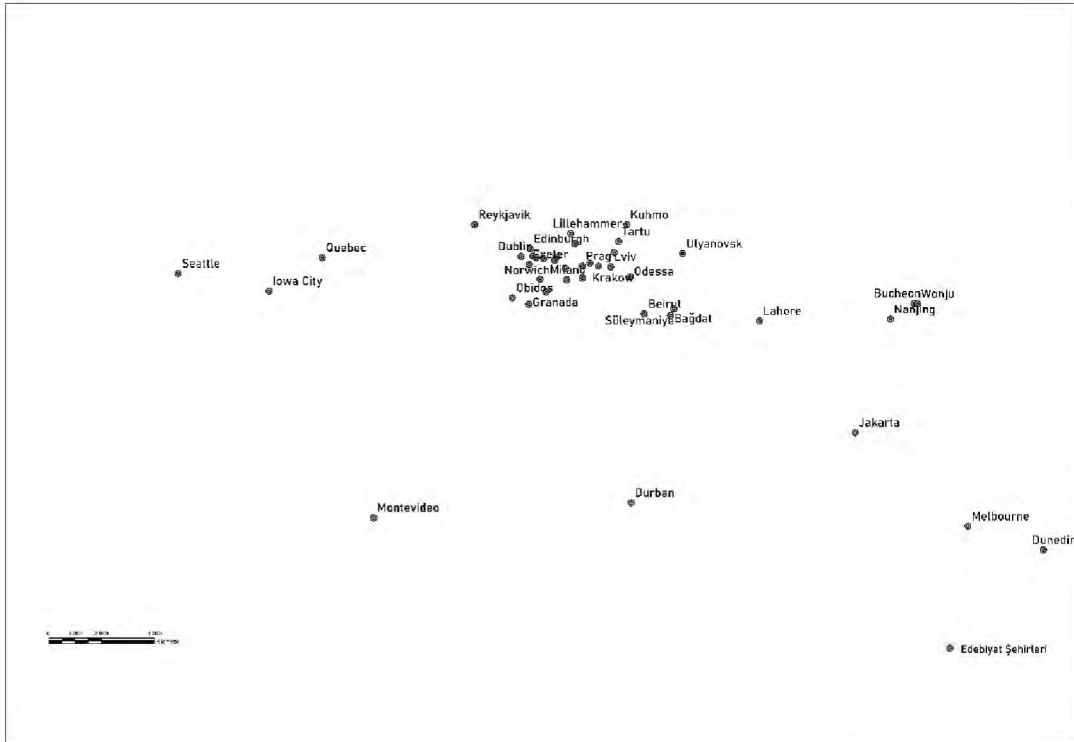
2.2.3. UNESCO Edebiyat Şehirleri

Edebiyat şehirleri, UNESCO tarafından 2004 yılında kurulmuş Yaratıcı Şehirler Ağı Programı'nın yedi yaratıcı alanından biri olan edebiyat ayağını oluşturmaktadır (City of Literature, 2022). Yaratıcı Kentler Ağı ile edebiyat dışında film, müzik, zanaat ve halk sanatı, tasarım, gastronomi ve medya sanatları başlıkları altında kümelenen farklı ülkelerin yaratıcı kentleri arasında bilgi ve deneyim paylaşımının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır (Özdemir & Özdemir, 2020, s. 5).

¹¹ Türkiye'den erken tarihli bir örnek olarak, 1996 yılında Bodrum Gümüşlük'te kurulmuş olan Gümüşlük Akademisi; edebiyat, sanat, felsefe gibi alanlarda atölye çalışmalarının gerçekleştirildiği bir vakıf olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

2022 verilerine göre, 32 ülkeden 42 şehir UNESCO tarafından Edebiyat Şehri kapsamına alınmıştır (Harita 2.2). Şehirlerin seçiminde UNESCO tarafından belirlenen 7 ölçüt kullanılmaktadır (Cities of Literature, 2022). Bunlar sırasıyla şu şekildedir:

- Kentte, yayıncılık sektörünün niteliği, niceliği ve genişliği.
- İlköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim düzeyinde yerli ve yabancı edebiyata odaklanan eğitim programlarının niteliği ve niceliği.
- Edebiyat, tiyatro ve/veya şiirin kentte önemli bir rol oynaması.
- Yerli ve yabancı edebiyatı tanıtan edebi etkinliklerin ve festivallerin düzenlenmesi.
- Yerli ve yabancı edebiyatı koruyan, tanıtan ve yayan kütüphanelerin, kitapçıların, kamu veya özel kültür kurumlarının bulunması.
- Değişik ulusal dillerden ve farklı ülke edebiyatlarından eserlerin çeviri metinlerine yayıncılık sektörünün ağırlık vermesi.
- Geleneksel ve yeni medyanın edebiyatı teşvik etmesi ve edebi ürünler pazarının güçlendirilmesine yönelik çalışması.

Harita 2.2. UNESCO Yaratıcı Kentler Ağı Dünya Edebiyat Şehirleri (Cities of Literature, 2022)
(UNESCO verileri üzerinden yazar tarafından oluşturulmuştur)

UNESCO'nun belirlediği bu kriterler, bir Edebiyat Şehri'nin sadece yazarları veya edebi eserleri kapsayan bir ölçüde olmadığını, daha geniş bir boyuta yayıldığını göstermektedir. Marques (2019, s. 65), Edinburgh, Barselona ve Obidos üzerinden yaptığı değerlendirmede, Edebiyat Şehirleri'nin ortak ve farklı özelliklerini listelemiştir. Farklılıkların kentin özgün boyutunu açığa çıkarmada bir fırsat olduğunu belirtirken, benzer özellikler arasında, şehirlerin mutlaka görülmesi gereken bir edebi destinasyon üzerinden gelişkin pazarlama kampanyaları yürütmeleri gerektiğinin ve turizmle bağlantısının üzerinde de durmuştur.

Listedeki şehirler incelendiğinde ilk gözlemlenen farklı ölçeklerde şehirlerin UNESCO tarafından seçilmiş olmasıdır. Portekiz'deki Obidos 11.000 nüfusa sahipken, Bağdat, Lahor, Jakarta, Nanjing 10 milyon civarında nüfusuyla dikkat çekmektedir. Listedeki şehirlerin sayısı 2014'ten sonra artmış, özellikle 2019 yılında 11 yeni şehir bu kapsama alınmıştır (Şekil 2.2). Ancak UNESCO Yaratıcı Kentler Ağı'nda, edebiyat kategorisinde Türkiye'den henüz bir şehir bulunmadığı görülmektedir. 2015 yılından itibaren bu ağa Türkiye'den dâhil olan kentler, geleneksel temaların öne çıktığı gastronomi alanında Gaziantep, Hatay, Afyonkarahisar; zanaat ve halk sanatı alanında Kütahya, müzik alanında Kırşehir, ek olarak tasarım alanında İstanbul ile sınırlıdır (Özdemir & Özdemir, 2020, s. 6).

Şehir	Ülke	Yıl	Şehir	Ülke	Yıl
Edinburgh	Birleşik Krallık	2004	Durban	Güney Afrika	2017
Iowa City	Birleşik Devletler	2008	Lillehammer	Norveç	2017
Melbourne	Avustralya	2008	Manchester	Birleşik Krallık	2017
Dublin	İrlanda	2010	Milan	İtalya	2017
Reykjavik	İzlanda	2011	Québec City	Kanada	2017
Norwich	Birleşik Krallık	2012	Seattle	Birleşik Devletler	2017
Kraków	Polonya	2013	Utrecht	Hollanda	2017
Dunedin	Yeni Zelanda	2014	Angoulême	Fransa	2019
Granada	İspanya	2014	Beirut	Lübnan	2019
Heidelberg	Almanya	2014	Exeter	Birleşik Krallık	2019
Prague	Çek Cumhuriyeti	2014	Kuhmo	Finlandiya	2019
Baghdad	Irak	2015	Lahore	Pakistan	2019
Barcelona	İspanya	2015	Leeuwarden	Hollanda	2019
Ljubljana	Slovenya	2015	Nanjing	Çin	2019
Lviv	Ukrayna	2015	Odesa	Ukrayna	2019
Montevideo	Uruguay	2015	Şüleymaniye	Irak	2019
Nottingham	Birleşik Krallık	2015	Wonju	Güney Kore	2019
Óbidos	Portekiz	2015	Wrocław	Polonya	2019
Tartu	Estonya	2015	Gothenburg	İsveç	2021
Ulyanovsk	Rusya	2015	Jakarta	Endonezya	2021
Bucheon	Güney Kore	2017	Vilnius	Litvanya	2021

Şekil 2.2.3 UNESCO Yaratıcı Kentler Ağı Dünya Edebiyat Şehirleri listesi (Cities of Literature, 2022)

3. YÖNTEM

Yöntem bölümünde öncelikle tasarlanan araştırma modeline değinilmektedir. Araştırma örneklemini olarak seçilen bölgenin ve kaynakların açıklanmasının ardından araştırma modelini oluşturan iki aşamalı değerlendirme yöntemi açıklanmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Farklı sosyal disiplinlerin arasına düşen temel konular, keşif için uygun adaylardır (Schmitter, 2019, s. 329). Edebiyat-turizm ilişkisinin eserler üzerinden incelenmesi de bu durum göz önüne alınarak yürütülmüştür. Edebi eserler, her yazılı metin gibi belirli bileşenlerin bir araya gelmesi ile yaratılır. İnsanlar, mekânlar, olaylar, genel betimlemeler, detaylı anlatımlar, aşk, korku, dinginlik, tedirginlik, gerilim gibi duygu aktarımları bu eserlerin içinde birbirine geçmiş bir metin hâlinde bulunur. Barthes (2016, s. 23) göstergebilim açısından metnin bu özelliği ile biricik bir modele ulaşmadığını, aksine bin ağızlı bir ağın girişi olduğunu ileri sürmüştür. Hodder ve Hutson (2017, s. 43) bir kâğıda yazılmış yazının, maddi kültürün bir türü olduğunu ve arkeoloji açısından bu tür bir maddi kanıttan anlam çıkarmak ile genel olarak maddi nesnelere anlam çıkarmak arasında fark bulunmadığını belirtmektedir. Tally Jr da (2016, s. 20) edebi coğrafya çalışmalarında haritalanmış bölgeleri bir gezgin olarak keşfetmenin, o bölgedeki farklı unsurlar veya olayların birbirine bağlantısını görmenin önemini belirtmiştir.

Araştırma modeli bu üç ana fikir ışığında kurgulanmıştır. Bu kurgunun yapısı da üç bileşenden meydana gelmektedir: Eserlerdeki göstergelerin yoğunluğu arasında arkeolojik bir yaklaşımla turizm açısından önemli verilerin ortaya çıkarılması, bu verilerden hareketle bir tematik haritalama çalışması yapılması, oluşturulan haritaların yorumlanması ve bu değerlendirme sonucunda bir tur rotası örneği geliştirilmesi. Bu model ile eserlerdeki veriler, önce bir veri tabanı boyutuna genişletilmiş, sonrasında bu çerçeveden edebi turizm amacıyla analiz edilmeye uygun bir bilgi kaynağı meydana getirilmiştir.

Çevrimiçi kaynaklarda bu modelde yapılmış internet siteleri bulunmasına rağmen (Piatti, Reuschel, & Hurni, 2013), edebi turizm alanyazınında iki yayın tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, İngiltere’de kırsal bir bölge olan Göller Yöresi’ne (Lake District) yöneliktir (Donaldson, Gregory, & Murrieta-Flores, 2015). Yazarlar, bu çalışmada William Wordsworth’ü örnek olarak almış, bölgede şairle ilişkili yerleri haritalamışlar, bu doğrultuda tarihsel bir bakışla bölgenin 19. yüzyıldaki edebi turist hareketliliğinin

ortaya çıkarılabileceğini açıklamışlardır. Günümüze ilişkin yapılan diğer çalışmada ise önemli bir turizm merkezi olan Barselona araştırma bölgesi olarak seçilmiştir. Yazarlar örnek olarak belirledikleri Katalan yazar Juan Marse'nin 1966 yılında yayımlan *Últimas tardes con Teresa* romanı üzerinden öncelikle yazarın çağdaş şehirdeki edebi miras unsurlarını belirlemeyi, sonrasında kentin turizmle ilişkili mekânlarını tanımlamayı amaçlamışlar. Bu iki amaç doğrultusunda Barcelona'nın turistlere yönelik tanıtımlarında yazarın mekânlarının değerlendirilip değerlendirilmediğini görmeyi hedeflemişlerdir (Arcos-Pumarola, Marzal, & Llonch-Molina, 2018, s. 181). Bu iki yayında görüldüğü gibi, araştırma modelinin ilk aşamasında, araştırmaya kaynaklık edecek bölgenin ve eserin seçilmesi gerekmektedir. Bu amaçla araştırma odağı bu noktada edebiyat alanına yöneltilmiştir.

3.2. Araştırma Örnekleme

Araştırma örnekleminin belirlenmesinde amaçlı örneklem seçimi kullanılmıştır. Bu seçimdeki mantık, araştırmanın daha derinlemesine yapılabilmesi için bilgi zengini durumlar belirlemek ve bu yolla genelleme yapmaktan çok verinin sunduğu anlama yönelmektir (Patton, 2014, s. 230). Nitel çalışmalarda yapılan seçim, nicel araştırmalardaki bir örneklemin temsil etme ve bu yolla bir genelleme yapma amacından farklılık gösterdiği için, sıklıkla “örneklem” yerine amaçlı seçim, çalışma kümesi gibi kavramlarla karşılanmaktadır (Maxwell, 2018, s.97; Şimşek, 2015, s.155). Bu araştırmada iki açıdan bir seçim yapılmış, öncelikle araştırma bölgesi belirlenmiş, sonrasında ise bu bölgeyle ilişkili veriler sunan bir çalışma kümesi oluşturulmuştur.

3.2.1. Araştırma Bölgesinin Seçimi

Köklü bir geleneğe dayanan Türk Edebiyatı, 13. yüzyılda Yunus Emre başta olmak üzere birçok halk ozanı tarafından Anadolu coğrafyasında şiir formunda bir birikimle gelişmiş ve hem halkın hem de yöneticilerin kültürel yaşantısında yüzyıllarca önemli bir yer edinmiştir. Sonraki süreçte “Tekke Edebiyatı”, “Divan Edebiyatı” kapsamında birçok şair yetişmiş, ilk gelişkin düzyazı örnekleri 15. yüzyılda verilmiştir (Mutluay, 1970, s. 32, 51, 61). 17. yüzyılda ise Evliya Çelebi süregelmekte olan bu iki edebiyat geleneği üzerinden yazdığı, sözlü ve yazılı kültür öğelerinin iç içe geçtiği Seyahatname'sinde düzyazı yoluyla anlam ve anlatım alanını genişletmiş, gördüğü kentlerdeki imgelerden hareketle eserine somut bir zenginlik alanı da katmıştır (Özdemir, 2017, s. 35). Evliya

Çelebi'nin edebiyata yaptığı bu katkının yansımaları ise 19. yüzyılda batılı bir tür olarak ilk örneklerinin verilmeye başladığı romanlarda kendisini göstermiştir. Çelebi'nin canlı bir halk dilinin yatkınlığını kullanarak yarattığı anlatım, roman-hikâye dilinin yararlandığı başlıca kaynağa dönüşmüş (Mutluay, 1970, s. 76), Ahmet Mithat Efendi'nin eserlerinde sıklıkla kullandığı halkın anlamasına uygun bir biçim olan meddah anlatıları (Moran, 1984, s. 48) o dönemde ilgi görmüştür. 19. yüzyılda, özellikle Tanzimat sonrası dönemde bu yeni edebi türe yönelik arayışların ortaya çıktığı, dönemin neredeyse bütün yazarlarının eserlerini verdiği kent ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun 4 yüzyıllık başkenti, özellikle 16. yüzyılla birlikte doğu-batı kültür dünyasının da ilgi merkezi olan İstanbul'dur (Mutluay, 1970, s. 75).

İstanbul, bu uzun zaman dilimi boyunca imparatorluğun edebiyat merkezi olmasının yanında, bir kitap merkezidir de. Bizans döneminden beri hem Balkan hem Ortadoğu coğrafyasından yazma kitaplar, minyatür koleksiyonları kentte toplanmıştır (Ortaylı, 2005, s. 194). 16. yüzyıl sonlarında ve 17. yüzyıl boyunca yazma kitap ticaretinin arttığı, birçok yabancı seyyahın, elçinin ülkelerine Grekçe yazmalar götürdüğü resmi kayıtlardan ve bu seyyahların yazdıklarından bilinmektedir (Erünsal, 2015). Osmanlı tarihi üzerine yaptığı çalışmaları ile bilinen Joseph von Hammer (2011, s. xxiii), 1822 tarihli *İstanbul ve Boğaziçi* kitabında, saray kütüphanesinde bir kitap serveti bulma hayaliyle İstanbul'a yolculuk yapan seyyahlar olduğunu belirtmektedir. 19. yüzyılda, özellikle 1860'lardan sonra hem yazılı basının, hem matbu kitap ticaretinin merkezine dönüşen Bab-ı Ali'nin (Özdemir, 2015, s. 41) yanı sıra, öncesinde tek bir kitapçı olduğu bilinen Beyoğlu bölgesinde Tünel'deki elçilikler civarında Batılı dillerde kitaplar satan dükkânlar da açılmıştır (Gülersoy, 1990). Günümüzde de İstanbul yayıncılık endüstrisinin merkezi olmayı sürdürmekte, başta Tarihi Beyazıt Sahaflar çarşısı olmak üzere, birçok sahaf şehrin farklı bölgelerinde hizmet vermektedir (Erünsal, 2015).

Dünyaca ünlü Süleymaniye ve Topkapı Yazma Eserler Kütüphaneleri (Ortaylı, 2005, s. 42) de, kentin bir diğer edebi zenginlik unsurudur. Süleymaniye Kütüphanesi'nin, yazma koleksiyonları bakımından Ortadoğu'nun hatta dünyanın en zengin arşivlerinden birine sahip olduğu (Kut, 1980, s. 341), Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nin, İslam dünyasının en zengin minyatür koleksiyonuna ev sahipliği yaptığı belirtilmektedir (Atbaş, 2012, s. 264). Kentte ayrıca farklı ilçelerde sahaf festivalleri, uluslararası ölçekli kitap fuarları düzenlenmekte, birçok yazarın müze-evleri, mezarları da bulunmaktadır.

Bu kısa özetle görüldüğü gibi, edebi turizm kaynaklarını bünyesinde barındıran, UNESCO Edebiyat Şehirleri ölçütleriyle uyuşan ve önemli bir turizm destinasyonu olan İstanbul'un, eser odaklı araştırmalarda kent turlarının öncelikli bir edebi turizm ürününe dönüştürülmesi göz önüne alınarak araştırma bölgesi olarak seçilmesi kararlaştırılmıştır.

3.2.2. Araştırma Kaynağının Seçimi

Eser odaklı bu araştırmanın kent ölçeğinde yürütülmesi kararlaştırıldıktan sonra öncelikle bir edebi tür seçimi yapılması gerekmektedir. Alanyazın incelemesinde, edebi türler içinde kent turuna yönelik olarak romanların kullanılmasından hareketle, araştırmanın veri setini oluşturmak için İstanbul'la ilgili eser veren yazarlar bir ön değerlendirmeye alınmıştır. Bu değerlendirme için iki temel kriter belirlenmiştir:

1. İstanbul'da yazarla bağlantılı mekân bulunması.
2. İstanbul'un yazarların eserlerinde ağırlıklı olarak yer alması.

Günümüzde İstanbul'da bir yazarla doğrudan ilişkili 9 müze bulunmaktadır. Bu edebi mekânlar, Aşiyân Müzesi¹², Sait Faik Abasıyanık Müzesi, Orhan Kemal Müzesi, Hüseyin Rahmi Gürpınar Müze Evi, Adam Mickiewicz Müzesi, Yahya Kemal Kent Müzesi, Faruk Nafiz Çamlıbel Salonu, Aziz Nesin ve Çağdaşları Müzesi, Kemal Tahir Müze Evi'dir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın adının verildiği Edebiyat Müze Kütüphanesi ve Orhan Pamuk tarafından kurulmuş Masumiyet Müzesi de diğer edebi mekânlardır (İpar, 2020, s. 209-216; İnan, 2020, s. 133-272). Bu grup içinde yapılan inceleme sonrası, eserlerinin tamamında veya önemli kısmında İstanbul'a yer veren dört yazar belirlenmiştir. Bu yazarlar, İstanbul'un üç farklı zaman dilimini eserlerine yansıtan Hüseyin Rahmi Gürpınar, Sait Faik Abasıyanık, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Orhan Pamuk'tur.

Alanyazında Sait Faik Abasıyanık Müze-evi'ne (Çevik, 2017) ve Masumiyet Müzesi'ne (Çevik, 2018) yönelik yapılan araştırmalar olması, Yılmaz ve Çiftçi (2017, s. 232) tarafından Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir kitabı üzerinden bir tur rotası düzenlenebileceği önerileri de göz önüne alınmış, tüm eserlerine yer olarak İstanbul'u seçmiş Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın (Moran, 1984) da bu listeye eklenmesiyle 4 yazarın eserlerine dayalı bir veri seti oluşturulması kararlaştırılmıştır.

¹² Tevfik Fikret'in evi olan Aşiyân Müzesi, sadece Fikret'e yönelik olmayıp Edebiyat-ı Cedide dönemi yazarları ve şairlerine ait eşya ve belgelerin sergilendiği geniş bir koleksiyona sahiptir. (İnan, 2020, s. 141).

Araştırmanın alt amacı keşfedici bir özellik taşıdığı için seçilen dört yazar arasından herhangi bir örnek yazar veya 4 yazardan tek bir eser, örnek olarak belirlenmemiştir. Böylece geniş kapsamlı bir veri tabanına bağlı şekilde bu dört yazarın eserlerinin edebi turizm açısından yorumlanmasında geniş bir boyut oluşturulması planlanmıştır. Belirlenen yazarların eserleri tarandığında araştırma ölçütlerine uygun olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın ve Beş Şehir adlı deneme kitabı yanında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın roman ve hikâye türünde, Sait Faik Abasıyanık'ın ise hikâye ve roman, Orhan Pamuk'un sadece roman türünde eserler kaleme aldığı görülmüştür. Bu aşamada yazarların tüm eserleri taranmış, İstanbul dışında bir bölgede geçen romanlar ve hikâyeler değerlendirme dışı bırakılmışlardır. Sonuç olarak yazarların toplam 75 eserini kapsayan bir veri seti oluşturulmuştur (Şekil 3.1).

VERİ SETİ							
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR	Yıl	HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR	Yıl	SAİT FAİK ABASIYANIK	Yıl	AHMET HAMDİ TANPINAR	Yıl
Şık	1889	Ben Deli miyim ?	1925	Semaver	1936	Mahur Beste	1944/47
İffet	1896	Billur Kalp	1926	Sarıç	1939	Beş Şehir	1946
Mürebbiye	1899	Tutuşmuş Gönüller	1926	Şahmerdan	1940	Huzur	1948/49
Bir Muadele-i Sevda	1899	Evlere Şentik Kaynanam Nasıl Kudur	1927	Medarı Maişet Motoru	1944	Sahnenin Dışındakiler	1950/57
Tesadüf	1900	Mezarından Kalkan Şehit	1928	Lüzumsuz Adam	1948	Hikayeler	1955/58
Metres	1900	Muhabet Tilsimi	1928	Mahalle Kahvesi	1950	Saatleri Ayarlama Enstitüsü	1961
Şipsevdi	1911	Şeytan İşi	1933	Kumpanya	1951	Aydaki Kadın	6/1987
Nimetsinas	1911	Öldüren Öpücük	1933	Havada Bulut	1952		
Sevda Peşinde	1912	Utanmaz Adam	1934	Havuz Başı	1952	ORHAN PAMUK	Yıl
Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç	1912	İki Hödüğün Seyahati	1934	Son kuşlar	1952	Cevdet Bey ve Oğulları	1982
Cadı	1912	Gönül Ticareti	1939	Kayıp Aranıyor	1953	Sessiz Ev	1983
Gulyabani	1913	Kesik Baş	1942	Alemdağda Var Bir Yılan	1954	Kara Kitap	1990
Hazan Bülbülü	1916	Melek Sanmıştım Şeytani	1943	Az Şekerli	1954	Masumiyet Müzesi	2008
Toraman	1919	Ölüm Bir Kurtuluş mudur	1945*	Tüneldeki Çocuk	1955	Kafamda Bir Tuhaflik	2014
Hayattan Sahifeler	1919	Dirilen İskelet	1946*	Mahkeme Kapısı	1956	Kırmızı Saçlı Kadın	2016
Hakka Sığındık	1919	Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı?	1949*	Balıkçının Ölümü	1977	Beyaz Kale	1985
Kadınlar Vaizi	1920	Kaderin Cilvesi	1964*			Benim Adım Kırmızı	1998
Son Arzu	1922	Deli Filozof	1964*				
Tebessüm-i Elem	1923	İnsan Önce Maymun muydu	1968*				
Cehennemlik	1924	Can Pazarı	1968*				
Efsuncu Baba	1924	Ölümler Yaşıyor mu	1973*				
Meyhane Kadınlar	1924	Namıslu Kokotlar	1973*				

Şekil 3.1. Araştırmanın Veri Seti Listesi

3.3. Verilerin İşlenmesi

Verilerin işlenmesi süreci, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 187). Birçok doküman gibi edebi eserler de araştırma amaçlı olarak üretilmediğinden verilerin analize uygun hâle getirilmeleri gerekmektedir (Merriam, 2018, s. 146). Yıldırım ve Şimşek (2006, s. 197) tek başına bir araştırmanın veri setini oluşturan dokümanlara araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analiz yapılması gerektiğini belirtmektedirler. İçerik analizi yöntem olarak incelediği içerikleri, birleşik ya da bütünleşik hâlden daha tam ve hassas bir şekilde tanıyabilmek için, parçalara ayırır ve sınıflandırır (Gökçe, 2019, s. 23). Bu ayrıştırma

ve sınıflandırma ile veri setinde doğrudan görülemeyen temaların ve bu temalar arası anlamlı ilişkilerin ortaya çıkarılması sağlanır (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 222). Bunun için öncelikle genel bir kavramsal yapı tasarlanır ve bu yapıya göre veriler kodlanır (Karasar, 1994, s. 232) ve tematik bir analize uygun hâle getirilir (Glesne, 2015, s. 259). Kodlamaya dayalı bu analiz sürecinde tematik kategorilerin oluşturulması ve verilerin sistematik bir şekilde ayrıştırılması gerekmektedir (Merriam, 2018, s. 114).

Bu amaçla çalışma kümesini oluşturan veri seti üzerinden rastgele bir örnek seçilmiş ve Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Can Pazarı adlı romanı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonrası, eser içeriklerinde edebi turizme yönelik bir değerlendirme sağlayabilecek üç kategori oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu kategoriler; sözcüklerin anlam alanından bağımsız bir şekilde Yer, Mekân ve Yapı başlığı ile adlandırılmışlardır. *Yer* kategorisinde idari açıdan bir ayrım gösteren ilçe, semt ve mahalle adları, *Mekân* kategorisine insan etkileşiminin olduğu yerler, *Yapı* kategorisine ise birer kent imgesi olan mimari unsurlar kodlanmıştır.

Araştırmacılar, içerik analizinde gerekli durumlarda hiyerarşik bir şekilde alt kategoriler, araştırma sürecinde de yeni ana kategoriler oluşturulabileceğini önermektedirler (Gökçe, 2019, s. 102; Glesne, 2015, s. 265). İncelenen örnek eserde Mekân kategorisinin alt başlıklara ayrılmasının, tur planlamasındaki mekânsal boyutu daha detaylı ortaya çıkaracağı görülmüştür. Mekânlara ilişkin alt kategoriler; Açık Mekân (ör. Ayasofya Meydanı), Kapalı Mekân (ör. Beyoğlu Tokatlıyan), Doğal Mekân (ör. Fatih Parkı), Sokak/Cadde (ör. Nuruosmaniye Caddesi) ve Ulaşım Araçları/Ulaşım Noktaları (ör. Boğaziçi Vapuru) olarak ayrıştırılmış, ayrıca genel bir betimleme sunan ögeler (ör. Beyoğlu apartmanları) ve coğrafi alanlar (ör. Boğaziçi) mekân kategorisi altında sınıflandırılmıştır.

Ana kategorilerin oluşturulmasının ardından verilerin analize uygun hâle getirilmesi için çalışma kümesini oluşturan eserler basılı edisyonları üzerinden detaylı bir şekilde okunmuştur. Bu süreçte, içeriklerde gözlemlenen İstanbul'un doğasına yönelik unsurların çokluğundan hareketle *Doğa* adıyla dördüncü bir ana kategori daha oluşturulmuştur. İçerik analizinde sadece kelimeler üzerinde çözümleme yapmak kayıt birimlerini oluşturmayı sağlarken; kelimelerin, sözcüklerin kullanılma anlamlarını yakalayabilmek için, bağlamından soyutlamadan cümle, paragraf ya da metnin tamamıyla birlikte ele alınması ise bağlam birimi geliştirmeyi sağlamaktadır (Yıldırım B. , 2015, s. 131). Seçilen eserler üzerinden İstanbul'da edebi turizme yönelik tur rotalarının

kurgulanması da bu bağlam birimleri sayesinde geliştirileceği için belirlenen dört kategoriyle örtüşen veriler sadece yerin, mekânın, yapının ve doğal ögenin adıyla değil, eser içinde bulunduğu cümle veya paragrafla MS Access programı üzerinde oluşturulan veri formu dosyasına aktarılmıştır (Görsel 3.1).

The screenshot displays the Microsoft Access application window. The title bar reads 'Pamuk - Kara Kitap 2: Veritabanı - EYTEZ VERİTABANI\PAMUK\Pamuk - Kara Kitap 2.accdb (Access 2007 - 2016 dosya biçimi) - Access'. The main window shows a data form titled 'Veri Formu'. The form has several input fields: 'Veri Kodu' with the value '310', 'Tarih' with '15.2.2021', 'Yayın Kodu' with 'KAK', 'Bölge No' with '1', and 'Yayın Adı' with 'KARA KİTAP'. Below these fields is a text area containing a paragraph of text in Turkish: 'Q zamanlar, bazan Galip'in annesi bazan Rüya'nın annesi Suzan yenge, bazan ikisi birden Galip'le Rüya'yı ellerinden tutup, parka yollarda titreyen otobüslerle Bebek'e ya da Tarabya'ya sandal gezintisine çıkarırdı. 12'. The form also has fields for 'Metan', 'Yazı', and 'Değer'. The left navigation pane shows 'Veri Formu' selected under the 'Formlar' section. The status bar at the bottom indicates 'Kayıt: 1 / 265'.

Görsel 3.1. Verilerin hazırlanmış veri tabanı dosyasına eklenmesi

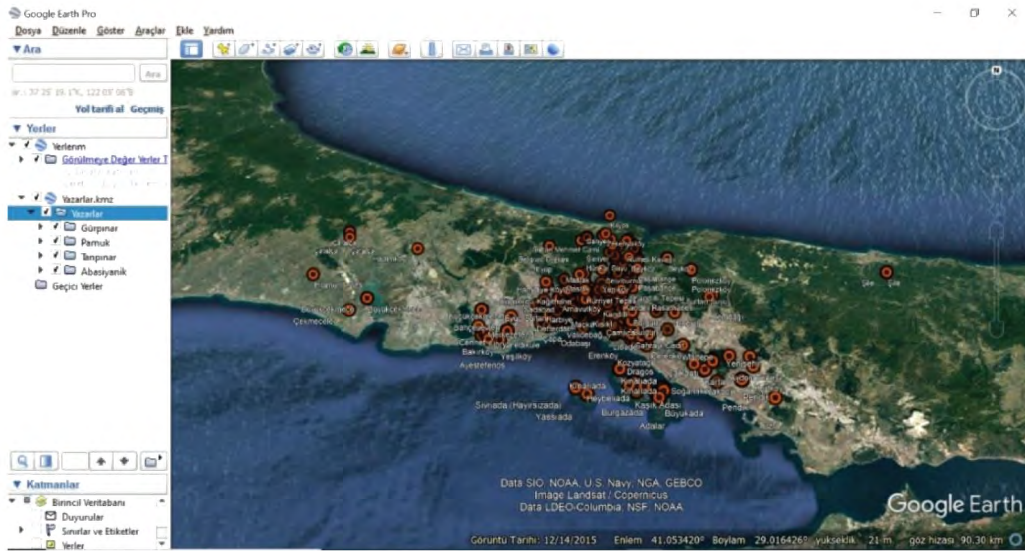
3.4. Verilerin Analizi

Verilerin kodlanma sürecinde içerik analizi yöntemi kullanılırken, analiz aşamasında farklı tur rotaları geliştirmeye olanak tanıyan coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılmıştır. Temel olarak Coğrafi Bilgi Sistemleri, mekânsal verilerin depolanmasını sağlayan tematik haritaların geliştirilmesinde kullanılmaktadır (Değerliyurt & Çabuk, 2015, s. 39) ve turizm rotalarının oluşturulması, turizm çekiciliklerinin veya müzelerin özelliklerine göre görselleştirilmesi, daha geniş ölçekli turizm planlamaları yapılması için de önemli bir değerlendirme yöntemidir (Kervankıran & Çuhadar, 2014, s. 585-586).

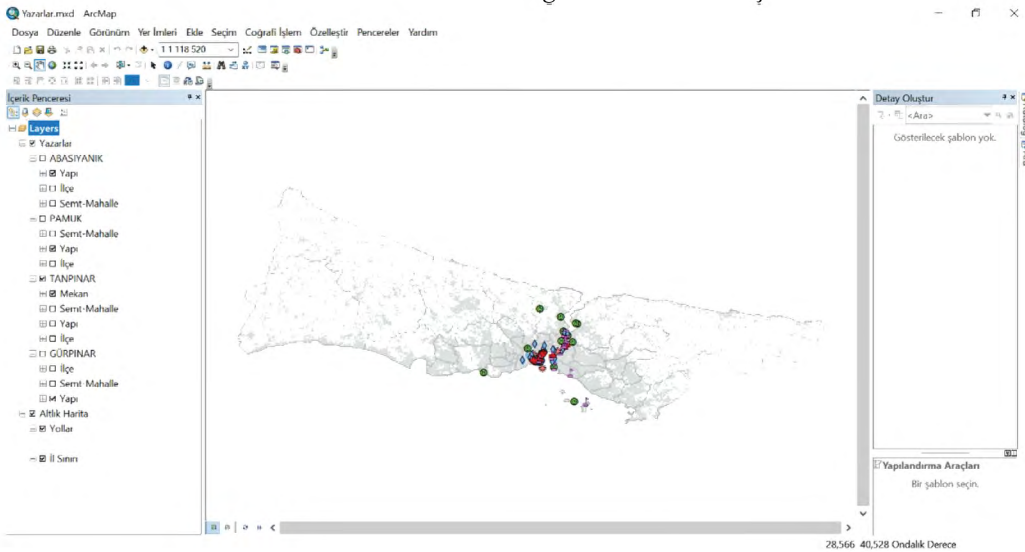
Sosyal bilimler araştırmalarında sıklıkla kullanılmaya başlayan Coğrafi Bilgi Sistemleri, geniş kapsamlı ve gelişkin analiz yöntemlerine olanak tanımaktadır (Eyyuboğlu & Aktaş, 2016, s. 105-106). Edebi turizme yönelik araştırmalarda ise bir veri grubundaki farklı konumların dağılımının görülmesi için nokta haritaları oluşturmanın temel bir yol olduğu belirtilmektedir. (Donaldson, Gregory, & Murrieta-Flores, 2015, s. 295). Bu doğrultuda yazarların eserlerindeki yer, mekân ve yapı dağılımının anlaşılması için ilk olarak nokta haritaları geliştirilmesi amaçlanmıştır. İkinci olarak, yazarların eser içeriklerindeki yerlere ve yapılara ne kadar önem atfettiğinin görülmesi için yoğunluk

haritaları da oluşturulmuştur. Yer, mekân ve yapı gruplarının bir bütün hâlinde haritalanması sonucu oluşan CBS veri tabanı ile eserlerin edebi turizm açısından değerlendirilmesi ve yorumlanması hedeflenmiştir.

Dört yazarın her bir eseri için ayrı ayrı oluşturulan Access dosyalarındaki bütünlüklü veriler, haritalama süreci için bu kez sadece yer, mekân ve yapı adlarının kullanıldığı birer Excel dosyasında birleştirilmiş, oluşan listelerdeki yerlerin, mekânların ve yapıların koordinatları Google Earth üzerinde işaretlenmiştir (Görsel 3.2). İkinci aşamada, her bir yazarın yer, mekân ve yapı verilerine ait x ve y koordinat değerleri ArcGIS© programına ayrı ayrı aktarılmış, bir altlık İstanbul haritası ile eşleştirilerek istenilen boyutlarda haritaların geliştirilmesi sağlanmıştır (Görsel 3.3)

Görsel 3.2. Verilerin Google Earth üzerinde işlenmesi

Görsel 3.3. Verilerin ArcGIS© programına aktarılması

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma modeli kapsamında belirtilen iki aşamalı değerlendirme yönteminden hareketle öncelikle seçilen dört yazar için tespit edilen bulgular alt başlıklar kapsamında sunulmaktadır. Elde edilen veriler, oluşturulmuş haritaların yanı sıra, açıklayıcı olması açısından veri listeleri ile de desteklenmektedir. Değerlendirme bölümünde ise dört yazar üzerinden bütüncül bir bakışla edebi turizmde eser odaklı araştırmalar için bir araştırma yaklaşımı sunulmaktadır.

4.1. Bulgular

Bu bölümde öncelikle çalışma kümesini oluşturan dört yazar hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiş ve yazarların müzelerine kısaca değinilmiştir. İncelenen eserlerin belirtilmesinden sonra erişilen verilere ilişkin genel sayısal bilgiler vurgulanmış, devamındaki alt başlıklarda, araştırma modeli çerçevesinde oluşturulan kategorik ayırım doğrultusunda ulaşılan bulgular listeler ile gösterilmiş, haritalarla görselleştirilmiştir.

4.1.1. Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

İlk kitabı 1889 yılında yayımlanmış olan Hüseyin Rahmi Gürpınar, Osmanlı'nın son döneminden başlayarak Cumhuriyet dönemi boyunca eserler vermiştir. Gürpınar, eserlerinin tamamına İstanbul'u odak almıştır. Yazar bu odaklanma ile İstanbul'un iki ayrı dönemine ışık tutan çok zengin bir kültürel bilgi kaynağını eserlerine aktarmış, bu yolla yaşadığı dönemin İstanbul'undaki birçok sosyal ve kültürel unsuru eserleri aracılığıyla günümüze kadar yansıtmayı başarmıştır.

Hüseyin Rahmi'nin eserlerinde, İstanbul'un hemen hemen bütün semtlerini, belirgin kimliklerini, sosyal tabakalarını, bitki örtüsünü, mimarisini, toplumsal değişmelerini, İstanbul Türkçesi'nin bütün özelliklerini, akıllara durgunluk verici bir yazı ustalığıyla saptadığı görülmektedir (İleri, 1994, s. 455). Gürpınar'ın eserlerinin tamamına yakınında kentin merkezi ve tanınmış bölgeleri işlendiği kadar kenar semtleri, mezarlıkları, Çingene mahalleleri, konak yaşantıları, şirket-i Hayriye vapurları, gazinoları, yazlıkları-sayfiyeleri, gezinti yerleri capcanlı bir anlatımla okura aktarılır (Bek, 2000, s. 12). Yazar betimlediği bu yerler ile adeta okurunu bir şehir turuna çıkarır. Bu yerlerde Cumhuriyet öncesi yılların atlı tramvaylarını, Kâğıthane gezilerini, Şehzadebaşı'ndaki ramazan eğlencelerini, yani bütün İstanbul folklorunu ve 19. yüzyılın sonlarından 1930'lara kadar gelen yarım asırlık sosyal hayatını da detaylı bir şekilde işler

(Göçgün, 1996, s. 325). İlk romanıyla geniş kitlelerce tanınmış ve vefat ettiği 1944 yılına kadar pek azı çeviri, fakat büyük çoğunluğu telif roman, hikâye, tiyatro, eleştiri, fıkra, anı, gazete makalesi, deneme gibi çeşitli türlerde yüzlerce esere imza atmış olan yazar, Heybeliada'nın kuş uçmaz kervan geçmez bir tepesine yaptırdığı köşküne çekilerek toplumdan ve dönemin edebiyat çevrelerinden uzak bir hayat sürdürmüştür (Sağlam, 2015, s. 4). Gürpınar, Kanatsız Uçak, Yelkensiz Gemi adlı öyküsüne bu köşkü şöyle betimleyerek başlamaktadır:

Bizim Heybeli'deki evden söz etmek istiyorum. Çamlığın yüksek yamacında, dört yanı her rüzgâra açık bir kaya üzerinde kuruludur. Gelen eş dost, ne güzel havadar yer diye beğenirler. Yapı yalınkat ahşap, bundan dolayı yazlıktır. Kışın burayı ısıtmak için evin kerestesi kadar odun yakmakla beraber yine boynunuzu, kulağınızı yünlülerle sarıp sarmalamadan bir ılık köşe bulup oturamazsınız. Bu kusuru havasının saflığı öder. Yazın püfür püfür, kışın, aman Allah, gümbür gümbür her ufuktan patlayan bora hızını bizim evde alır (Gürpınar, İki Hödüğün Seyahati, 2015, s. 110).

Hikâyenin devamında kışın ansızın bastıran bir fırtınanın evde yarattığı hasarı anlatmakta, “Aşk olsun bizim eve, bu korkunç maçta sırtını yere vermedi. Diktiğini de kaybetmedi. Dimdik duruyor.” cümlesiyle öyküyü sonlandırmaktadır. Bu öyküden hareketle, günümüzde bir müze ev olarak kayıt altına alınmış evin sırtını yere vermemek için hâlâ direndiği görülmektedir. İnan'ın (2020, s. 190) aktardığı bilgiler ışığında üç katlı, üç cephesinden de deniz görünen, karkas bina tekniğiyle yapılmış, genel yerleşimin çok uzağında, orman içinde ve çok yorucu bir yokuşla tırmanılan bir tepenin yamacına inşa edilmiş yapının yazarın ölümünün ardından uzun süre bakımsız kaldığı, kamu kuruluşlarınca yetki paylaşımının ve yönetim yapısının kurumsal olarak oluşturulamadığı, 1985 yılında hizmete giren müzenin işleyiş ve işletme sorunlarının çözülemediği, yazara ait eşyaların önemli bir kısmının yok olduğu, çalındığı haberleriyle gündeme geldiği, günümüzde de restorasyon amacıyla kapalı tutulduğu bilinmektedir. Farklı ülkelerde birçok yazarın yaşamlarının kısa bir dönemini geçirdiği evlerin, otellerin edebiyat turizmi açısından değerlendirilip bir turizm ürününe dönüştürülmesine ve kültür ekonomisine kazandırılmasına karşın, Gürpınar'ın 55 yıllık yazarlık yaşantısının 30 yılını bu evde eserler vererek geçirdiği düşünüldüğünde, müze evin bu son durumu hem kültürel miras, hem de edebi turizm açısından büyük bir eksiklik yaratmaktadır. Günümüzde Türkiye'de birçok yayınevi tarafından kitapları yayımlanmaya devam eden

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinin herhangi bir yabancı dile çevrilmemiş olması da, edebi mirasın tanıtılması için bir diğer eksikliklerdir.

4.1.1.1. Eserleri

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın roman, öykü, tiyatro olmak üzere olmak üzere toplam 54 kitabı olduğu tespit edilmiştir. Veri setinin oluşturulma sürecinde bu kitaplardan 49 tanesine erişilmiştir. İncelenemeyen 5 kitabı Eti Senin Kemiği Benim, Tünelden İlk Çıkış, Namusla Açlık Meselesi (Öykü) ve Tokuşan Kafalar, Kadın Erkekleşince (Tiyatro) adlı metinleri oluşturmaktadır. İncelenen 4 kitabın ise araştırma tasarımına uygun veri grubu taşımadığı görülmüştür. Bu kitaplardan Mutallaka ve Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür, İki Damla Yaş adlı romanlar İstanbul'da geçmesine rağmen olay örgüsü sadece evlerle sınırlıdır. Eşkiya İninde adlı kitapta ise İstanbul'un kullanılmadığı görülmüştür. Bu eser Gürpınar'ın İstanbul'da geçmeyen tek kitabıdır. Bu istisnaların araştırma grubundan çıkarılması sonrası, veri setinin oluşturulmasında Gürpınar'a ait 45 eser incelenmiştir (Şekil 4.1).¹³

Kitap Adı	Yayın Yılı	Kitap Adı	Yayın Yılı
Şık	1889	Billur Kalp	1926
İffet	1896	Tutuşmuş Gönüller	1926
Mürebbiye	1899	Kaynanam Nasıl Kuderdu?	1927
Bir Muadele-i Sevda	1899	Mezarından Kalkan Şehit	1928
Tesadüf	1900	Kokotlar Mektebi	1928
Metres	1900	Muhabbet Tilsımı	1928
Şipsevdi	1911	Şeytan İşi	1933
Nimetsinas	1911	Öldüren Öpücük	1933
Sevda Peşinde	1912	Utanmaz Adam	1934
Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç	1912	İki Hödüğün Seyahati	1934
Cadı	1912	Gönül Ticareti	1939
Gulyabani	1913	Kesik Baş	1942
Hazan Bülbülü	1916	Melek Sanmıştım Şeytanı	1943
Toraman	1919	Ölüm Bir Kurtuluş mudur*	1945
Hayattan Sahifeler	1919	Dirilen İskelet*	1946
Hakka Sığındık	1919	Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı?*	1949
Kadınlar Vaizi	1920	Kaderin Cilvesi*	1964
Son Arzu	1922	Deli Filozof*	1964
Tebessüm-i Elem	1923	İnsan Önce Maymun muydu?*	1968
Cehennemlik	1924	Can Pazarı*	1968
Efsuncu Baba	1924	Ölümler Yaşıyor mu?*	1973
Meyhane Kadınlar	1924	Namuslu Kokotlar*	1973
Ben Deli miyim ?	1925		

Şekil 4.1.1. Gürpınar'ın incelenen eserleri

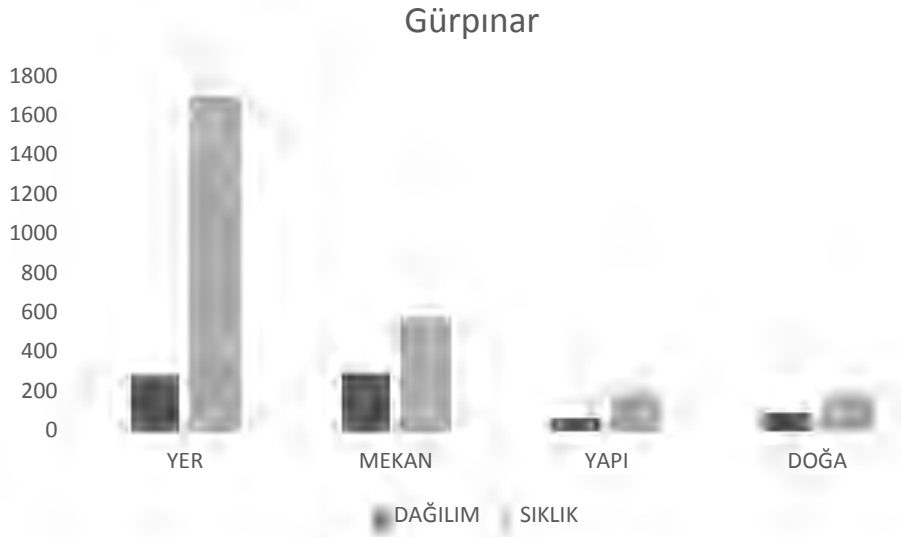
¹³ (*) ile belirtilen kitaplar, yazar hayattayken tefrika olarak yayımlanmış, ölümünden sonra kitaplaştırılmıştır.

İncelenen 45 eser kapsamında araştırma kategorilerini barındıran toplam 1813 adet veri girişi yapılmıştır. Kitap ölçeğinde en çok veri içeren ilk üç eseri Şipsevdi (113), Tebessüm-i Elem (101) ve Can Pazarı (90) oluşturmaktadır. Yazarın kitaplarındaki olay örgüsü üzerinden bir tur planlaması yapılması düşünüldüğünde bu eserler ön plandadır (Şekil 4.2).

KOD	VERİ	KOD	VERİ	KOD	VERİ	KOD	VERİ	KOD	VERİ
ŞİP	113	HAK	59	KOK	40	ÖLD	19	GUL	13
TEB	101	NAM	58	NİM	36	KUR	19	MUH	10
CAN	90	FİL	58	CEH	31	EFŞ	18	ŞEY	10
DEL	78	İKİ	57	SON	30	TİC	18	MÜR	8
SEV	73	TUT	54	SAH	29	ŞİK	17	SAN	5
TES	73	İFF	49	MEZ	29	KAY	17		
KES	70	MAY	46	CAD	26	ÖLÜ	17		
UTA	69	MUA	46	TOR	25	CİL	16		
BİL	67	DİR	45	KAD	23	MEY	15		
MET	60	DÜN	45	KUY	20	HAZ	15		

Şekil 4.2. Gürpınar'ın eserlerindeki veri sayıları

Veri içeriklerinde Yer, Mekân, Yapı, Doğa kategorileri kapsamında toplam 746 farklı öge tespit edilmiş, bu ögelerin toplamda 2661 kez tekrarladığı görülmüştür. Yer kategorisinde Gürpınar İstanbul'a ait 283 farklı yerden toplam 1701 kere söz etmektedir. Mekân kategorisinde bu sayı 298 iken, kullanım sıklığı 585'tir. 71 yapı yazarın eserlerinde 193 defa kullanılırken, İstanbul'un doğasına ait 95 öge toplamda 185 defa geçmektedir (Grafik 4.1). İzleyen alt bölümlerde bu bulgulara ilişkin detaylı veriler bulunmaktadır.

Grafik 4.1. *Gürpınar'ın eserlerindeki veri dağılımları ve sıklıkları*

4.1.1.2. Gürpınar'ın Eserlerindeki Yerler

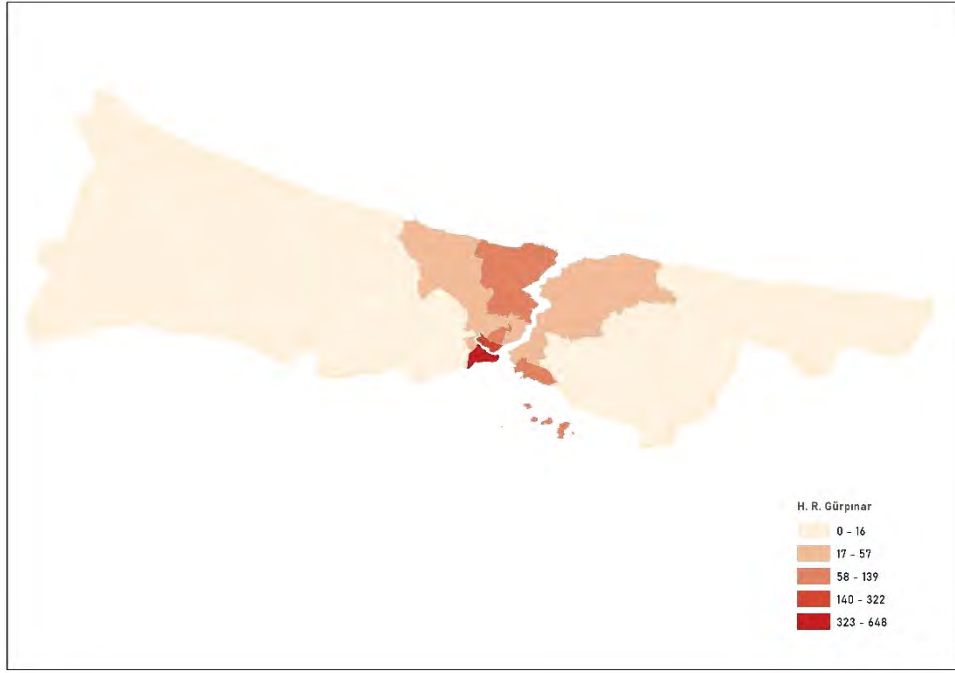
Gürpınar'ın İstanbul'unun hangi sınırlar içinde kaldığının anlaşılması için eser içeriklerinde tespit edilen 283 farklı yer öncelikle günümüz İstanbul'unun ilçe sınırlarına göre ayrıştırılmıştır (Şekil 4.3). Yapılan araştırma esnasında, nerede olduğu hakkında bilgi bulunan, ancak harita koordinatı tespit edilemeyen yerler ayıklanıp, *Belirsiz* başlığı altında listelenmiş ve kullanılmamıştır. Bu düzenleme biçimi incelenen diğer 3 yazar için de kullanılmıştır. Kitaplarda adı anılmayan 7 ilçenin sınırları içerisinde bulunan yerlerin koordinat bilgileri de harita üzerinde işlenmiş, bu yerler *Diğer* başlığı altında gösterilmiştir.

YERLER

Beyoğlu	Çarşamba	Sirkeci	Feneryolu	Kireçburnu	Yenikapı Acem Dağı
Ayaspaşa	Çarşıkapısı	Sofular	Göztepe	Maslak	Yenimahalle
Aynalı Çeşme	Çatladıkapı	Soğanağa Mah	Haydarpaşa	Mesaburnu	Zeyrek Sed Üstü
Azapkapı	Çemberlitaş	Soğukçeşme Kapı	İç Erenköy	Rumelihisarı	Kurtköyü
Balık Pazarı	Çingiraklı Bostan	Sormagir	Kızıltoprak	Yeniköy	Diğer
Bankalar	Çiçekbostanı	Sultanahmet	Kurbağalıdere	Zekeriya Köyü	Kazlıçeşme
Cihangir	Çivicizade	Sultanhamamı	Kuşdili	Küçükçekmece	Veliefendi
Fındıklı	Çukurbostan	Sulu Manastır	Moda	Cennet	Alemdağı
Firuzaga	Deveoğlu	Sulukule	Mühürdar	Bayrampaşa	Sultansuyu
Galata	Dış Kalpakçı	Süleymaniye	Sahrayı Cedit	Maltepe	Dudullu
Gümüşsuyu	Divanyolu	Şehremini	Eyüp	Çatalca	Davutpaşa
Halıcıoğlu	Dizdariye	Şehzadebaşı	Akar Çeşme	Ihlamur (Tepesi)	Küçükköy
Hasköy	Edirnekapı	Tahtakale	Defterdar	Şile	
Karaköy	Eğrikapı	Taşkasap	Eyüp Sultan	Pendik	
Kasımpaşa	Eminönü	Tavşantaşı	Otlakçılar	Aydos Tepesi	
Kılıburnu	Eskialipaşa	Topkapı	Sadabad	Dizdariye	
Kılıçalipaşa	Etyemez	Unkapanı	Savaklar	Kayıdağı	
Kuledibi	Fener	Vefa	Silahtaraga	Yeşilköy	
Kulekapısı	Gedikpaşa	Vezneciler	Kağıthane	Belirsiz	
Taksim	Halıcılar Mah	Yağlıkçılar	Hamidiye Köyü	Abdal Sinan	
Taksim Feridiye Mh	Hekimoğlu Alipaşa	Yedi Emirler	Adalar	Bahçekapısı	
Tophane	Hırkaşerif	Yedikule	Burgazada	Balakuyusu	
Tünel Bölgesi	Hobyar	Yenikapı	Büyükada	Beşiktaş Dereiçi	
Yakupağa	Hocapaşa	Yerebatan	Heybeliada	Çifte Kavaklar	
Yüksekkaldırım	Horhor	Yusufoğlu	Kınalıada	Çiftehavuzlar	
Şişli	Hoşkadem Mah	Zenneciler	Kartal	Çivicizade	
Cendere	Kadıçeşmesi	Zeyrek	Çalkantı	Çörekçiler Kapısı	
Elmadağı	Kadırğa	Beşiktaş	Soğanlık	Çukurçeşme	
Feriköyü	Kalpakçılarbaşı	Akıntıburnu	Yakacık	Doğruyol	
Harbiye	Karagümrük	Arnavutköy	Bakırköy	Fazlıpaşa	
Kurtuluş	Kıztaşı	Bebek	Ayestefanos	Gülmez	
Meşrutiyet Mah	Koska	Dolmabahçe	Florya	Hisar (Rumeli?)	
Nişantaşı	Köprübaşı	Kuruçeşme	Beykoz	Kara Mehmet Paşa	
Osmanbey	Kumkapı	Maçka	Anadolu Hisarı	Kaşıkcılar	
Pangaltı	Küçükhamam Çınar	Ortaköy	Anadolukavağı	Kavaklar	
Tatavla	Küçükustafapaşa	Tarabya	Göksu	Kırk Sekbanlar Mah	
Teşvikiye	Küçükpazar	Üsküdar	Paşabahçe	Kırk Seymenler	
Zincirlikuyu	Laleli	Bulgurlu	Polonezköy	Küplü	
Fatih	Langa	Çamlıca	Selviyburnu	Langa Alamescit	
Ahırkapı	Macuncu	İcadiye Tepesi	Yuşa Tepesi	Mama	
Aksaray	Mahmutpaşa	Kandilli	Sarıyer	Merkez Efendi	
Altımermer	Mevlanakapısı	Kuzguncuk	Altinkum	Okçularbaşı	
Atpazarı	Nuruosmaniye	Libade	Baltalımanı	Sandıkburnu	
Ayakapı	Odabaşı	Nuhkuyusu	Bentler	Sülüklü	
Ayvansaray	Parmakkapı	Pazarbaşı	Boyacıköyü	Şehremaneti	
Babıali	Salıpazarı	Valdebağı	Büyükdere	Taharri	
Balat	Samatya	Vanıköyü	Emirgan	Takyeci Mah	
Beyazıt	Saraçhane	Kadıköy	Hünkarsuyu	Telli Tabya	
Cağaloğlu	Saray Çeşmesi	Acıbadem	İstinye	Uzunodalar	
Cerrahpaşa	Sarayburnu	Bostancı	Kalender	Yakupağa	
Cibali	Sarıgözel	Erenköy	Kefeli Köyü	Yemiş	
Çapa	Silivrikapısı	Fenerbahçe	Kilyos	Yenibağçe	

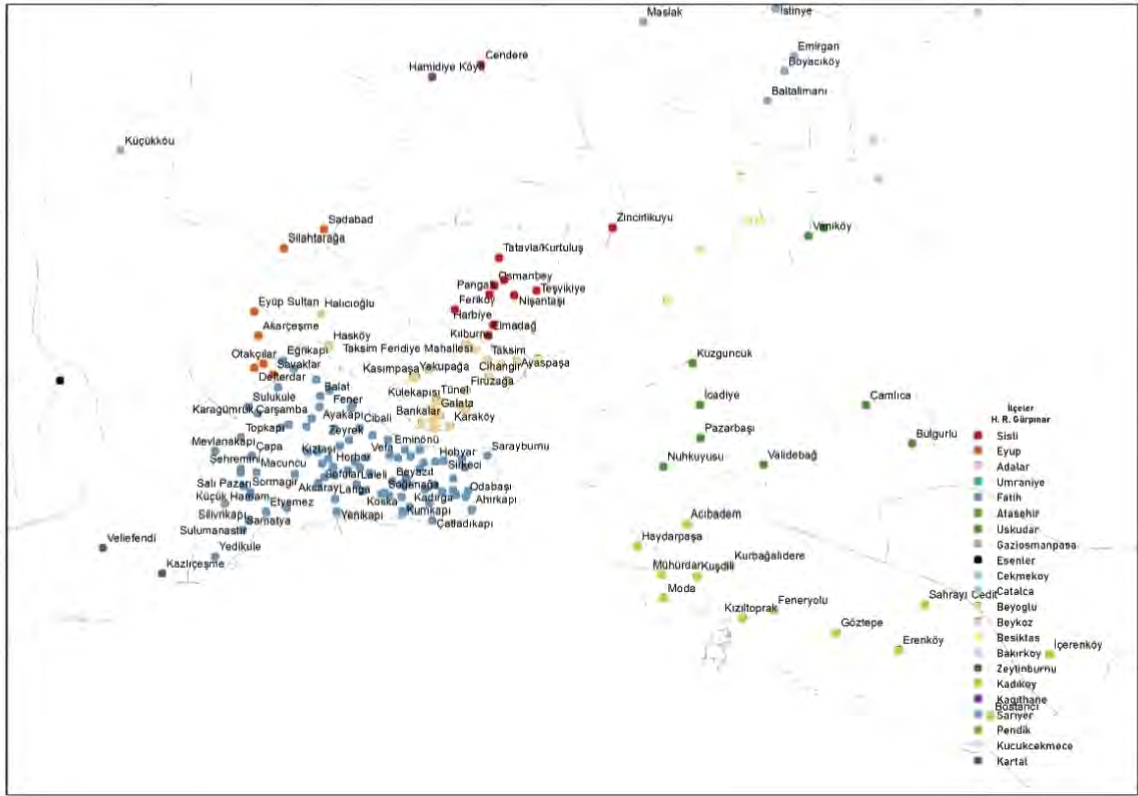
Şekil 4.3. *Gürpınar*'in eserlerindeki yer adları listesi

Yazarın 26 ilçeye yayılan bir bölgeyi eserlerinde kullandığı görülmüştür. Bu amaçla yazarın eserlerinde adı geçen ilçe adları ve bu ilçelerin kapsamı dâhilinde kalan semt, mahalle, bölge gibi ayrımları da kapsayan bütünlüklü bir İstanbul haritası yapılarak, İstanbul'un hangi bölgelerine ağırlık verdiği ortaya konulmuştur. Bu temel ayırım, edebi turizm açısından Gürpınar'a ilişkin bir tur rotası oluşturulması sürecinde bir öngörü sağlamıştır. İlçe adları açısından incelendiğinde Beyoğlu'nun adı en sık anılan yer olduğu (169) görülmekte, Beyoğlu'nu sırasıyla Şişli (54), Kadıköy (41), Eyüp (37) takip etmektedir. Ancak ilçelerde bulunan semt, mahalle gibi yerlerin toplam sayısında bu durum farklılaşmıştır. Buna göre Fatih ilçesi kapsamındaki yerlerin 648, Beyoğlu ilçesi kapsamındaki yerlerin 321, Kadıköy ilçesindeki yerlerin 139, Adalar ilçesindeki yerlerin 98 kez adları geçmiş, bu sıralamayı Şişli 91, Sarıyer 87 yer ile takip etmiştir (Harita 4.1).

Harita 4.1. *Gürpınar'ın eserlerindeki yerlerin yoğunlukları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

İlçeler üzerinden yapılan bu genel tespitin ardından, her bir ilçenin kapsamında olan semtler ve bölgeler işaretlenerek daha detaylı bir haritalandırma yapılmıştır. Buna göre Gürpınar'ın tüm eserleri açısından yoğunluğun İstanbul Boğazı'nın Marmara Denizi girişinde olduğu görülmektedir. Veri grubunda erişilen bu bilgiler ışığında dikkate alınacak bölge daraltılmış, yer yoğunluğunun görüldüğü İstanbul Boğazı'nın Marmara Denizi girişine odaklanılmış, Avrupa yakasında Fatih, Beyoğlu, Şişli; Anadolu yakasında Kadıköy, Üsküdar'ı içeren detaylı bir yer haritası yapılmıştır (Harita 4.2).

Harita 4.2. *Gürpınar'ın eserlerindeki yerler (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

4.1.1.3. Gürpınar'ın Eserlerindeki Mekânlar

Gürpınar, eserlerinde toplam 298 adet mekândan söz etmektedir. Mekânlar alt kategorilerine göre incelendiğinde yazarın 28 adet açık mekân kullandığı görülmektedir (Şekil 4.4). Bu açık mekânlar içinde Beyazıt Meydanı (10 adet), Sultanahmet Meydanı (4 adet) öne çıkmakta, diğer açık mekânların kullanım sıklığı 1 ya da 2 kez ile sınırlı kalmaktadır.

AÇIK MEKAN		
Beyazıt Meydanı	Ayaspaşa Mezarlığı	Kaşıkcılar Kapısı
Beyoğlu Pötışan	Bitpazarı	Molla Gürani Mezarlığı
Nuruosmaniye Kapısı	Çiçek Pazarı	Soğanlık Mezarlığı
Sultanahmet Meydanı	Davutpaşa Çöplüğü	Şişli Hıristiyan Mezarlıkları
Karacaahmet Mezarlığı	Eminönü Meydanı	Şişli Kabristanı
Rumelihisarı Mezarlığı	Eyüp Mezarlığı	Şişli Meydanı
Feriköy Hıristiyan Mezarlıkları	Kadırga Cinci Meydanı	Taksim Meydanı
Galata Perşembe Pazarı	Kartal Mezarlığı	Üsküdar Mezarlığı
Silivrikapısı Mezarlığı	Kasımpaşa Çöplüğü	
Sultanhamamı Meydanı	Kasımpaşa Çürüklük Mezarlığı	
BULUNAMAYANLAR		
Poyrazağa Meydanı	Virancami Mezarlığı	İrgatpazarı

Şekil 4.4. *Gürpınar'ın eserlerindeki açık mekânların listesi*

Gürpınar'ın eserlerinde toplam 100 kapalı mekân adı geçmektedir (Şekil 4.5). Bu mekânlar içinde 63 mekânın İstanbul'daki konumu tespit edilmiştir. Adı en sık anılan mekânları Heybeliada Halki Palas (6 kez) ve Pera Palas (5 kez) otelleri oluşturmaktadır. Bu iki mekânı Beyoğlu'ndaki Altıncı Daire izlemektedir (4).

KAPALI MEKAN			
Heybeliada Halki Palas	Feshane Fabrikası	Beyoğlu Etual Sineması	Hıristaki Hanı
Pera Palas	Galata Cenylo Lokantası	Beyoğlu Lüksenburg Sineması	İmrahor Hamamı
Toptaşı Tımarhanesi	Galata Kurşunlu Meyhane	Beyoğlu Pigmalyon Mağazası	İngiliz Sefarethanesi
Altıncı Daire	Gedikpaşa Külhanı	Bomonti Fabrikası	Koska Kahvehanesi
Beyoğlu Bonmarşe	Heybeliada Makarios Zaviyesi	Darülfünun	Luvr Mağazası
Beyoğlu Kanzuk Eczanesi	Kulekapısı Oteli	Deve Hanı	Malta Çarşısı
Beyoğlu Site dö Pera Pasajı	Kuyumcular Çarşısı	Dolmabahçe Gazhanesi	Pangaltı Okulu
Direklerarası	Osmanbey Gazinosu	Eyüp Çarşısı	Sanayi-i Nefise
Galatasaray Ağa Hamamı	Şehzadebaşı Karakolu	Fevziye Kiraathanesi	Sirkeci Birahanesi
Heybeliada Ticaret Mektebi	Yenibahçe Gurabayı Müslimin H	Fransız Darüşşifası	Sultanahmet Sulh Mahkemesi
Robert Kolej (Amerikan Mektebi)	Almanya Sefarethanesi	Hacı Bekir Şekercisi	Sulu Manastır Okulu
Şehzadebaşı Tiyatroları	Arapyan Hanı	Hakkaklar Çarşısı	Topçu Kışlası
Şişhane Karakolu	Bahariye Dergahı	Hasanpaşa Karakolu	Vakıf Han
Asmaaltı Çarşısı	Balat Çarşısı	Haseki Kadınlar Hastanesi	Yenibahçe Kadınlar Hastanesi
Beyoğlu Majik Sineması	Balıklik Rum Hastanesi	Heybeliada İskele Gazinosu	Beyoğlu Orozdibak Mağazası
Beyoğlu Odeon Tiyatrosu	Beyoğlu Beyker Mağazası	Heybeliada Kendi Evi	
BULUNAMAYANLAR			
Sirkeci Zozacı Hanı	Beyoğlu Buter Mağazası	Küçük Havuzlu Meyhanesi	Turuncu Hilal Tımarhanesi
Galata Torosoğlu Hanı	Beyoğlu L.H. Pastanesi	Mariça Oteli	T.hane Diyamandı Apartmanı
Aksaray Karakolu	Beyoğlu Vayinberg Sineması	Nisa Hastanesi	Topkapı Postanesi
Altın Geyik Birahanesi	Defterdar Hanı	Pötişan Tiyatrosu	Valde Kahvesi (Galata?)
Ayaspaşa Baruhyan Apartmanla	Galata Tekkulak Yorgi Meyhane	Savaro Oteli	Yenikapı Horuzlu Meyhanesi
Galata Loraki Hanı	Gar Birahanesi	Sirkeci Bongu Lokantası	Yeşildirek Muhallebicisi
Karlos Han	Gülhane Hastanesi	Sirkeci Şenlik Oteli	Boğaziçi Sultan Yalıları
Aksaray Postanesi	Hacıkadın Mahallesi Okulu	S.maniye Çınaraltı Kahvehanesi	Nymf Birahanesi

Şekil 4.5. Gürpınar'ın eserlerindeki kapalı mekânların listesi

Coğrafi alan kategorisinde ise, İstanbul'un coğrafi yapısındaki belirleyici alanlar olan Boğaziçi (24), Marmara (21), Boğaz (7), Haliç (7) kullanılmıştır. Doğal mekân kategorisinde bulgularanan 35 yer içerisinde Gülhane Parkı öne çıkmakta, burayı Heybeliada Çamlıkları (7), Heybeliada Çam Limanı (5) izlemektedir (Şekil 4.6).

DOĞAL MEKAN		
Gülhane Parkı	Kasımpaşa Deresi	Kartal Bayırı
Heybeliada Çamlıkları	Mirgün Korusu	Langa Bostanı
Heybeliada Çam Limanı	Sarayburnu Parkı	Saray Parkı (Gülhane?)
Fatih Parkı	Tepebaşı Bahçesi (Pötişe)	Sultanahmet Parkı
Haciosman Bayırı	Abraham Paşa Bahçesi	Taksim Bahçesi
Kağıthane Deresi	Beykoz Dalyanı	Tavşan Adası
Kilyos Plajı	Beyoğlu Tepesi	Üsküdar Parkı
Heybeliada Değirmenbu	Büyükdere Çayırı	Yenibahçe Çayırı
Sarıyer Madenci Tepesi	Florya Plajı	Yılanlı Ayazma
Çırpıcı Çayırı	Kağıthane Vadisi	Kamburun Suyu
Galata Rıhtımı	Kartal Bahçeleri	
BULUNAMAYANLAR		
Pınar Ormanı	Sekban Bayırı	

Şekil 4.6. *Gürpınar'ın eserlerindeki doğal mekânların listesi*

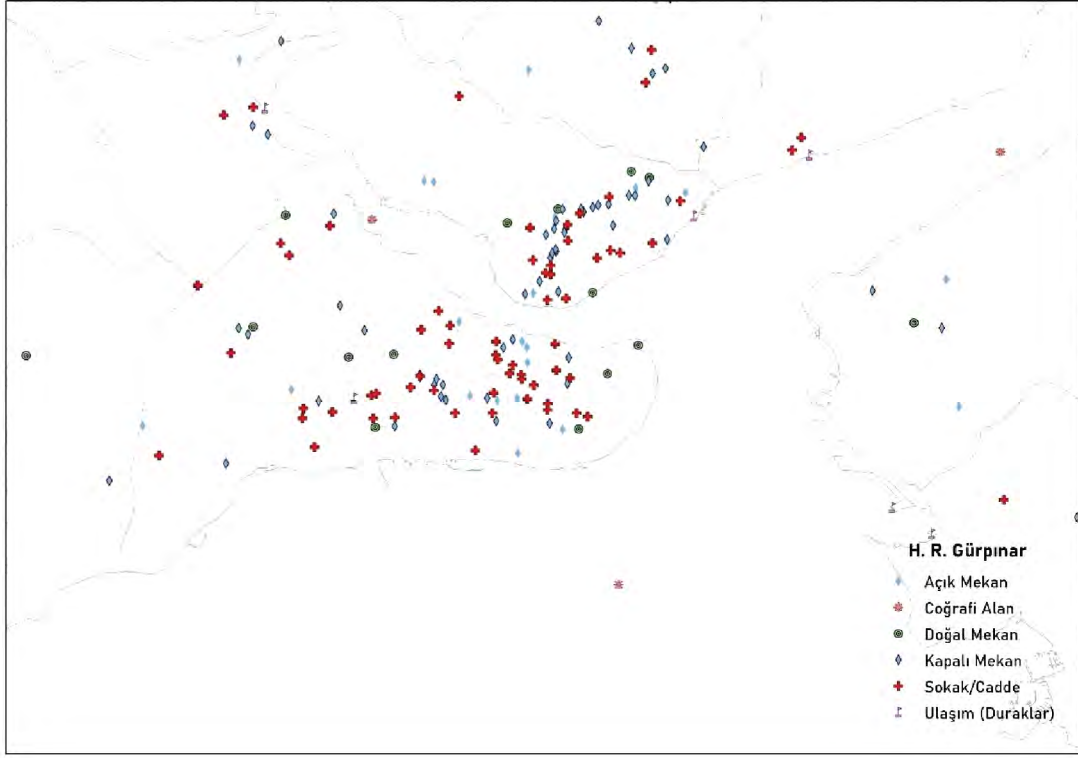
Sokak/Cadde kategorisini oluşturan 85 öge ile yazar İstanbul'un geniş bir yol ağını eserlerine aktarmıştır. Bu yerlerden 12 tanesinin konumu bulunamamıştır (Şekil 4.7). Bu caddeler içinde ilk sıraları Beyoğlu (İstiklal) Caddesi (7), Aksaray Caddesi (4), Galata Caddesi (4), Şişhane Yokuşu (4), Kuledibi Sokağı (4) gibi günümüzde de yaygın olarak kullanılan yerler oluşturmaktadır. Bu yolların bir Gürpınar turu oluşturulmasında öne çıkarılması ve yazarın adını andığı diğer yolların bu öncelikli yerlerle ilişkili olanlarla bağlantılandırılması mümkündür.

Ulaşım noktalarında ise Haydarpaşa (4), Kadıköy (4) ve Eyüp İskelesi (3) başta olmak üzere iskeleler dikkat çekmektedir. Ulaşım araçlarında vapur ve tramvaylardan söz edilmekte, Tünel Tramvayı öne çıkmaktadır. Diğer kategorisinde Beyoğlu başta olmak üzere günlük hayatın geçtiği yerler, çoğul söz öbekleriyle aktarılmaktadır. Bu yerlere örnek olarak Beyoğlu Mağazaları, Beyoğlu Otelleri, Galata Meyhaneleri, Yenicami Kahveleri verilebilir. Bu ögeler, bir tur rotası üzerinde söz edilmeye değer bir içerik taşıdığı için önemlidir.

SOKAK/CADDE			
Beyoğlu Caddesi	Eşekarıtan	Çilingirler Sokağı	Saftalı Sokağı
Aksaray Caddesi	Heybeliada Livadiye Cadde	Defterdar Caddesi	Samatya Bostan Sokağı
Beyoğlu Menekşe Sokağı	Kadıköy Paris Sokağı	Direklerarası Caddesi	Samatya Caddesi
Fincancılar Yokuşu	Kağıthane Yolu (Şişli)	Ebusuut Caddesi	Selimpaşa Yokuşu
Galata Caddesi	Mahmutpaşa Yokuşu	Edirnekapı Caddesi	Sena Yokuşu
Kuledibi Sokağı	Nuruosmaniye Caddesi	Eminönü Caddesi	Soğanağa Sokağı
Şişhane Yokuşu	Sirkeci Ankara Caddesi	Eyüp ?? İskele Caddesi	Sur Caddesi
Ağa Yokuşu	Şehzadebaşı Caddesi	Eyüp Caddesi	Şeftali Çıkmazı
Babıali Caddesi	Aksaray Şekerci Sokağı	Fırıldak Bahçesi Yokuşu	Tepebaşı Caddesi
Hacıkadın Çıkmazı	Ayaspaşa Caddesi	Gümrük Caddesi	Tophane Caddesi
Mercan Yokuşu	Balaban Ağa Sokağı	Haseki Caddesi	Tophane Marangoz Sokağı
Pangaltı Caddesi	Beşiktaş Caddesi	Hobyar Sokağı	Unkapanı Caddesi
Şişli Caddesi	Beyoğlu Glavani Sokağı	Karaköy Caddesi	Valide Camii Sokağı
Aksaray Nalinci Sokağı	Boğazkesen Sokağı	Kömürcü Sokağı	Vefa Yeşildirek Sokağı
Ayasofya Meydanı	Büyükada Hristos Caddesi	Kumkapı Saka Sokağı	Vefa Yokuşu
Babıali Kitapçılar Sokağı	Cerrahpaşa Caddesi	Mahmutpaşa Caddesi	Zeyrek Yokuşu
Beyoğlu İstiklal Caddesi	Çakmakçılar Yokuşu	Mengene Sokağı	Uzunçarşı
Deveoğlu Yokuşu	Çapa Caddesi	Mis Sokağı	Beşiktaş Çarşısı
BULUNAMAYANLAR			
Galata Demirhane Sokağı	Bakırcılar Sokağı	Galata Mahzen Sokak	Sirkeci Sokakları
Salkımsöğüt Yokuşu	Bayezit Küpçüler Sokağı	Galata Tefeciler Sokağı	Şehremini Bostan Sokağı
Samatya Taş Sokak	Beşiktaş Yüksek Sokak	Tophane Baltacı Sokağı	

Şekil 4.7. Gürpınar'ın eserlerindeki sokakların ve caddelerin listesi

Alt kategorilere ilişkin bu veri gruplarının birleştirilmesi sonucunda Gürpınar'ın mekânlarını çok belirgin olarak Eski İstanbul ve Galata-Beyoğlu doğrultusunda yaygın bir şekilde kullandığı, İstiklal Caddesi ve çevresinin ise belirgin bir şekilde açığa çıktığı görülmektedir (Harita 4.3).

Harita 4.3. Gürpınar'ın eserlerindeki mekân dağılımları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

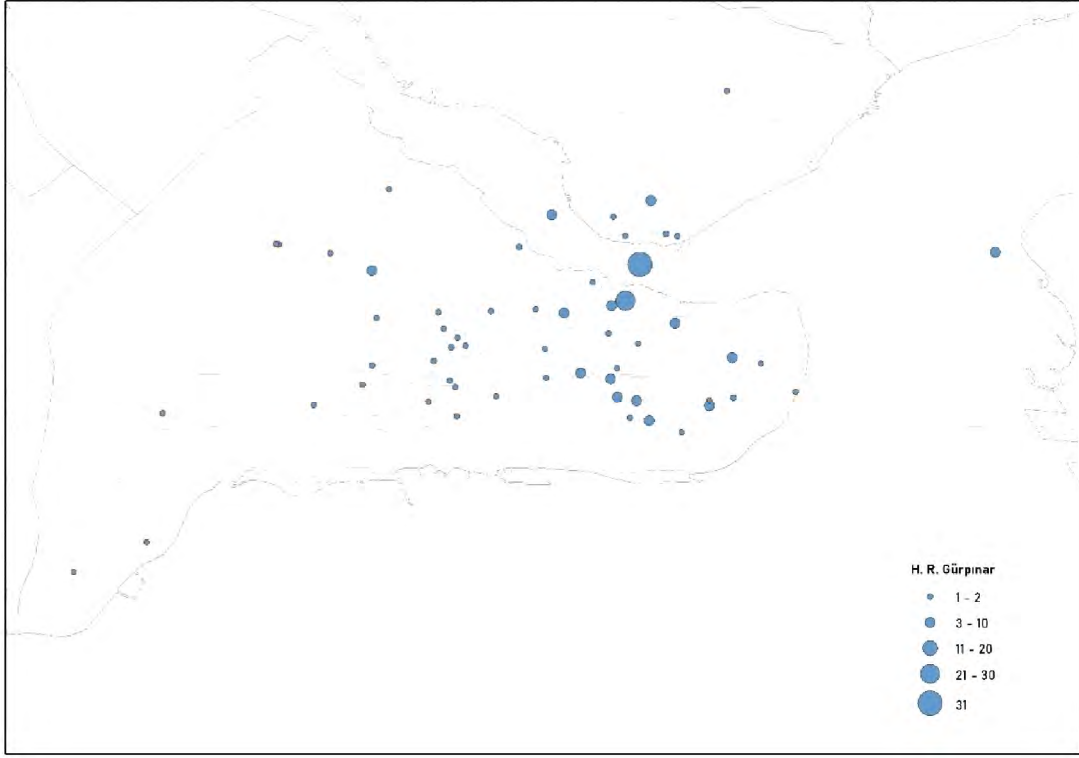
4.1.1.4. Gürpınar'ın Eserlerindeki Yapılar

Gürpınar'ın eserlerinde 72 tarihi yapı olduğu görülmüştür. Bu yapıların tamamının günümüzdeki yerleri belirlenmiştir. Yapı grubu olarak camilerin öne çıktığı görülmekte (29), ikinci sırada türbeler yer almaktadır (10). Bu yapıları köprüler (4), kuleler (3), saraylar (3), sütunlar izlemektedir. Diğer yapılar arasında çeşmeler, su bentleri, su kemeri, hamam, kilise, manastır, hanlar, kasırlar, köşkler, Boğaz fenerleri yer almaktadır (Şekil 4.8).

YAPILAR			
Galata Köprüsü	Baba Cafer Türbesi	Aya Yorgi Kilisesi	Osman Baba Türbesi
Yeni Cami	Beyazıt Yangın Kulesi	Ayasofya Terler Direk	Rumelihisarı Feneri
Binbirdirek Sarnıcı	Burmali Camii	Bozdoğan Kemerli	Samatya Kilisesi
Karaköy Köprüsü	Eyüp Sultan Türbesi	Bukağlı Dede Türbesi	Sultan Mahmut
Çemberlitaş Sütunu	Heybeliada Arsenios Ma	Cerrahpaşa Camii	Sultan Mehmet
Galata Kulesi	Horhor Çeşmesi	Durmuş Dede Türbesi	Sultan Selim Camii
Virancami	İyçiler Camii	Galata Arap Camii	Sultan Selim
Fatih Camii	Kızıtaş Camii	Göksu Kasrı	Sultanahmet Camii
Ayasofya Camii	Kızlar Ağası Hamamı	Hırka-i Şerif	Sünnet Köprüsü
Kapalıçarşı	Mahmutpaşa Camii	Kamer Hanı	Şehzade Camii
Kız Kulesi	Paşmaki Şerif	Kara Hamdi Camii	Unkapanı Camisi
Nuruosmaniye Camii	Süleymaniye Camii	Kıztaşı (Markianos Sütun)	Valide Bendi
Sultan Mahmut Türbesi	Tezveren Dede Türbesi	Kilise Camii	Yedikule Surları
Unkapanı Köprüsü	Yıldız Köşkü	Koyun Dede Türbesi	Yerebatan Camii
Çinili Köşk	Topkapı Sarayı	Laleli Baba Türbesi	Yeşildirek Camii
Haydarpaşa Garı	Ağa Camii	Laleli Camii	Yıldız Sarayı
Sırmakeş Camii	Ağa Çeşmesi	Laleli Türbesi	Yolgeçen Camii
Topkapı Saray Kapısı Batı	Ahırkapı Feneri	Mahmutpaşa Hacı Köçek Camii	

Şekil 4.8. Gürpınar'ın eserlerindeki yapıların listesi

Listelenen yapılar içinde iki yapı öne çıkmaktadır: Yazar eserlerinde en çok Galata Köprüsü (23) ve Yeni Camii'ye (22) yer vermiştir. Bir tur planlamasında birbirine yakın bu iki yapıya öncelik verilmesi gerektiği görülmektedir. Bu iki yapıyı, Galata Kulesi, Ayasofya Camii, Kapalıçarşı ve Kızkulesi gibi önemli turistik mekânlar izlemektedir (Harita 4.4).

Harita 4.4. Gürpınar'ın eserlerindeki yapıların dağılımları ve yoğunlukları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

Yazarın yaşantısının önemli kısmını geçirdiği Heybeliada ise doğal ve açık alanlarıyla anlatılmakta, bunların yanı sıra adanın manastır ve kiliselerine de değinilmektedir. Yazar'ın, Heybeliada başta olmak üzere diğer Adalar'la ilgili veri grubunun önemli kısmını *Sevda Peşinde* adlı kitabı oluşturmaktadır. Adalar özelinde Gürpınar'a yönelik bir tur tasarımında yer yer polisiye bir sürükleyiciliği olan bu eser değerlendirilebilir. *İki Hödüğün Seyahati* adlı öyküde de yol iz bilmez iki arkadaşın çevrelerinden işittikleri Büyükada'yı merak edip İstanbul'dan vapurla çıktıkları yolculukta kendilerini Heybeliada'da bulmaları ve orada başından geçenler anlatılır.

4.1.1.5. Gürpınar'ın Eserlerinde Doğa

Gürpınar'ın eserlerinde İstanbul'un bitki ve hayvan çeşitliliğine yönelik bir zenginlik göze çarpmaktadır (Şekil 4.9). Yazar, döneminin İstanbul'unda görülen 27 farklı ağaç cinsinden söz etmekte, bu cinslerin yanında Heybeliada Çamlıklarını sıklıkla vurgulamaktadır. Yazarın adını en çok andığı ağaç Servi'dir (27). Ağaçlar dışında Kuşlar (9), Çalılar (6), Otlar (10), Çiçekler (17), Sürüngenler ve diğer yaban canlıları (10), balıklar ve deniz canlıları (4) da eserlerinde geçmektedir. Dikkate değer bir öge de,

İstanbul çevresindeki 7 membaa suyuna yer verilmesidir. Bu canlı çeşitliliğinin, günümüz İstanbul’unda gerçekleştirilecek bir edebi tur esnasında hikâyeleme yoluyla anlatılması kentin yerlerin, mekânların ve yapıların yanı sıra doğal zenginliğini vurgulaması açısından önemlidir.

DOĞA				
Servi	Ardıç	Amber Çiçekleri	Karanfil	Nergis
Baykuş	Armut Ağacı	Ayçiçeği	Katırtırnağı	Sakız Ağacı
İncir Ağacı	Asma	Balkabağı	Kayısı Ağacı	Salyangoz
Çam Ağacı	Ballıbaba Otu	Barbunya Balığı	Keçe Suyu	Sarıasma Kuşu
Çınar Ağacı	Ceviz Ağacı	Bodur Meşe Ağacı	Kestane Suyu	Şebboy
Çitlembik Ağacı	Devedikeni	Böğürtlen	Kırkçeşme Suyu	Şeftali Ağacı
Dut Ağacı	Fıstık Ağacı	Çaylak	Kiraz Ağacı	Tesbih böcekleri
Taflan Ağacı	Funda Çalısı	Çilek	Kurbağa	Turunçlu Suyu
Defne Çalısı	Heybeliada Eşekleri	Dam Koruğu	Kuzukulağı	Üzerlik
Kestane Ağacı	Kavak	Ebegümeci	Lavantin	Vişne Ağacı
Baldıran Otu	Kayışdağı Suyu	Erik Ağacı	Limon Ağacı	Yasemin
Bülbül	Kekik	Gülün	Manolya	Yengeç
Beykoz Karakulak Suy	Köstebek	Güvercin	Martı	Yılan
Çakal	Kumru	Halkalı Suyu	Marul	Zambak
Kaplumbağa	Meşe Ağacı	İhlamur Ağacı	Mazı	Sardunya
Karabaş Çalısı	Sansar	Istakoz	Menekşe	Kına Çiçeği
Karga	Şebnem	Kabacık	Mersin Ağacı	
Kırlangıç	Yapışkanotu	Kamelya	Midye	
Yarasa	Zeytin Ağacı	Kara Ağaç	Mimoza	

Şekil 4.9. Gürpınar’ın eserlerinde doğa unsurlarının listesi

4.1.1.6. Gürpınar’ın Turistleri

Gürpınar, eserlerinde yaşadığı dönemde toplumun her kesiminden, her yaştan, her ruhsal durumda olan birçok tipi işlemiştir (Bek, 2000, s. 14). Yoksullar, dilenciler, vurguncular, mirasyediler, dedikoducular, çöpçatanlar, şairler, tiyatrocular, filozof geçinenler gibi sayısı çoğaltılabilecek bu tipler içinde turistleri de gündemine almayı başarmıştır. 1899 tarihli *Bir Muadele-i Sevda* romanında, Gürpınar bir mesire yerindeki canlı hayatı anlatırken, bu eğlence bölgesinde dolaşmaya çıkmış olan yabancıları, “turist” sözcüğünü kullanarak şöyle betimlemiştir.

“İki fayton dolusu ‘turist’ yani Frenk seyyahları... ‘Fötr’ şapkaları, şayak kostümleri, yan taraflarında boyundan geçme ‘dürbünleri’, mevki-i ihtirama ikad edilmiş kırmızı bakır renkli erkek simalı karılarıyla faytonlara dörder dörder binmişler... Arabacıların yanında birer Yahudi

tercüman... En yakın şeylere çifte dürbünle bakan... *Bütün ahval, adet ve menazır-ı şarkiyemizi nazar-ı garabetle görmeğe uğraşarak en basit hakayıktan bin mânâ-yı acibe istihraç eden bu Frenklerin etrafını bir alay satıcı, çalgıcı, dilenci sarmış...* Arabalarını orada burada durdurarak gâh değneğin ucuna sarılmış naneli macundan birer parça tadarak lezzeti hakkında birbirine beyan-ı fikir ediyorlar, gâh Şam keleri denilen ufak pidelerden birer lokma ısırarak yüzlerini ekşitiyorlar...” (89-90)

Bu kısımda, turistlerin giysileri üzerinden yaptığı karakteristik ayırımın sonrasında, alıntı içinde vurgulu olarak gösterilen cümlede, turist davranışına ve yerel halkın onlara bakışına değinmektedir. Devamında ise turistlerin yerel lezzetleri deneyimlediklerini de belirtmektedir. Gürpınar bu eserine gezi edebiyatına yönelik düşüncelerini de aktararak başlamaktadır. Turist temasının işlendiği bir diğer metin ise, *İki Hödüğün Seyahati* adlı öykü kitabının son öyküsü olan İstanbul’da Bir Frenk’tir. Bu öyküde de yazar gidilen yer hakkında sadece kitabi bilgi sahibi olunmasının ve kültürel farklılıkların bir turiste ne tür zorluklar çıkardığını mizahi bir üslupla anlatmaktadır.

4.1.2. Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)

1941 yılında *Ülkü*’de makale ve şiirler yayımlamaya başlayan Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ilk romanı da bu dergide 1944 yılında tefrika edilmeye başlanmış ancak ölümünden sonra tamamlanmamış hâliyle basılmış olan Mahur Beste’dir (Okay, 2010; Parlak, 2021). Yazar, romancı kimliğinden çok şiire ve yazın estetiğine verdiği değerle öne çıkmakta, romanlarının yazımına da bu özelliğini yansıtmaktadır (Kaplan M. , 1999). İstanbul’da doğan, ömrünün büyük kısmını İstanbul’da geçiren, Yahya Kemal gibi bir İstanbul aşığı ile şehri semt semt, sokak sokak gezen, İstanbul’un adeta her zerresinin tarihimiz ve toplumumuz için ifade ettiği anlamı kavrayan ve nihayet burada son nefesini veren ve çok sevdiği Boğaziçi’ndeki Aşiyân Mezarlığı’nda toprağa verilen Tanpınar, İstanbul üzerine pek çok yazı kaleme almıştır (Karakaya, 1994).

Yazar, eserlerinde geçmiş zamanları barındıran şehirlerin kutsal değerleri olarak gördüğü mimari eserleri ölümsüz kılmak istemiştir. Bu eserlerin anlatımında mimariyi yaşanılır, insanî kılacak peyzaj fikrinden hiç ayrılmamış, tabiata vazgeçilmez bir unsur olarak daima başvurmuştur (Çağın, 2019, s. 421). Gürpınar eserlerinde İstanbul’un sosyal çeşitliliği üzerinden panoramik bir peyzaj sunarken (İleri, 1994, s. 456), Tanpınar kente yönelik derinlikli bir peyzaj çıkarmaya girişmiş gibidir. İstanbul’u çok çeşitli unsurların bir araya gelerek oluşturduğu bir düzen olarak gören Tanpınar, kentteki irili ufaklı pek

çok mimari eser hakkında bilgiler verir, bunların mimarlarıyla çağdaşları olan şairler, besteciler veya hattatlar arasında paralellikler kurar, dönemin tarihi, toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel koşullarına temas eder (Karakaya, 1994). Tanpınar'ın İstanbul'u olayların geçtikleri dönem açısından her ne kadar yozlaşmanın en belirgin olarak yaşandığı yer olsa da aynı zamanda tarihsel ve kültürel değerlerin izlerini barındıran ve bu değerleri temsil eden bir şehir konumundadır (Parlak, 2021, s. 373).

Yazarın kentin mimari dokusuna verdiği önemin yanında romanlarının hemen hepsinde çok defa yazar veya sanatkâr olarak entelektüel kahramanların, bazen de ikinci derecedeki şahsiyetlerin diyaloglarında, iç konuşmalarında yakın devir tarihinden resim, hat ve mûsikiye, felsefi ve tasavvufî meselelere kadar zengin bir kültür birikimi sergilenir (Okay, 2010, s. 568). Tanpınar'ın romanları bu açıdan bir Kültür Romanı olarak kabul edilmektedir. Kaplan (1999), hayatında beşeri kültür ile güzel sanatlara bu kadar önem veren, bu bilgi birikimini eserlerine bir filozof, psikolog ve sosyolog titizliğiyle aktaran Tanpınar'ın kitaplarının okurlarca dura dura, içlerine sindire sindire okunmasının, bütün sanata, insana ve evrene başka bir gözle bakmalarını sağlayacak kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Çok yönlü oluşuyla, verdiği eserlerle ve çağının ötesinde bir bakış açısına sahip oluşuyla edebiyat tarihinde önemli bir yere sahip olan yazar – Mehmet Kaplan'ın tespitini destekler nitelikte- edebiyat alanı yanında felsefe ve psikoloji alanında çalışan uzmanların da dikkatini çekmiş, eserleri psikolojik ve felsefi değerlendirmelerle incelenmiştir (Parlak, 2021, s. 369). Özellikle, 1970'li yıllardan sonra Tanpınar'a artan ilgiyle onun hayatı, hâtıraları, şahsiyeti ve eserlerindeki başlıca tema ve fikirleri üzerine çok sayıda eser ve makale yazılmış, tezler hazırlanmıştır (Okay, 2010, s. 570). Yazarın eserlerine yönelik bu ilginin günümüzde de sürdüğü görülmektedir. Örnek olarak Huzur Atlası (Anar, 2020) ve Geç Kalan Adam: Ahmet Hamdi Tanpınar (Kaplan S. , 2021) adlı kitaplar güncel Tanpınar incelemeleri olarak gösterilebilir.

Edebiyat tarihinin önemli isimlerinden kabul edilen Tanpınar'ın eserlerine gösterilen bu edebi ve akademik ilgiye karşılık, yazar için özel bir müzenin kurulmadığı görülmüştür. 1920'li yıllardan başlayarak önemli bir edebi kimlik mekânı olan Topkapı Sarayı'nın yakınındaki Alay köşkünde 2011 yılında Edebiyat Müze Kütüphaneleri Projesi kapsamında bir müze kütüphane açılmış ve buraya yazarın adı verilmiştir. Bu müzenin sayıca sınırlı koleksiyonunda farklı yazarlarla birlikte Tanpınar'a ait bir koleksiyon da bulunmaktadır (İnan, 2020, s. 237-247).

4.1.2.1. Eserleri

Ahmet Hamdi Tanpınar; şiir, roman, hikâye, deneme, eleştiri, inceleme ve araştırma, edebiyat tarihi gibi edebiyatın hemen her türünde eserler vermiş, mimari, heykel, resim, müzik ve hat başta olmak üzere güzel sanat alanlarında da makale ve denemeler yazmıştır (Okay, 2010, s. 567). Tanpınar'ın günümüzde baskıları yapılan 17 kitabı olduğu tespit edilmiştir. Bu kitaplar içinde araştırma kapsamına uyan 5 roman, 1 hikâye kitabı incelenmiştir. Ek olarak objektif birer şehir monografisinden çok yazarın kendi gözlemleri ve bakış açısı üzerinden yazmış olduğu Beş Şehir kitabında geniş bir yer tutan İstanbul bölümü (Okay, 1992) de değerlendirmeye alınmıştır.

Yazarın hayattayken Huzur ve Saatleri Ayarlama Enstitüsü romanları kitaplaştırılmış, Sahnenin Dışındakiler ise yazarın ölümünden sonra 1974 yılında kitap olarak basılmıştır (Karakaya, 1994). Hikâyeler kitabında ise yazarın sağlığında yayımlanmış öykü kitapları ve dergilerde kalan öyküleri bir bütün hâlinde yayımlamıştır. Yazarca tamamlanamayan Mahur Beste ve ölümüne yakın üzerinde çalıştığı Aydaki Kadın romanının taslaklarından oluşturularak 1987 yılında hazırlanan kitapları da incelenmiştir. İlk baskısı 1946 yılında yapılan Beş Şehir kitabını ise yazar yeniden gözden geçirerek 1960 yeniden yayımlattığını belirtmektedir. Yazarın incelenen eserleri ve bu eserlerin ilk yayım tarihleri Şekil 4.10'da gösterilmiştir.

Kitap Adı	Yayın Yılı
Mahur Beste	1944/47
Beş Şehir	1946
Huzur	1948/49
Sahnenin Dışındakiler	1950/57
Hikayeler	1955/58
Saatleri Ayarlama Enstitüsü	1961
Aydaki Kadın	ö/1987

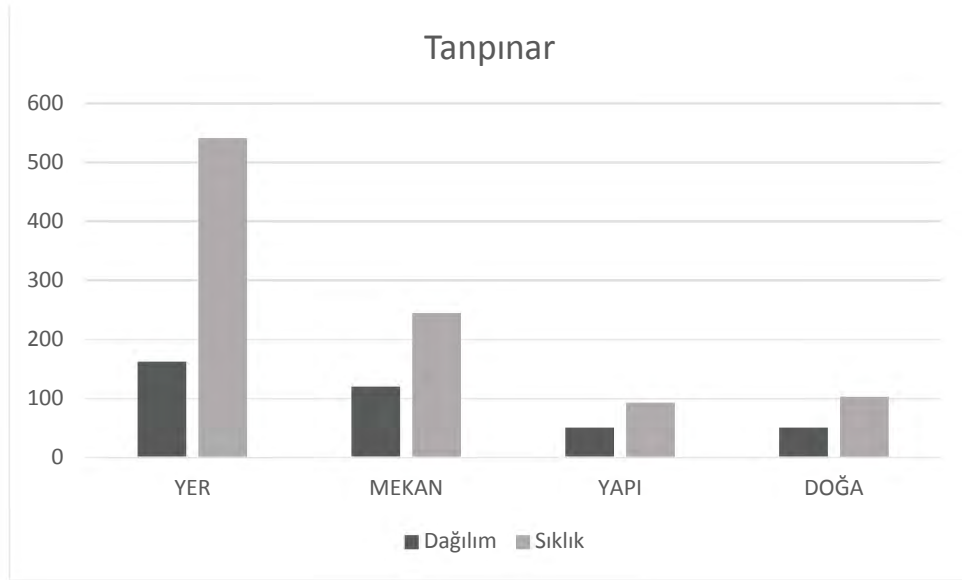
Şekil 4.10. Tanpınar'ın incelenen eserleri

İncelenen 7 eserin içeriğinde araştırma kategorileriyle ilişkili toplam 869 adet veri girişi yapılmıştır. Kitap ölçeğinde en çok veri içeren ilk üç eser Huzur (243), Sahnenin Dışındakiler (161), Beş Şehir – İstanbul (101) kitaplarıdır (Şekil 4.11).

KOD	VERİ	KOD	VERİ	KOD	VERİ
HUZ	243	AYK	94	MAH	60
SAH	161	SAE	101	HİK	54
BEŞ	156				

Şekil 4.11. Tanpınar'ın eserlerindeki veri sayıları

Tanpınar'a ilişkin Yer, Mekân, Yapı, Doğa kategorileri kapsamında toplam 456 farklı öge tespit edilmiş, bu ögelerin toplamda 1501 kez tekrarladığı görülmüştür. Yer kategorisinde Tanpınar, ilçe, semt, mahalle, bölge adları üzerinden İstanbul'a ait 172 farklı yerden toplam 820 kere söz etmektedir. Mekân kategorisinde 145 farklı mekân toplamda 381 defa kullanılmıştır. 89 yapı yazarın eserlerinde 197 defa kullanılırken, İstanbul'un doğasına ait 50 öge toplamda 103 defa geçmektedir (Grafik 4.2).

Grafik 4.2. Tanpınar'ın eserlerindeki veri dağılımları ve sıklıkları

4.1.2.2. Tanpınar'ın Eserlerindeki Yerler

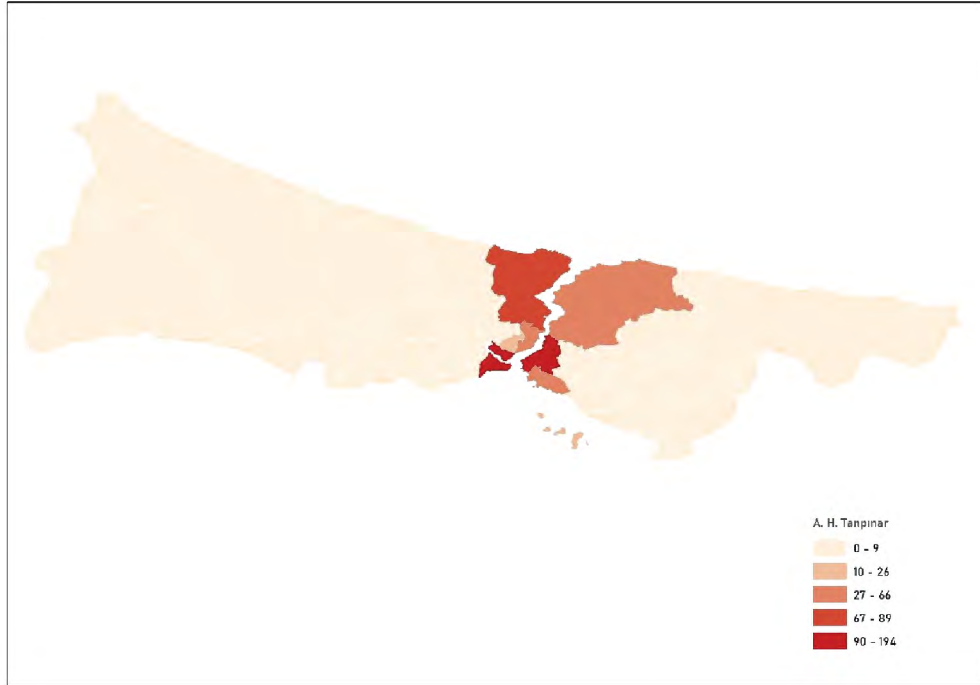
Tanpınar'ın eserlerinde adını andığı 172 yer günümüzde 19 ilçenin sınırları içinde kalmaktadır (Şekil 4.12). Bu 19 ilçenin 3'ünün adı kullanılmamış, ancak ilçeler dâhilinde kalan 5 yerden söz edilmiştir, bu yerler Diğer başlığı altında belirtilmiştir. Tespit edilen yerler arasındaki Telli Tabya'nın Sarıyer, Sedefçiler'inse Fatih sınırları içinde olduğu görülse de koordinat verisine erişilemediği için bu yerler *Belirsiz* kategorisinde gösterilmiştir.

YERLER				
Fatih	Hekimalipaşa	Beyoğlu	Kadıköy	Adalar
Beyazıt	Küçük Mustafa Paşa	Taksim	Erenköy	Büyükkada
Şehzedebaşı	Parmakkapı	Karaköy	Göztepe	Heybeliada
Edirnekapı	Simkeşhane	Tepebaşı	Suadiye	Kaşıkkadası
Sirkeci	Sultanhamamı	Tünel	Bostancı	Kınalıada
Aksaray	Tabhane	Galatasaray	Kuşdili	Nizam
Eminönü	Yedikule	Asmalımescit	Fenerbahçe	Şişli
Etyemez	Kadırga	Cihangir	Kozyatağı	Teşvikiye
Süleymaniye	Ayvansaray	Galata	Moda	Nişantaşı
Kocamustafapaşa	Çemberlitaş	Sıraselviler	Haydarpaşa	Harbiye
Küçükpazar	Zeyrek	Talimhane	Yeldeğirmeni	Osmanbey
Laleli	Haseki	Tarlabası	Sahrayıcedit	Kurtuluş
Vefa	Silivrikapı	Balıkpazarı	Şaşkınbakkal	Hürriyet Tepesi
Nuruosmaniye	Akbıyık	Kasımpaşa	Acıbadem	Eyüp
Vezneciler	Ağayokuşu	Fındıklı	Beykoz	Türbe
Cerrahpaşa	Kazancılar	Azapkapı	Anadoluhisarı	Toplam
Divanyolu	Üsküdar	Kabataş	Çubuklu	Büyükkçekmece
Hırkaişerif	Kandilli	Sütlüce	Paşabahçe	Çekmeceler
Mahmutpaşa	Çamlıca	Şişhane	Göksu	Çatalca
Saraçhane	Çengelköy	Yüksekkaldırım	Hünkaritepe	Küçükçekmece
Sarayburnu	Beylerbeyi	Küçük Parmakkapı	Otağtepe	Pendik
Soğanağa	Vaniköy	Tophane	Mihrabad	Kağıthane
Topkapı	Sultantepe	Ayazpaşa	Küçüksu	Bakırköy
Unkapanı	Libade	Sarıyer	Yuşa Tepesi	Yeşilköy
Ayvansaray Yolu	Bulgurlu	Emirgan	Kanlıca	Belirsiz
Babiali	Karacaahmet	Büyükdere	Beşiktaş	Sedefçiler
Bahçekapı	Kısıklı	Boyacıköyü	Arnavutköy	Telli Tabya
Mahmutpaşa	Kuzguncuk	Yeniköy	Maçka	Diğer
Kumkapı	Küçük Çamlıca	Rumelihisarı	Ortaköy	Merkezefendi
Sultanahmet	Selamiefendi	İstinye	Bebek	Yedişehitler
Horhor	Selimiye	Baltalimanı	Akıntıburnu	Balıklı
Cibali	Şemsipaşa	Maslak	Dolmabahçe	İçerenköy
Çarşıkapı	Valideatik	Tarabya	Küçük Bebek	Hadımköy
Gedikpaşa	Doğancılar	Bentler	Defterdarburnu	
Çukurbostan	Paşa Limanı			
Elagöz Mehmet Ef. Mh				

Şekil 4.12. Tanpınar'ın eserlerindeki yer adları listesi

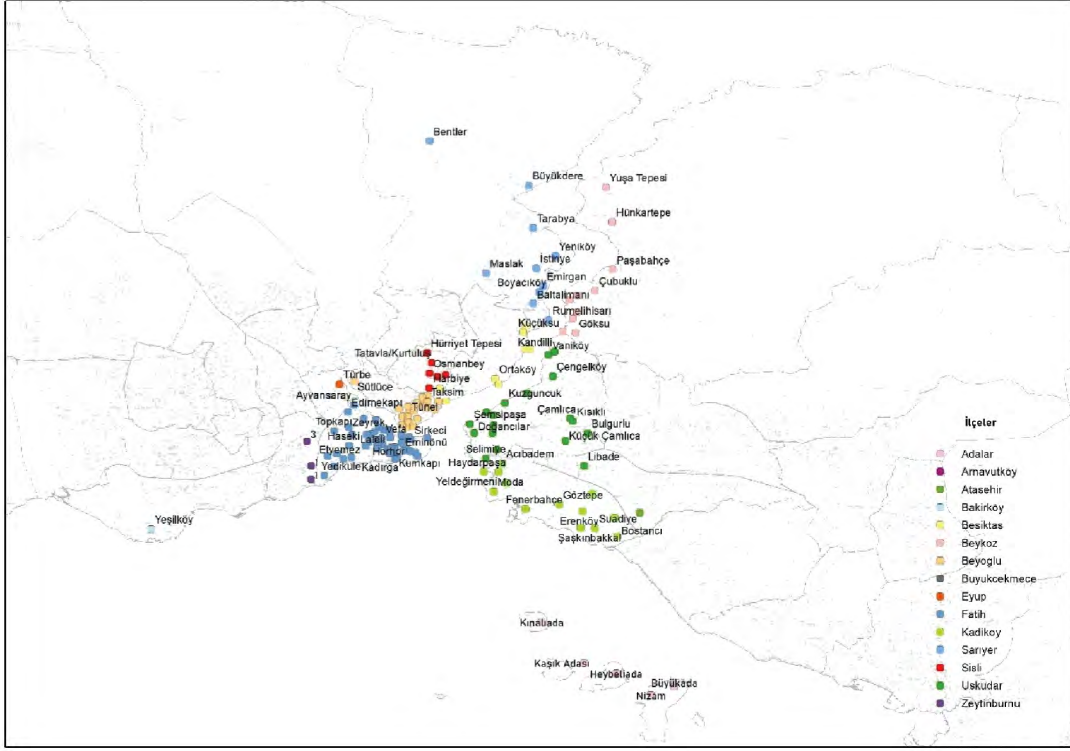
İlçe adları üzerinden incelendiğinde Tanpınar'ın Beyoğlu (56) ile Üsküdar'a (39) ağırlık verdiği görülmektedir. İlçeleri kapsayan yerlerin bulgularında ise Fatih ilçesi 194, Üsküdar ilçesi 139, Beyoğlu ilçesi 133 yer ile belirgin olarak öne çıkmaktadır (Harita

4.5). Bu yanıyla Tanpınar üzerine yapılacak bir tur planlamasında Fatih ve Beyoğlu'nun yanında Üsküdar'ı da göz önünde bulundurmak yerinde olacaktır.

Harita 4.5. *Tanpınar'ın eserlerindeki yerlerin yoğunlukları. (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

Tanpınar'ın eserlerindeki yerlerin ilçelere göre dağılım yoğunluğu belirlendikten sonra oluşturulan detaylı yer haritası ise bu üç ilçenin yanında Tanpınar'ın eserlerinde Kadıköy kıyılarından başlayarak Boğaziçi'nin iki kıyısına da önem verdiğini, denizin ve Boğaz'ın yazar için oldukça anlamlı olduğunu göstermektedir (Harita 4.6).

Harita 4.6. Tanpınar'ın eserlerindeki yerler (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

4.1.2.3. Tanpınar'ın Eserlerindeki Mekânlar

Tanpınar'ın eserlerinde toplam 146 mekâna yer verdiği görülmüştür. Yapılan alt kategori ayrımı sonucunda bu mekânların 22 tanesi genel bir tanım veren ögeler olduğu için Diğer başlığı altında, 12 mekâna ait tarihi bilgilere ulaşılmış olsa da bu mekânlar da koordinat bilgilerine erişilemediği için Bulunamayanlar olarak kodlanmıştır. Tanpınar'ın eserlerinde Açık Mekân kategorisinde 20 mekândan söz ettiği görülmektedir. Anılma sıklığı olarak Karacaahmet Mezarlığı 8 kez, Beyazıt Sahafılar Çarşısı ise 5 kez kullanılmış, izleyen mekânların sıklıkları 2 ve 1 ile sınırlı kalmıştır (Şekil 4.13).

AÇIK MEKAN		
Beyazıt Sahafılar Çarşısı	Bakırcılar Çarşısı	Talimhane Meydanı
Karacaahmet Mezarlığı	Direklerarası	Üsküdar Çarşısı
Bitpazarı	Emirgan Meydanı	Büyük Çarşı (kapalı çarşı?)
Edirnekapi Mezarlıkları	Eyüp Mezarlıkları	Kadirga Meydanı
Malta Çarşısı	Küçükpazar Çarşısı	At Meydanı
Sultanahmet Meydanı	Merkezefendi Mezarlığı	Süleymaniye Ağakapısı
Ayasofya Meydanı	Nuruosmaniye Kapısı (K. çarşı)	

Şekil 4.13. Tanpınar'ın eserlerindeki açık mekânların listesi

Kapalı Mekân kapsamında toplam 56 yer tespit edilmiş, bu yerlerin 6 tanesinin koordinat bilgisine erişilememiştir. Yazarın adını en çok andığı kapalı mekânın Galatasaray Lisesi olduğu (13), bunu dönemin edebiyatçılarının öncelikli uğrak yerlerinden olan İkbâl Kıraathanesinin (8) izlediği görülmüştür. Yazar Pera Palas, Tokatlıyan, Park ve Divan Oteline de eserlerinde yer vermiş, bunların yanında Kahvehaneler, Kütüphaneler ve Eğitim Kurumlarından söz etmiştir (Şekil 4.14).

KAPALI MEKAN			
Galatasaray Lisesi	Amerikan Hastanesi	Kabataş Lisesi	Ragıpapa Kütüphanesi
Yenikapı Mevlevihanesi	Ayasofya Kütüphanesi	Kanlıca Kahvesi	Süleymaniye Müzesi
Bedesten	Beyoğlu Moscovit	Löbon	Altıncı Daire
Dame de Sion	Beyoğlu Tokatlıyan	Millet Kütüphanesi	Türbe Yeni Şark Kahvesi
Nuruosmaniye Kütüphanesi	Darülfunun Edebiyat Fakültesi	Mülkiye	Beyazıt Küllük Kahvehanesi
Vefa Sultanisi	Dişçi Mektebi	Osmanbey Gazinosu*	Divanyolu Yıldız Kahvesi
Darülbeydi Tiyatrosu	Divan Oteli	Park Otel	Galata Mevlevihanesi
Galata Cenyo Lokantası *	Emirgan Kahvesi	Şehzedebeşi Ferah Tiyatrosu*	Sadabad
Garden Bar*	Fatih Rüştüyesi	Tophane Nazırlığı	B.dere Fransız Sefarethanesi
Kuleli	Fener Postanesi	Toptaşı Tımarhanesi	Kandilli Rasathanesi
İkbâl Kıraathanesi*	Fetvahane	Üniversite Kütüphanesi	
Pera Palas	Harbiye Nezareti	Yıldız Çini Fabrikası	
Selimiye Kışlası	Hırkaşerif Halveti Dergahı	Topkapı Sarayı Kütüphanesi	
BULUNAMAYANLAR			
Meymenet Hanı	Beyazıt Merkez Kıraathanesi	İbrahimpaşa Hamamı	
Moda Geycine	Divanyolu Şule Kahvesi	T.başı Ruskaya İzyoşka Lokanta	

Şekil 4.14. Tanpınar'ın eserlerindeki kapalı mekânların listesi

Coğrafi Alan kapsamında Boğaz, Boğaziçi, Marmara ve Haliç'i toplam 133 kez kullanmıştır. Özellikle Boğaz'ı 87, Boğaziçi'ni 32 kez anması, yazarın Boğaz'a olan hayranlığını somut olarak gösterir niteliktedir. Doğal Mekân kapsamında 13 yerin adı eserlerinde geçmektedir. Bu mekânları da sahil kenarları ve ağaçlık alanlar oluşturmaktadır. Özellikle Kanlıca Koyu'ndan 5 kez söz ederken diğer yerlere 2 veya 1 defa değinmiştir. (Şekil 4.15).

DOĞAL MEKAN		
Kanlıca Koyu	Heybeliada Çamlıkları	Eyüp Servilikler
Mühürdar Bahçesi	Kandilli Tepesi	Belgrad Ormanı
Bebek Koyu	Büyükdere Körfezi	Taksim Bahçesi
Emirgan Korusu	Beykoz Korusu	Tokat Bahçesi
Florya Plajları		

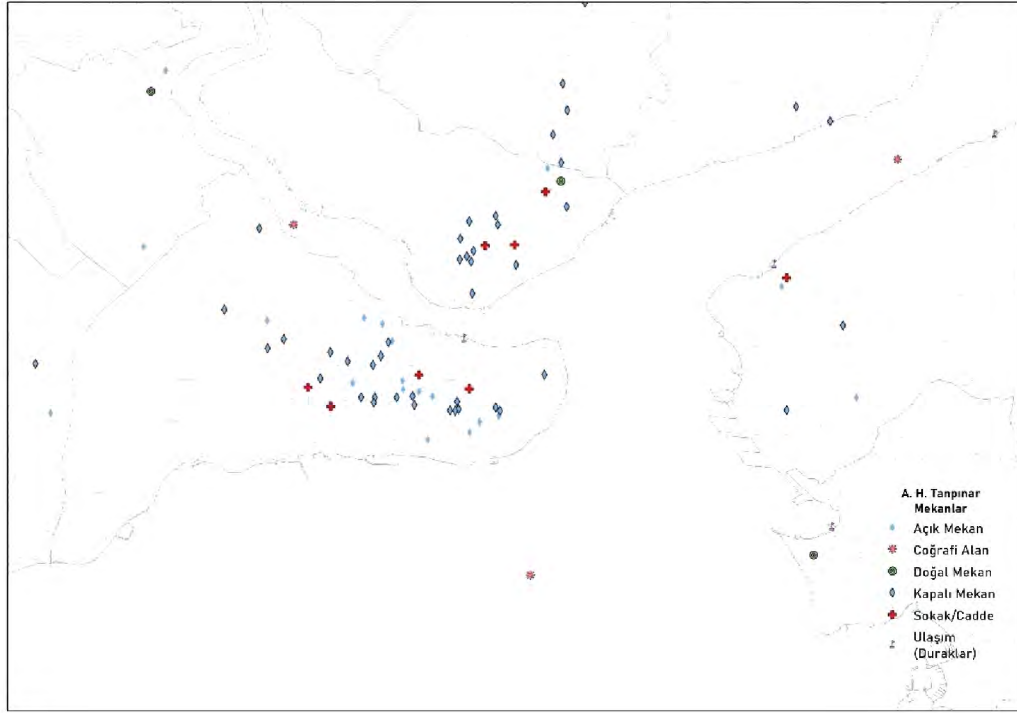
Şekil 4.15. Tanpınar'ın eserlerindeki doğal mekânların listesi

Bir İstanbul aşığı olarak şehri sokak sokak gezen Tanpınar'ın incelenen eserlerine bu durumun yansımadağı görülmektedir. Yazar toplam 13 sokak ve yokuştan söz ederken bunların 4 tanesinin yeri tespit edilememiştir (Şekil 4.16).

SOKAK/CADDE		
Kandilli Yokuşu	Şair Haşmet Sokağı	Tophane Kadiri Yokuşu
Babıali Yokuşu	Taksim Caddesi	Üsküdar Şeyh Yokuşu
Mercan Yokuşu	Tomtom Sokağı	Atatürk Bulvarı
BULUNAMAYANLAR		
Koyun Ömer Ağa Çıkma	Kamburkarga Çıkması	Beyoğlu Bursa Sokağı
Çifte Kartal Sokağı		

Şekil 4.16. Tanpınar'ın eserlerindeki sokakların ve caddelerin listesi

Bu veri grubu ışığında Tanpınar'ın eserlerindeki mekânların hangi bölgelere dağılıp, nasıl bir yoğunluk gösterdiği incelenmiştir. Doğal mekânların ağırlıklı olarak Boğaziçi'nde bir yayılım gösterdiği anlaşılmıştır. Açık ve Kapalı mekânların yoğunlaştığı bölge ise Harita 4.7'de gösterilmektedir. Bu haritada Tanpınar'ın mekânlarının Fatih ve Beyoğlu'nda belirli alanlara odaklandığı, sokak ve caddelerinin ise belirgin bir bağlantı sunmadığı görülmektedir.

Harita 4.7: *Tanpınar'ın eserlerindeki mekân dağılımları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

Ulaşım Noktalarında 11 yer tespit edilmiştir. Bu yerlerin 10 tanesini vapur iskeleleri oluşturmaktadır. Yazar Kadıköy'den başlayarak özellikle Boğaz'ın Anadolu yakasındaki iskelelerin adlarını anmaktadır. 5 ulaşım hattından söz eden yazar, en çok Boğaz Vapurunu (6) kullanmıştır. Tanpınar'ın mekânlar açısından Boğaz'a verdiği değer görülmektedir. Diğer kategorisinde listelenen mekânların arasında da Boğaziçi Mesireleri, Boğaz Koyları, Boğaz Yalıları/Köşkleri belirtilmektedir. Bu kategoride öne çıkan bir diğer mekân grubu da Kahvelerdir. Şehzadebaşı Kahveleri 5, Sultanahmet Kahveleri 3 kez kullanılmıştır.

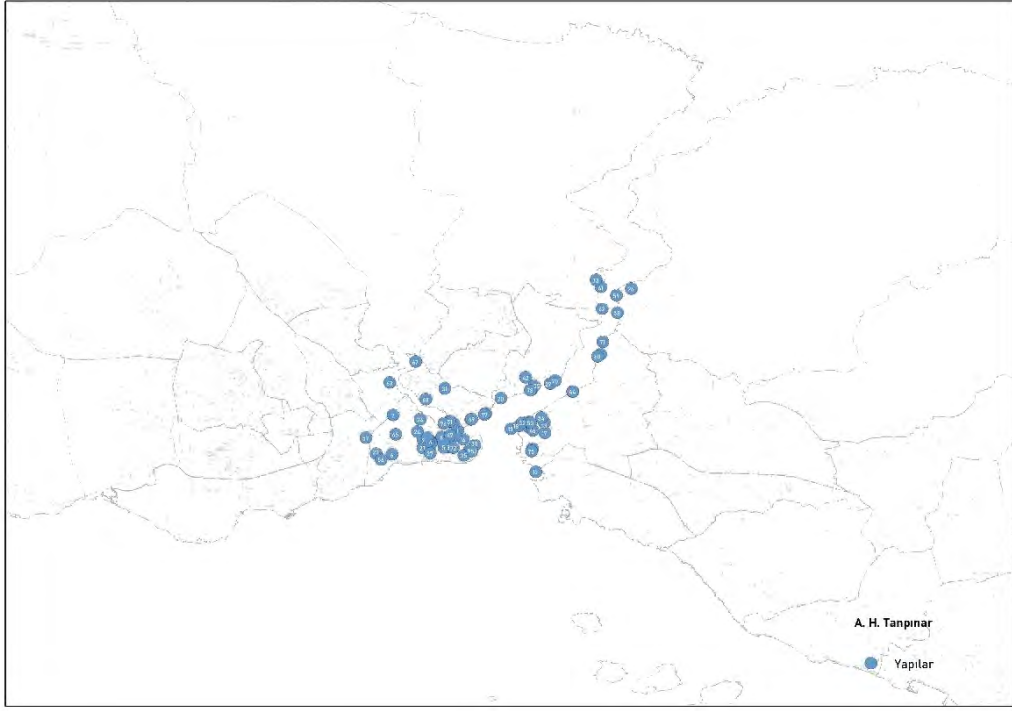
4.1.2.4. Tanpınar'ın Eserlerindeki Yapılar

Ahmet Hamdi Tanpınar eserlerinde 89 tarihi yapıya yer vermiştir. Bu yapıların 8 tanesinin yeri tespit edilememiş, ancak yıkıldığı bilgisi bulunan 4 yapının koordinatlarına erişilmiştir. Bu yapılar içinde 35 cami, 13 saray, 8 yalı, 8 türbe bulunmakta, bu yapıları çeşmeler, köşk/konaklar izlemektedir (Şekil 4.17).

YAPILAR			
Süleymaniye Camii	Şehzadebaşı Camii	Rum Mehmet Paşa Camii	Merkez Efendi Camii
Galata Köprüsü	Atik Valde Camii (Orta Valde)	Selami Efendi Türbesi	Kanlıca Kadri Cenai Bey Yalısı
Beyazıt Camii ve Külliyesi	Aziz Mahmut Hüdaî Türbesi	Süleymaniye İbrahim Paşa Sebili	Üsküdar Mermerli Yalı
Sultanahmet Camii	Fatih Camii ve Külliyesi	Tezveren Sultan Türbesi	Emirgan Mirgün Yalısı
Şehzade Camii	Mecidiye Camii (Ortaköy Camii)	Uryan Dede Türbesi	Eyüp Camii
Kapalıçarşı	Piyalepaşa Camii	Yıldız Sarayı	Beyazıt Yangın Kulesi
Hekimoğlu Ali Paşa Camii	Sultan Selim Camii	Vani Efendi Çeşmesi	Bezm-i Alem Valide Sultan Konağı
Beylerbeyi Sarayı	Hatice Emetullah Sultan Türbesi	Beylerbeyi Kasrı	Bebek Köşkü
Beşiktaş Sarayı	Meşruta Yalı	Bozdoğan Kemerli	Haliç Karaağaç Sarayı
Mihrimah Camii	Fındıklı Sarayı	Ahmediye Camii	Hasköy Aynalıkavak Sarayı
Ayasofya	Üsküdar Selimiye Camii	Rüstem Paşa Camii	Fındıklı Emnabad Yalısı
Ayazma Cami (Kahvecibaşı Camii)	Arap Camii	Kılıç Ali Paşa Camii	Bebek Hümayunabad Köşkü
Topkapı Sarayı	Bukağılı Dede Türbesi	Sokullu Camii	Nuruosmaniye Camii
Yenicami	Çırağan Sarayı	Eski Valde Camii	Emirgan Köşkü
Valdei Cedid	Elekçi Baba Türbesi	Sultan Ahmet Çeşmesi	Selimiye Kışlası
Ortaköy Hatice Sultan Yalısı	Fatih İbrahim Paşa Konağı	Tophane Çeşmesi	Unkapanı Köprüsü
Hasköy Aynalı Kavak Sarayı	Hidiv Yalısı	Azapkapı Çeşmesi	Elagöz Mehmet Efendi Camii(Yık.)
Burmali Mescit	Küçük Valde Camii	Abdülbaki Camii	Kandilli Sarayı (Yıkılmış)
Haydarpaşa Garı	Laleli Camii	Yahya Efendi Türbesi	Neşatabat Sarayı (Yıkılmış)
Kızkulesi	Mısır Çarşısı	Koca Mustafa Paşa Camii	Ferahabat Sarayı (Yıkılmış)
Sirkeci Garı			
BULUNAMAYANLAR			
Sabiha Sultan Yalısı -Yanmış	Humayunabat Sarayı -Yıkılmış	Eyüp Elagöz Mehmet Efendi Camii	Üç Şerefeli Cami
Kuruçeşme Kasrı Süreyya -Yıkılmış	Çilingir Hamamı	Kahvecibaşı Camii	Takribi Ahmet Efendi Camii

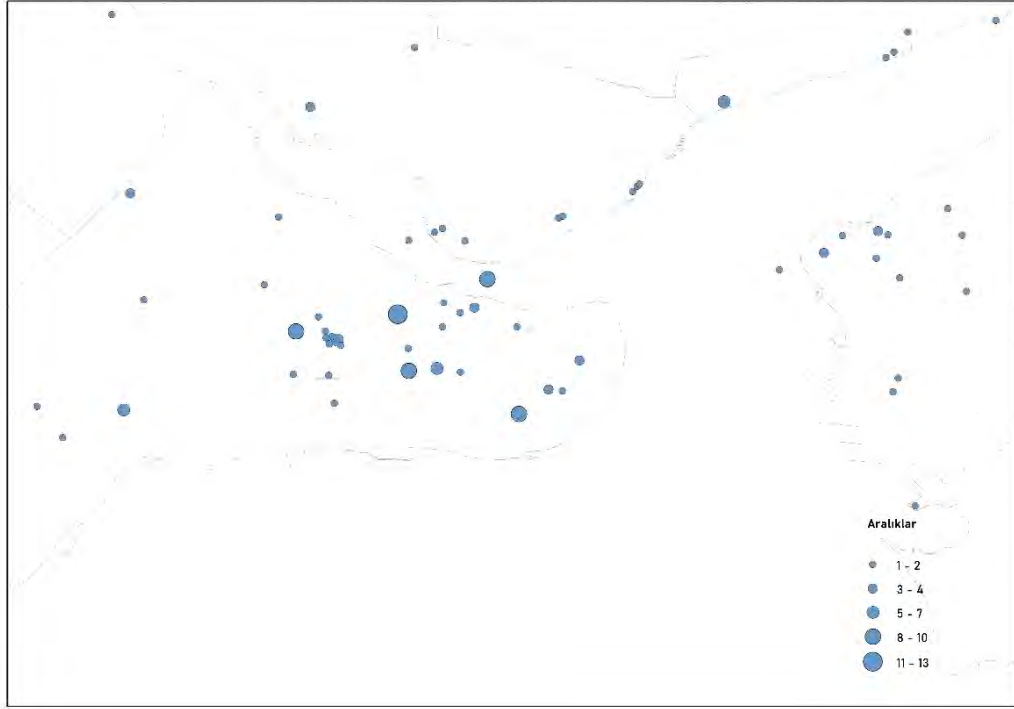
Şekil 4.17. *Tanpınar*'ın eserlerindeki yapıların listesi

Yazarın adını en çok andığı yapı Süleymaniye Camii'dir (13). Galata Köprüsü ve Beyazıt Camii 10 kez geçmekte, bunları Sultanahmet Camii, Şehzade Camii izlemektedir. Ancak incelenen eserler kapsamında erişilen bu yapılarla ilgili önemli bir detay göze çarpmaktadır. Yazar tüm romanlarında toplam 51 yapıdan söz ederken, Beş Şehir'in İstanbul bölümünde bu kitaplarda adı anılmayan 38 farklı yapı tespit edilmiştir. Harita 4.8 yeri tespit edilen yapıların dağılımını göstermektedir.

Harita 4.8. *Tanpınar'ın eserlerindeki yapıların genel dağılımı (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

Haritada Fatih ilçesi yanında yazarın Üsküdar'a da yoğunlaştığı belirgin olarak görülmektedir. Yerler ve mekânlar açısından Boğaz'a yönelik ilgisi bu kez yalılar ve saraylar ile yapı kategorisinde de kendisini göstermektedir. Yapı yoğunluk haritasında ise ağırlık Tarihi Yarımada'ya kaymaktadır (Harita 4.9).

Harita 4.9. *Tanpınar'ın eserlerindeki yapıların dağılımları ve yoğunlukları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

Yapılar grubu içinde dikkat çeken bir detay ise Tanpınar'ın kent manzarasının önemli unsurlarından biri olan Galata Kulesi'nden hiç söz etmemiş olmasıdır. Yine yazarın yaşantısının bir bölümünü geçirdiği Tünel'deki Narmanlı Han, romanlarında kendine yer bulamamıştır. Tanpınar'a yönelik bir kent turu planlamasında bu yapının Galatasaray Lisesi ile birlikte vurgulanması yerinde olacaktır.

4.1.2.5. Tanpınar'ın Eserlerinde Doğa

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerinde İstanbul'un doğasına ilişkin 50 ögeyi toplam 103 kez kullanmıştır. Bu ögelerin 17 tanesini ağaçlar oluşturmakta, en çok İncir (9) ve Servi (7) ağacı kitaplarda yer bulmaktadır (Şekil 4.18).

DOĞA				
İncir Ağacı	Çam Ağacı	Salkım Ağacı	İzmarit	Martı
Servi	Dut Ağacı	Acem Lalesi	Kadife Çiçeği	Menekşe
Barbunya Balığı	Erguvan	Akasya Ağacı	Karabatak	Mürdüm Eriği
Ceviz Ağacı	Erik	Badem	Karatavuk	Sakız Ağacı
Nar Ağacı	Fıstık Ağacı	Çınar Ağacı	Karga Sürüsü	Şakayık
Lüfer	Güvercin	Elma	Kayabalığı	Şeftali
Kestane Ağacı	Hanımeli	Gül	Kefal	Yasemin
Sedre Ağacı	Kalkan Balığı	Istakoz	Krizantem	Yazılı Kavak
Kırlangıçlar	Kumru	İspinozlar	Kuyruksallayanlar	Yelkovan Kuşları
Ayva Ağacı	Mercan Balığı	İstavrit	Lale	Manolya Ağacı

Şekil 4.18. Tanpınar'ın eserlerindeki doğa unsurlarının listesi

4.1.2.6. Tanpınar'ın Manzaraları

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın belirlenen kategorilere yönelik olarak eserleri incelenirken, betimlemeler yoluyla İstanbul'a ilişkin genel görünümlere yer verdiği de tespit edilmiştir. Beş Şehir kitabındaki İstanbul bölümü dışında, roman içeriklerinde de Boğaziçi ve Beyoğlu'na yönelik böylesi manzara betimlemeleri bulunmaktadır. Özellikle Huzur romanının ikinci bölümündeki Üsküdar gezintisi oldukça dikkat çekicidir. Aşağıda sunulan alıntı da, aynı kitabın içerisinde yer almakta, Boğaziçi'ne yönelik derinlikli bir hava yaratmaktadır:

Boğaz da ise her şey insanı kendisine çağırır, kendi derinliğine indirirdi. Çünkü burada terkibi idare eden şeyler, manzara, kalabildiği kadar olsa da mimari, hepsi bizimdi (...) Zaten Boğaz'da her şey bir akisti. Işık akisti, ses akisti; burada insan bile zaman zaman bilmediği bir yağın şeyin aksi olabilirdi. (...) Boğazın gece haritası benim için biraz da bu ışıklardır. İnsan burada bir hayalde yaşıyor, bazan kendisini bir masal sanıyor (Tanpınar, 1974, s. 104, 106).

Tanpınar'ın, Boğaz'a yönelik böylesi betimlemeleri, bir yanıyla İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olarak, tıpkı şehre gelen seyyahların üzerinde yarattığı etki gibi kentin ilk çekicilik görüntüsünü oluşturması açısından önemlidir. Yaz Yağmuru öyküsünde de, ansızın bastıran yağmur ve boğaz manzarası ile dikkate değer bir betimleme daha sunmakta, denizin, özellikle de Boğaz'ın her türlü hava koşulunda İstanbul'u etkileyici bir şehir hâline getirdiğini şöyle göstermektedir:

Evvela yemyeşil bir ışıktaki gök bir taraftan çöktü, sonra bir bulutun armadası etrafı kapladı. Yıldırım Ortaköy üstlerinde durmadan bir şeyler aradı. Siyah bulut ne varsa silip süpüren bir hortum olmuş, yetişemediklerini önünde kovalayarak Boğaz'ı üstünde yürüyordu. (...) Deniz soluk ve devamsız ışıkların altında açılıp kapanıyordu. Sonra yağmurun sesi bir düzene girdi. Ortaköy sırtlarının

üstünden gök bir lahza yırtıldı. Biraz sonra Sarayburnu tarafından ikinci bir perde daha açıldı ve bir az ilerde hâlâ yağmurun sıkı sıkı dövdüğü siyah bir vapur küpeştesi tarafından aydınlandı. (Tanpınar, Hikayeler, 1999, s. 23, 27)

4.1.3. Sait Faik Abasıyanık (1906-1954)

Çalışma kümesini oluşturan yazarlar içinde öykücü kimliğiyle öne çıkan Sait Faik Abasıyanık'ın ilk öyküleri, Varlık (1934-1935) ve Ağaç (1936) dergilerinde yayımlanmıştır (Kurdakul, 1992, s. 58). Yazarın ilk öykü kitabı olan Semaver de 1936 yılında basılmıştır. Bu ilk hikâye kitabıyla, “usta” bir hikâyeci olarak görülmüş (Armağan, 2013, s. 76), Türk hikâyeciliğinin gelişiminde Ömer Seyfettin'in ardından yeni bir çığır açan yazar olarak değerlendirilmiştir (Okay, 2008, s. 583). Özellikle 1940'lı yıllarda Sabahattin Ali ile birlikte öykünün öncüleri olarak adı geçen Sait Faik Abasıyanık'ın (Kurdakul, 1992, s. 17) ilk üç öykü kitabı o dönem hikâyeciliğinde bulunmayan izlenim ve yorum değerlerini getirmekte; 'başkalarında kendini, kendinde başkalarını bulan, iç ve dış gözlemlerle yoğurulmuş bir görünüm çizmektedir (Mutluay, 1976, s. 433).

Abasıyanık üzerine bir kitap hazırlamış olan Fethi Naci (1998, s. 92-93) bu ilk üç kitabın biçim olarak yerleşik anlatı geleneğini kullandığını, yazarın hikâyedeki biçim arayışının sonraki eserlerinde belirlediğini, o zamana kadar kullanılan alışılmış kalıpların dışında özgür koşuk türüne yakın özgün hikâyeler yazdığını, özellikle Alemdağ'da Var Bir Yılan kitabı ile hikâyenin biçimini tamamen değiştirip, bir tür karşı-hikâye yolu benimsediğini vurgulamaktadır. Yazarın, hikâyelerindeki bu arayış süreci, 1930'lardan 1950'lere kadar uzanan dönemde çevresindeki görünüşleri, yaşamı, insanları yansıtmayı sağlamış (Ertop, 1994, s. 5), böylelikle çevre, öykülerinde bir “motif” olmaktan çıkmış, toplumsal olguyu geliştirmeye yardım eden bir öge hâlini almıştır (Kurdakul, 1992, s. 60).

Bu yazım tekniği ve yaşam biçimi, Abasıyanık üzerinde belirli bakış açılarının doğmasına da yol açmıştır. Öykülerinde hayatının önemli olaylarını ve kişilerini ufak değişikliklerle anlattığı (Sönmez, 2013, s. 16), İstanbul gezintileri içinde, kendini ve insan gerçeğini aradığı (Mutluay, 1976, s. 452), yazılarının üzerinde hiç düşünmeyip öykülerini çalاکalem yazdığı, yeni bir hikâye dili yarattığı (Naci, 1998, s. 93, 133), bir durum hikâyecisi, küçük insanın anlatıcısı, hümanist ya da bohem bir yazar olduğu yönünde ölçülebilirliği olmayan ve klişeleşmiş değerlendirmeler bir Sait Faik imgesi oluşmasına

neden olmuştur (Armağan, 2013, s. 76). Bu imgenin etkisi, yazar üzerine hazırlanmış çalışmalarda kendini göstermekte, metin içeriklerinde yazarın soyadına pek yer verilmemekte, adı sıklıkla Sait Faik şeklinde geçmektedir. Bu noktada, Abasıyanık'ın üzerinde gelişen bu imgenin temel kaynağının İstanbul olduğu, yazarın kentle kurduğu bağın bir öykücünden çok bir gözlemci, bir kent yürüyüşçüsü olarak öykülerini beslediği anlaşılmaktadır.¹⁴

Kışları Bomonti Kırağı Sokak'taki İkbal Apartmanında, yaz aylarını ise Burgazadası'ndaki köşkte geçiren Abasıyanık'ın ölümünün ardından, annesi tarafından hazırlanan vasiyetname ile hem İkbal Apartmanı, hem de adadaki bu köşk Darüşşafaka Cemiyetine bağışlanmış ve Burgazadası'ndaki ev 1959 yılında Sait Faik Abasıyanık Müzesi olarak hizmete açılmıştır (<https://saitfaikmuzesi.org/hayati/>). Türkiye'nin tek bir yazar için açılmış ilk müze-evi olan Sait Faik Abasıyanık müzesi, hizmete girdiği günden beri yoğun ilgi gören, adaya gelenlerce ziyaret edilen edebi bir mekân olmuştur (Sönmez, 2013, s. 538). Evin miras yolu ile Darüşşafaka'ya bırakılması da, eve ait edebi bellek nesnelerini oluşturan koleksiyon malzemesinin yok olup gitmesini önlemiş ve müzede tamamı Sait Faik Abasıyanık'a ait ev mobilyaları, yazı araç gereçleri, kişisel kitaplığı ve fotoğraflar, mektuplar, kimlikler gibi farklı belgeleri kapsayan 160'a yakın eserin sergilenmesini sağlamıştır (İnan, 2020, s. 165, 166).

4.1.3.1. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserleri

Sait Faik Abasıyanık'ın toplam 20 kitabı olduğu tespit edilmiştir. Bu kitaplardan 12 tanesi yazar hayattayken yayımlanmış, Az Şekerli adlı kitabı da yazarın 1954 yılındaki ölümünün hemen ardından basılmıştır. Diğer kitapları ise yazarın sağlığında kitaplarına almadığı, dergilerde kalmış yazıları ve röportajları oluşturmakta, bir de şiir kitabı bulunmaktadır. Veri seti, yazarın ölümünün ardından derlenmiş kitapların da aralarında olduğu toplam 17 kitaptan oluşmaktadır. Bir öykücü olarak Sait Faik Abasıyanık'ın kısa öykü, uzun öykü, novella türünde kitapları bulunduğu görülmektedir. Bu kitaplar arasında Kayıp Aranıyor ve Medarı Maişet Motoru roman olarak da tanımlanmaktadır (Naci, 1998, s. 84).

¹⁴ Benzer bir imge, Abasıyanık'ın çağdaşı olan Orhan Veli Kanık üzerinde de oluşmuş, yine bir kent yürüyüşçüsü olan şairin de soyadı hazırlanan yayınlarda ikinci planda kalmıştır.

Yazarın öykülerinde sadece İstanbul'un değil, doğduğu şehir olan Adapazarı ve bir süre liseye gittiği Bursa'nın da geçtiği, bu iki şehrin yanında Fransa'nın Grenoble şehrinde bulunduğu dönemin de öykülerine yansıdığı görülmektedir. Araştırma esnasında bu öyküler de, İstanbul'la olası bir bağı olup olmadığının anlaşılması için göz önüne alınmış, ancak gerekli veri grubunu içermediğinden değerlendirme dışı bırakılmışlardır (Şekil 4.19).

Kitap Adı	Yayın Yılı	Kitap Adı	Yayın Yılı
Semaver	1936	Son kuşlar	1952
Sarnıç	1939	Kayıp Aranıyor	1953
Şahmerdan	1940	Alemdağda Var Bir Yılan	1954
Medarı Maişet Motoru	1944	Az Şekerli	1954
Lüzumsuz Adam	1948	Tüneldeki Çocuk	1955*
Mahalle Kahvesi	1950	Mahkeme Kapısı	1956*
Kumpanya	1951	Balıkçının Ölümü	1977*
Havada Bulut	1952	Yaşasın Edebiyat	1977*
Havuz Başı	1952		

Şekil 4.19. Abasıyanık'ın incelenen eserleri

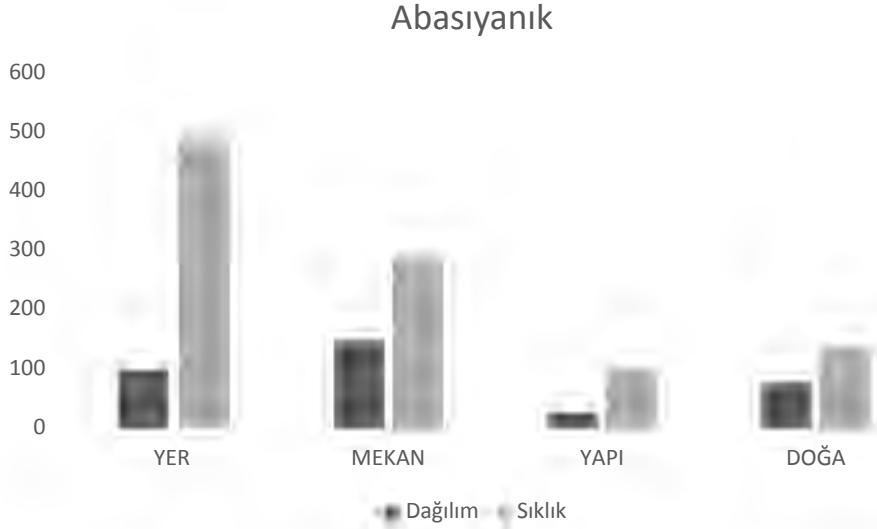
İncelenen 17 eser kapsamında araştırma kategorilerini barındıran toplam 519 adet veri girişi yapılmıştır. Kitap ölçeğinde en çok veri içeren ilk üç eseri Medarı Maişet Motoru (61), Son Kuşlar (49) ve Havada Bulut (44) oluştursa da, Abasıyanık'ın bir öykücü olduğu düşünüldüğünde kitaplarının bir bütün olarak değerlendirilmesi daha yerindedir (Şekil 4.20).

KOD	VERİ	KOD	VERİ	KOD	VERİ
MED	61	LUZ	33	AZŞ	21
SON	49	MAH	31	TÜN	20
HAV	44	KAP	28	BAL	16
ALE	43	SAR	27	YAŞ	16
ŞAH	40	SEM	24	KAY	8
KUM	34	BUL	24		

Şekil 4.20. Abasıyanık'ın eserlerindeki veri sayıları

Veri içeriklerinde Yer, Mekân, Yapı, Doğa kategorileri kapsamında toplam 352 farklı öge tespit edilmiş, bu ögelerin toplamda 1004 kez tekrarladığı görülmüştür. Yer kategorisinde İstanbul'a ait 101 farklı yerin adları toplam 488 kez kullanılmaktadır. Mekân kategorisinde bu sayı 147 iken, kullanım sıklığı 283'tir. 28 yapı yazarın

öykülerinde 98 defa kullanılırken, İstanbul'un doğasına ait 75 öge toplamda 135 defa geçmektedir (Grafik 4.3).

Grafik 4.3. Abasıyanık'ın eserlerindeki veri dağılımları ve sıklıkları

4.1.3.2. Abasıyanık'ın Eserlerindeki Yerler

Abasıyanık'ın öykülerinde tespit edilen 18 ilçenin arasında adı en çok geçen yer Beyoğlu olmasına rağmen (47), mahalle ve semt adlarının toplam yoğunluğunda Adalar (132) belirgin olarak öne çıkmakta, sonrasında Fatih (108) gelmektedir (Şekil 4.21).

İLÇELER VE SEMTLER

Adalar	Topkapı	Beyoğlu	Bomonti	Kağıthane
Ada (Burgaz)	Okmeydanı	Asmalimescit	Harbiye	Kartal
Büyükkada	Kıztaşı	Azapkapı	Nişantaşı	Yakacık
Heybeliada	Kocamustafapaşa	Galata	Mecidiyeköy	Beykoz
Kaşıkkadası	Kumkapı	Galatasaray	Pangaltı	Polenezköy
Kınalıada	Vefa	Halıcıoğlu	Teşvikiye	Arnavutköy
Sivriada (Hayırsıza Sirkeci)		Karaköy	Kadıköy	Zeytinburnu
Yassıada	Samatya	Kasımpaşa	Fenerbahçe	Kazlıçeşme
Fatih	Küçükpazar	Yüksekkaldırım	Haydarpaşa	Sarıyer
Etyemez	Saraçhane	Taksim	Moda	Büyükdere
Etmeydanı	Sarayburnu	Talimhane	Suadiye	Güngören
Edirnekapı	Sultanahmet	Tarlabası	Beşiktaş	Tozkoparan
Cibali	Nakilbent Mah	Tepebaşı	Arnavutköyü	Tuzla
Aksaray	Sultanhamam	Tophane	Bebek	Eyüp
Beyazıt	Sulukule	Üsküdar	Maçka	Türbe
Balat	Süleymaniye	Çamlıca	Kuruçeşme	
Atikalipaşa	Sümbülzade	Çeşmemeydan	Ortaköy	
Atpazarı	Şehzadebaşı	Kandilli	Bakırköy	
Eminönü	Yedikule	Şişli	Florya	
Bahçekapı	Yenikapı	Dolapdere	Pendik	
Hırkaîşerif	Zeyrek	Elmadağ	Yenimahalle	
Horhor	Unkapanı	Feriköy	Yenişehir	
Karagömrük				

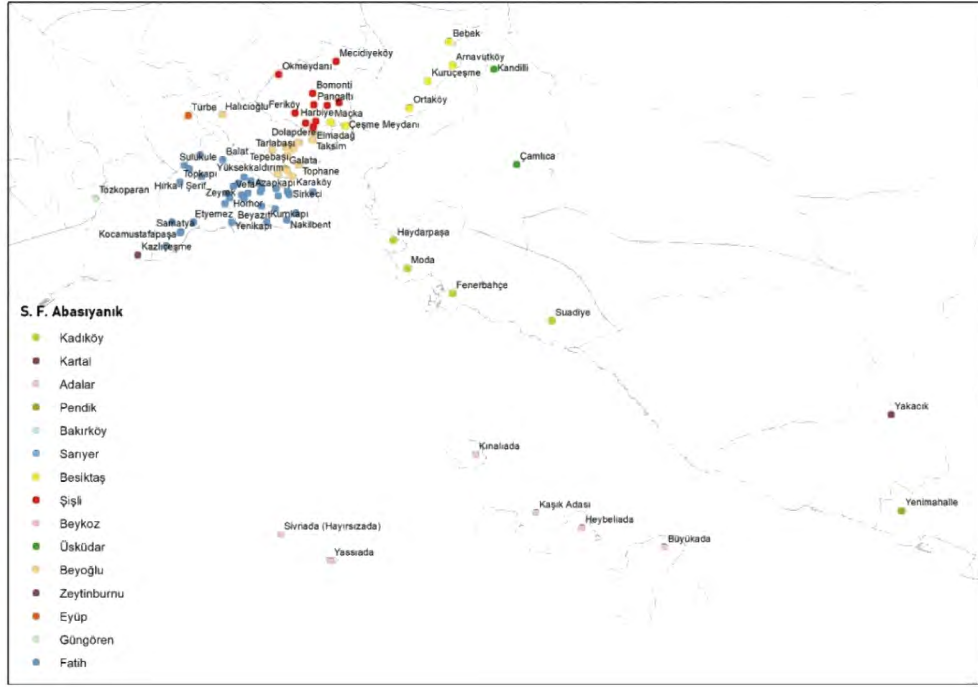
Şekil 4.21. Abasıyanık'ın eserlerindeki yer adları listesi

Yazar, Beyoğlu'ndan sonra öykülerinde en çok Burgazadası'nı (40) anmakta, ancak öykü içeriklerde Ada olarak kullanmakta, Sivriada (26) ve Kaşıkkadası (26) da bölgenin daha büyük adaları olan Heybeliada (7) ve Büyükkada'ya (6) oranla daha sık yer bulmaktadır. Bu veriler ışığında yazarın en yoğun olarak eserlerinde kullandığı bölgenin Adalar, Fatih ve Beyoğlu olduğu tespit edilmiştir (Harita 4.10).

Harita 4.10. *Abasiyanık'ın eserlerindeki yerlerin yoğunlukları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

Beyoğlu'nda Galata (20), Yüksekaldırım (11), Fatih'te Kumkapı (11) eserlerde adı sıklıkla anılan diğer yerleri oluşturmakta, yazarın İstanbul'u, Adalar yanında semtler açısından Fatih-Beyoğlu ve Şişli'ye doğru uzanmakta, Beşiktaş'la Kadıköy'ü kısmen kapsamaktadır (Harita 4.11).

Harita 4.11. Abasıyanık'ın eserlerindeki yerlerin dağılımları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

4.1.3.3. Abasıyanık'ın Eserlerindeki Mekânlar

Mekân kategorisinde toplam 147 farklı mekân tespit edilmiştir. Bu mekânların alt kategorilere göre dağılımı şu şekildedir: Açık Mekân (12), Kapalı Mekân (42), Doğal Mekân (9), Sokak/Cadde (33), Ulaşım Noktaları/Araçları (20). Yazarın açık alan olarak en çok Gülhane Parkı'na (8), Kuledibi'ne (7) yer verdiği görülmektedir (Şekil 4.22).

AÇIK MEKAN

Gülhane Parkı	Beyazıt Havuzu	Taksim Meydanı
Galata Kulesi (Kuledibi)	Heybeliada Çamlımanı	Yenişehir Çarşısı
Balıkpazarı (Beyoğlu)	Kutucular (Küçükpazar)	Hürriyet Tepesi
Burgaz Bozburun	Sultanahmet Meydanı	Balıkpazarı (Galata)

Şekil 4.22. Abasıyanık'ın eserlerindeki açık mekânların listesi

Kapalı mekânlarda adı anılma sıklığı açısından öne çıkan bir mekân bulunmamaktadır. Kahvehane ve meyhane adları daha fazla kullanılmakta, bunun yanında Diğer kategorisinde de Şehzadebaşı Kahveleri, Yenişehir Meyhaneleri, Beyoğlu Birahaneleri, Mecidiyeköy Gazinoları gibi genel betimleme sunan mekânsal öğeler yer almaktadır. Park Otel, Tokatlıyan Otel, Pera Palas yanında yazar Sirkeci Şirin Manyas

Oteli'nin adını da anmakta, ayrıca Sirkeci Otelleri şeklinde bir genelleme de kullanmaktadır (Şekil 4.23).

KAPALI MEKAN			
Atpazarı Altıncı Kahvesi	Arkeoloji Müzesi	İstanbul Lisesi	Sultanahmet Rüştiyesi
Beyazıt Küllük Kahvehanesi	Aşiyân Müzesi	Kadırga Dişçi Mektebi	Sünbüllü Kahve
Ömer Abid Han	Beyoğlu Fransız Konsoloshane	Maksim Gazinosu	Tepebaşı Gazinosu
Taksim Sineması	Beyoğlu İngiliz Sefareti	Pandeli	Abdullah Efendi Lokantası
Galatasaray Lisesi	Beyoğlu Tokatlıyan Otel	Paşabahçe Cam Fabrikası	Hachette Kitabevi
Moda Kulübü	Haşet Kütüphanesi	Sanayii Nefise Mektebi	Pera Palas
Park Otel	Heybeli Sanatoryumu	Santral Sineması	Tik Tak Meyhanesi
Yeşilköy Havaalanı	Heybeliada Abbaspasa	Selamet Hanı	Cumhuriyet Meyhanesi
Alemdar Karakolu	Hıristaki Pasajı	Sirkeci Şirin Manyas Otel	
BULUNAMAYAN			
Aslanlı Pasajı	Gülhane Hastanesi	Güzel Bayan Pastanesi	Maçka Kanarya Apartmanı
Beyoğlu Şelale Kahvesi	Gürcü Osmanın Kahvesi	Karaköy Poğaçacısı	

Şekil 4.23. Abasıyanık'ın eserlerindeki kapalı mekânların listesi

Coğrafi alan kategorisinde Haliç (17) yanında Boğaziçi (11), Boğaz (7) ve Marmara'nın (1) adı anılmaktadır. Yazarın eserlerinde Gürpınar ve Tanpınar'a oranla daha az doğal mekâna yer verdiği görülmektedir. Toplam 9 mekânın tespit edildiği eserlerde Taksim Bahçesi (8), aynı adlı kitabından hareketle Alemdağ'ın (6) adı öne çıkmaktadır (Şekil 4.24).

DOĞAL MEKAN		
Taksim Bahçesi	Sultanahmet Parkı	Florya Haylayf Plajı
Alemdağ	Burgaz Kalpazanlar Kayası	
Fatih Parkı	Burgaz Kumbaros Kayası	
BULUNAMAYAN		
Belvü Bahçesi	Şehit Nizam Bahçeleri	

Şekil 4.24. Abasıyanık'ın eserlerindeki doğal mekânların listesi

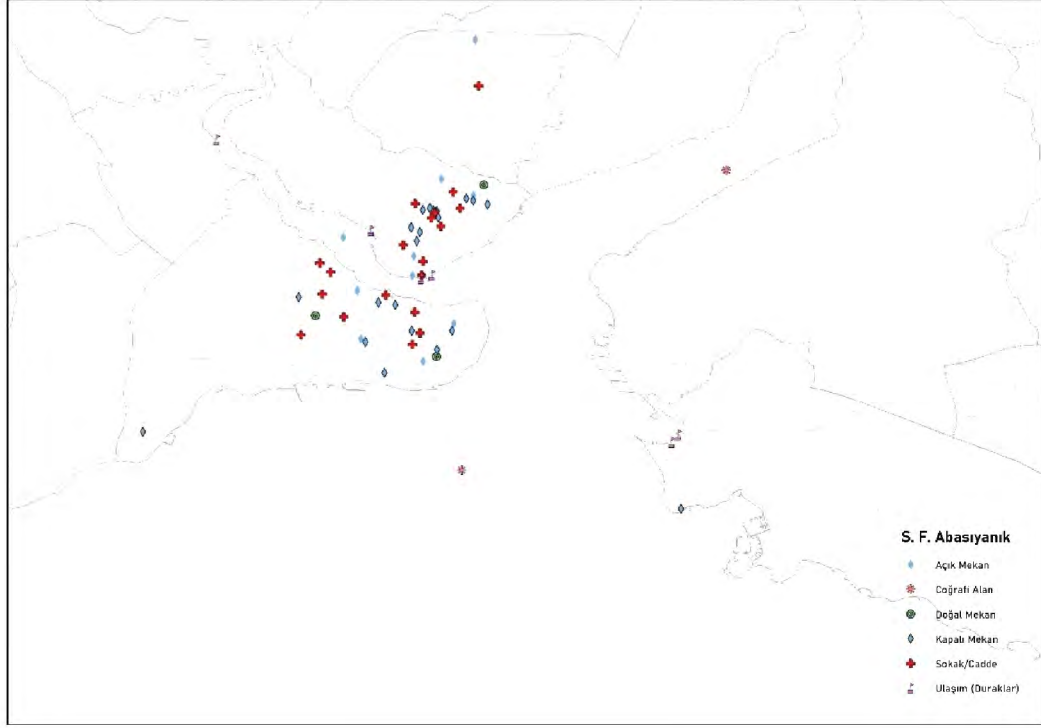
Sokak/Cadde kategorisinde toplam 33 yer tespit edilmiş, ancak bu sokakların 18 tanesinin koordinat bilgilerine, olasılıkla sokak adlarının değiştirilmesi sonucu erişilememiştir. Sokak adları açısından belirli bir yoğunluk görülmemekte, sadece Medarı Maişet Motoru kitabında geçen Ziba Sokağı, yazarın bu kitapla bağlantılı başka öykü taslaklarında da yer aldığından öne çıkmaktadır. Beyoğlu'nun Abasıyanık'ın eserlerindeki merkez bölge olduğu görülmesine rağmen, İstiklal Caddesi'nin adının bir

kez anılması da dikkat çekicidir (Şekil 4.25). Ulaşım noktalarında ise Kadıköy (8) ve Karaköy-Üsküdar iskelesi (7) başta olmak üzere toplam 7 iskele bulunmakta, şehir içindeki ulaşım aracı olarak Tünel Tramvayı (11), Gürpınar'da görüldüğü gibi öne çıkmaktadır

SOKAK/CADDE		
Ziba Sokağı	Baba Cafer Sokağı	Salihpaşa Çeşmesi Sokağı
Yüksekaldırım Alageyik Sokağı	Babıali Caddesi	Süleymaniye Kirazlı Mescit Sok
Cibali Yokuşu	Beyoğlu Katip Çelebi Sokağı	Şişhane Yokuşu
Doğramacı Şakir Sok	Bomonti Kıracağı Sokak (Adresi)	İstiklal Caddesi
Zeyrek Yokuşu	Fatih Atatürk Bulvarı	
Ağaççileği Sokağı	Halilpaşa Sokağı	
Ankara Caddesi	Hamidiye Caddesi	
BULUNAMAYAN		
Karagümrük Devegeçmez Sokağı	Deli Mehmet Çıkmazı	Kirazlı Çeşme Sokağı
Akzadeler Sokağı	Dört Yetimler Sokağı	Sancak Sokağı
Belalı Dede Sokağı	Gazi Köprüsü	Sultanahmet Güzelçeşme Sok.
Beykoz Serasker Sokak	Hasan Almaz Sokağı	Yedi İncirler Sokağı
Borazancıbaşı Sokağı	İki Ahmetler Sokağı	Etyemez Şekergörmez Sokağı

Şekil 4.25. Abasıyanık'ın eserlerindeki sokakların ve caddelerin listesi

Bu veri grubu ışığında Abasıyanık'ın İstanbul'undaki mekânlarının ağırlıklı olarak Beyoğlu'nda bulunduğu, Fatih ilçesinde de farklı semtlere dağıldığı görülmektedir (Harita 4.12). Ancak bu dağılım haritasını oluşturan verilerin kendi içlerinde belirli bir yoğunluk oluşturmadığı, mekânların adlarının anılma sıklığının 1 veya 2 kezle sınırlı olduğu belirtilmelidir.

Harita 4.12. *Abasıyanık'ın eserlerindeki mekânların dağılımı (Yazar tarafından hazırlanmıştır)*

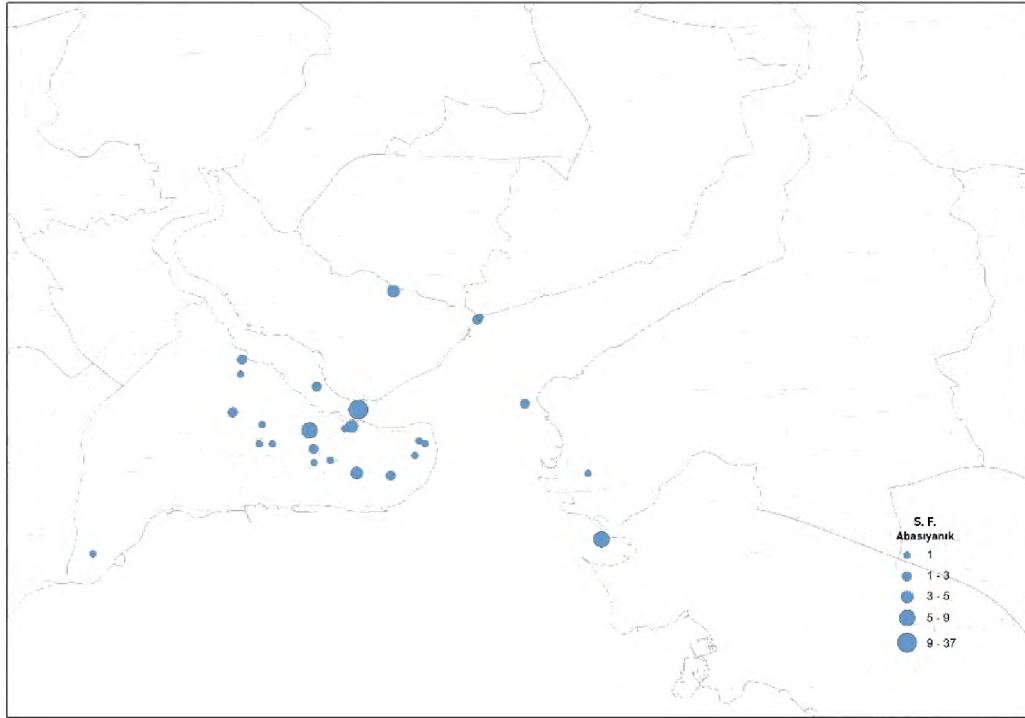
4.1.3.4. Abasıyanık'ın Eserlerindeki Yapılar

Abasıyanık'ın eserlerinde 27 yapıya yer verdiği görülmüştür. Bu yapılardan bir tanesinin konum bilgisine erişilememiştir. Yazar yapı grubu olarak en çok camileri kullanırken (7), Galata Köprüsü'nden toplam 37 kez söz etmektedir. Eser içeriklerinde bazen Karaköy Köprüsü, bazen de sadece Köprü tanımlamasını kullandığı yapı en yoğun olarak üzerinde durduğu yerdir. Köprü'yü Süleymaniye Camii (9) ve Haydarpaşa Garı (8) izlemektedir. Bu yapılar yanında Kızkulesi, Ayasofya, Kapalıçarşı ve Mısırçarşısı gibi turistik noktalara da değinmekte, Galata Kulesi'ni ise yapı ölçeğinde değil bir mekân olarak Kuledibi şeklinde vermektedir (Şekil 4.26).

YAPILAR		
Galata Köprüsü (Karaköy Köp.	Ayasofya	Topkapı Mecidiye Köşkü
Süleymaniye Camii	Bayezit Kulesi	Mısırçarşısı
Haydarpaşa Garı	Dolmabahçe Camii	Münir Paşa Konağı (Yanmış)
Vangelistra Kilisesi	Fatih Camii	Selimiye Kışlası
Sultan Mahmut Türbesi	Topkapı Bağdat Köşkü	Sultan Selim Camii
Yenicami	Beyazıt Camii	Şehzade Camii
Fener Patrikhanesi	Dolmabahçe Muvakkithanesi	Topkapı Sarayı
Kızkulesi	Gazenferaga Medresesi	Yedikule Surları
Atatürk Köprüsü	Kapalıçarşı	
BULUNAMAYAN		
Bağdadi Baba Kabri		

Şekil 4.26. Abasıyanık'ın eserlerindeki yapıların listesi.

Yerler ve mekânlar açısından gözlemlenen durum yapılar için de tekrarlamakta, listede geçen yapıların adlarının anılma sıklığı Atatürk Köprüsü'nden sonra 2 veya 1 kezle sınırlı kalmaktadır. Bu veriler sonucunda Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde yer verdiği yapı gruplarının Fatih ilçesine odaklandığı görülmektedir (Harita 4.13).

Harita 4.13 Abasıyanık'ın eserlerindeki yapıların dağılımları ve yoğunlukları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

4.1.3.5. Abasıyanık'ın Eserlerinde Doğa

Doğa kategorisindeki ögeler incelendiğinde, yazarın adaya ve denize olan ilgisi belirgin bir şekilde görülmektedir. 27 farklı balık çeşidi ve deniz kuşlarının yanı sıra, adaların yanında şehrin kırsal bölgelerindeki doğal bitki örtüsünü oluşturan bitki ve hayvan grupları da eserlerde öne çıkmaktadır. Ayrıca Gürpınar'ın adını anmadığı Alemdağ'daki Taşdelen Suyu'na da değinmektedir (Şekil 4.27).

DOĞA				
Koca Yemiş	Torik	Dülgerbalığı	Lipsos	Ayçiçeği
Martı	Çınar Ağacı	Mihail kuşları	Mezgit	Ceviz
Karabatak	Devedikeni	Orkinos	Funda	İncir
Kolyoz	Yılan	Istakoz	Meşe	Doğan
Çalı Süpürgesi	Yunus	İspari	Çakal eriği	Sardalya
Uskumru	Kırlangıç balığı	Barbunya balığı	Ayva	Sperka
Palamut	Hanos	Lüfer	Hünnap	İskorpit
Dut Ağacı	Güneş balığı	Yarasa	Acı badem	Ayı balığı
Zargana	Şimşir	Eşek nanesi	Karga	Yabani kereviz
Çitlembik	Serçe	Katırtırnağı	Mercan balığı	Tavşan
Karabaşotu	Atmaca	Yaban turpu	Fındık	Sinagrit
Nar ağacı	Saka	Ballıbaba	Bıldırcın	Tosbağa
İstavrit	Florya	Servi	Kabak	Kirpi
Kıraça	İskete	Kertenkele	Hıyar	Sarıkanat
Karagöz	Erik	Yelkovan kuşları	Mısır	Akasya

Şekil 4.27. Abasıyanık'ın eserlerindeki doğa unsurlarının listesi

4.1.3.6. Abasıyanık'ın Öykü Adları

Yazarın, belirli bir duruma, zamana, yere odaklanan öyküleri içinde, bazı yazdıklarına başlık olarak bir mekân adını verdiği görülmektedir (Şekil 4.28). Bu adlandırma söz konusu yere doğrudan bağlı bir anlam alanı sağlamakta, böylelikle edebi turizmde yazarın eserleri üzerinden geniş bir çerçeve çizilmesinin yanında, söz ettiği yere yönelik öncelikli bir kaynak hâlini almaktadır.

ÖYKÜ ADI	KİTAP ADI
Kaşıkadasi'nda	Şahmerdan
Kınalıada'da Bir Ev	Mahalle Kahvesi
Yüksek Kaldırım	Havuz Başı
Cezayir Mahallesi	Havuz Başı
Sivriada Geceleri	Son Kuşlar
Sivriada Sabahı	Son Kuşlar
Dolapdere	Alemdağ'da Var Bir Yılan
Aşyan Müzesi	Az Şekerli
Tüneldeki Çocuk	Tüneldeki Çocuk
Sultan Mahmut Türbesinin Kurşunları	Mahkeme Kapısı
Millet Bahçesi (Taksim Bahçesi)	Balıkçının Ölümü
Kartal	Yaşasın Edebiyat
Louvre'dan Çaldığım Heykel	Semaver
Grenoble'da İtalyan Mahallesi	Sarnıç
Marsilya Limanı	Sarnıç
İzmir'e	Mahalle Kahvesi
Gauthar Cambazhanesi	Kumpanya

Şekil 4.28. *Abasıyanık'ın yer adı belirten öyküleri/yazıları*

Bu öyküler içinde yazar Dolapdere öyküsüne bellek üzerindeki çağrışımlar ile başlamakta, sonrasında 1950'li yılların Dolapdere'sini ve Yenişehir'ini bir tur rehberi gibi anlatmaktadır:

İstanbul'un semt adları yok mu? Bayılıırım onlara. Yalan da olsa, yanlış da olsa, bu semt adlarından insanın muhayyilesine bir şeyler üşüşür. Başka yönlerden gelmiş anılar kaynaşır içimizde. Bir filmdir başlar dönmeye beynimizin karanlığında. (...) İşte Dolapdere burasıdır. Tekrar asfalta inince Yenişehir'e doğru yürürsünüz. Sağınızda kocaman Vangelistra Kilisesi bir derebeyin şatosuna benzer. Vakit akşamsa, günlerden bir aziz günü ise, Vangelistra Kilisesi karanlığın içinde mumlar ve avizelerle pırl pırl yanar. (...) Yenişehir'in kahveleri, meyhaneleri büyük ve güzeldir. Çarşı ışık, kokoreç, midye tavası, ıstiridyeye, tarak, kırmızı turp, maydanoz, ciğer tavası, şarap, ıskara balık ve rakı kokusu içindedir. (94-95)

Yazarın, Havuz Başı kitabında yer alan Yüksekaldırım ve Sur Dışında Hayat adlı öyküleri de böylesi bir gezinti atmosferi sunmakta, Beyazıt Havuzu'nu merkez alan Havuz Başı öyküsünde de bir kasabadan kente gelmiş karı-kocayla yapılan gündelik bir konuşma içinde İstanbul'un turistik yerlerinin adları kısaca anılmaktadır.

4.1.4. Orhan Pamuk (1952)

Çağdaş dönem romancılarından olan Orhan Pamuk'un ilk kitabı 1979'da yazımı tamamlanmış, 1983 yılında yayımlanmış Cevdet Bey ve Oğulları'dır. Günümüzde uluslararası alanda tanınırlığı en fazla olan yazarın eserleri birçok yabancı dile çevrilmiş,

yurt dışında kendisiyle birçok röportaj gerçekleştirilmiştir. Yazar, 2016 yılında verdiği bir röportajda, kendisine en çok “61 farklı dilde yayımlanmış kitaplarının durumunu nasıl takip ettiği” sorusunun yöneltildiğinin, özellikle son on yıllık süreçte her 10 kitabından 8,5 adedin yurt dışında, 1,5 adedinse Türkiye’de okurlarca satın alındığı istatistiğinin üzerinde durmaktadır (Robbins, 2016). Günümüzde bu sayı 63’e ulaşmış, yazarın kitapları 100’den fazla ülkede satışa sunulmuş durumdadır (<http-1>). Eserlerine 2006 Nobel Edebiyat Ödülü de dâhil olmak üzere günümüze dek birçok farklı ödül verilen yazar 3 yılını geçirdiği New York dönemi dışında İstanbul’da yaşamayı ve roman yazma çalışmalarını sürdürmektedir.

Orhan Pamuk’un romanlarında, yazma edimi, kurgu teknikleri ve biçim sorunları üzerine kafa yorduğu, Batı’nın öncü kurmaca yazarlarının ve kuramcılarının kitaplarını okuduğu, bunlardan etkilendiği, otantik öğeleri de dokuya katarak özgün bileşimler elde etmeye çalıştığı yönünde değerlendirmeler yapılmıştır (Ecevit, 2004, s. 38). Yazar ise, Nobel Edebiyat Ödülü konuşmasında, yazı uğraşı denince gözünün önüne romanlardan, şiirlerden, edebiyat geleneğinden önce, bir odaya kapanıp, masanın başına oturup, tek başına kendi içine dönen ve bu sayede kelimelerle yeni dünyalar kuran bir insanın içinde bulunduğu durumun gözünün önünde canlandığını vurgulamaktadır (Pamuk, 2006). Kara Kitap’a yazdığı sonsözde, bu duruma benzer bir hâlde Erenköy’de bir apartman dairesine kapanıp romanı tamamlamaya çalıştığını açıklamakta (Pamuk, 2013, s. 469), bu kitabı kendi sesini bulduğu roman olarak tanımlamaktadır (Pamuk, 2011, s. 140).

4.1.4.1. Eserleri

Orhan Pamuk’un yayımlanmış toplam 27 kitabı bulunmaktadır. Bu kitapların özel baskılar dâhil 14 tanesini romanlar oluşturmaktadır. Romanlar dışında aralarında İstanbul üzerine yazdığı çocukluk ve gençlik hatıralarının, denemelerinin ve yazılarının, evinin balkonundan çektiği fotoğraflarının toplandığı kitapları da yayımlanmış, Masumiyet Müzesi’nin kataloğu olarak tasarlanmış Şeylerin Masumiyeti, ayrıca Nobel Konuşması ve Gizli Yüz adlı senaryo metinleri de kitaplaştırılmıştır.

Yazarın incelenen 10 romanı içinde araştırma kapsamına uygun 8 kitabı olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4.29). Diğer iki kitap olan Yeni Hayat, her ne kadar İstanbul’da başlasa da sonrasında bir yolculuk anlatısına dönüşmekte, Kar romanının konusu ise Kars’ta geçmektedir. Yazarın, veri setinin oluşturulmasının ardından yayımlanmış 11.

romanı Veba Geceleri de tarihsel bir kurgu olarak tasarlanmış bir Akdeniz adasında geçtiği için değerlendirmeye alınmamıştır.

Kitap Adı	Yayın Yılı	Kitap Adı	Yayın Yılı
Cevdet Bey ve Oğulları	1982	Kafamda Bir Tuhafılık	2014
Sessiz Ev-	1983	Kırmızı Saçlı Kadın	2016
Kara Kitap	1990	Beyaz Kale*	1985
Masumiyet Müzesi	2008	Benim Adım Kırmızı*	1998

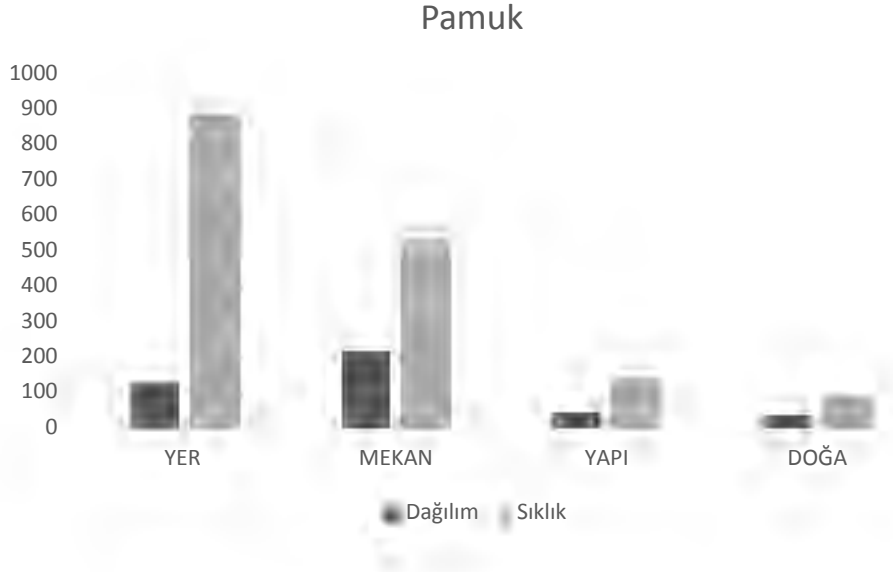
Şekil 4.29. Pamuk'un incelenen eserleri

İncelenen eserler arasında en fazla veri girişinin yapıldığı kitap olarak Masumiyet Müzesi belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Kafamda Bir Tuhafılık, Cevdet Bey ve Oğulları, Kara Kitap da zengin bir veri grubu barındırmaktadır. Diğer 4 kitaptan Kırmızı Saçlı Kadın ve Sessiz Ev'in hikâyesi kent merkezinin uzağındaki yerleşimlere odaklanmakta, birer tarihi kurgu olan Benim Adım Kırmızı ve Beyaz Kale de İstanbul'la ilişkili olsalar da kısmen daha az veri sunmaktadır (Şekil 4.30).

KOD	VERİ	KOD	VERİ
MAS	490	BEN	64
KAF	384	KIR	63
CEV	309	SES	30
KAK	265	BEY	28

Şekil 4.30. Pamuk'un eserlerindeki veri sayıları

Veri içeriklerinde Yer, Mekân, Yapı, Doğa kategorileri kapsamında toplam 427 farklı öge tespit edilmiş, bu ögelerin toplamda 1656 kez tekrarladığı görülmüştür. Yer kategorisinde 126 farklı yerin adları toplamda 885 kez kullanılmaktadır. Mekân kategorisinde bu sayı 218 iken, kullanım sıklığı 535'tir. Yazarın romanlarında 44 yapı 143 defa kullanılmış, kentin doğasına ait 39 ögenin adı 93 defa anılmıştır (Grafik 4.4).

Grafik 4.4. Pamuk'un eserlerindeki veri dağılımları ve sıklıkları

4.1.4.2. Pamuk'un Eserlerindeki Yerler

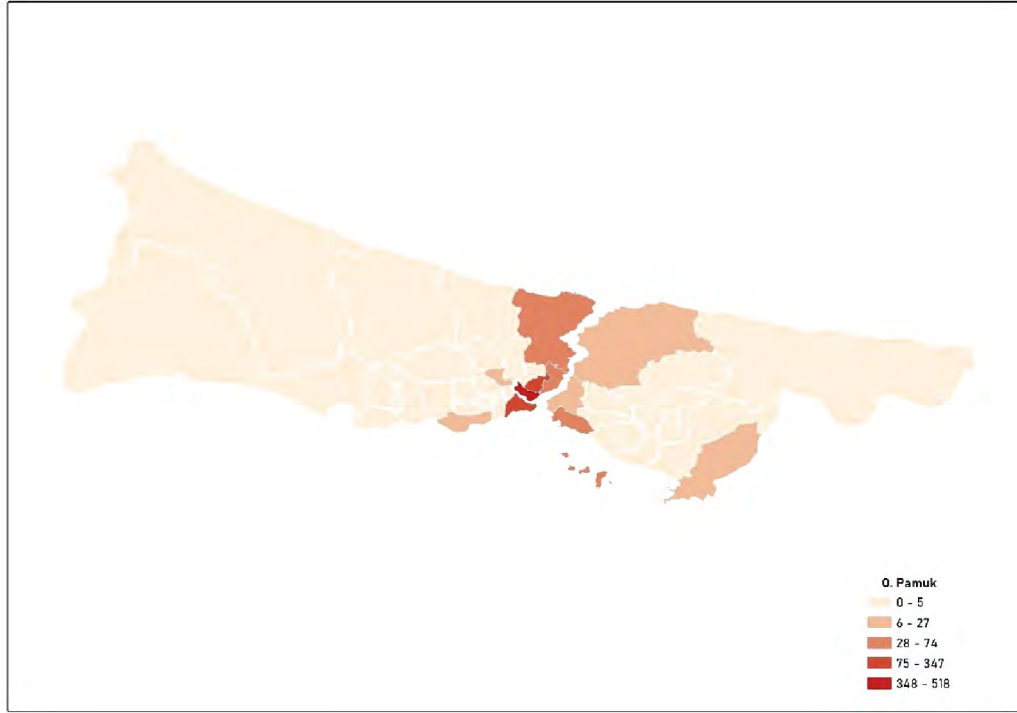
Orhan Pamuk'un eser içeriklerinde İstanbul'un 21 ilçesinin adını andığı görülmektedir. İlçe adları açısından yazarın en çok kullandığı yer adı Beyoğlu'dur (162). Beyoğlu'nu Şişli ilçesi (58) takip etmekte, diğer ilçe adları belirgin bir yoğunluk göstermemektedir. Semt ve mahalle adlarının kullanımında ise Fatih ilçesi (39) önde gelmekte, Fatih'i Beyoğlu izlemektedir. Yazarın eserlerinde adını en çok kullandığı yer ise Şişli'deki Nişantaşı semtidir (179). Nişantaşı'ndan sonra adı en çok geçen yerler arasında Taksim (71) ve Çukurcuma (70) gelmektedir. Çukurcuma'ya ilişkin verilerin önemli bir bölümü daha sonra aynı adlı müzenin de açılacağı Masumiyet Müzesi romanında bulunmaktadır (Şekil 4.31).

İLÇELER VE SEMTLER

Beyoğlu	Şişli	Karagümrük	Cağaloğlu	Kadıköy	Üsküdar
Çukurcuma Mahalle	Nişantaşı	Laleli	Vezneciler	Suadiye	Çamlıca
Taksim	Mecidiyeköy	Beyazıt	Cibali	Erenköy	Vanıköy
Tarlabası	Harbiye	Edirnekapı	Saraçhane	Haydarpaşa	Kandilli
Karaköy	Feriköy	Kumkapı	Bahçekapı	Moda	Salacak
Cihangir	Teşvikiye	Şehzadebaşı	Fenerkapı	Fenerbahçe	Kısıklı
Tünel	Kurtuluş	Zeyrek	Çarşıkapı	Fikirtepe	Harem
Kasımpaşa	Pangaltı	Balat	Kazancılar Mah.	Göztepe	Gaziosmanpaşa
Tophane	Osmanbey	Kocamustafapaşa	Beşiktaş	Sarıyer	Tuzla
Kabataş	Zincirlikuyu	Mahmutpaşa	Dolmabahçe	Emirgan	Beykoz
Galatasaray	Topağacı	Sultanhamam	Maçka	Büyükdere	Anadoluhisarı
Gümüşsuyu	Tatavla	Unkapanı	Bebek	Tarabya	Kavacık
Ayazpaşa	Dolapdere	Sultanahmet	Ortaköy	Bentler	Kartal
Fındıklı	Elmadağ	Cankurtaran	Arnavutköy	İstinye	Dragos
Galata	Fatih	Karagümrük	İhlamur	Rumelihisarı	Eyüp
Kuledibi	Sirkeci	Topkapı	Yıldız	Maslak	Ümraniye
Talimhane	Haseki	Zindan Kapı Mahalles	Sinanpaşa	Adalar	Kağıthane
Tepebaşı	Aksaray	Surdibi	Serencebey	Heybeliada	Pendik
Firuzaga	Vefa	Sulukule	Levent	Büyükdere	Zeytinburnu
Pera	Kadıköy	Silivrikapı	Kuruçeşme	Burgazada	Şile
Şişhane	Eminönü	Sarayburnu	Etiler	Kınalıada	Bahçelievler
Yüksekkaldırım	Çarşamba	Fındıkzade	Aşıyan (Tevfik Fikret)	Kaşıkkadası	Küçükçekmece
Sütlüce	Babiali	Cerrahpaşa	Akıntı Burnu	Yassıada	Maltepe
Ömer Hayyam					

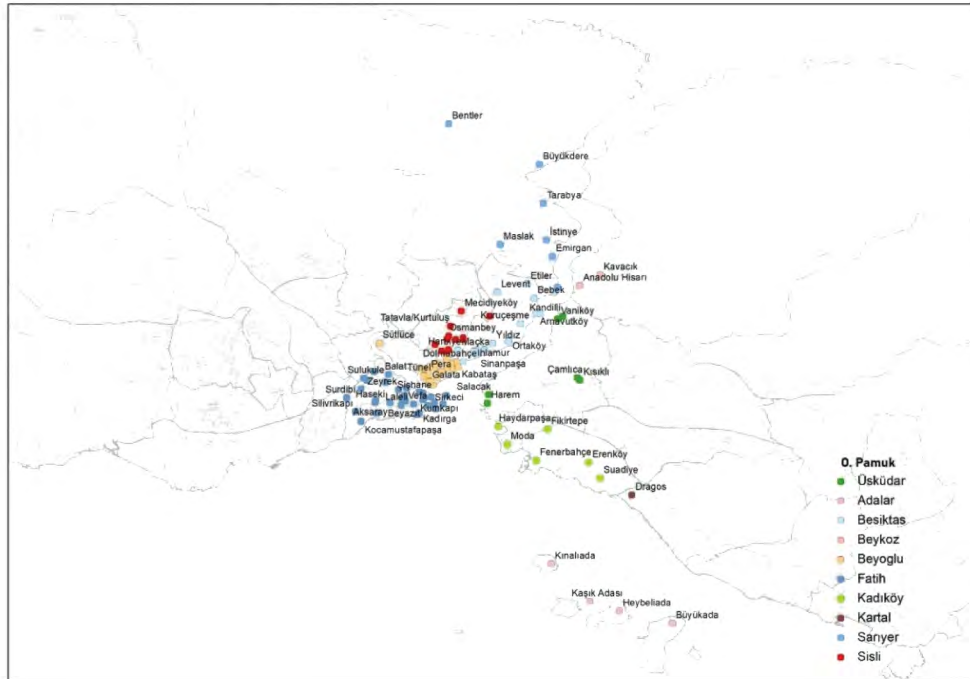
Şekil 4.31. Pamuk'un eserlerindeki yer adları listesi

Pamuk'un romanlarındaki yerlerin bir bütün olarak yoğunluğuna bakıldığında Beyoğlu ilçesine odaklandığı görülmektedir. İlçe sınırları dâhilinde kalan 23 yerin adı ilçenin adıyla birlikte yazarın eserlerinde toplam 518 kez geçmekte, ikinci sırada Şişli (347), üçüncü olarak Fatih (190) gelmektedir (Harita 4.14).

Harita 4.14. Pamuk'un eserlerindeki yerlerin yoğunlukları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

Beyoğlu'nda görülen bu yoğunluğun yanında eser içeriklerinde yazar Adalar'dan başlayarak Kadıköy, Üsküdar, Beşiktaş ve Sarıyer ilçelerindeki yerleri de içine alacak bir şekilde Boğaz'ı da kullanmıştır (Harita 4.15).

Harita 4.15. Pamuk'un eserlerindeki yerlerin dağılımları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

4.1.4.3. Pamuk'un Eserlerindeki Mekânlar

Orhan Pamuk'un romanlarında geçen mekânlar arasında araştırma kapsamına uygun olarak 218 mekân tespit edilmiştir. Yazarın, eser içeriklerinde kurgu mekânlar oluşturduğu görülmekte, adı geçen mekânların bir dönem var olup olmadığı veya var olan bir mekânın adının mı değiştirilip kullanıldığı bilinmemektedir. Teşvikiye Merhamet Apartmanı, Şehrikalp Apartmanı, Deniz Kitabevi gibi mekânlar bu yüzden değerlendirmeye alınmamışlardır. Koordinat bilgilerine erişilen mekânlar ışığında alt kategorilere yönelik dağılımda şu şekildedir: Açık Mekân (39), Kapalı Mekân (119), Doğal Mekân (16), Sokak/Cadde (48), Ulaşım Noktaları/Araçları (11). Yazarın açık alan olarak en çok meydanlara yer verildiği görülmektedir (15). Bu meydanlar arasında Nişantaşı Meydanı (22), Taksim Meydanı (20) belirgin olarak öne çıkmaktadır. At Meydanı da adı en çok anılan üçüncü açık mekândır (11). Çarşı ve pazar yerleri (10) de ikinci ana grubu oluşturmaktadır (Şekil 4.32).

AÇIK MEKAN		
Nişantaşı Meydanı	Ali Sami Yen Stadı	Tophane Meydanı
Taksim Meydanı	Ankara Pazarı	Yeni İpek Sineması (Yazlık)
At Meydanı	Cağaloğlu Meydanı	Zincirlikuyu Mezarlığı
Beşiktaş Çarşısı (Çarşıiçi)	Cihangir Merdivenler	Kurtuluş Meydanı
Beyoğlu Balıkpazarı	Eminönü Meydanı	Şişli Meydanı
Feriköy Mezarlığı	Galatasaray Meydanı	Tuzla Burnu
Tavukpazarı	Karaköy Meydanı	Laleli Baharatçılar Çarşısı
Kadınca Limanı	Yumurcak Sineması Yazlığı	Eyüp Mezarlığı
Dolmabahçe Stadı	Galata Limanı	Edirnekapı Mezarlığı
Teşvikiye Meydanı	Bitpazarı	Divan Meydanı
Sahaflar Çarşısı	Perşembe Pazarı	Tepecik Mezarlığı
Veliefendi Hipodromu	Sultanahmet Meydanı	Langa Pazarı
Alay Meydanı	Surp Agop Mezarlığı	
BULUNAMAYANLAR		
Nalbant Çarşısı		

Şekil 4.32. Pamuk'un eserlerindeki açık mekânların listesi

Roman içeriklerinde farklı türlerde kapalı mekânların yer aldığı görülmektedir. Özellikle sinemalar (15) öne çıkmakta, diğer üç yazarın eserlerinde sıklıkla geçen kahvehaneler ise Orhan Pamuk'un eserlerinde kullanılmamakta, bunun yerine pastane, bar, lokanta gibi mekânlar bulunmaktadır. Yazarın adını en çok andığı kapalı mekân Hilton Oteli'dir (15). Pera Palas (11), Fatih Oteli (6), Divan Oteli (3), Park Oteli (2),

Tokatlıyan Oteli (2), Marmara Oteli (2) ve Tarabya Oteli yazarın eserlerinde geçen diğer otellerdir (Şekil 4.33).

KAPALI MEKAN			
Hilton Oteli	Büyükkada Büyük Kulüp	Cağaloğlu Hamamı	Nişantaşı Kız Lisesi
Beyoğlu Saray Sineması	Elhamra Sineması	Cıbalı Tütün Depoları	Nişantaşı Saray Muhallebici
Konak Sineması	Elyazar Sineması (Odeon-Majestik)	Çardak Meyhanesi	Barbaros Türbesi
Pera Palas	Kabataş Lisesi	Dame de Sion Lisesi	Pangaltı İnci Sineması
Galatasaray Lisesi	Maksim Gazinosu	Eczacıbaşı İlaç Fabrikası	Selimiye Kışlası
Beyoğlu Atlas Sineması	Park Oteli	Feriköy Arzu Sineması	Sirkeci Sansaryan Hanı
Fatih Oteli	Robert Kolej	Feriköy Kulüp Sineması	Spor Sergi Sarayı
Vefa Bozacısı	Serikdoryan Kulübü	Gümüşsuyu Hastanesi	Taksim Atlantik Büfesi
Beyoğlu Karakolu	Şişli Etfal Hastanesi	Hacı Bekir Şekercisi	Taksim İlkaydım Hastanesi
Lebon Pastanesi	Şişli Terakki Lisesi	Harbiye Nezareti Külliyesi	Taksim Kız Lisesi
Pıyalapaşa Okulu	Teknik Üniversite Taşkılla Binası	Haydarpaşa Hastanesi	Taksim Marmara Oteli
Konak Muhallebici	Teşvikiye Karakolu	Haydarpaşa Lisesi	Taksim Postanesi
Beyoğlu Pelür Bar	Tokatlıyan Oteli	Heybeliada Sanatoryumu	Tarabya Oteli
Çapa Tıp Fakültesi	Topkapı Sarayı Kütüphanesi	İskele Kahvesi Anadoluhisarı	Varyete Tiyatrosu
Çukurcuma Hamamı	Amerikan Hastanesi	İstanbul Teknik Üniversitesi	Vefa Lisesi
Divan Oteli	Amerikan Konsoloslugu	Karagümrük Çiçek Sineması	Yenikapı Çakıl Gazinosu (Çadır)
Harbiye Kışlası	As Sineması	Kasımpaşa Askeri Hastanesi	Yeniköy Alekonun Yeri
Site Sineması	Aynalı Pasaj	Kasımpaşa Lisesi	Yeşilköy Atatürk Havaalanı
Yeni Melek Sineması	Beşiktaş Yıldız Sineması	Kent Sineması	Şan Tiyatrosu/Sineması
Beyoğlu Belediyesi	Beyoğlu Abdullah Efendi Lokantası	Es Masumiyet Müzesi	Kuleli Askeri Lisesi
Şişli Belediyesi	Beyoğlu Askerlik Şubesi	Mısırlı Apartmanı	
Beyoğlu İnci Pastanesi	Beyoğlu Kanzuk Eczanesi	Mühendis Mektebi	
BULUNAMAYANLAR			
Nişantaşı Fuaye Lokantası	Büyükdere Andon Lokantası	Pangaltı Majestik Bahçe Sineması	Kurgu?
Tarabya Huzur Lokantası	Dormen Tiyatrosu	Sarıyer Urcan Lokantası	Karlıova Lokantası
Emirgan Abdullah Efendi Lokantası	Halili Hanı	Savole Oteli	Münevver Modern Lokantası
Peri Gazinosu	Hünkar Muhallebici	Şehzadebaşı Yıldız Bahçesi Sineması	Bimbom Büfe
Bebek Parizyen	Karaköy Beyaz Eczane	Şişli Tapu Dairesi	Şahika Düğün Salonu
Beyoğlu Bereket Apartmanı (ünlü!)	Kartal Yunus Çimento Fabrikası	Çukur Mektep	Kristal Büfe
Beyoğlu Hacı Arif Lokantası	Meserret Kahvehanesi		Duttepe Atatürk Lisesi

Şekil 4.33. Pamuk'un eserlerindeki kapalı mekânların listesi

Coğrafi alan kategorisinde ise, Boğaz (77) ve Haliç (47) ağırlıklı olarak kullanılmış, Boğaziçi (4) ve Marmara'nın (4) kullanımı ise sınırlı kalmıştır. Doğal mekân kategorisinde daha çok şehir içindeki parkların olduğu görülmekte, 5 farklı plajın adı geçmektedir (Şekil 4.34).

DOĞAL MEKAN		
Taşlık Parkı	Heybeliada Plajı	Taksim Bahçesi
Kilyos Plajı	Gülhane Parkı	Tarabya Plajı
Maçka Parkı	Beşiktaş Barbaros Parkı	Üsküdar Halk Bahçesi
Yıldız Parkı	Sarıyer Plajı	Tarabya Koyu
Belgrad Ormanları	Şile Plajları	Kadıköy Koyu
BULUNAMAYANLAR		
Nurullah Hoca Bahçesi ?		

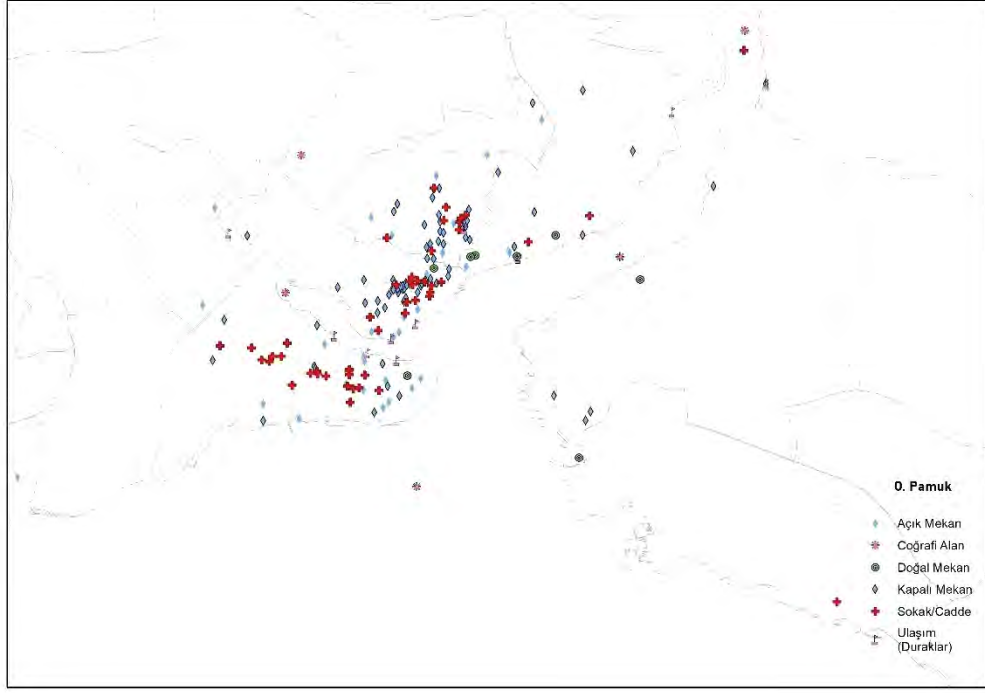
Şekil 4.34. Pamuk'un eserlerindeki doğal mekânların listesi

Orhan Pamuk'un romanlarında Fatih, Beyoğlu ve Şişli'de yoğunluk gösteren ve koordinat bilgisine erişilemeyen 3 sokak dâhil toplam 48 Sokak/Cadde bulunmaktadır. Bu yolların 21 tanesi Fatih, 15 tanesi Beyoğlu, 9 tanesi Şişli'de yer almaktadır. Adı en çok geçen cadde ise Nişantaşı'ndaki Teşvikiye (19) ve Beyoğlu'ndaki İstiklal Caddesi'dir (13). Sonrasında Beyoğlu'ndaki Çukurcuma Yokuşu (10) ve Sıraselviler Caddesi (9) gelmektedir (Şekil 4.35). Ulaşım noktalarında ise Karaköy-Kadıköy İskelesi (3) başta olmak üzere 6 iskelenin adı geçmekte, Kadıköy Vapuru da en çok kullanılmaktadır (4). Orhan Pamuk'un romanlarında da Diğer kategorisine kodlanan Beyoğlu Sinemaları, Beyoğlu Mekânları, Beyoğlu Meyhaneleri, Beyoğlu Terzileri başta olmak üzere farklı yerlere göndermeler yapan çoğul tamlamalar bulunmaktadır.

SOKAK/CADDE			
Teşvikiye Caddesi	Halaskargazi Caddesi	Çukurcuma Dalgıç Sokak	Okumuş Adam Sokağı
İstiklal Caddesi	Tarlabası Bulvarı	Delikanlı Sokak	Cumhuriyet Caddesi
Çukurcuma Yokuşu (Caddesi)	Akkavak Sokak	Fatih Sultan Mehmet Köprüsü	Semaver Sokak
Sıraselviler Caddesi	Aslanhane Sokağı	Fevzi Paşa Caddesi	Serencebey Yokuşu
Kuyulu Bostan Sokak	Atatürk Bulvarı	Gümüşsuyu Yokuşu	Şair Nigar Sokak
Valikonağı Caddesi	Bağdat Caddesi	Halıcılar Caddesi	Şehzadebaşı Caddesi
Abdi İpekçi Caddesi	Bankalar - Voyvoda Caddesi	Hasnun Galip Sokağı	Vatan Caddesi
Babıali Yokuşu	Cihangir Caddesi	Hattat İzzet Sokağı	Kemeraltı Sokağı
Boğazkesen Caddesi	Cihangir Sormagir Sokak	Havancı Sokak	Gedikpaşa Yokuşu
Kazancı Yokuşu	Cüce Çeşmesi Sokağı	Kalpakçılar Caddesi	Beşiktaş Dereboyu
Şişhane Yokuşu	Çadırcılar Caddesi	Mahmutpaşa Yokuşu	Terzibaşı Sokağı
İmam Adnan Sokak	Çifte Kumrular Sokağı	Nargileci Sokak	Okçular Sokağı
BULUNAMAYANLAR			
Refet Bey Sokağı	Canbazlar Sokağı ?	Doğancılar Geçidi ?	

Şekil 4.35. Pamuk'un eserlerindeki sokakların ve caddelerin listesi

Orhan Pamuk'un eserlerinde bulunan mekânlara yönelik hazırlanan haritada kapalı mekânlar açısından Beyoğlu ve Şişli-Nişantaşı'nda belirgin bir yoğunluk görülürken, Fatih'te ise sokaklara ve açık alanlara daha çok yer ayrıldığı görülmektedir (Harita 4.16).

Harita 4.16. Pamuk'un eserlerindeki mekân dağılımları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

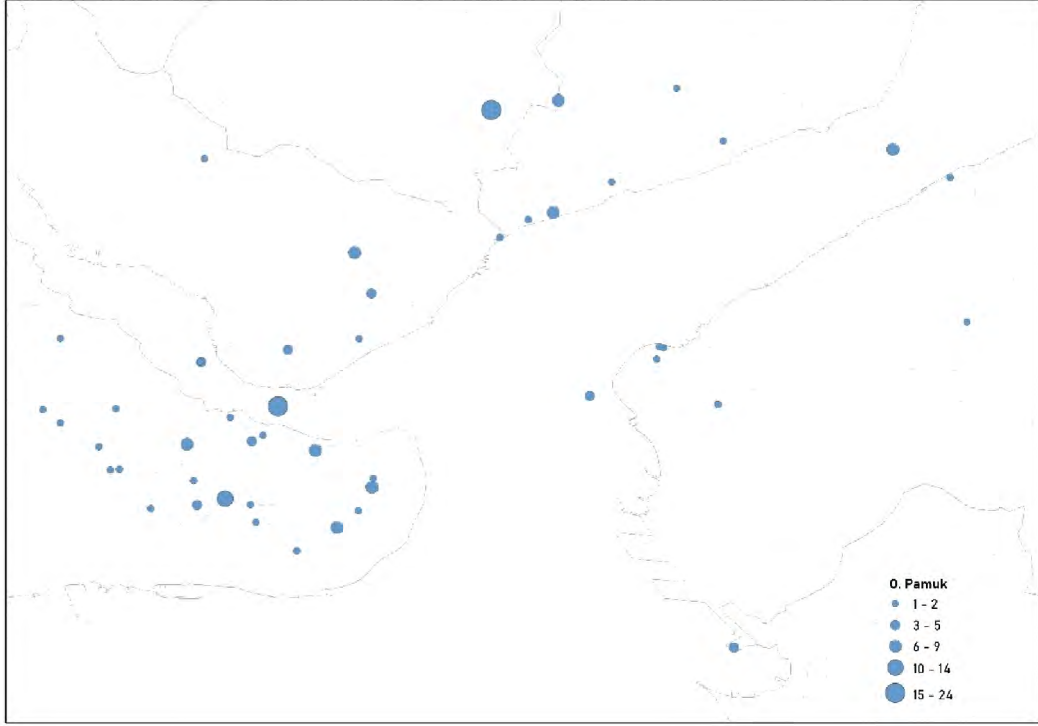
4.1.4.4. Pamuk'un Eserlerindeki Yapılar

Orhan Pamuk'un eserlerinde toplam 56 yapının adı geçmektedir. Bu yapılar arasında ana grubu camiler oluşturmaktadır (25). Listenin en başında yer alan Teşvikiye Camii'nin 24, Galata Köprüsü ise 23 kez adı anılmıştır. İstanbul'daki önemli turizm çekicilikleri olan Kapalıçarşı (14), Ayasofya (9), Dolmabahçe Sarayı (8), Süleymaniye Camii (7), Topkapı Sarayı (6) da Pamuk'un eserlerinde görülmektedir (Şekil 4.36).

YAPILAR		
Teşvikiye Camii	Dolmabahçe Saat Kulesi	Fatih Türbesi
Galata Köprüsü /Karaköy Köp	Fatih Camii	Küçük Camii
Kapalıçarşı	Piyalepaşa Camii	Mihrimah Camii (Edirnekapı)
Ayasofya	Yeni Cami	Nuruosmaniye Camii
Boğaz Köprüsü	Yıldız Sarayı	Pantokrator
Dolmabahçe Sarayı	Abdülmecit Köşkü	Rum Mehmet Paşa Camii
Sirkeci Garı /Tren İstasyonu	Ahi Çelebi Camii	Şehzade Camii
Ihlamur Kasrı	Ahmediye Camii	Şehzadebaşı Camii
Süleymaniye Camii	Ahmediye Çeşmesi	Şemsi Paşa Camii
Beyoğlu Ağa Camii	Aya İrini	Şemsi Paşa Kütüphanesi
Topkapı Sarayı	Barbaros Camii	Topkapı Sarayı Harem Kapısı
Beyazıt Camii	Beşiktaş Sinan Paşa Camii	Unkapanı Köprüsü
Haydarpaşa Garı	Beyazıt Kulesi	Yahya Efendi Camii
Kız Kulesi	Beylerbeyi Sarayı	Yavuz Sultan Selim Camii
Atatürk Köprüsü	Birinci Mahmut Çeşmesi	Yeni Valide Camii
Firuzâğa Camii	Çemberlitaş	Yılanlı Sütun
Galata Kulesi	Dolmabahçe Camii	Zeynep Hanım Konağı
Mısır Çarşısı	Emirgan Camii	
Bozdoğan Kemerli	Eyüp Camii	Mirahor Köşkü (Bulunamadı)

Şekil 4.36. Pamuk'un eserlerindeki yapıların listesi

Hazırlanan yapı yoğunluk haritası sonucunda, Orhan Pamuk'un da, incelenen diğer üç yazar gibi Galata Köprüsü'ne önem atfettiği görülmektedir. Yapıları dağılımı açısından da Fatih ilçesi bir yoğunluk göstermektedir (Harita 4.17).

Harita 4.17. Pamuk'un eserlerindeki yapıların dağılımları ve yoğunlukları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

4.1.4.5. Pamuk'un Eserlerinde Doğa

Eserlerinde ağırlıklı kent merkezine yer verdiği görülen Orhan Pamuk'un kullandığı doğa unsurlarının başında şehir içinde sıklıkla görülebilecek Çınar (13), Kestane (11) ve Ihlamur (11) ağaçları gelmektedir, bunları Servi (5) izlemektedir. Diğer unsurların sıklıkları 3'ün altında kalmaktadır (Şekil 4.37).

DOĞA		
Çınar Ağacı	Lüfer	Karga
Kestane Ağacı	Palamut	Kefal
İhlamur Ağacı	Atkestanesi Ağacı	Keklik
Servi	Baykuş	Kılıç Balığı
Barbunya Balığı	Büyükçekmece Gölü	Levrek
Çam Ağacı	Çipura	Mezgit
Hanımel	Dil Balığı	Nişantaşı Çilek tarlaları
Kırlangıç	Erguvan	Nişantaşı İncirlikler
Cırcırböcekleri	Erik Ağacı	Palmye Ağacı
Çaylak	Güvercin	Vanos
Dut Ağacı	Hatmi	Zeytin Ağacı
İstavrit	İncir Ağacı	
Kalkan Balığı	Kaplumbağa	
Leylek Sürüleri	Karagöz	

Şekil 4.37. Pamuk'un eserlerinde doğa unsurlarının listesi

4.1.4.6. Pamuk'un Müzeleri

Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi romanında “Çukurcuma'daki ev” ve “Keskinlerin evi” olarak adını andığı yapı günümüzde Masumiyet Müzesi'ne ev sahipliği yapmaktadır. Yazar, 1990'ların ortasında hem romanı yazma fikrinin hem de bu müzeyi kurma düşüncesinin bir arada geliştiğinin üzerinde durmaktadır (Pamuk, 2014b, s. 555). Çukurcuma semtinde bu amaçla 1897 yılından kalma harap bir yapı satın aldığını ve binayı günümüzün zevkine uygun bir şekilde restore ettirdiğini belirten Orhan Pamuk, bir yandan da romanın içeriğinde yer vereceği objeleri toplamış, sonrasında bu objeleri müzenin koleksiyonunu oluşturmada kullanmıştır (Pamuk, 2011, s. 91). 2012 yılında hizmete açılmış, romanın el yazmalarının ve farklı dillere çevrilmiş baskılarının da sergilendiği müze, hem bir edebiyatçının elinden çıktığı hem de bir roman ile iç içe olması açısından dünyadaki edebiyat konulu nadir müze örneklerinden biri olduğu için önem taşımaktadır (İnan, 2020, s. 252, 265).

Orhan Pamuk'un bir eser odağında kurguladığı Masumiyet Müzesi, bir yanıyla da kentin 1975 ile 2000 yılına kadar olan döneminde gündelik yaşantının bir parçası olan sıradan objelerin sergilendiği gerçek bir mekândır. Yazar, müzenin kataloğu şeklinde hazırladığı Şeylerin Masumiyeti (2019, s. 57) adlı kitabına yazdığı “Müzeler İçin Mütevazı Bir Manifesto” bölümünde bu durumu bir müzede daha insani olanı sergilemenin, mahalleleri, sokakları, evleri, dükkânları, her şeyi serginin bir parçası hâline getirmenin günümüzün müzeciliği açısından daha anlamlı olduğunu

vurgulamaktadır. Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi'ne yönelik bu yaklaşımı, müzeye Avrupa Müze Forumu tarafından 2014 yılında Avrupa Yılın Müzesi ödülünün verilmesini sağlamış, ödülün verilme gerekçesi olarak da Masumiyet Müzesi'nin bireysel, yerel ve sürdürülebilir bir model olarak müzecilik fikrine yeni bakış açıları getirmesi gösterilmiştir. (İnan, 2020, s. 266).

Ancak Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi ile müzecilik fikrine getirdiği yeni bakış açıları yanında, romanda da benzer bir durum göze çarpmaktadır. Kitabın romanla aynı adı taşıyan 81. Bölümünde yazar, roman kahramanı Kemal'in kendi müzesini kurma sürecinde farklı ülkelerdeki müzelere yaptığı yolculukları anlatmaktadır. Kahramanın bu yolculuklar esnasındaki hâli yazar tarafından şu şekilde sunulmaktadır:

Yeni bir şehre gidince, önce ta İstanbul'dan yer ayırttığım merkezdeki eski ama rahat bir otele yerleşir, daha önce kitaplardan, rehberlerden edindiğim bilgiyle şehrin önde gelen bütün müzelerini hiç aceleyle getirmeden, hiçbirini atlamadan, ev ödevini eksiksiz yapan bir öğrenci gibi gezer, bitpazarlarını, ıvır zıvır ve biblo satan dükkânları, kimi antikacıları gözden geçirir ve Keskinler'in evinde tıpkısını gördüğüm tuzluğu, küllüğü, şişe açacağı ya da hoşuma giden bir şeyi satın alırdım (Pamuk, 2014b, s.515)

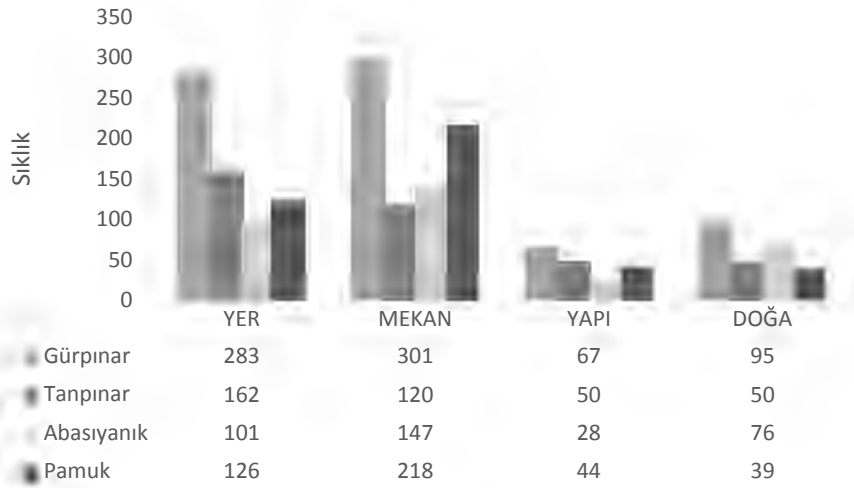
Yazar, bu anlatım ile alanyazında görülen "edebiyatta turizm" araştırmalarına yönelik kültürel bir boyut katmakta, hem müzelerin hem bir kente ait eşyaların kültürel turizmdeki anlamını göstermektedir. Böylece, kültürel mekânlara yapılan ziyaretlerin, buralarda gerçekleştirilen gözlemlerin, satın alınan hediyelik eşyaların, insanın yaşadığı yıllara bir anlam verebileceğini belirtmekte, bir bakıma turistlere yönelik antropolojik bir varsayım ileri sürmektedir (Pamuk, 2014b, s. 513-514). Böylelikle kitabın bu bölümü, 15 farklı ülkeden 3 tanesi kapanmış (*) 38 müze ile, edebiyatın aynı zamanda bir tur rehberi olarak da kullanılabilirliğini, okurların öncesinde adlarını hiç duymadığı, haklarında bir bilgi sahibi olmadığı mekânları öğrenebileceğini de göstermektedir (Şekil 4.38).

FRANSA		İSVEÇ	
PARİS	Edith Piaf Müzesi	GÖTEBORG	Tarih Müzesi
	Polis Müzesi	NORVEÇ	
	Jacquemart Andre Müzesi	BREVİK	Şehir Müzesi
	Nesim de Camondo Müzesi	İTALYA	
	Posta Müzesi	TRİESTE	Deniz Müzesi
	Küçük Kayıp Eşyalar Müzesi	VERONA	Castelvecchio Müzesi
	Maurice Ravel Ev Müzesi	FLORANSA	Uffizi Müzesi
	Gustav Moreau Müzesi	İSPANYA	
	Romantik Hayat Müzesi	BARCELONA	Frederic Mares Müzesi
	Tütün Müzesi	HOLLANDA	
LYON	Cazelles Şapka Müzesi	HAARLEM	Teyler Müzesi
AIX-EN PROVENCE	Paul Cezanne'ın Atölye Müzesi	BELÇİKA	
BESANÇON	Zaman Müzesi	ANTWERP	Rockox Ev Müzesi
GRASSE	Parfüm Müzesi	HONDURAS	
İNGİLTERE		LA CEIBA	Kelebek-Böcek Müzesi
LONDRA	Londra Şehir Müzesi	ÇİN	
	Florance Nightingale Müzesi	HANGZHOU	Çin Tıbbi Müzesi
	Sir John Soane Evi Müzesi	HİNDİSTAN	
	ALMANYA	MADRAS	Fort St. George Müzesi
STUTT GART	Württemberg Eyalet Müzesi	A.B.D	
MÜNİH	Alte Pinakhotek	MANHATTAN	Eldiven Müzesi
BERLİN	Martin Gropius Binası Şeyler Müzesi*	LOS ANGELES	Jura Çağı Teknoloji Müzesi
	AVUSTURYA	SMITHFIELD	Ava Gardner Müzesi
VİYANA	Freud Müzesi	NASHVILLE	İçecek Kutuları ve Reklamlar Müzesi*
	FİNLANDİYA	ST. AUGUSTINE	Amerikan Tarihinde Trajedi Müzesi*
HELSİNKİ	Helsinki Şehir Müzesi		

Şekil 4.38. Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* romanında adı geçen müzeler (Yazar tarafından düzenlenmiştir)

4.2. Değerlendirme

Edebi turizmde eser odaklı bir yaklaşımın geliştirilmesi amacıyla seçilen dört yazarın eser içeriklerinde toplam 6023 veri girişi yapılmıştır. 4 kategoriye ayrıştırılmış bu veri grubunun (Grafik 4.5) edebi turizmde nasıl değerlendirileceğine yönelik bir analiz yapılması, İstanbul'a yönelik bir edebi turizm planlaması geliştirilmesi için mevcut verilerin anlamlı bir çerçeveye yerleştirilmesi gerekmektedir.

Grafik 4.5. Verilerin kategorilere göre kullanım sıklıkları

Çalışma bölgesinin İstanbul olarak seçilmesi, bu analizin yapılmasında ve bir çerçeve oluşturulmasında, sunduğu avantajların yanında belirli zorluklar da getirmektedir. Yazarların eserlerinde anlattığı ve harita üzerinde koordinatlarının tespit edildiği mekânların/yapıların sayısal çokluğu, turizm açısından kentte bilinen yerlerin yanı sıra, birçok yeni mekânın edebiyat bağlantısı ile kullanılabilmesi sonucunu doğurmaktadır. Ancak bu avantajın, şehir içindeki hareketlilik ve ulaşım açısından yaşanabilecek zorluklar göz önüne alındığında bir soruna dönüşmesi kaçınılmazdır.

Kente ilişkin bu durumun yanında, ikinci sorun eser içerikleri ile bağlantılıdır. İncelenen kitaplarda toplam 672 yer, 786 mekân ve 189 yapı bulunmasına rağmen, bu kategoriler içinden edebi turizm açısından kullanılabilir, bu üç kategorideki öğeleri edebi turistler için anlamlı bir bütün şeklinde sunabilecek kısımların hangileri olduğunun ayrıştırılması gerekmektedir. Bu amaçla, erişilen veri grubunun kullanımına yönelik olarak bağlamsal değerlendirme ölçütleri geliştirilmiştir. Böylelikle kentin durumundan ve de metin içeriklerinden kaynaklanan zorlukların bu ölçütlere göre düzenlenebileceği bir yapı oluşturulmuştur.

Eser içeriklerine yönelik olarak hazırlanan tematik haritaların önemi bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Bu haritalar olmaksızın, sadece ilgili kategorileri oluşturan öğelerin yer aldığı listeler üzerinden güvenilirliği olan bir bağlam geliştirilmesi oldukça zorlu bir süreçtir. Haritaların sağladığı görsel bilgi hem bu süreci kolaylaştırmaya hem de edebi turizm dışında yazarlar/eserler üzerinden İstanbul'la ilgili farklı araştırma alanlarında yeni değerlendirmeler yapılabilmesine ve yorumlar geliştirilmesine imkân tanımaktadır.

İncelenen eserlerde edebi turizme kaynaklık edecek üç temel bağlam olduğu görülmektedir. Bu bağlamlar, İstanbul özelinde tek başlarına birer kaynak oluşturabileceği gibi, seçilen yerin özelliklerine göre bir arada değerlendirilerek de kullanılabilir. İstanbul'a yönelik olarak yapılacak benzer çalışmalarda, bu araştırmada erişilen bilgilerin farklı yazarlar üzerinden geliştirilmesini sağlayabilir veya eserlerinde farklı yerleri anlatan yazarların incelenmesi ile o yerin edebi turizm potansiyelinin belirlenmesinde yeni çalışmalara rehberlik edebilir. Söz konusu bağlamların geliştirilmesi için, ilk aşamada araştırma modeline rehberlik etmesi için belirlenmiş kategoriler incelenmiş, sonuçta eser odaklı yaklaşımın edebi turizme yönelik olarak kullanılması için coğrafi, mekânsal ve tarihsel bağlamların bulunduğu görülmüştür.

4.2.1. Coğrafi Bağlam

İstanbul'un coğrafi bağlamının merkezinde İstanbul Boğazı bulunmakta, kentin yaşantısında boğaz ve deniz önem taşımaktadır. İstanbul Boğazı'nın bu önemi ve sunduğu görsel zenginlik Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri şehre deniz yoluyla gelen birçok yabancı seyyahı etkilemiş, yerli yazarlara ilham vermiştir. İtalyan yazar Edmondo de Amicis 1874 yılında yaptığı gemi yolculuğunun sonunda sabaha karşı çökmüş sisin kalkması ile karşısında gördüğü kent manzarasından nasıl etkilendiğini şöyle anlatmaktadır.

Sis sıyrıldıkça şehir Boğaz'a doğru süratle uzuyormuş gibi oluyor ve tepelerin üstünden denize kadar, oraya buraya dağılmış ve camilerin beyazlığı ile minelenmiş köyler peşpeşe ortaya çıkıyordu; gemi dizileri, küçük limanlar, sahil sarayları, kasırlar, köşkler, korular; uzaktaki sisin içinden sadece güneşin parlattığı görünen hayal meyal başka köyler; insanı çılgınlar gibi bağirtacak bir renk cümbüşü, bir nebatat coşkunuğu, önceden düşünülmemiş bir şey, bir haşmet, bir haz, bir zarafet. Gemide, herkesin ağzı şaşkınlıktan bir karış açılmıştı: yolcular, denizciler, Türkler, Avrupalılar, çocuklar. Çık çıkmıyordu. Ne yana bakacağımızı bilemiyorduk (De Amicis, 2021, s. 13).

Araştırma bulguları sonucunda coğrafi bir bağlam sunan toplam 27 farklı başlık tespit edilmiştir (Şekil 4.39). Bu başlıklar içerisinde 3 unsur temel bir coğrafi imleç olarak edebi turizmde İstanbul'u anlatabilmek için öne çıkmaktadır: Boğaz, Adalar ve Haliç.

COĞRAFI	DOĞA	
Bayır	Koy	Ağaç
Boğaz	Körfez	Balık
Bostan	Liman	Böcek
Burun	Orman	Çalı
Çamlık	Plaj	Çiçek
Çayır	Servilik	Hayvan
Dalyan	Tepe	Kaynak su
Deniz		Kuş
Dere		Ot
Haliç		Sürüngen

Şekil 4.39. Eser içeriklerinde İstanbul'un coğrafi bağlamını oluşturan öğeler

Erişilen bulgular İstanbul Boğazı ve kıyısının yazarlar açısından kentle bağlantılı en önemli coğrafi imleç olduğunu göstermektedir. Amicis'in İstanbul Boğazı'nın girişine yönelik yaptığı betimlemenin, incelenen eserlere yansıdığı görülmektedir. Boğaz'a en çok atıf veren yazar olan Ahmet Hamdi Tanpınar, Üsküdar'dan başlayarak 7 Boğaz İskelesinden söz etmektedir. Kanlıca ve Bebek Koylarına verdiği önemin yanında adlarını andığı Emirgan ve Beykoz Korusu, Kandilli Tepesi, Büyükdere Körfezi de Boğaziçi'nde bulunmaktadır. Benzer bir durum, ilçeler ve yer adlarında da görülmektedir. Anadolu tarafında Üsküdar ve Beykoz, Avrupa tarafında Beşiktaş ve Sarıyer kıyılarındaki yerlerden sıklıkla söz edilmiştir. Üsküdar'da Şemsipaşa'dan başlayarak Paşa Limanı, Kuzguncuk, Beylerbeyi, Çengelköy, Kandilli, Vaniköy; Beykoz'da Küçüksu, Mihrabad, Kanlıca, Çubuklu, Paşabahçe Anadolu kıyısındaki yerleri oluşturmaktadır. Avrupa kıyısındaki Beşiktaş'ta Ortaköy/ Defterdarburnu, Arnavutköy/ Akıntıburnu, Bebek, Küçük Bebek; Sarıyer'de Rumelihisarı, Baltalimanı, Boyacıköy, Emirgan, İstinye ve Yeniköy ile neredeyse bütün Boğaziçi yazarın eserlerinde kendine yer bulmuştur. Boğaz'ın önemi eserlerde yapılar açısından da kendini göstermektedir. Yazarın eserlerinde geçen 50 yapının 20 tanesi Boğaz kıyısında veya yakınındadır. Yapı grubu, Beyoğlu ve Beşiktaş tarafındaki sarayları, Boğaziçi'ne doğru ise yalı ve köşkleri içermekte, bu yapılar dışında Ortaköy Mecidiye Camii'de kıyıdaki konumu ile dikkat çekmektedir. Boğaz'a yönelik ilgi incelenen diğer yazarların eserlerinde de görülmektedir. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Tanpınar kadar yoğun olmasa da eser içeriklerinde özellikle Sarıyer ve Beykoz'da bulunan yerlerin adını anmaktadır. Sarıyer kıyısındaki Kireçburnu, Kefeliköy, Mesaburnu, Rumelikavağı ve Altinkum, Tanpınar'dan farklı olarak adları geçen yerlerdir. Yapı olarak, Boğaz'da sadece Rumeli Feneri, Göksu Kasrı ve Durmuş Dede Türbesi'ne söz etmekte, ancak bu yapılar da

Tanpınar'da geçmemektedir. Orhan Pamuk ise, özellikle Beşiktaş ve Sarıyer kıyısındaki yerleri eserlerinde kullanmıştır. Gürpınar ve Tanpınar'dan farklı olarak eserlerinde Beşiktaş'ta Ihlamur, Kuruçeşme, Yıldız ve Sarıyer'de Tarabya bulunmaktadır. Sait Faik Abasıyanık ise Boğaz'a sadece Beşiktaş kıyısındaki yerler üzerinden değinmekte ve coğrafi bağlamın odağını ikinci imlece yöneltmektedir. İncelenen dört yazar içinde ikinci coğrafi imleci Adalar oluşturmaktadır. Bölgenin 4 büyük yerleşimi olan Büyük Ada, Heybeli Ada, Burgazadası ve Kınalıada yanında Kaşıkadası, Sivriada, Yassıada yazarların eserlerinde yer bulmuştur. Burgaz, Abasıyanık'ın ve Heybeli ise Gürpınar'ın eserlerinde mekânsal açıdan daha zengin bir görünüm sunmaktadır. Adalar'dan sonra deniz bağlantısı açısından üçüncü coğrafi imleci ise Haliç oluşturmaktadır.

De Amicis, (2021, s. 15) İstanbul'un en etkileyici manzarasının Haliç'te görülebileceğinden, Sarayburnu'nun dönülmesi ile kıyının iki tarafını örten yeşillik tepelerinden, sağ yakada Galata Rıhtımı'ndaki gemi direklerinin ardındaki Galata ve Pera silüetinden, solda ise yedi tepe üzerinde birer camiyle taçlandırılmış İstanbul'un manzarasından eşsiz bir görüntü olarak söz etmektedir. İncelenen eserlerde de Haliç'in coğrafi bir alan olarak Orhan Pamuk ve Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Orhan Pamuk, kentin denizle olan bu bağına *Manzaradan Parçalar* adlı deneme kitabında, yaptığı vapur gezintileri esnasındaki kişisel izlenimi üzerinden şu şekilde aktarmaktadır:

İstanbul'da vapur gezintisine çıkmak bende şehrin içindeki konumumu, hayatımın diğer hayatlar arasındaki yerini gördüğüm duygusu uyandırır. İstanbul, kendisini oluşturan büyük su kütlelerinin, Boğaz'ın, Haliç'in, Marmara Denizi'nin çevresinde konumlandığı için, şehri şehir yapan bütün o binalar, pencereler, kapılar bu sulara, denizlere olan yakınlıkları, yükseklikleri, bakış açıları ile açılırlar. (Pamuk, 2010, s. 169).

Kentin manzarası üzerinde belirleyici olduğu görülen bu üç imleç yanında, ağaçlar başta olmak üzere farklı canlı türleri ile şehrin doğal çevresi yazarlarca aktarılmıştır. Selvi, Çınar, Çitlembik ve İncir ağaçlarının, dört yazar tarafından da kullanılması, kentin doğal peyzajında önemli olduğunu göstermektedir. Aynı doğrultuda başta Abasıyanık olmak üzere, bütün yazarlar kentin denizle olan bağına balıklar ve diğer deniz canlılarını eserlerine taşıyarak göstermişlerdir. Araştırma kategorileri arasında incelenmediği hâlde, De Amicis'deki sis örneğinden hareketle şehrin iklimi ve hava koşulları da bu coğrafi bağlamın bir tamamlayıcısı olarak arka planda yer almaktadır. Hem bu duruma, hem de

genel coğrafi bağlama Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Beş Şehir* kitabındaki şu bölüm uygun düşmektedir:

İstanbul, her süsün, her kumaşın kendisine yaraştığı, ayrı ayrı hususiyetlerini açtığı o cömert yaradılışlı güzellere benzer. Yedi tepe, iki, hatta Haliç'le üç deniz, bir yığın perspektif imkânı ve nihayet daima lodosla poyraz arasında kalmasından gelen bir yığın ışık oyunu bu eserleri her an birbirinden çok başka, çok değişik şekillerde karşımıza çıkartır (Tanpınar, 1999, s. 30).

4.2.2. Tarihsel Bağlam

Eser odaklı yaklaşımın edebi turizmde kullanılmasına yönelik ikinci başlığı tarihsel bağlam oluşturmaktadır. Veri setini oluşturan 75 eserde İstanbul, geniş bir tarih aralığı üzerinden anlatılmaktadır. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1889'da yayımlanan *Şık* en erken, Orhan Pamuk'un 2016'da yayımlanan *Kırmızı Saçlı Kadın* romanı en son kitap olarak yayım yılları açısından zamansal kapsamı oluşturmaktadır.

Kitap içeriklerine bakıldığında Orhan Pamuk'un, tarihsel kurgu olan iki romanı dışarıda bırakılırsa, romanlarında geniş zaman aralıklarına yayılan bir İstanbul panoraması çizdiği görülmektedir. Yazarın en çok veri sunan üç kitabı olan *Masumiyet Müzesi*, *Kafamda Bir Tuhaflık* ve *Cevdet Bey ve Oğulları* bu kapsamda yazılmış romanlardır. Diğer üç yazarın romanlarında ise zamansal boyutun, yazarların yaşadığı ve eser verdiği dönemler ile örtüştüğü görülmüştür. İstanbul, Gürpınar'ın ilk kitabı olan *Şık* ile 1943 tarihli *Melek Sanmışım Şeytanı* kitabı arasındaki tarih diliminde kendini göstermektedir. Sait Faik Abasıyanık için bu durum 1936-1954 yıllarını kapsamakta, yazar öykülerinde yaşadığı dönemin İstanbul'unu aktarmaktadır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerini verdiği zaman aralığı 1944-1961 yılları olsa da, yazar *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* romanının başlangıcındaki gibi bazen anımsamalar üzerinden, bazen *Sahnenin Dışındakiler* romanı gibi geçmişe yönelik bir zaman ölçeği ile İstanbul'un yaklaşık 50 yıllık bir zaman dilimini eserlerinde kullanmıştır.

İstanbul'da yerleşim, 19. Yüzyılın ilk yarısında Haliç ve Boğaz'ın ayırdığı üç ana bölgeye dağılmış durumdadır (Çelik, 2017, s. 1). Nüfus ve kentsel öğelerin toplandığı bu üç alan Tarihi Yarımada-Sur İçi, Galata-Beyoğlu ve Kadıköy-Üsküdar iken Tanzimat döneminden sonra ise Harbiye'ye doğru bir yayılma başlamıştır (Tümertekin, 2006, s. 17). Bu yayılım Bradshaw'un demiryolu rehberinde yer alan 1889 tarihli haritada görülmektedir (Harita 4.18).

Harita 4.18. *Bradshaw Demiryolu Rehberinde İstanbul-1889 (Yetişkin Kubilay, 2015)*

20. yüzyıl ikinci çeyreğinde Türkiye’de yaptığı çalışmalar ve turizm rehberleri ile tanınan, Galatasaray Lisesi öğretmenlerinden Ernest Mamboury’nin (1878-1953) İstanbul için hazırladığı rehberlerin son baskısında yer alan 1951 tarihli haritada ise (Ernest Mamboury 1878-1953, 2017), Bradshaw’dan sonra geçen 60 yıllık sürede kentin yayılımının Şişli ve Beşiktaş’ı da içine aldığı görülmektedir (Harita 4.19).

Harita 4.19. *Ernest Mamboury İstanbul Haritası 1951 (Ernest Mamboury 1878-1953, 2017)*

İstanbul’un 19. yüzyıldan 20. yüzyılın ilk yarısına kadar olan kent ölçeğindeki bu tarihsel dönemi incelenen eserler üzerinden de izlenebilmektedir. Günümüzde Fatih, Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş ve Üsküdar ilçelerinin sınırlarında kalan yerler yazarların

eserlerinde belirgin olarak kullanılmıştır. Özellikle Gürpınar, Eski İstanbul'u içine alan Fatih ilçesinde 110 farklı yerin adını anmaktadır. Bu yerlerden Kara Mehmet Paşa, Fazlıpaşa, Balakuyusu gibi ilçe sınırları içinde kaldığı tespit edilen yerler, günümüz İstanbul'unda koordinat bilgisi olarak bulunamamışlardır. Bu yanıyla Gürpınar'ın tarihsel bağlam açısından Fatih'i detaylı bir şekilde eserlerine taşıdığı görülmektedir. Yazar Samatya ve Aksaray başta olmak üzere, Sirkeci, Beyazıt, Divanyolu, Topkapı, Şehzadebaşı, Eminönü gibi tarihi bölgeleri sıklıkla kullanmıştır. Bu bölgeler Tanpınar ve Abasıyanık'ın eserlerinde, bu ölçüde olmasa da kullanılmaya devam etmiştir. Günümüz yazarlarından olan Orhan Pamuk da Fatih ilçesindeki bu yerler dâhil gelişkin bir tarihi olan 39 farklı semt-mahalleyi tarihsel bağlam açısından eser içeriklerine yansıtmıştır.

İstanbul'un Haliç kıyısındaki ikinci tarihi bölgesi 19. yüzyılda yabancı nüfusun, Osmanlı gayrimüslimlerin ağırlıklı olarak yaşadığı ve Pera, Galata, Tophane bölgelerini kapsayan günümüzün Beyoğlu ilçesidir (Çelik, 2017, s. 47). Hammer (2011, s. xxv) 19. yüzyıl başlarında Galata'da tüccar kesiminin, Pera'da ise yabancı diplomatların ikamet ettiğini, bu bölgenin Avrupa'da mektup ve gazeteler sayesinde iyi bilindiğini belirtmektedir. De Amicis (2021, s. 13, 135), Tophane'de büyük bir top döküm atölyesi ve kıyıda bir gemi ormanı gördüğünü aktarmakta, "Tophane suyunu içenin devası yoktur." diye bir Türk atasözünü kullanarak İstanbul'un bir süre sonra insanları kendine gönülden bağladığını anlatmaktadır. Tophane kıyısındaki yoğun gemi hareketliliği sonucunda, 19. yüzyılda büyük gemilerin yanaşması için Marmara adaları ve Karadeniz kıyılarından mavnalarla getirilen taşlar ile yapımına başlanan, Karaköy'den Tophane'ye uzanan rıhtım 1895 yılında hizmete girmiştir (Freely & Freely, 2022, s. 41). Tophane, 19. yüzyılda yabancı yayımcılarca hazırlanan İstanbul Seyahat Rehberleri'nde de, büyük yolcu gemilerinin yanaştığı rıhtım olarak tanıtılmaktadır (İnal, 2016, s. 281)

Tchihatchef (2019, s. 267) 1864 tarihli *İstanbul ve Boğaziçi* adlı coğrafi incelemesinde, Hammer'e de atıf yaparak, Pera'daki -ve Fener'deki- bu yaşantının yeni bir Avrupalı yaşam biçimi yaratmak için bir fırsat olduğunun üzerinde durmaktadır. Yaşam biçimi yanında bu dönemde tramvay, Tünel gibi ulaşım araçlarının çalışmaya başlaması; elektrik, gaz, terkos suyu gibi hizmetlerin yaygınlaştırılması, kesme taş binaların bölgede yükselmesi gibi hizmetler sonucunda bölge Batılı bir görüntüye bürünmüştür (Pelvanoğlu, 2022, s. 21).

Beyoğlu'ndaki bu göz altıcı yeni yaşam biçimi, o dönemleri görmüş Gürpınar'ın romanlarında kademeli olarak kendini göstermektedir. Yazar, *Şık* romanında karikatürize

ederek anlattığı bu değişimi, 1911 tarihinde *Şipşevdi* ile mizahi bir eleştiri şeklinde ele alacak, 1925 tarihli *Ben Deli miyim* romanı ile ahlaki bir sorunsal düzeyine taşıyacaktır. 1930'lu yıllardaki eserlerinde de bu modernleşmenin etkilerini sorgulamayı sürdürecektir. Beyoğlu bölgesi, tarihsel bağlam açısından sadece Gürpınar değil, diğer üç yazarın eserlerinde de merkezi bir konumda olarak edebi turizm açısından da belirgin bir önem taşımaktadır. Galata, Gürpınar ve Abasıyanık'ın içeriklerinde öne çıkarken dört yazar da Taksim'e eserlerinde yer vermiştir. Orhan Pamuk, *Masumiyet Müzesi* romanı ile Çukurcuma'yı, *Kafamda Bir Tuhaflık* ile Tarlabası'nı eserlerine yansıtırken Galatasaray, Tünel, Tophane, Kasımpaşa ve Cihangir de dört yazar tarafından sıklıkla kullanılan tarihi bölgelerdir.

İstanbul'un Haliç kıyısındaki tarihi yerleşimleri olan Fatih ve Beyoğlu yanında, Şişli ve Beşiktaş da eserlerde geçmektedir. Beşiktaş, dört yazarda da Boğaz'la ilişkili yerler üzerinden anlatılmaktadır. Şişli, özellikle Nişantaşı semti ise *Kara Kitap* başta olmak üzere Orhan Pamuk tarafından yoğun bir şekilde kullanılmış, diğer yazarlar da Şişli'nin semtlerine ilgisiz kalmamışlardır. Şehrin karşı kıyıdaki üçüncü tarihi yerleşimi Üsküdar, Tanpınar tarafından ağırlıklı olarak anlatılırken, Gürpınar da ilçeyi daha kapsamlı olarak kullanmıştır. *İntibah*, *Araba Sevdası* gibi 19. yüzyıl yazarlarının romanlarında sıklıkla geçen Çamlıca, bu dönem yazarlarınca da eserlerde kendine yer bulmuştur.

4.2.3. Mekânsal Bağlam

Eser içerikleri ile geliştirilen coğrafi bağlam İstanbul'a yönelik genel bir görünüm sunmakta, tarihsel bağlam ise öncelikli olarak kullanılacak bölgeleri ortaya çıkarmaktadır. Üçüncü ve en önemli aşamayı ise, şehirde bir edebi tura kaynaklık edecek mekânsal bağlam oluşturmaktadır. Araştırma kategorilerinin oluşturulmasında pratiklik sağlaması için temel olarak insan etkileşimi olan yerler mekân olarak adlandırılmıştı. Benzer bir şekilde Harvey de (1997, s. 239) mekânın günlük hayatın basit bir biçimde tasvirini sağlayan bir araç olduğu örneğini vermekte, ancak bu yaklaşımın karşısında mekânın zamanla birlikte sosyo-psikolojik ve fenomenolojik bir boyutu olduğunun da üzerinde durmaktadır. Bu ikinci aşamada Harvey'in ele aldığı yazarlardan olan Bachelard (2020, s. 39), şiirsel imgelem üzerinden geliştirdiği *Mekânın Poetikası* adlı eserinde, evin bölümlerini birer metafor olarak kullanarak mekânı, zamanı sıkıştırılmış olarak tutan, binlerce gözü olan peteklere benzetmektedir.

Edebi turizme kaynaklık eden eserlerin mekânsal bağlam açısından önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Yazarların eserlerinde yer verdiği mekânlar farklı türde duyuşal imgelerin aktarıldığı; görsel/betimleyici öğelerin sunulduğu; kültürel/psikolojik anlamların yüklendiğı; seslerin, kokuların, tatların, eylem içeren durumların iç içe girdiğı bir hâle bürünmektedir. Edebiyat, böylece farklı zamanlara ait bu mekânları bir bakıma kitaplar aracılığıyla korumaya almakta, kültürel bellekte kalıcı kılmaktadır. İçeriklerde adı geçen mekânlar değışse de, yerlerine yeni mekânlar kurulsa da, hatta mekân tamamıyla yok olsa da, bu mekânlar o eserlerde kalıcılıklarını sürdürmeye devam etmekte, yazarın anlatısı içindeki anlamını okura yansıtmayı sürdürmektedir. Örneğın Tanpınar, Abasıyanık ve Pamuk'un eserlerinde adı geçen Park Oteli yeniden inşa edilmiş olsa da aynı yerde bulunmaktadır. Gürpınar'ın *Deli Filozof* kitabında yer verdiği Koska Kahvehanesi'nin yerinde ise günümüzde Su Ürünleri Fakültesi olsa da kitap, okuruna bu yeri bir imleç olarak göstermeyi sürdürmektedir. Eserler üzerinden edebi turizmin geliştirilmesi, böylelikle bu tür mekânların da varlığını yeniden ortaya çıkarmaktadır. Bu açıdan edebi turizmdeki mekânsal bağlam ile tarihi veya arkeolojik bir yerleşimin turistlere sunumu örtüşür bir hâl almaktadır. Ancak aradaki temel fark, yazarların okura eksiksiz ve tam bir metin sunmuş olması, bu metnin kurgusunun her bir okurun düşlemi ile yeniden canlanma olasılığıdır.

İncelenen eserlerde, İstanbul'un geniş bir mekânsal bağlam sunduğı görülmektedir. Veri setinde mekân kategorisi adı altında işlenmiş, aralarında açık ve doğal alanların, cadde/sokakların da yer aldığı toplamda 74 mekân türü tespit edilmiştir. Yapı kategorisinde de, camiler başta olmak üzere 25 farklı türde tarihi yapı grubu bulunmaktadır (Şekil 4.40). Sokak ağı açısından Fatih ve Beyoğlu semtlerinin Gürpınar, Abasıyanık ve Pamuk'un eserlerinde bir bağlantı sunduğı görülmektedir. Ek olarak Orhan Pamuk, Şişli özellikle Nişantaşı bölgesindeki cadde ve sokaklara da ağırlık vermiştir. Fatih ve Beyoğlu, doğal mekânlar açısından da Gürpınar'ın eserlerinde öne çıkmaktadır. Orhan Pamuk ise Fatih'teki Gülhane Parkı'na değinmekte, tarihsel bağlam içinde yer alan bir diğeri ilçe olan Beşiktaş'taki parklara ağırlık vermektedir. Tanpınar'ın bu bölgelere yönelik sokak ve doğal mekân verileri ise oldukça kısıtlı kalmaktadır.

MEKAN GRUPLARI			YAPI GRUPLARI		
Bahçe	Gazhane	Kütüphane	Rasathane	Cami	Sarnıç
Baloz	Gazino	Lise	Rihtım	Çeşme	Su Benti
Bar	Hamam	Lokanta	Sanatoryum	Fener	Su Kemerli
Belediye	Hastane	Mağaza	Rüştiye	Gar	Sur
Birahane	Havaalanı	Mahkeme	Sefarethane	Hamam	Sütun
Bozacı	Havuz	Merdiven	Sinema	Han	Türbe
Bulvar	Hipodrom	Meydan	Sokak	Kasır	
Büfe	İskele	Meyhane	Stadyum	Kışla	
Cadde	İstasyon	Mezarlık	Şekerci	Kilise	
Çarşı	İşhanı	Muhallebici	Tersane	Konak	
Daire-Kurum	Kapı	Mülkiye	Timarhane	Köprü	
Çıkmaç	Karakol	Müze	Tiyatro	Köşk	
Çöplük	Kıraathane	Nazırlık	Tramvay	Kule	
Depo	Kitabevi	Otel	Vapur	Manastır	
Dergah	Kolej	Park	Yalı	Medrese	
Eczane	Konsolosluk	Pasaj	Yokuş	Mevlevihane	
Fabrika	Koru	Pastane	Zaviye	Muvakkithane	
Fakülte	Köprü	Pazar		Patrikhane	
Fetvahane	Kulüp	Postane		Saray	

Şekil 4.40. Eser içeriklerinde İstanbul'a ilişkin mekân türleri

İstanbul'un açık mekânlarının meydanlar başta olmak üzere çarşı/pazar yerleri ve mezarlıklarla eserlere yansıdığı görülmektedir. Fatih ilçesindeki açık alanlar dört yazar tarafından da kullanılmıştır. Gürpınar, Abasıyanık ve Pamuk, Beyoğlu'nun açık mekânlarına yer verirken, ek olarak Orhan Pamuk, Şişli ve Beşiktaş'taki mekânlara da değinmektedir. Tanpınar ise bu bölgelerde Taksim Meydanı dışında herhangi bir açık alandan söz etmemektedir. Mekân kategorisinin en kapsamlı grubunu oluşturan kapalı mekânların da, tarihsel bağlamı kapsar şekilde Beyoğlu merkez olmak üzere Fatih ve Şişli'ye yayıldığı görülmektedir. Gürpınar ve Pamuk'un Beyoğlu'ndaki kapalı mekânlarının İstiklal Caddesi doğrultusunda bir yayılıma sahip olduğu haritalarda belirgin olarak izlenebilmektedir. Orhan Pamuk'un eserlerinde benzer yoğunlukta bir dağılım, Şişli'nin Harbiye ve Nişantaşı bölgesinde de görülmektedir. Fatih'te bir doğrultu sunan mekânlar, tarihi Divanyolu ile örtüşür bir biçimde Tanpınar tarafından kullanılmıştır. Yazarların sokaklar, doğal ve kapalı mekânlar üzerinden Üsküdar'a ilgisi ise yok denecek kadar azdır. Mekân kategorisinin bir diğer unsuru olan, coğrafi bağlam açısından Boğaz kıyısında görülen iskeleler, Fatih ve Beyoğlu bölgesinde özellikle Orhan Pamuk tarafından vurgulanmakta, Karaköy İskelesi de Abasıyanık'ın eserlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Boğaz vapurları tüm yazarların eserlerine yansırken Tarihi Tünel

tramvayı ise Abasıyanık'ın adını en çok andığı, Gürpınar'ın da eserlerinde geçen ulaşım aracı olarak görülmektedir.

Mekânsal bağlamın ikinci kısmını ise, turizmde birer imleç olarak kullanılan yapı grupları oluşturmaktadır. Bu durum, edebi turizm açısından da incelenen eserlerde anlamlı bir görüntü sunmaktadır. Coğrafi bağlamla ilişkili olan yapı grupları eser içeriklerinde Boğaz kıyısında izlenebilirken, dört yazarın yapı dağılım haritaları incelendiğinde tarihi İstanbul'un merkezi Fatih ilçesindeki yapıların yoğun bir şekilde yayıldığı görülmektedir. Haliç'in karşı kıyısındaki Beyoğlu ilçesinde ise bu durumun aksine çok az sayıda yapı eserlerde kendine yer bulmuştur. Yapı dağılımı açısından Üsküdar'a eserlerinde en geniş yer ayıran yazarınsa Tanpınar olduğu, Gürpınar ve Abasıyanık'ın ilçeden söz etmekle birlikte -boğazdaki Kız Kulesi dışında-yapı anlamında herhangi mekânı kullanmadıkları görülmektedir.

Yazarların tarihsel açıdan doğal olarak Fatih'e yoğunlaşan yapı kullanımlarına karşın, Galata Köprüsü eser içeriklerinde en sık adı anılan yapıların başında gelmektedir. Haliç'in iki yakasını birbirine bağlayan köprü, Gürpınar'dan başlayarak tüm yazarların eserlerinde vazgeçemediği bir mekân olmuştur. Köprü'nün, tıpkı Park Oteli örneğinde olduğu gibi sonradan yeniden inşa edilmiş olsa da, yarattığı anlam alanı açısından edebi turizmde İstanbul için ana noktalardan biri olduğu anlaşılmaktadır.

Kentin anıtsal yapıları olan camiler de eserlerde kapsamlı olarak anlatılmıştır. Süleymaniye Camii, Tanpınar'ın, Yeni Cami ise Gürpınar'ın eserlerinde en çok yer verdiği yapılarıdır. Bu iki yapı yanında, Beyazıt Camii, Fatih Camii, Ayasofya ve Sultanahmet Camii'nin yazarlarca sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Kapalıçarşı, Mısırçarşısı, Topkapı Sarayı, Sirkeci Garı başta olmak üzere, Fatih'in tarihi yapıları geniş bir şekilde eserlerde bulunmaktadır. Beyoğlu bölgesi dört yazarın toplamında yapılar açısından bir zenginlik sunmamakla birlikte, Galata Kulesi, Gürpınar ve Pamuk'un eserlerinde geçmekte, Abasıyanık yapının adını kullanmasa da kulenin bulunduğu bölge olan Kuledibi'ne sıklıkla yer vermektedir. Şişli, yapı grubu açısından sadece Orhan Pamuk'un eserlerinde en çok adı geçen yapı olan Teşvikiye Camii ile sınırlıdır. Boğaz'da yer alan Kız Kulesi ve Kadıköy'deki Haydarpaşa Garı bütün yazarların eserlerinde yer alan diğer iki yapıdır.

Araştırmanın veri seti üzerinden geliştirilen bu bağlamsal değerlendirme sonucunda İstanbul'un edebi turizmde coğrafi açıdan Boğaziçi'ne yönelik olarak kullanılabileceği, tarihsel ve mekânsal olaraksa, coğrafi bir unsur olan Haliç'i de kapsayarak Fatih ve

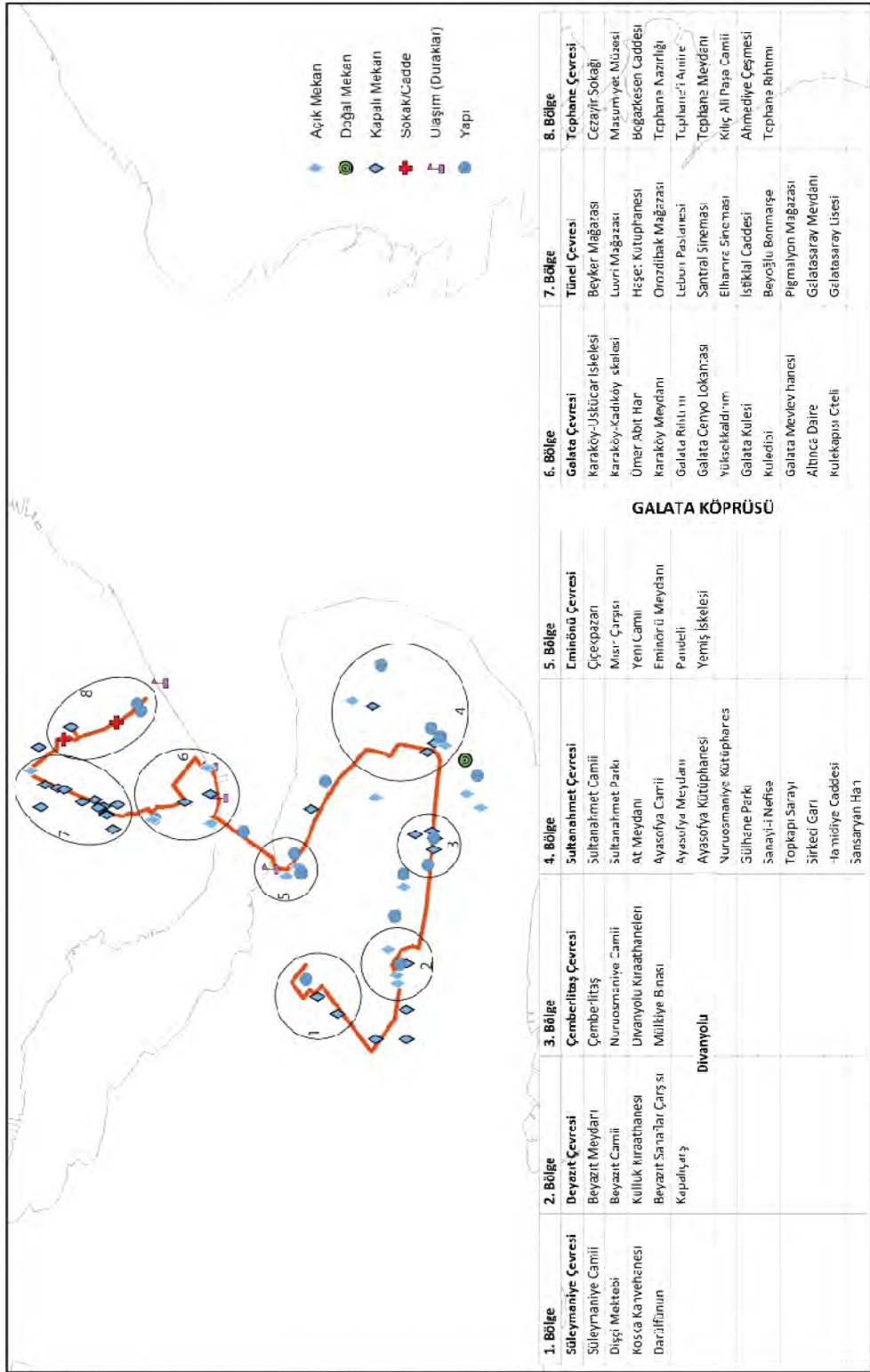
Beyoğlu ilçelerine yönelebileceği açığa çıkarılmıştır. Bu bağlamda, Fatih'te tarihi yapıların ve açık alanların, Beyoğlu'nda kapalı mekânların çalışma kümesini oluşturan yazarlar kapsamında edebi turizme yönelik kaynaklar sunduğu anlaşılmıştır.

4.2.4. İstanbul'da Bir Edebi Rota Örneği

Bulgular sonucunda eser içeriklerinde geliştirilen üç bağlam üzerinden, bu bölümde İstanbul'da edebi turizme yönelik olarak tasarlanmış örnek bir yürüyüş rotası sunulmaktadır. Rotanın kurgulandığı bölgelerin seçiminde öncelikle tarihsel bağlam göz önüne alınmıştır. Bu doğrultuda mekân örüntüsünün en gelişkin olduğu Fatih ve Beyoğlu ilçeleri seçilmiştir. Tarihi ve coğrafi bağlamın birbirini tamamladığı, tarihi mekânları ile öne çıkan Üsküdar'da bir yürüyüş ve Boğaz üzerinde bir tekne turu da bir alternatif olarak burada vurgulanabilir. Ancak bu turun ağırlıklı olarak Tanpınar'a yönelik bir kapsamda gerçekleştirileceği de unutulmamalıdır.

Yürüyüş rotasının planlanma aşamasında, merkez noktasının Galata Köprüsü olması kararlaştırılmış, bu çerçevede Fatih ve Beyoğlu ilçeleri ile tarihsel ve mekânsal bağlamın, Haliç ve Boğaz ile coğrafi bağlamın rota kapsamına alınması sağlanmıştır. Turun başlangıç noktasını yazarların eserlerinde belirgin olarak geçen Süleymaniye Camii oluşturmaktadır. Tarihi öneminin yanında, bu bölge Haliç manzarasının panoramik bir ölçüde izlenebildiği coğrafi açıdan önemli bir noktadır. Başlangıç noktasının belirlenmesinin ardından tarihi yarımada üzerinde Divanyolu-Sultanahmet doğrultusunda dört alan belirlenmiştir. Bu alanları Süleymaniye çevresi, Beyazıt Çevresi, Çemberlitaş çevresi ve Sultanahmet çevresi oluşturmaktadır. Beşinci bölge ise Haliç'in deniz kıyısından manzarasının izlenebildiği Eminönü çevresidir. Bu alanların belirlenmesinin ardından eser içerikleri üzerinden ilgili çevrelerle örtüşen mekânlar seçilmiş ve bölgelerle eşleştirilmiştir.

Galata Köprüsü'nün geçilmesinin ardından Beyoğlu'nda 3 bölge belirlenmiştir. Bu bölgelerin ilki Galata'yı, ikincisi Tünel ve İstiklal Caddesi çevresini, üçüncüsü ise Masumiyet Müzesi'nin bulunduğu Çukurcuma'dan Tophane Rıhtımı'na kadar olan bölgeyi kapsamaktadır. Boğazkesen Caddesi'nin inilmesi sonucu erişilen Tophane rıhtımı, Tophane-i Amire, Tophane Meydanı, Kılıç Ali Paşa Camii ve Ahmediye Çeşmesi ile mekânsal, 19. Yüzyıldan beri rıhtıma yanaşan gemileri ile tarihsel, karşı kıyıya doğru görülen Kız Kulesi ve Boğaz manzarası ile coğrafi bağlamı güçlü bir bitiş noktası oluşturmaktadır (Harita 4.20).

Harita 4.20. Geliştirilen bağlamlar üzerinden tasarlanmış yürüyüş rotası

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bulguların ortaya konulması ve erişilen bilgiler üzerinden yapılan değerlendirme sonucunda bu son bölümde öncelikle Türkçe alanyazında yerleşiklik edindiği görülen edebiyat turizmi kavramına yönelik bir tartışma sunulmaktadır. Sonuç kısmında araştırmanın akışı ana hatlarıyla belirtilmekte, öneriler bölümünde tez kapsamında yapılan değerlendirme ışığında eser odaklı araştırmalara yönelik farklı bakış açılarına değinilmektedir.

5.1. Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, Türkçe alanyazında özellikle 2015 yılından başlayarak “Edebiyat Turizmi” şeklinde yaygın bir kullanım edinmiş kavramın doğasına yönelik bir tartışma yürütülmektedir. Schmitter (2019, s. 328), anlamı ve açıklama açısından ilişkisi herkesçe kabul edilmiş bazı kavramların, kavramsallaştırma süreçlerinde araştırmalara zarar verebilecek yanlış türlerinden biri olduğunu, bu durumun bir konsensüs hâline gelmesinin sakıncalarını belirtmektedir. Edebiyat turizmi kavramının da bu aşamada, Türkçe araştırmalarda yazarın vurguladığı konsensusçuluk durumu ile örtüşür bir yaygınlık kazandığı görülmektedir.

Yarattığı anlam alanı açısından bir sorun taşıyan bu kavramın açıklanması için önce edebiyat sözcüğü üzerinde durmak gerekmektedir. Sözcüğün, özellikle 19. Yüzyılda Tanzimat Dönemi’nde kullanılmaya başlandığını ve zamanla dört farklı karşılık edindiğini belirten Rauf Mutluay, bu alanları edebiyat sanatı, edebiyat tarihi, edebiyat tekniği ve edebiyat dersi olarak açıklamakta, bir sanat biçimi olarak edebiyatı ise söz ve yazı ile güzel sanat eserleri yaratma yolu olarak tanımlamaktadır (Mutluay, 1970, s. 8). İngilizce’de *literature* olarak kullanılan sözcüğün Oxford Sözlüğü’ndeki birincil tanımı “olay, düşünce, duygu ve imgelerin biçimlendirilmesi sanatı” olarak verilmektedir ve Türkçe’de yazın sözcüğü ile karşılanmaktadır (Literature, 1990, s. 1002). Edebiyat bu iki açıklamada da görüldüğü gibi bir sanatsal yaratım biçimine karşılık gelmektedir. Orhan Pamuk (2011, s. 27-28), E.M. Forster’in aynı adlı kitabını işaret ederek, bu yaratımın bir alt dalı şeklinde “Roman Sanatı” kavramını da benzer bir amaçla kullanmaktadır.

Bir sanat ürünü olarak edebiyat, yazı işini kendine uğraş edinmiş, bu amaçla farklı türlerde yaratılar ortaya koyan, metinler tasarlayan, bunları geliştiren ve kurgulayan kişiler tarafından oluşturulan bir eyleme karşılık gelmektedir. Edebiyat turizmi kavramının kullanımındaki sorun da buradan doğmaktadır. Çünkü edebiyat, yazarın

yaratım aşamasının sonucunda ortaya çıkan ve okurların erişimine sunulmuş, kitap veya dergi biçimindeki yayınların içeriğini işaret etmektedir. Bu içeriklerde yazarlar, bir duyguyu, bir olayı, bir durumu doğrudan okurların imgelemine yönelik olarak aktarmaya çalışmaktadırlar. Edebiyat turizmi kavramı ise, edebiyatı sanat boyutunun dışına çıkarıp nesneleştirme riski taşımakta, turizmde bir araç olarak edebiyatın kullanımı algısını yaratmaktadır.

Bu durumun anlaşılması için, ikinci aşamada turizmde kullanılan adlandırmalara değinmek gerekmektedir. Turizm alanındaki kavramsallaştırmaların “Turizm” sözcüğünün önüne ve ardına eklenen belirteçlerle bir anlam alanı, bu alanlar yoluyla bir sınıflandırma kazandığı görülmektedir. Turizm olgusu, turizm paradigması gibi tamlamalar turizmin içindeki olguya, turizmin içindeki paradigmaya işaret ederken, turizm coğrafyası, turizm pazarlaması gibi sınıflandırmalar, turizm içindeki coğrafya araştırmalarını, turizm içindeki pazarlama yöntemlerini belirtmektedir. Bu yönde yapılan eklemelerde kullanılan kavramlar oldukça geniş boyutludur, bir yaklaşım veya disiplin ile ilişkilidir.

Turizm sözcüğünün öncesine eklenen belirteçler turizm türlerini sınıflandırmakta ve bu yönde iki tür belirteç kullanılmaktadır. Kültürel turizm, yaratıcı turizm, alternatif turizm gibi tamlamalarda geçen kavramların da anlam boyutu geniştir ve bu kavramların turizmle ilişkisi “kültürel olan nedir, yaratıcı olan nedir, alternatif olan nedir” soruları ile başlayıp söz konusu oluşu açıklamaya ihtiyaç duyar. İkinci tür eklemelerde kullanılan belirteçler doğrudan amaca yönelik turizm türlerini karşılar. Her ne kadar bu eklentiler de kendi kapsamında bir açıklama gerektirseler de, doğrudan kullanımlarıyla da bir anlam alanı yaratırlar. Örneğin sağlık turizmi denildiğinde sağlık için yapılan, sağlık amacıyla yapılan turizm etkinlikleri, kış turizmi denildiğinde kış aylarında yapılan turizm etkinlikleri anlaşılmalıdır. Bu genel düzeyin ardından sağlık turizminin veya kış turizminin hangi alt bileşenler üzerinden gerçekleştirildiği belirlenmektedir. Sonuçta turizm sözcüğünün öncesindeki belirteçler ya kavramları ya da amaçları vurgulayarak bir sınıflandırma sağlamaktadırlar.

Edebiyat turizmi kavramı da, bu doğrultuda, belirli bir amaca yönelik olarak yapılan turizm türleri içinde yer almaktadır. Edebiyat için yapılan turizm, edebiyat amacıyla yapılan turizm şeklinde açıklanan bu kavram, sözcüğün tanımı ile bağlantılı olarak, edebiyatı oluşturan kişilerin gerçekleştirdiği, yani yazarlarca yapılan bir turizm etkinliğine karşılık gelmekte ve bu hâliyle turizm kapsamında kısıtlı bir anlam

taşımaktadır. Birkaç örnek üzerinden bu durum şöyle açıklanabilir. İlk örnek olarak Laurence Sterne'in 1768 tarihinde yayımlan *Duygu Yolculuğu* kitabındaki tespiti belirtilebilir. Yazar, yaşadığı dönemde üç amaca yönelik olarak seyahatler gerçekleştirildiğini, seyahat edenlerin tipolojisi açısından altı tür olduğunu vurguladığı kitabında, kendini bir "Duygu Gezgini" olarak yedinci bir türe yerleştirmiş ve Fransa ile İtalya'ya yaptığı yolculuğunu gezi yazıları boyutundan çıkarıp izlenimleriyle insanlarla olan ilişkilerini birleştirdiği bir eser vermiştir (Sterne, 1999). Sterne'in yolculuğu, böylelikle iki cildini tamamlayabildiği bu kitabın doğmasını sağlamıştır. Goethe (2018, s. 46), 1786-1787 yılları arasında yaptığı ilk İtalya seyahatinde yanına taslakları üzerinde çalışabilmek için *İphigene* oyununu aldığına; Rousseau (2011, s. 13) ise 1776 tarihli *Yalnız Gezerin Hayalleri* adlı kitabını, yaşlılık döneminde Paris'ten uzaklaşıp İsviçre'de geçirdiği günlerde sadece kendi hayallerini beslemek amacıyla yazmaya karar verdiğine değinmektedir. Daha yakın tarihli bir örnek de, Ernest Hemingway'in genç bir muhabir olarak 1922 yılında çalıştığı gazeteyle İstanbul'dan yazdığı yazılar (King, 2016, s. 18), 1923-1938 yılları arasında İspanya'ya yaptığı kısa süreli seyahatlerden edindiği deneyimler ve izlenimler sonucunda yazdığı *Güneş de Doğar ve Çanlar Kimin İçin Çalıyor* romanlarıdır (Herlihy-Mera, 2012, s. 93). Orhan Pamuk da, Kars'ta geçen Kar romanı için şehre, gazeteci sıfatıyla yolculuklar yaptığını, böylelikle romanın kurgusuna şehrin dokusunu yansıtabildiğini belirtmektedir. Yazarın, Masumiyet Müzesi romanındaki müzeleri kitap içeriğine aktarabilmek için de Avrupa başta olmak üzere yurt dışına geziler yaptığı anlaşılmaktadır.

Bu örneklerin de gösterdiği gibi, edebiyat turizmi kavramı yazarların eserlerini oluşturma sürecinde, değişik amaçlarla yaptıkları seyahatlere karşılık gelmektedir. Seyahat edilen bölgedeki izlenimler, orada edinilen deneyimler yazarları yeni eserler yaratmaları için beslemekte, üzerinde çalıştığı esere de kaynaklık etmektedir. "Turist olarak yazar" durumunu karşılayan edebiyat turizmi kavramının sadece profesyonel yazarları kapsamadığını da belirtmek gerekmektedir. Günümüzde gittikçe yaygınlaşan, gezi edebiyatı kapsamında içerikler oluşturan blog yazarları ve yazarlık atölyelerine katılmak için farklı şehirlere yapılan seyahatler de bu alana eklenebilir. Bu açıklamalar ışığında, edebiyat turizmi kavramı, sadece boş zamana bağlı gerçekleşen bir turizm etkinliği olmayıp, yazarların yaratım süreçlerinin bir aşamasını oluşturmaktadır.

Turistlerin, müze ve sergilerdeki ünlü tabloları, ünlü ressamın müze-evlerini ve atölyelerini görmek amacıyla gerçekleştirdiği ziyaretler resim turizmi olarak

tanımlanmadığı gibi, ana unsuru edebiyat sanatı olan bu türün de geniş çerçevede edebiyat turizmi şeklinde kullanılmasının yerinde olmadığı görülmektedir. Bu durum, edebiyat sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak belirtilen “yazın” sözcüğü kullanıldığında daha da keskin bir görünüm sunmaktadır. Yazın turizmi denildiğinde, yukarıda açıklanmaya çalışılan ve “turist olarak yazar” şeklinde vurgulanan durum net bir şekilde açığa çıkmakta, yazın için yapılan, yazma eylemi ile ilişkili bir turizm türü anlamı oluşmaktadır.

Edebiyat-turizm ilişkisinin yazarlarla ilişkili mekânlar ve eser içerikleriyle bağlantılı turlar üzerinden geliştirildiği, bu şekilde turistlere sunulduğu düşünüldüğünde edebiyatla ilişkili öğeleri işaret eden “edebi” sözcüğü (Mutluay, 1970, s. 7) sağladığı geniş anlam alanı ile bu ilişkiyi daha uygun olarak belirtmektedir. Edebiyatla ilişkili turizm, edebiyatla/yazı sanatıyla ilişkili yerleri/öğeleri görmek amacıyla yapılan turizm, anlamına karşılık gelen edebi turizm ve edebi turist kavramları bu açıdan daha anlamlı bir çerçeve sağlamaktadır. İngilizce alanyazında da kavramın *literary tourism* ve *literary tourist* şeklinde kullanıldığı, *literary* sözcüğünün de Türkçede edebi sözcüğü ile karşılandığı düşünüldüğünde, edebi turizm kavramının bu alandaki çalışmalarda tercih edilmesinin daha yerinde olacağı görülmektedir. Bu araştırmada da, açıklanan durumdan kaynaklı olarak, edebi turizm kavramı kullanılmıştır.

5.2. Sonuç

Sonuç bölümünde öncelikle araştırma akışının ana hatları vurgulanmakta, sonra araştırmanın amaçları ve değerlendirme aşamaları bağlantısı üzerinden açıklamalar sunulmaktadır. Edebi turizmde eser odaklı araştırmaların yürütülebilmesi için bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada ilk olarak edebiyatın farklı disiplinlerde bir kaynak olarak değerlendirildiğinin üzerinde durulmuştur. Edebiyatın turizmle ilişkisinin, Türkiye’de akademik açıdan ne şekilde ele alındığının anlaşılması için mevcut araştırmalar incelenmiş, bu inceleme sonucunda araştırmaların yazarlarla bağlantılı mekânlara yöneldiği, eserler açınsındansa öneriler sunulduğu tespit edilmiştir. Eserlerin edebi turizm araştırmalarında değerlendirilmesi yönünde alanyazında bir boşluk olduğu görülmüştür. Bu boşluktan hareketle, araştırma problemi eserlerin edebi turizmde nasıl kullanılabileceği sorusu üzerinden oluşturulmuştur. Eser incelemesi yolu ile bu soruna yönelik bir çözüm getirilmesi amaçlanmış, yazarların eserleri ile edebi turizme nasıl kaynaklık edebileceği anlaşılmaya çalışılmıştır.

İkinci aşamada, edebi turizmin bileşenlerinin anlaşılması için kapsamlı bir alanyazın taraması gerçekleştirilmiştir. Bu tarama sonucunda edinilen bilgiler, betimsel bir çerçeve oluşturularak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma edebi turizmin iki boyutu bulunduğunu göstermektedir. Edebi turizme doğrudan kaynak sağlayan yazarlar ve eserler araştırmaların ana çalışma alanını oluşturmaktadır. Edebi kaynakların bu aşamada turistik bir ürün şeklinde sunulduğu veya özel ilgiye yönelik olarak geliştirildiği görülmektedir. İkincil çalışma alanı ise edebiyat temalı, geniş katılıma uygun etkinliklerdir. Bu tür etkinlikler aracılığıyla, özellikle kırsal veya küçük ölçekli yerleşimlerde turizm ekonomisi aracılığıyla sürdürülebilir bir kalkınma sağlanmaktadır.

Araştırmanın üçüncü bölümü ise eser odaklı bir yaklaşım geliştirmek için tasarlanan araştırma modelini ele almaktadır. Bu model doğrultusunda, önce araştırma bölgesi ve araştırma kaynakları belirlenmiştir. Araştırma bölgesi olarak tarihsel açıdan edebiyatın ve kitap ticaretinin Türkiye'deki merkezi olduğu görülen İstanbul seçilmiştir. Araştırma kaynaklarını oluşturan yazarların seçiminde ise, İstanbul'da yazara yönelik bir edebi mekân bulunması temel ölçüt olarak kullanılmış, alanyazında yapılan öneriler de dikkate alınmıştır. Bu ölçütler üzerinden Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik Abasıyanık ve Orhan Pamuk'un eserlerinin araştırmanın çalışma kümesini oluşturması kararlaştırılmıştır.

Belirlenen yazarların eserlerine yönelik bir ön inceleme yapıldığında, roman ve öykü türünden oluşan ve konusu İstanbul'da geçen 75 kitaplık bir veri seti geliştirilmiştir. Bu veri setinin incelenmesi sürecinde bir doküman analizi türü olan içerik analizi yöntemi esas alınmıştır. İçerik analizi kategoriler üzerinden yürütülen bir işleyişe sahiptir. Bu doğrultuda, seçilen bir örnek eser üzerinden ilçe, semt gibi adların kodlandığı Yer kategorisi, insan etkileşiminin görüldüğü farklı düzeyde mekânların kodlandığı Mekân kategorisi, tarihi ve anıtsal özelliği bulunan yapıların kodlandığı Yapı kategorisi, şehrin doğasına ait unsurların kodlandığı Doğa kategorisi adı altında, dört değerlendirme başlığı oluşturulmuştur. Kategorilerin belirlenmesi ile veri setindeki eserler okunarak, oluşturulan veri tabanı dosyasına ait olduğu kategoriye göre yerleştirilmiş, tekrarlayan unsurlar da aynı şekilde veri tabanına işlenmiştir. Araştırma modelinin ikinci aşamasında ise, erişilen verilerin analiz edilmesinde rehberlik etmesi amacıyla coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılması kararlaştırılmıştır.

Bulgular ve değerlendirme aşamalarının anlatıldığı dördüncü bölümde, önce yazarlar ve hangi eserlerin incelendiğine yönelik bilgiler sunulmuş, sonrasında içeriklerde

bir koordinat bilgisi veren Yer, Mekân ve Yapı kategorilerindeki bulguları ortaya koymak amacıyla ArcGIS© programı üzerinde nokta haritaları oluşturulmuştur. Yapı kategorisinde tekrarlayan ögeler göz önüne alınarak yoğunluk haritaları da geliştirilmiş, tüm kategorilere ait bulgular listeler şeklinde verilmiştir. Araştırmanın analiz sürecini oluşturan değerlendirme bölümünde ise ortaya çıkan haritalar ve listeler yorumlanarak, edebi turizmde eser içeriklerinin kullanımına yönelik bir model geliştirilmiştir.

Değerlendirme sonucunda geliştirilen bu model, bağlamlar üzerinden eserlerin edebi turizme kaynaklık edebileceğini göstermektedir. Dört yazarın, İstanbul'a yönelik eserleri kapsamında açığa çıkan bağlam grupları şunlardır:

- Coğrafi Bağlam
- Tarihsel Bağlam
- Mekânsal Bağlam

Coğrafi bağlam, edebi turizmde bir bölgenin çevresel unsurlarının, özellikle manzara sunumları yoluyla turistlere gösterilmesini sağlamaktadır. Tarihsel bağlam, eser içeriklerinde bölgenin geçmişine ait yerlere odaklanmakta, bu yerleri edebi turizm açısından anlamlı kılmaktadır. Mekânsal bağlam ise, hem tarihi ve anıtsal yapıları, hem de günlük hayatın geçtiği mekânları edebiyat aracılığıyla öne çıkarmakta ve yürüyüş rotaları belirlenmesinde temel teşkil etmektedir. Değerlendirme bölümünün sonunda bu üç bağlam üzerinden İstanbul'a yönelik bir tur tasarımı örneği geliştirilmiştir. Tur rotası geliştirilmesi için tarihi ve mekânsal bağlamın gelişkin olduğu Fatih ve Beyoğlu ilçelerini kapsayan 8 bölge tespit edilmiştir. Haliç ve Boğaz manzaraları sunan 3 nokta ile de coğrafi bağlam kullanılmıştır. Yürüyüş rotası boyunca, belirlenen bu bölgelerde toplam 45 farklı öge örnek olarak seçilmiştir.

5.3. Öneriler

Kaczmarek'in (2020) bir başlangıç ve bitişi bulunan yürüyüş rotası biçimine de uygun olarak tasarlanan bu örneğin yanı sıra, ikinci biçime karşılık gelecek şekilde, Bulgular bölümünde her bir yazar için ortaya konulan mekân ve yapı haritalarının doğrudan kullanımı ile şehir içinde bir keşif deneyimi sağlayan, yaratıcı turizmle de örtüşür biçimde, yürüyüşler yapılabilir. Üçüncü biçime yönelik olarak da şehir içinde yapılan yürüyüşler esnasında karşılaşılan mekânların sunulan listelerin içeriğinde olup olmadığı anlaşılabilir. İlgili bölümde açıklandığı gibi bu üçüncü aşamanın edebi turizm alanının dışına taşıdığı unutulmamalıdır.

Araştırma bölgesinin İstanbul olarak seçilmesi, bu kapsamda dört yazara ait 75 eserdeki içeriklerin sunduğu veri gruplarının hacmi ve haritaların oluşturulması sırasında koordinat verilerine ulaşmanın -özellikle mekânlar açısından- yarattığı zorluk, erişilen verilerin değerlendirilmesinde ve sonuçta üç bağlamın geliştirilmesinde bir fırsat da sunmuştur. Araştırma bölgesinin gelişkin yapısı, değerlendirmenin de belirgin bir biçimde yapılmasını sağlamıştır. İstanbul özelinde belirtilen bağlamlar birbiri içine geçmiş, katmanlı bir yapı göstermektedir. Ancak bu üç bağlam, kırsal bölgelerde, küçük ölçekli yerleşimlerde, yatay düzlemde birbirlerine bitişik olarak da değerlendirilebilir ve edebi turizm açısından geliştirme modeli olarak kullanılabilir. Örneğin eserde geçen, farklı yerlerde bulunan bir dağ veya nehir, yıkık bir kale veya berber dükkânı söz konusu yerde eserler aracılığı ile yeniden canlanabilmekte ve o bölgenin turizm çekiciliklerine katkı sunabilmektedir. Çoğul bir incelemenin yanında bir yazarın tek kitabı da bu yaklaşımla incelenip, edebi turizm açısından kullanıma uygun hâle getirilebilir. Edebi tür olarak roman ve öykülerin yanında şiirler de bu şekilde analiz edilebilir, örneğin İstanbul üzerine yazılmış şiirler bir arada bu model ile değerlendirilebilir. Bu bağlam analizi aynı zamanda, edebi kaynaklar açısından yapılmış kapsamlı bir araştırma sonucunda, bir bölgenin edebi turizm potansiyelinin anlaşılmasında da sistematik bir araç olarak kullanılabilir.

Veri tabanının oluşturulmasında koordinat bilgilerine odaklanmış bir ölçüt ile geliştirilen üç temel kategorinin harita ve listeler aracılığıyla değerlendirilmesi bu araştırma sonucunda üç bağlamı açığa çıkarmış olsa da, tekil eserler üzerinden yapılacak bir planlamada bir dördüncü bağlam olduğu unutulmamalıdır. Eser içeriklerinde bulunan, yeme-içme ve eğlence kültürü, halk hikâyeleri, atasözleri, el sanatları, zirai uğraşlar gibi unsurlar kültürel bağlam kapsamında, özellikle devingen kentlerden çok yerel kimliklerin belirgin olduğu bölgeleri anlatan eserlerin incelenmesinde diğer üç bağlamla birlikte göz önüne alınmalıdır. Değişik dönemlerde, farklı yazarlarca bir bölgeyi anlatan, kültürel dokunun yazarların gözünden aktarıldığı gezi yazıları, yerel kimliklerin edebi turizmde kullanımı için bu aşamada önemli katkı sağlayabilir. Yerel yazarların edebi turizmin aracılığıyla tanıtılabilme imkânı da kültürel bağlamın bir diğer bileşenini oluşturmaktadır. Sonuç olarak, edebi turizmde eser odaklı bir yaklaşım oluşturma amacıyla yürütülen bu araştırmanın yukarıda geliştirilen bağlamsal analiz ile örtüştüğü, bu modelin edebi turizmde eserlere yönelik yeni araştırmalarda kullanılmasının uygun olduğu söylenebilir.

Bir dış yorum olarak roman, kurgu türündeki edebi metinlerin, görünür olanı göstermek üzere yazılmadıklarını belirtmek yerinde olacaktır. Yazarlar, eserlerinde karakter, mekân, imge ve olay örgüsünü okurun algısını görselleştirme amacıyla kurgular. Bu algıyı canlandırarak, kitabın içeriği kadar dış çevreye de, görünür olana da bir anlam katar, yeni bir değer kazandırır. Araştırma bölgesi olarak İstanbul'un belirlendiği eser odaklı bu edebi turizm araştırmasına, incelenen eserlerdeki İstanbul'un baştanbaşa değiştiği, birçok verinin yok olduğu türünde bir karşı yorum yapılabilir. Söz konusu yorum Tanpınar'ın *Beş Şehir* kitabını yazarken benimsediği kentte geçmişe ilişkin genel bir manzara görmek, nostaljik bir bakışla kenti izlemek ise Ahmet Mithat'ın *Müşahadat* kitabından en başta alıntılanan bölümdeki kayıkçıların, bahçıvanların, hamalların, madrabaz alıcıların Eminönü'nde görülmesi elbette beklenemez. Ancak bu alıntı ile aynı bölgenin günümüzdeki hareketliliğinin İstanbul'un yaşam kültürünün devamlılığını göstermesi açısından önemi ortaya çıkar. Bu devamlılığın bir diğer göstergesi olarak da, günümüzde büyük tur gemilerinin yanaştığı Galata Port'un, 19. yüzyıl sonlarında henüz Tophane Rihtımı inşa edilmeden önce, kıyıya yakın demirleyen gemilerden sandalcılar tarafından taşınan yabancıların şehre ayak bastığı yer olduğu da vurgulanmalıdır.

İncelenen eserlerdeki kapalı mekânların da büyük bir kısmı günümüzde bulunmasa bile, kentte buldukları konum bilindiği sürece yazarların birer anlatı unsuru şeklinde bize aktardığı bu mekânlar, okurun algısı üzerinden yeniden yaratılabilir. Manzara ve mekân algısının yanı sıra, incelenen yazarlar içinde en erken tarihli eserleri vermiş Gürpınar'ın adını andığı 84 sokak ve caddenin 72 tanesinin bu araştırma ile günümüzde de var olduğunun tespit edildiği, geri kalan 12 sokağın konumlarının ise bir kültür tarihi araştırması ile ortaya çıkarılabileceği düşünüldüğünde İstanbul'un edebi turizm kaynaklarının yeterince zengin biçimde yeni araştırmacıları beklediği açıktır. Tanpınar'ın bugün bile geçerliliğini sürdüren cümlesiyle bu araştırmayı tamamlamak yerinde olacaktır: "İstanbul, büyük mimari eserlerin olduğu kadar küçük köşelerin, sürpriz peyzajların da şehridir. Hatta iç İstanbul'u onlarda aramalıdır..."

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

- Abasıyanık, S.F. (1975). *Havuz Başı-Son Kuşlar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, S.F. (1982). *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, S.F. (1993). *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, S.F. (1994). *Semaver-Sarnıç*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, S.F. (1998a). *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, S.F. (1998b). *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, S.F. (2000). *Alemdağ'da Var Bir Yılan-Az Şekerli*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, S.F. (2012). *Kayıp Aranıyor*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S.F. (2019). *Kumpanya*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S.F. (2020). *Medarı Maişet Motoru*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (1945). *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*. İstanbul: Hilmi Kitabevi.
- Gürpınar, H. R. (1968). *Tutuşmuş Gönüller*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Gürpınar, H. R. (1973). *Ölümler yaşıyor mu?*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Gürpınar, H. R. (2000). *Can Pazarı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2005). *Billur Kalp*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2006). *Namumlu Kokotlar*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2012). *İnsan Önce Maymun muydu?*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2014). *Şıpsıvdi*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015a). *Hayattan Sahifeler*. İstanbul: Papersense Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015b). *İki Hödüğün Seyahati*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015c). *Toraman*. İstanbul: Papersense Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015d). *Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu*. İstanbul: Papersense Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015e). *İffet-Mutallaka*. İstanbul: Papersense Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015f). *Nimetsinas*. İstanbul: Papersense Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015g). *Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015h). *Cehennemlik*. İstanbul: Papersense Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015ı). *Son Arzu*. İstanbul: Papersense Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015i). *Tebessüm-i Elem*. İstanbul: Papersense Yayınları.

- Gürpınar, H. R. (2015j). *Öldüren Öpücük*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015k). *İki Hödüğün Seyahati*. İstanbul: Özgür Yayınları
- Gürpınar, H. R. (2015l). *Kokotlar Mektebi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2015m). *Hayattan Sahifeler*. İstanbul: Papersense Yayınları
- Gürpınar, H. R. (2016). *Meyhanede Kadınlar*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2017a). *Deli Filozof*. İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2017b). *Cadı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2017c). *Dirilen İskelet*. İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2017d). *Kesik Baş – Utanmaz Adam*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2017e). *Şeytan İşi*. İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2017f). *Kadınlar Vaizi*. İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2017g). *Mezarından Kalkan Şehit*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2017h). *Kaderin Cilvesi*. İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2018a). *Bir Muadele-i Sevda*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2018b). *Ben Deli miyim?*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2018c). *Hakka Sığındık*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Gürpınar, H. R. (2019a). *Efsuncu Baba*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gürpınar, H. R. (2019b). *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gürpınar, H. R. (2019c). *Şık*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gürpınar, H. R. (2019d). *Gulyabani*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gürpınar, H. R. (2019e). *Efsuncu Baba*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gürpınar, H. R. (2019f). *Melek Sanmıştım Şeytani*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gürpınar, H. R. (2019g). *Gönül Ticareti*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gürpınar, H. R. (2019h). *Hazan Bülbülü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2019ı). *Sevda Peşinde*. İstanbul: Can Yayınları.
- Pamuk, O. (2012). *Benim Adım Kırmızı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2013a). *Kara Kitap*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2013b). *Sessiz Ev*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2013c). *Cevdet Bey ve Oğulları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2014a). *Beyaz Kale*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2014b). *Masumiyet Müzesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2020a). *Kafamda Bir Tuhaflık*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Pamuk, O. (2020b). *Kırmızı Saçlı Kadın*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1974). *Huzur*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Tanpınar, A. H. (1995). *Mahur Beste*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1999a). *Beş Şehir* (2 b.). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1999b). *Sahnenin Dışındakiler*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1999c). *Hikâyeler*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1999d). *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2009). *Aydaki Kadın*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Araştırma Kaynakçası

- Cities of Literature*, (2022). Mayıs 20, 2022 tarihinde Cities of Literature: <https://www.citiesoflit.com/> adresinden alındı.
- Acar, K. (2019). *Turizm Tanıtım Broşürlerini Edebiyat Bağlamında Analizi*. Batman Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ahmet Mithat. (2018). *Müşâhedât*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aliağaoğlu, A., & Narlı, M. (2012). Edebî Miras Turizmi ve Türkiye’de Edebi Mekânlar. *Bilig*(60), 1-18.
- Anar, T. (2020). *Huzur Atlası*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Andersen, H.-C., & Robinson, M. (2002a). Literature and the Creation of Touristic Spaces. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts* (s. 1-33). London: Continuum.
- Andersen, H.-C., & Robinson, M. (Dü). (2002b). *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts*. London: Continuum.
- Anderson, J., & Smith, K. (2019). Attuning to the affective in literary tourism: Emotional states in Aberystwyth, Mon Amour. *Tourism Geographies*, 1-22. doi:<https://doi.org/10.1080/14616688.2019.1674372>
- Arcos-Pumarola, J., Marzal, E. O., & Llonch-Molina, N. (2018). Literary urban landscape in a sustainable tourism context. *Journal of Studies and Research in Human Geography*, 12(2), 175-189.
- Armağan, Y. (2013). Türk Edebiyatında Sait Faik İmgesi. *Sait Faik Abasıyanık*. içinde Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Atbaş, Z. (2012). Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 41, s. 263-264). içinde İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı.

- Auge, M. (2017). *Yok-Yerler*. (T. Ilgaz, Çev.) İstanbul: Daimon Yayınevi.
- Bachelard, G. (2012). *Düşlemenin Poetikası*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: İthaki.
- Bachelard, G. (2020). *Mekânın Poetikası*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Baleiro, R., & Quinteiro, S. (2018). *Key Concepts in Literature and Tourism Studies*. Lisboa: Universidade de Lisboa.
- Baleiro, R., & Quinteiro, S. (2019). A small place, by Jamaica Kincaid: envisioning literary tourism in Antigua. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 17(6), 676-688.
- Baraw, C. (2017). Hawthorne, a Pilgrimage to Salem, and the Poetics of Literary Tourism. *Canadian Review of American Studies*, 47, 76-111.
- Barke, M. (2002). 'Inside' and 'Outside' Writings on Spain: Their Relationship to Spanish Tourism. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Text* (s. 80-104). London: Continuum.
- Barnard, R. (2002). Tourism Comes to Haworth. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Text* (s. 143-154). London: Continuum.
- Barthes, R. (2016). *S/Z*. (S. Ö. Kasar, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Barthes, R. (2021). *Eiffel Kulesi ve Açılış Dersi*. (M. Rifat, & S. Rifat, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bek, K. (2000). Hüseyin Rahmi Gürpınar - Önsöz. *Eşkiya İninde* (s. 7-20). içinde İstanbul: Özgür Yayınları.
- Berkove, L. (2002). The Two Mark Twains as Tourists. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Text* (s. 191-207). London: Continuum.
- Bidaki, A. Z., & Hosseini, S. H. (2014). Literary Tourism as a Modern Approach for Development of Tourism in Tajikistan. *Journal of Tourism & Hospitality*, 3(120).
- Blaer, M. (2019). Reimagining Emulative Journeys: From Classical Texts to Contemporary Travel Writing in the Digital Age. I. Jenkins, & K. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 73-82). Oxfordshire, UK: CABI.

- Booth, A. (2004). The Real Right Place of Henry James: Homes and Haunts. *The Henry James Review*, 25(3), 216-227.
- Brown, L. (2016a). Tourism and Pilgrimage: Paying Homage to Literary Heroes. *International Journal of Tourism Research*, 18, 167-175.
- Brown, L. (2016b). Treading in the footsteps of literary heroes: an autoethnography. *EJTHR*, 7(2), 135-145.
- Buell, L. (1989). The Thoreauvian Pilgrimage: The Structure of an American Cult. *American Literature*, 61(2), 175-199.
- Busby, G., & Ekaterina, S. (2013). Literary Tourism in Context: Byron and Newstead Abbey. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 4(3), 5-45.
- Busby, G., & Hambly, Z. (2000). Literary tourism and the Daphne du Maurier Festival. *Cornish studies*, 8, 197-212.
http://plymouth.academia.edu/GrahamBusby/Papers/10090/Literary_Tourism_and_the_Daphne_du_Maurier_Festival adresinden alındı
- Busby, G., & Klug, J. (2001). Movie-induced tourism: The challenge of measurement and other issues. *Journal of Vacation Marketing*, 7(4), 316-332.
- Busby, G., & O'Neill, K. (2006). Cephallonia and Captain Corelli's Mandolin: The influence of literature and film on British visitors. *Acta Turistica*, 18(1), 30-51.
- Busby, G., Brunt, P., & Lund, J. (2003). In Agatha Christie country: Resident perception of special interest tourism. *Tourism*, 51(3), 287-300.
- Busby, G., Korstanje, M., & Mansfield, C. (2011). Madrid Literary Fiction and the Imaginary Urban Destination. *Journal of Tourism Consumption and Practice*, 3(2), 20-37.
- Canavan, B. (2019). Tourism-in-literature: Existential comfort, confrontation and catastrophe in Guy De Maupassant's short stories. *Annals of Tourism Research*, 78, 1-10.
- Carson, S., Hawkes, L., Gislason, K., & Cantrell, K. (2017). Literature, tourism and the city: writing and cultural change. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 15(4), 380-392.
- Carson, S., Hawkes, L., Gislason, K., & Martin, S. (2013). Practices of literary tourism: an Australian case study. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(1), 42-50.

- Cassell, G. (2016). Literary Festival Tourism in Montserrat. *Caribbean Quarterly*, 62(2), 248-263. doi:10.1080/00086495.2016.1203181
- Charapan, N., & Mikulich, H. (2019). 'Magic Realism' of Vilnius: Conceptualization of Literary Tourist Gaze Based on Tales of the Old Vilnius by Max Frei. *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 15-27). içinde Oxfordshire: Cabi.
- Chiang, C. (2004). Novel Tourism: Nature, Industry, and Literature on Monterey's Cannery Row. *Western Historical Quarterly*, 35(3), 309-329.
- City of Literature*. (2022). Mayıs 20, 2022 tarihinde Wikipedia The Free Encyclopedia: https://en.wikipedia.org/wiki/City_of_Literature adresinden alındı
- Cohen-Hattab, K., & Kerber, J. (2004). Literature, Cultural Identity and the Limits of Authenticity: A Composite Approach. *International Journal of Tourism Research*, 6, 57-73.
- Cormack, P., & Fawcett, C. (2002). Cultural Gatekeepers in the L.M. Montgomery Tourist Industry. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Text* (s. 171-190). London: Continuum.
- Cosma, S., Pop, C., & Negrusa, A. (2007). Should Dracula Myth be a Brand to Promote Romania as a Tourist Destination? *Interdisziplinäre Management Forschung* 3 (s. 39-56). Pforzheim: Fachschule Pforzheim, Hochschule fuer Gestaltung, Technik und Wirtschaft.
- Covery, M. (2011). *Psikocoğrafya: Londra Yazıları*. (S. Serezli, Çev.) İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Culler, J. (2009). Turizmin Göstergesbilimi. (E. Ünal, Dü.) *Cogito*(59), 95-112.
- Çağın, Ş. (2019). Şehirlerin Cinsiyeti ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Kadın Şehirleri. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 407-422.
- Çelik, Z. (2017). *Değişen İstanbul: 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti* (3 b.). (S. Deringil, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çevik, S. (2017). Kültürel Miras Kapsamında Edebiyat Turizmi Deneyimi: Sait Faik'in İzinde Otoetnografik bir Çalışma. *Turkish Studies*, 12(29), 151-168.
- Çevik, S. (2018a). Interpretation of Author-Related Literary Tourism Sites: Evidence from Three Sites in Turkey. *Journal of Tourism Research*, 118-136.
- Çevik, S. (2018b). Kurgusal Mekânlarda Edebiyat Turizmi Deneyimi: Masumiyet Müzesi Örneği. *SDÜ Art-e*, 11(22), 302-337.

- Çevik, S. (2018c). Sarı Yazma Diyarında Bir Edebiyat Turizmi Mekânı: Rıfat Ilgaz Kültür ve Sanat Evi. *II. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi* (s. 167-179). Şanlıurfa: Türkbilim.
- Çoruh, S. (1960). *Turizm Bilgi ve Terbiyesi*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Dann, G. M. (2002). La Serrenissima: Dreams, Love and Death in Venice. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Text* (s. 234-278). London: Continuum.
- De Amicis, E. (2021). *İstanbul (1874)*. (B. Akyavaş, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Değerliyurt, M., & Çabuk, S. N. (2015). Coğrafyayı Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Tanımlamak. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 33, 37-48.
- Demirer, D. (2015). *Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği Kapsamında Edebiyat Turizminin Yönetici ve Tüketici Perspektifinden Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma*. Düzce Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği ABD. Düzce: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Donaldson, C., Gregory, I. N., & Murrieta-Flores, P. (2015). Mapping 'Wordsworthshire': A GIS Study of Literary Tourism in Victorian Lakeland. *Journal of Victorian Culture*, 20(3), 287-307.
doi:http://dx.doi.org/10.1080/13555502.2015.1058089
- Driscoll, B. (2015). Sentiment Analysis and the Literary Festival Audience. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 29(6), 861-873.
doi:http://dx.doi.org/10.1080/10304312.2015.1040729
- Driscoll, B. (2016). Local places and cultural distinction: The booktown model. *European Journal of Cultural Studies*, 21(4), 401-417.
- Earl, B. (2008). Literary Tourism: Construction of value, celebrity and distinction. *International Journal of Cultural Studies*, 11(4), 401-417.
- Ecevit, Y. (2004). *Orhan Pamuk'u Okumak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Edwards, J. (2017). 'The Land to Forget Time': tourism, caving and writing in the Derbyshire White Peak. *Landscape Research*, 42(6), 634-649.
- Eichhammer, B. (2016). Topographies of Detection: Literary Tourism, English Heritage and the Making of Agatha Christie Country. I. Habermann, & D. Keller (Dü)

- içinde, *English Topographies in Literature and Culture* (s. 134-157). Leiden: Brill.
- Erkoçi, I. (2016). Ismail Kadare as tourist attraction. *Dos Algarves: A Multidisciplinary e-Journal*, 28, 1-12. doi:10.18089/DAMeJ.2016.28.1
- Ernest Mamboury 1878-1953. (2017, 5 19). *Galatasaray Lisesi'nde Sıradışı Bir Öğretmen Sergisi*. İstanbul: Galatasaray Lisesi, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü. http://archivis.ifea-istanbul.net/files/original/1919/mamboury_catalogue-ilovepdf-compressed.pdf adresinden alındı
- Ertop, K. (1994). Abasıyanık, Sait Faik. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 1, s. 5-6). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Erünsal, İ. E. (2015). İstanbul'da Kitap Ticareti ve Sahaflar. *Büyük İstanbul Tarihi* (Cilt 7, s. 614-632). içinde İstanbul: İSAM. <https://istanbultarihi.ist/assets/uploads/pdf/istanbulda-kitap-ticareti-ve-sahaflar-293.pdf> adresinden alındı
- Evans, N. (2018). The book, the tourist and the corpse in the garden: object lessons from Julian Barnes' Flaubert's Parrot and Michel Houellebecq's La Carte et le Territoire. *Textual Practice*, 1-26. doi:10.1080/0950236X.2018.1518925
- Evgenia, A. (2015). *On a Quest for Authenticity to an Imaginary Place: A Narrative Analysis of the Experiences of British Literary Tourists*. Finlandiya: University of Lapland.
- Eyyuboğlu, B. B., & Aktaş, S. G. (2016). Sosyal Bilimler ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Uygulamaları Kesişiminde Mekân Kavramı. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 103-116.
- Fairer-Wessels, F. A. (2010). Young Adult Readers as Potential Consumers of Literary Tourism Sites: A Survey of the Readers of two of the Dalene Mathee Forest Novels. *Mousaion*, 28(2), 134-151.
- Farsani, N. T., Saffari, B., Shafiel, Z., & Shafielan, A. (2018). Persian literary heritage tourism: travel agents' perspectives in Shiraz, Iran. *Journal of Heritage Tourism*, 13(5), 381-394.
- Fawcett, C., & Cormack, P. (2001). Guarding Authenticity at Literary Tourism Sites. *Annals of Tourism Research*, 28(3), 686-704.

- Fox, R. (2008). Marin Drzic: A Case for Croatian Literary Tourism. *Journal of Heritage Tourism*, 3(2), 138-153. doi:10.1080/17438730802138154
- Frank, J. (2016). Book culture, landscape and social capital: The case of Maleny. *Queensland Review*, 23(1), 35-48.
- Freely, B., & Freely, J. (2022). *Galata, Pera, Beyoğlu: A Biography*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gentile, R., & Brown, L. (2015). A Life as a Work of Art: Literary Tourist's Motivations and Experiences At Il Vittoriale Degli Italiani. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 6(2), 25-47.
- Glesne, C. (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş* (5 b.). (A. Ersoy, & Y. Pelin, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Goethe, J. W. (2018). *İtalya Seyahati*. (G. Aytac, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gothie, S. C. (2016). Playing "Anne": Red braids, Green Gables, and literary tourists on Prince Edward Island. *Tourist Studies*, 16(4), 405-421.
- Göçgün, Ö. (1996). Gürpınar, Hüseyin Rahmi. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 14, s. 324-326). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Gökçe, O. (2019). *Klasik ve Nitel İçerik Analizi*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Greve, A. (2019). Response and Responsibility: Poets as Guides for Tourists. I. Jenkins, & K. A. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 83-92). Oxfordshire, UK: CABI.
- Gülersoy, Ç. (1990, 1 9). Beyoğlu'nda Kitapçılar. *Cumhuriyet*.
<https://core.ac.uk/download/pdf/38307329.pdf> adresinden alındı
- Hammer, J. v. (2011). *İstanbul ve Boğaziçi* (Cilt 1). (S. Özkan, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu*. (S. Savran, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2015). *Kent Deneyimi*. (E. Soğancılar, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hawkes, L. (2012). Walking the Coleridge Way: Using Cultural Tourism to change perceptions of Somerset after the Foot and Mouth Epidemic of 2001. *Social Alternatives*, 31(2), 21-24.
- Hazard, E. (2016). The Attraction of the American Author's House: Architecture, Guidebooks, and Display, 1853–1904. *Art History*, 39(5), 896-925. doi:10.1111/14 67-8365.12214

- Hemme, D. (2005). Landscape, Fairies and Identity: Experience on the Backstage of the Fairy Tale Route. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 3(2), 71-87.
doi:10.1080/09669580508668488
- Herbert, D. T. (1996). Artistic and literary places in France as tourist attractions. *Tourism Management*, 17(2), 77-85.
- Herbert, D. T. (2001). Literary Places, Tourism and the Heritage Experience. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 312-333.
- Herlihy-Mera, J. (2012). "He Was Sort of a Joke, In Fact": Ernest Hemingway in Spain. *The Hemingway Review*, 31(2), 84-100.
doi:https://doi.org/10.1353/hem.2012.0004
- Hernaiz-Lerena, M. J. (2015). Tourist or native? Consequences of tourism on the literary, filmic, and critical practices of Newfoundland. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 13(1), 22-38.
- Hodder, I., & Hutson, S. (2017). *Geçmiş Okumak: Arkeolojiyi Yorumlamada Güncel Yaklaşımlar*. (B. Toprak, & E. Rona, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınları.
- Holmes, M., & Inglis, D. (2004). Selling the Spectre: Ghost Stories and Tourism in Modern Scotland. *Studies in Travel Writing*, 8(2), 107-123.
doi:10.1080/13645145.2004.9634955
- Hoppen, A., Brown, L., & Fyall, A. (2014). Literary tourism: Opportunities and challenges for the marketing and branding of destinations? *Journal of Destination Marketing & Management*, 3, 37-47.
- http-1. (tarih yok). *Biography*. 6 10, 2022 tarihinde Orhan Pamuk Official Web Site: <https://www.orhanpamuk.net/biography.aspx> adresinden alındı
- Hugo, V. (2013). *Notre-Dame'in Kamburu*. (İ. Birkan, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- İleri, S. (1994). Gürpınar, Hüseyin Rahmi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 7, s. 455-456). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İnal, O. (2016). 19. Yüzyıl Seyahat Rehberlerinde İstanbul. 2. *Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu*. 2, s. 277-286. İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi.
http://osmanliistanbulu.org/tr/images/osmanliistanbulu-2/31_onur-inal.pdf adresinden alındı
- İnan, F. (2020). *Edebi Belleğin Korunması, Dünyadaki Örnekleri ve İstanbul'daki Edebiyat Müzeleri*. İstanbul: Hiperyayın.

- İpar, M. S. (2020). Edebiyat Sanatı ve Turizm. A. Vatan (Dü.) içinde, *Turizm ve Sanat* (s. 167-235). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Jenkins, I. (2019). The Hay Festival: A Longitudinal Study on its Attributes and the Sustainable Impacts on a Small Welsh Town. *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 120-132). içinde Oxfordshire: CABI.
- Jenkins, I., & Lund, K. A. (2019a). Literary Tourism: Conclusions and Practical Applications. I. Jenkins, & K. A. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 179-183). Oxfordshire, UK: CABI.
- Jenkins, I., & Lund, K. A. (Dü). (2019b). *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies*. Oxfordshire: Cabi.
- Jia, H. (2009). The construction of literary tourism site. *Tourism*, 57(1), 69-83.
- Jiang, L., & Xu, H. (2016). Reading, tourism, and geography consumption in literary places. *Tourism Geographies*, 18(5), 483-502.
doi:10.1080/14616688.2016.1217033
- Jiang, L., & Xu, H. (2017). The growth of literary places in ancient town tourism destinations: based on the theories of Bourdieu, Danto and Dickie. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 15(3), 213-228.
- Jiang, L., & Yu, L. (2019). Consumption of a literary tourism place: a perspective of embodiment. *Tourism Geographies*, 1-24. doi:10.1080/14616688.2019.1586985
- Johnson, N. (2004). Fictional journeys: paper landscapes, tourist trails and Dublin's literary texts. *Social & Cultural Geography*, 3(1), 91-107.
- Kaczmarek, J. (2020). The Aleatoric Aspect of Literary Tourism: An Example From Havana. *Tourism*, 30(1), 31-42.
- Kaplan, M. (1999). Ahmet Hamdi Tanpınar Hakkında Birkaç Söz. A. H. Tanpınar içinde, *Sahnenin Dışındakiler* (s. 5-9). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kaplan, S. (2021). *Geç Kalan Adam: Ahmet Hamdi Tanpınar*. İstanbul: Holden Kitap.
- Karakaya, F. (1994). Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 7, s. 205-206). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (5 b.). Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kervankıran, İ., & Çuhadar, M. (2014). Turizm Rotalarının Oluşturulmasında Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Önemi. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi*, (s. 576-589). Aydın.

- King, C. (2016). *Pera Palas'ta Gece Yarısı - Modern İstanbul'un Doğuşu*. (A. Anadol, Çev.) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Knipp, R. (2016). Vom alltäglichen Umgang mit Literatur – am Beispiel des Literaturtourismus zu Joyces Ulysses. *Literaturwiss Linguistik*, 46, 479-497. doi:10.1007/s41244-016-0037-z
- Kurdakul, Ş. (1992). *Çağdaş Türk Edebiyatı* (Cilt 4). Ankara: Bilgi Yayınları.
- Kut, G. (1980). İstanbul'daki Yazma Kütüphaneleri. *Tarih Dergisi*, 341-349. <https://core.ac.uk/reader/402020854> adresinden alındı
- Lainsbury, A. (2019). Library Tourism. I. Jenkins, & K. A. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 106-117). Oxfordshire: CABI.
- Le Bel, P.-M. (2017). Literary Heritage and Place Building for Communities: the Case of Allier, France. *Almatourism*(7), 58-74. doi:<https://doi.org/10.6092/issn.2036-5195/6755>
- Le Breton, D. (2017). *Yürümeye Övgü*. (İ. Yerguz, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lee, C. (2012). 'Have Magic, Will Travel: Tourism and Harry Potter's United (Magical) Kingdom. *Tourist Studies*, 52-69.
- Lewis, E. F. (2017). Mapping Don Quixote's Route: Spanish Cartography, English Travelers and National Pride. *Studies in Eighteenth-Century Culture*, 46, 35-48. doi:<https://doi.org/10.1353/sec.2017.0005>
- Light, D. (2007). Dracula Tourism in Romania: Cultural Identity and the State. *Annals of Tourism Research*, 34(3), 746-765.
- Literature. (1990). *Oxford Ansiklopedik Sözlük* (R. Akdikmen, Çev., Cilt 3, s. 1002). içinde İstanbul: Yılmaz Yayınları.
- Lodge, D. (1998). *Dünya Küçük*. (A. Örmən, Çev.) İstanbul: Adam Yayınları.
- Love, H. I. (2009). Literary Destinations: Mark Twain's Houses and Literary Tourism. *Doktora Tezi*. Prouest Thesis.
- Lund, K. A. (2019). Connecting Temporalities: Walking Through Narratives of Guilt and Passion. I. Jenkins, & K. A. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 36-46). Oxfordshire: Cabi.
- Lupu, C., Brochado, A., & Stoleriu, O. M. (2017). Experiencing Dracula's homeland. *Tourism Geographies*, 19(5), 756-779. doi:10.1080/14616688.2017.1336786
- MacCannell, D. (1999). *The Tourist: A New Theory of The Leisure Class*. London: University Of California Press.

- MacKenzie, G. (2017). Writing cross-country: landscapes, palimpsests and the problems of Scottish literary tourism. *Green Letters*, 21(3), 275-286. doi:10.1080/14688417.2017.1396906
- MacLeod, N., Hayes, D., & Slater, A. (2009). Reading the Landscape: The Development of a Typology of Literary Trails that Incorporate an Experiential Design Perspective. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 18, 154–172.
- MacLeod, N., Shelley, J., & Morrison, A. (2018). The touring reader: Understanding the bibliophile’s experience of literary tourism. *Tourism Management*, 67, 388-398. doi:https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.02.006
- Maj, J. (2018). Literary Tourist Guides as a Form of New Literary History. A Popular Genre in the Field of Professional Literary Knowledge. *Open Cultural Studies*, 2, 500-509. doi:https://doi.org/10.1515/culture-2018-0045
- Mansfield, C. (2015). *Researching Literary Tourism*. Bideford: Shadows Books.
- Marques, L. (2019). The Making of the Literary City: Edinburgh, Barcelona and Óbidos. I. Jenkins, & K. A. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 57-70). Oxfordshire: Cabi.
- Marques, L., & Cunha, C. (2013). Literary rural tourism entrepreneurship: case study evidence from Northern Portugal. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 5(3), 289-303. doi:10.1080/19407963.2013.801158
- Martin, K. L. (2019). Creating “Concord”: Making a Literary Tourist Town 1825-1910. *Boston Üniversitesi Doktora Tezi*. Proquest Thesis.
- Martin-Jones, D. (2014). Film tourism as heritage tourism: Scotland, diaspora and The Da Vinci Code (2006). *New Review of Film and Television Studies*, 12(2), 156-177. doi:10.1080/17400309.2014.880301
- Maxwell, J. A. (2018). *Nitel Araştırma Tasarımı: Etkileşimli Bir Yaklaşım*. (M. Çevikbaş, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- McClinchey, K. A. (2015). Travel books, place experience and the ‘Je ne sais quoi’ of Paris. *Tourism Geographies*, 17(5), 701-718. doi: 10.1080/14616688.2015.1066843
- McClinchey, K. A. (2019). Stay Eat Love: Travel Books, Italy and the Emotional Geographies of Place. K. A. Ian Jenkins (Dü.) içinde, *Literary tourism : theories, practice and case studies* (s. 163-178). Oxfordshire: CABI.

- McGuckin, M. (2015). Literary Tourism and Yeats' Legacy – What can we learn from Shakespeare's birthplace?
- McGuckin, M. (2019). "Yeats's Legacy and Literary Tourism: A Study of the Yeats Winter School in Sligo", *Irish Business Journal*, 12(1), 7-23.
- McLaughlin, D. (2016). The Game's Afoot: Walking as Practice in Sherlockian Literary Geographies. *Literary Geographies*, 2(2), 144-163.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Moran, B. (1984). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* (Cilt 1). İstanbul: İletişim.
- Moretti, F. (1998). *Atlas of European Novel (1800-1900)*. London: Verso.
- Moretti, F. (2005). *Modern Epik: Goethe'den Marquez'e Dünya Sistemi*. (N. İleri, & M. M. Şahin, Çev.) İstanbul: Agora.
- Moretti, F. (2005). *Mucizevi Göstergeler*. (Z. Altok, Çev.) İstanbul: Metis.
- Mutluay, R. (1970). *100 Soruda Türk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Mutluay, R. (1976). *50 Yıllık Türk Edebiyatı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Müller, D. K. (2006). Unplanned Development of Literary Tourism in Two Municipalities in Rural Sweden. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 214-228. doi:10.1080/15022250600667433
- Naci, F. (1998). *Sait Faik'in Hikâyeciliği*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Newby, P. T. (2013). Literature and Fashioning of Tourist Taste. D. Pocock (Dü.) içinde, *Humanistic Geography and Literature: Essays on the Experience of Place* (s. 130-141). Oxon: Routledge.
- Nitsch, J. (2015). Like Nowhere Else: Tourism and the Remaking of Place in Julian Barnes's England, England. *Journal of the Midwest Modern Language Association*, 48(1), 45-65. doi:https://doi.org/10.1353/mml.2015.0012
- O'Connor, N., & Kim, S. (2014). Pictures and prose: exploring the impact of literary and film tourism. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 12(1), 1-17. doi:10.1080/14766825.2013.862253
- Okay, M. (1992). Beş Şehir. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 5, s. 547-548). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Okay, M. (2008). Sait Faik Abasıyanık. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 35, s. 583-584). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

- Okay, M. (2010). Tanpınar, Ahmet Hamdi. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 19, s. 567-570). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- O'Neill, K., Butts, S., & Busby, G. (2005). The Corellification of Cephallonian Tourism. *Anatolia*, 16(2), 207-226.
- Orr, A. (2018). Plotting Jane Austen: heritage sites as fictional worlds in the literary tourist's imagination. *International Journal of Heritage Studies*, 24(3), 243-255. doi:10.1080/13527258.2017.1378911
- Ortaylı, İ. (2005). *İstanbul'dan Sayfalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, N. (2009). Turizm ve Edebiyat. *Milli Folklor*, 21(82), 32-49.
- Özdemir, N. (2011). Edebiyat ve Ekonomi-Kültürel Ekonomik Bir Alan Olarak Edebiyat. *Milli Folklor*, 23(91), 101-114.
- Özdemir, N. (2015). *Medya Kültür ve Edebiyat* (3 b.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Özdemir, N. (2017). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Hareketle Gelenek Kültürü ve Kent Araştırmaları İlişkisi. *Kültür Bilimi ve Yönetimi* (s. 35-52). içinde Ankara: Grafiker.
- Özdemir, N., & Özdemir, E. (2020). Yaratıcı Kentler ve Yaşayan Kültür. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 2-23.
- Pamuk, O. (2006). *Babamın Bavulu: Nobel Konuşması*. Stockholm: The Nobel Foundation. https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/pamuk-lecture_tu.pdf adresinden alındı
- Pamuk, O. (2010). Boğaz Gemileri, *Manzaradan Parçalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pamuk, O. (2011). *Saf ve Düşünceli Romancı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pamuk, O. (2019). *Şeylerin Masumiyeti*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Parlak, S. (2021). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde İnsan. *Mecmua*, 6(11), 368-383.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (3 b.). (M. Bütün, S. B. Demir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Payne, S. (1998). Literary Tourism: An Examination of Tourists Anticipation of and Encounter with Literary Shrines of Willa Cather and Margaret Laurence. *York Üniversitesi Doktora Tezi*. Proquest Thesis.
- Pelvanoğlu, B. (2022). *Bir Üretim Mekânı Olarak: Beyoğlu Düşerse*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Pennacchia, M. (2015). Adaptation-induced Tourism for Consumers of Literature on Screen: the Experience of Jane Austen Fans. *AlmaTourism*(4), 261-268.
- Peraldo, E. (Dü.). (2016). *Literature and Geography: The Writing of Space throughout History*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Pfatschbacher, K. (2019). Visionary Trends in Jules Verne's The Floating Island. *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 28-35). içinde Oxfordshire: Cabi.
- Philips, D. (2011). Mapping Literary Britain: Tourist Guides to Literary Landscapes 1951-2007. *Tourist Studies*, 11(1), 21-35. doi:10.1177/1468797611412014
- Piatti, B., Reuschel, A.-K., & Hurni, L. (2013). *Dreams, Longings, Memories – Visualising the Dimension of Projected Spaces in Fiction*.
http://www.literaturatlas.ethz.ch/files/2014/01/Piatti_ICC2013_final.pdf
 adresinden alındı
- Plate, L. (2006). Walking in Virginia Woolf's footsteps: Performing cultural memory. *European Journal of Cultural Studies*, 9(1), 101-120.
- Pocock, D. (1981). Place and the Novelist. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 6(3), 337-347.
- Pocock, D. (1992). Catherine Cookson Country: Tourist Expectation and Experience. *Geography*(77), 236-243.
- Pocock, D. (2013). *Humanistic Geography and Literature: Essays on the Experience of Place*. Oxon: Routledge.
- Portzline, L. (2004). *Bookstore Tourism*. Harrisburg: Bookshop Junkie Press.
- Potocnik Topler, J. (2016). Literary Tourism in Slovenia: The Case of The Prezihov Voranc Cottage. *Informatol*, 49(3-4), 129-137.
- Presley, J. W. (2002). "Frizzling in the Sun": Robert Graves and the Development of Mass Tourism in the Balearic Islands. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Text* (s. 105-118). London: Continuum.
- Quintero, S., Carreira, V., & Rodrigues Gonçalves, A. (2020). Coimbra as a literary tourism destination: *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 14(3), 361-372.
- Ramazani, J. (2015). Poetry and Tourism in a Global Age. *New Literary History*, 46, 459-483.

- Reijnders, S. (2011). Stalking the Count: Dracula, Fandom and Tourism. *Annals of Tourism Research*, 38(1), 231-248. doi:10.1016/j.annals.2010.08.006
- Reijnders, S. (2016). Stories that move: Fiction, imagination, tourism. *European Journal of Cultural Studies*, 19(6), 672-689.
- Reijnders, S., Bolderman, L., Van Es, N., & Waysdorf, A. (2015). Locating Imagination: An interdisciplinary perspective on literary, film, and music tourism. *Tourism Analysis*, 20, 333-339. doi: <http://dx.doi.org/10.3727/108354215X14356694891979>
- Richards, G. (2019). Kültür Turizmi: Son Araştırmalar ve Eğilimlere Dair Bir İnceleme. N. Özdemir, & Ö. Adem (Dü) içinde, *Kültürel Miras Yönetimi* (M. Yeniasır, Çev., s. 583-614). Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Ridanpaa, J. (2011). Pajala as a literary place: in the readings and footsteps of Mikael Niemi. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 9(2), 103-117.
- Robbins, B. (2016). A Interview with Orhan Pamuk. *Boundary 2*, 43(2), 59-72.
- Robinson, M. (2002). Between and Beyond The Pages: Literature-Tourism Relationships. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts* (s. 39-79). London: Continuum.
- Rossetti, G., & Quinn, B. (2019). Learning at Literary Festivals. I. Jenkins, & K. A. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 93-105). Oxfordshire: CABI.
- Rousseau, J.-J. (2011). *Yalnız Gezerin Hayalleri*. (H. F. Nemli, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Ryan, C., Zang, Y., Huimin, G., & Song, L. (2009). The Case of Cáo Xueqin's Dream of the Red Mansions and Grand View Gardens, Beijing. *Journal of Travel Research*, 48(1). doi:10.1177/0047287508328796
- Sağlam, N. (2015). Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Kitaplarına Dair Önsöz. *Tebessüm-i Elem* (s. 5-14). içinde İstanbul: Papersense.
- Saldanha, G. (2018). Literary tourism: Brazilian literature through anglophone lenses. *Translation Studies*, 11(3), 245-260. doi:10.1080/14781700.2018.1434086
- Santesso, A. (2004). The birth of the birthplace: Bread Street and literary tourism before Stratford. *ELH*, 74, 377-403.

- Scarfuto Ruiz, R. (2013). Literary Routes: Contributions to Natural/Cultural Heritage Tourism. How Landscape Transforms Literature and Tourism. *AlmaTourism*, 8, 1-18.
- Schliemann, H. (2017). *Kahramanlar Çağının İzinde*. (H. Demirel, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Schmitter, P. (2019). Sosyal ve Politik Araştırma Tasarımı. D. Della Porta, & M. Keating (Dü) içinde, *Sosyal Bilimlerde Yaklaşımlar ve Metodolojiler* (S. Gürses, Çev.). İstanbul: Küre.
- Seaman, A. N. (2016). Exploring the Connections Between Literary Places, Literary Texts and Tourist Performance. *A Dissertation Presented to the Graduate School of Clemson University*. Proquest Thesis.
- Seaman, A. N. (2019). Making Literary Places. I. Jenkins, & K. A. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 140-148). Oxfordshire: CABI.
- Seaton, A. (1996). Hay on Wye, the mouse that roared: book towns and rural tourism. *Tourism Management*, 17(5), 379-385.
- Seaton, A. V. (1999). Book towns as tourism developments in peripheral areas. *International Journal of Tourism Research*, 1, 389-399.
- Sennett, R. (2013). *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*. (S. Sertabiboğlu, & C. Kurultay, Çev.) İstanbul: Metis.
- Sharma, A., & Hassan, A. (2019). Literary Tourism in the Indian Sub-Continent. I. Jenkins, & K. A. Lund (Dü) içinde, *Literary Tourism: Theories, Practice and Case Studies* (s. 133-139). Oxfordshire: CABI.
- Smith, K. A. (2003). Literary Enthusiasts as Visitors and Volunteers. *International Journal of Tourism Research*, 5, 83-95.
- Smith, Y. (2012). *Literary Tourism as a Developing Genre: South Africa's Potential*. University of Pretoria: Yüksek Lisans Tezi.
- Smith, Y. (2013). From the Grand Tour to African Adventure: Haggard-Inspired Literary Tourism. *S.A. Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis*, 27(2), 132-156.
- Sönmez, S. (2013). Kısa Ama Verimli Bir Yaşam. Y. Armağan (Dü.) içinde, *Sait Faik Abasıyanık*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Sönmez, S. (2013). Sait Faik Abasıyanık Müzesi. *Sait Faik Abasıyanık* (s. 536-543). içinde Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

- Spooner, E. (2014). Touring With Jane Austen. *Critical Survey*, 26(1), 42-58. doi: 10.3167/cs.2014.260104
- Spracklen, K. (2016). Millstone Grit, Blackstone Edge: Literary and Heritage Tourism in the South Pennines, England. G. Hooper (Dü.) içinde, *Heritage and Tourism in Britain and Ireland* (s. 71-84).
- Squire, S. J. (1991). *Meanings, Myths and Memories: Literary Tourism as Cultural Discourse in Beatrix Potter's Lake District*. London: University of London Doktora Tezi.
- Squire, S. J. (1993). Valuing Countryside: Reflections on Beatrix Potter Tourism. *Area*, 25(1), 5-10.
- Squire, S. J. (1994). The Cultural Values of Literary Tourism. *Annals of Tourism Research*, 21, 103-120.
- Squire, S. J. (1996a). Landscapes, places and geographic spaces: Texts of Beatrix Potter as cultural communication. *GeoJournal*, 38(1), 75-86.
- Squire, S. J. (1996b). Literary Tourism and Sustainable Tourism: Promoting "Anne of Green Gables" in Prince Edward Island. *Journal of Sustainable Tourism*, 4(3), 119-134. doi:10.1080/09669589608667263
- Sterne, L. (1999). *Duygu Yolculuğu*. (N. Yeğınobalı, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Stiebel, L. (2004). Hitting the hot spots: literary tourism as a research field with particular reference in KZN. *Critical Arts*, 18(2), 31-44.
- Stiebel, L. (2007). Going on (literary) pilgrimage. *Scrutiny2: Issues in English Studies in Southern Africa*, 12(1), 93-106. doi:10.1080/18125440701398596
- Suyasa, I. (2019). Literature as a Tourism Attraction. *Proceedings of the 28th International Conference on Literature*, (s. 526-533).
- Şimşek, A. (2015). İletişim Araştırmalarında Paradigma Değişimi, B. Yıldırım (Dü.) içinde, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* (s. 155-196). Konya: Literatürk Akademi.
- Tally Jr, R. T. (2016). Adventures in Literary Cartography: Explorations, Representations, Projections. E. Peraldo (Dü.) içinde, *Literature and Geography, The Writing of Space throughout History* (s. 20-36). Newcastle: Cambridge Scholar Publishing.
- Tchihatchef, P. d. (2019). *İstanbul ve Boğaziçi*. (A. Berktay, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Temple, E. (2018, Mart 15). *The 10 Most Famous Bookstores in the World*. Literary Hub: <https://lithub.com/the-10-most-famous-bookstores-in-the-world/> adresinden alındı
- Tetley, S. (1998). *Visitor attitudes to authenticity at a literary tourist destination*. Sheffield Hallam University Doktora Tezi.
- Tetley, S., & Bramwell, B. (2002). Tourists and the Cultural Construction of Haworth's Literary Landscape. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Text* (s. 155-170). London, Continuum.
- Tırlı, A. (2018). Bir Özel İlgi Turizmi Olarak Edebiyat Turizmi ve Türkiye'nin Edebiyat Turizmi Potansiyeli. *IJSHS*, 2(2), 161-184.
- Towner, J. (2002). Literature, Tourism and The Grand Tour. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts* (s. 226-238). London: Continuum.
- Tümertekin, E. (2006). *İstanbul İnsan ve Mekân* (2 b.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2020). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Ulysses Map of County Dublin. (Tarih yok). *Ulysses Map of Dublin*, Dublin: Dublin Tourism Map courtesy of Ordnance Survey. <https://www.irlandaonline.com/wp-content/uploads/2011/11/ULYSSES-MAP.pdf> adresinden alındı
- Urry, J. (2009). *Turist Bakışı*. (E. Tataroğlu, & İ. Yıldız, Çev.) Ankara: Bilgesu Yayınları.
- van Es, N., & Reijnders, S. (2018). Making sense of capital crime cities: Getting underneath the urban facade on crime-detective fiction tours. *European Journal of Cultural Studies*, 21(4), 502-520.
- Van Es, N., & Stijn, R. (2016). Chasing sleuths and unravelling the metropolis Analyzing the tourist experience of Sherlock Holmes' London, Philip Marlowe's Los Angeles and Lisbeth Salander's Stockholm. *Annals of Tourism Research*, 57, 113-125.
- Wallace, C. (2009). Yeats's country and "Yeats Country": conceptualizing literary spaces. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 7(1), 48-60.
doi:10.1080/14766820902803424

- Wang, H.-j., & Zhang, D. (2017). Comparing literary tourism in Mainland China and Taiwan: The Lu Xun Native Place and the Lin Yutang House. *Tourism Management, 59*, 234-253.
- Watkins, H., & Herbert, D. (2003). Cultural policy and place promotion: Swansea and Dylan Thomas. *Geoforum, 34*, 249-266.
- Watson, C. (2013). Tourist Trap: Re-branding History and the Commodification of the South in Literary Tourism in Mississippi. *Studies in Popular Culture, 36*(1), 145-161.
- Watson, N. J. (2006). *The Literary Tourist*. New York: Palgrave Macmillan.
- Watson, N. J. (2009). *Literary Tourism and Nineteenth-Century Culture*. (N. J. Watson, Dü.) Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Weir, D. T. (2002). Nevil Shute and the Landscape of England: An Opportunity for Literary Tourism. H.-C. Andersen, & M. Robinson (Dü) içinde, *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Text* (s. 119-142). London: Continuum.
- Wells, A. D. (2016). From Literary Myths to Literary Tourism: Cashing in Expatriates Metaphorical Paris. E. Peraldo (Dü.) içinde, *Literature and Geography: The Writing of Space throughout History* (s. 100-125). Newcastle: Cambridge Scholar Publishing.
- Westover, P. (2009). William Godwin, Literary Tourism, and the Work of Necromanticism. *Studies in Romanticism, 48*(2), 299-319.
- Westover, P. (2012). Inventing the London of Literary Tourists: Walking the Romantic City in Leigh Hunt's "Wishing-Cap" Essays. *European Romantic Review, 23*(1), 1-19. doi:10.1080/10509585.2012.639180
- Wlodarczyk, B., & Duda, M. (2019). The role of the novel in shaping a city's image and its choice as a tourist destination: The case of Łódź. *Moravian Geographical Reports, 2*(1), 41-53.
- Xerri, D. (2018). Dark and literary: A tour to the Isle of the Dead. *Journal of Language and Cultural Education, 6*(2), 126-143. doi:10.2478/jolace-2018-0020
- Yalçın, H. C. (1975). *Edebiyat Anıları*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yetişkin Kubilay, A. (2015). *Batı Kaynaklı Haritalarda İstanbul*. Büyük İstanbul Tarihi: <https://istanbultarihi.ist/28-bati-kaynakli-haritalardaki-istanbul> adresinden alındı

- Yiannakis, J. N., & Davies, A. (2012). Diversifying rural economies through literary tourism: a review of literary tourism in Western Australia. *Journal of Heritage Tourism*, 7(1), 33-44. doi:10.1080/1743873X.2011.618538
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5 b.). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, B. (2015). İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi, Uygulama Alanları ve Aşamaları. B. Yıldırım (Dü.) içinde, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* (s. 105-153). Konya: Literatürk Akademi.
- Yıldırım, H. M., & Ergün, B. (2021). Edebiyat Turizmi: Kazdağları Üzerine Bir İnceleme. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 18(2), 293-316.
- Yılmaz, H., & Çiftçi, F. (2017). Destinasyon Pazarlamasında Edebiyatın Rolü. 18. *Ulusal Turizm Kongresi* (s. 227-234). Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Yu, X., & Hu, H. (2018). Moral gaze at literary places: Experiencing “being the first to worry and the last to enjoy” at Yueyang Tower in China. *Tourism Management*, 65, 292-302.